

การสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรม ของประเทศไทย

จันทร์จิรา ปาลี

คุณูปนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง

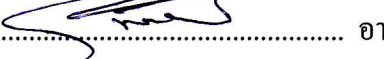
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เมษายน 2563

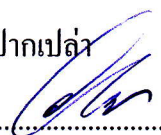
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

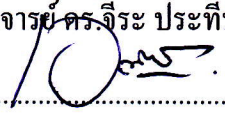
อาจารย์ผู้ควบคุมคุษฎีนิพนธ์และคณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์ ได้พิจารณา
คุษฎีนิพนธ์ของ จันทรจิรา ปาลี ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง
ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้


อาจารย์ผู้ควบคุมคุษฎีนิพนธ์



..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนรรัตน์ อนันตนานาธร)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า



..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.จิระ ประทีป)


..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร)


..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนรรัตน์ อนันตนานาธร)


..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์)

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ อนุมัติให้รับคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง ของมหาวิทยาลัยบูรพา


..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร)

วันที่...24... เดือน...เมษายน..... พ.ศ.2563.....

ประกาศคุณูปการ

งานคุณุณิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดี ก็ด้วยความอนุเคราะห์ ช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายท่านที่ได้ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ท่านที่มีพระคุณท่านแรกที่ขอระลึกถึง คือ ผศ.ดร.อนรรตน์ อนันตนาทร อาจารย์ที่ปรึกษา งานนิพนธ์ฉบับนี้ และเป็นประธานหลักสูตรยุทธศาสตร์และความมั่นคง ที่ท่านได้ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ และแนวทางที่ถูกต้อง ตั้งแต่เริ่มต้นหัวข้อการวิจัย การวิเคราะห์ผล จนกระทั่งสำเร็จเป็นงานนิพนธ์ฉบับนี้

ขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ที่สอนในระดับปริญญาเอกทุกท่าน รวมทั้งเจ้าหน้าที่โครงการปริญญาเอก ที่ช่วยประสานงาน และอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ แก่ข้าพเจ้าเสมอมา และทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลทั้งจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัย นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณผู้ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำงานงานคุณุณิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

งานคุณุณิพนธ์ฉบับนี้ อาจไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีได้ หากปราศจากกำลังใจและความช่วยเหลือจากสมาชิกทุกคนในครอบครัว คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นสิ่งบูชาพระคุณของบิดา มารดา รวมถึงคุณครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณของผู้วิจัยทุกท่าน และหวังว่าคุณุณิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

จันทร์จิรา ปาลี

55820032: สาขาวิชา: ยุทธศาสตร์และความมั่นคง; ร.ค. (ยุทธศาสตร์และความมั่นคง)

คำสำคัญ: ความมั่นคง/ การดำรงชีวิต/ ความมั่นคงของเกษตรกร/ พื้นที่อุตสาหกรรม

จันทร์จิรา ปาลี: การสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร ในพื้นที่

อุตสาหกรรม ของประเทศไทย (THE SECURITY-APPROACH FOR ENHANCING AGRICULTURALIST SURVIVING IN INDUSTRY AREA OF THAILAND) คณะกรรมการควบคุมคดียุติพันธุ์: อนุรัตน์ อนันทนาธร, D.P.A., 201 หน้า. ปี พ.ศ. 2563.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย และเพื่อนำเสนอแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่ 1. เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย 3 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดชลบุรี 2. จังหวัดระยอง และ 3. จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 384 ตัวอย่าง และ 2. ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ เกษตรอำเภอ นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร พาณิชย์จังหวัด ผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และตัวแทนเกษตรกร จำนวนทั้งสิ้น 10 ท่าน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า 1. เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านอาหาร รองลงมาคือ ด้านที่อยู่อาศัย และด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต ตามลำดับ และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รองลงมาคือด้านสุขภาพร่างกาย และด้านอาชีพ ตามลำดับ 2. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ ด้านชุมชนและสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านนโยบายรัฐบาล มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. ด้านหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร ด้านความพอประมาณ ด้านการมีความรู้ ด้านการมีภูมิคุ้มกัน และด้านการมีคุณธรรม มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4. ความสามารถในการกระบวนการจัดการประกอบเกษตรกร ด้านการจัดการ ด้านการผลิต และด้านการตลาด มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 5. แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย นั้นหน่วยงานภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับการนำเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถในการหาตลาดเพื่อรับซื้อสินค้าทางการเกษตรของกลุ่มเกษตรกร ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เน้นความต่อเนื่องของนโยบายการพัฒนาภาคการเกษตร และหน่วยงานภาครัฐต้องประสานงานร่วมมือกับสถาบันด้านศึกษา สถาบันทางการเงิน เพื่อร่วมกันพัฒนาศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรในประเทศไทย

53820032: MAJOR: STRATEGY AND SECURITY; D.POL.SC. (STRATEGY AND SECURITY)

KEYWORDS: SECURITY OF THE LIVELIHOOD/ STABILITY OF AGRICULTURALISTS/ INDUSTRY AREA

JANJIRA PALEE: THE SECURITY-APPROACH FOR ENHANCING AGRICULTURALIST SURVIVING IN INDUSTRY AREA OF THAILAND. ADVISORY COMMITTEE: ANURAT ANANTANATHORN, D.P.A., 201 P. 2020.

The objective of this research is to study the security level of agriculturalists in the industry area of Thailand, to study the factors that influence the stability of the livelihood of agriculturalists in the industry area of Thailand, and to propose guidelines for creating a stable life suitable for agriculturalists in the industry area of Thailand. The sample groups used in this research is divided into 2 groups, namely: 1. Agriculturalists living in the 3 provinces of the industry area of Thailand, namely: 1. Chon Buri, 2. Rayong, and 3. Chachoengsao, consisting of 384 samples; and 2. Data providers for the in-depth interviews including agricultural district officers, academics for quality of life for agriculturalists, provincial commerce, director of trade and economic development groups, manager of the Bank Manager for Agriculture and Cooperatives, and representatives of agriculturalists, totaling 10 persons. Data analysis is processed using statistical software packages. The statistics used are Frequency, Percentage, Mean, and Standard Deviation. In hypothesis testing, the multiple linear regression analysis (MRA) is used with the coefficient of determination (R^2), and the statistical significance level is set at 0.05.

The results of the research are as follows: 1. The agriculturalists who answer most of the questionnaires have a moderate level of stability in their livelihoods in the industry area of Thailand. When considered individually, it was found at the high level of 3 issues, in descending order as follows: food, followed by housing, and family and happiness in life respectively, and there were 3 issues that were at the medium level in descending order as follows: safety in life and property, followed by physical health and occupation respectively. 2. External environment factors including communities and societies, natural resources and the environment, and government policies that influence the security of livelihoods of the agriculturalists in the industry area of Thailand with statistical significance at the level of .05. 3. Fundamental concepts of occupation agriculturalists, moderation, knowledge, immunity, and morality influence the stability of the life of the agriculturalists in the industry area of Thailand with statistical significance at the level of .05. 4. The ability of the agricultural process management, administration, production, and marketing, influence the stability of the agriculturalists in the industry area of Thailand with statistical significance at the level of .05; and 5. the agriculturalists in the industry area of Thailand, the government must pay attention to the importance of bringing the agriculturalists to be involved in the implementation of the 20-year agricultural strategy, paying attention to the development of the ability to find markets for agricultural products both domestically and internationally, emphasizing the continuation of agricultural development policies, and government agencies must cooperate with educational institutions, financial institutions, to jointly develop the self-reliance of agriculturalists in Thailand.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของมนุษย์.....	43
แนวคิดคุณภาพชีวิต.....	46
แนวคิดเกี่ยวกับการดำรงชีวิต.....	51
ข้อมูลเกี่ยวกับยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579).....	54
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	60
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	66
สมมติฐานการวิจัย.....	67
3 วิธีการวิจัย.....	68
การวิจัยเชิงปริมาณ.....	68
การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	78

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการศึกษา.....	83
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม...	84
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความ มั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	89
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพ เกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรม ของประเทศไทย.....	94
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในกระบวนการจัดการ การประกอบเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	100
ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของ เกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	106
ตอนที่ 6 ผลการทดสอบสมมติฐาน.....	113
ตอนที่ 7 ผลการศึกษาแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของ เกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	130
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	162
สรุปผลการวิจัย.....	163
อภิปรายผล.....	169
ข้อเสนอแนะ.....	173
บรรณานุกรม.....	178
ภาคผนวก.....	185
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	201

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1-1	มูลค่าสินค้าส่งออก สินค้านำเข้า และดุลการค้าสินค้าของประเทศไทย ปี 2555-2559..... 2
1-2	มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ที่สำคัญ 10 อันดับแรก ปี 2555-2559..... 2
1-3	มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ไปประเทศที่สำคัญ ปี 2555-2559..... 3
1-4	จำนวนประชากร/แรงงาน ภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรปี 2554-2558..... 5
2-1	องค์ประกอบและตัวชี้วัดของความมั่นคงของมนุษย์..... 37
2-2	สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลกับความมั่นคงทางการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรม..... 65
3-1	จำนวนประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจังหวัดของเกษตรกร..... 70
3-2	ผลการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha coefficient)..... 73
3-3	จำนวน และรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ..... 79
4-1	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ..... 84
4-2	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ..... 84
4-3	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา.... 85
4-4	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ การสมรส..... 85
4-5	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อ เดือน..... 86
4-6	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภาระหนี้สิน..... 86
4-7	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของ การทำเกษตรกรรม..... 87
4-8	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระยะเวลาใน การประกอบอาชีพ..... 87
4-9	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะ การครอบครองที่ทำเกษตรกรรม..... 88
4-10	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านนโยบาย รัฐบาล ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของ ประเทศไทย..... 89

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4-11 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านเศรษฐกิจ ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของ ประเทศไทย.....	90
4-12 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	91
4-13 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านชุมชน และสังคม ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรม ของประเทศไทย.....	92
4-14 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความ มั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ในภาพรวม.....	93
4-15 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านความพอ ประมาณ ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของ เกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	94
4-16 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านความมีเหตุผล ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	95
4-17 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	96
4-18 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านการมีความรู้ ใน การดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	97
4-19 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านการมีคุณธรรม ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	98

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า	
4-20	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีหลักคิดพื้นฐาน ในการดำรงอาชีพ เกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของ ประเทศไทย ในภาพรวม.....	99
4-21	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในกระบวนการจัดการ การประกอบเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการผลิต.....	100
4-22	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในกระบวนการจัดการ การประกอบเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการตลาด.....	101
4-23	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในกระบวนการจัดการ การประกอบเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการจัดการ.....	102
4-24	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในกระบวนการจัดการ การประกอบเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านบุคลากร.....	103
4-25	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในกระบวนการจัดการ การประกอบเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการเงิน.....	104
4-26	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในกระบวนการจัดการ การประกอบเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย ในภาพรวม.....	105
4-27	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านที่อยู่อาศัย.....	106
4-28	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านสุขภาพร่างกาย.....	107
4-29	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านอาหาร.....	108

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4-30 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านอาชีพ.....	109
4-31 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน.....	110
4-32 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต.....	111
4-33 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยในภาพรวม.....	112
4-34 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ได้จากความถดถอยพหุคูณของสภาพแวดล้อม ภายนอก ที่มีอิทธิพลกับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบ เกษตรกรรม.....	114
4-35 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมภายนอก กับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม.....	114
4-36 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของของสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความสามารถใน กระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม.....	115
4-37 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ได้จากความถดถอยพหุคูณของสภาพแวดล้อม ภายนอก ที่มีอิทธิพลกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	117
4-38 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมภายนอก กับ ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	117
4-39 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของของสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความมั่นคงในการ ดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	118
4-40 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ได้จากความถดถอยพหุคูณของหลักคิดพื้นฐานใน การดำรงอาชีพเกษตรกร ที่มีอิทธิพลกับความสามารถในกระบวนการจัดการ การประกอบเกษตรกรรม.....	120
4-41 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพ เกษตรกร กับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม.....	120

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4-42 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของของหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร ที่มีต่อ ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม.....	121
4-43 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ได้จากความถดถอยพหุคูณของหลักคิดพื้นฐานใน การดำรงอาชีพเกษตรกร ที่มีอิทธิพลกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรใน พื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	123
4-44 วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพ เกษตรกร กับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของ ประเทศไทย.....	123
4-45 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของของหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร ที่มีต่อ ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	124
4-46 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ได้จากความถดถอยพหุคูณของความสามารถใน กระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม ที่มีอิทธิพลกับความมั่นคงในการ ดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	126
4-47 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในกระบวนการ จัดการการประกอบเกษตรกรรม กับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	127
4-48 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของของความสามารถในกระบวนการจัดการ การประกอบเกษตรกรรม ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	128
4-49 ข้อมูลผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลหลัก.....	130
4-50 สรุปนโยบายด้านการเกษตรของ 3 รัฐบาล ได้แก่ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, นางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา.....	133
4-51 คุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดินในพื้นที่ ระเบียบเศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออก ปี 2560.....	143

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2-1 ภาพรวมของยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579).....	54
2-2 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	66
4-1 ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายรัฐบาลที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงในชีวิตในการประกอบอาชีพเกษตรกรรวมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย....	145
4-2 ปัญหาความมั่นคงในชีวิตในการประกอบอาชีพเกษตรกรรวมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	154
4-3 แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	161
5-1 ปัญหาความมั่นคงในชีวิตในการประกอบอาชีพเกษตรกรรวมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	165
5-2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	167
5-3 แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย.....	168

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ทั่วโลกต่างให้ความสนใจเนื่องจากเป็นเรื่องของประชาชนในประเทศ แต่เดิมความมั่นคงของมนุษย์นั้น มุ่งให้ความสำคัญในความมั่นคงจากการปกป้องความมั่นคงของรัฐ หรือความมั่นคงของโลกจากการคุกคามด้วยอาวุธนิวเคลียร์ มากกว่าที่จะสนใจมนุษย์หรือประชาชนที่เป็นประชากรของประเทศ ต่อมาเห็นว่าแนวทางนี้ไม่ใช่คำตอบสุดท้ายของการพัฒนาประเทศ จึงหันมามุ่งให้ความสำคัญประชาชนในประเทศมากขึ้น โดยการกำหนดนโยบายความมั่นคงที่มีมนุษย์เป็นจุดศูนย์กลาง โดยความมั่นคงของมนุษย์ เริ่มเป็นที่รู้จักในปี 2537 เมื่อสำนักงานโครงการพัฒนาสหประชาชาติ นำเสนอรายงานการพัฒนามนุษย์ ซึ่งความมั่นคงของมนุษย์นั้นต้องปลอดจากความหวาดกลัว (Freedom from fear) และ การปลอดจากความขาดแคลน (Freedom from want) ทั้งสองส่วนรัฐต้องให้ความสำคัญเท่า ๆ กัน (สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548, หน้า 2-38) สำหรับประเทศไทยเรานั้นแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ก่อตัวขึ้นในสมัยของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม โดยได้ริเริ่มจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2503 และถือเป็นแนวทางในการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (ศุภชัย เจริญวงศ์, 2544, หน้า 29-30)

ในประเทศไทยการพัฒนาประเทศในช่วงเวลาที่ผ่านมา ภาคเกษตรถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทั้งในมิติของการผลิตที่สามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหารและเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนภาคเกษตร และเป็นฐานการผลิตที่สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการค้าและการส่งออกสำหรับภาคการผลิตและบริการอื่น ๆ รวมถึงในมิติการพัฒนาสู่แหล่งการผลิตพลังงานทดแทนที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากภาคเกษตรเป็นฐานการผลิตที่เข้มแข็งด้วยมีที่ตั้งทางภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสม มีภูมิปัญญาด้านการผลิต การประยุกต์ดัดแปลง และวัฒนธรรมอาหารที่เข้มแข็งและหลากหลาย รวมทั้งเป็นประเทศผู้ผลิตอาหารส่งออกที่สำคัญรายใหญ่ของโลก ถือได้ว่าเกษตรกรถือเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุดในประเทศ ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร จากข้อมูลสถิติการเกษตรของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560) พบว่าในปี 2559 มีสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ส่งออกมูลค่าทั้งสิ้น 1,206,598 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 16 ของมูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมด อย่างไรก็ตามสถานการณ์นั้นมีความน่าเป็นห่วงเนื่องจากสถิติการส่งออกดังกล่าวถือเป็นตัวเลขมูลค่าส่งออกที่ต่ำ

ที่สุดใน 5 ปีหลังสุด (ตารางที่ 1-1) โดยสินค้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่ส่งออกมากที่สุดคือ ข้าว และผลิตภัณฑ์ รองลงมาคือยางธรรมชาติ และผลไม้และผลิตภัณฑ์ ซึ่งล้วนแต่เกี่ยวข้องกับ เกษตรกรรมทั้งสิ้น (ตารางที่ 1-2) โดยประเทศที่ประเทศไทยส่งออกมากที่สุดคือ จีน ญี่ปุ่น และ สหรัฐอเมริกา (ตารางที่ 1-3)

ตารางที่ 1-1 มูลค่าสินค้าส่งออก สินค้านำเข้า และดุลการค้าสินค้าของประเทศไทย ปี 2555-2559

รายการ	2555	2556	2557	2558	2559
สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์	1,341,826	1,268,217	1,308,707	1,211,164	1,206,598
สินค้าเกษตรและอาหาร	986,347	932,709	1,041,006	995,417	1,017,902
สินค้าเกษตรเพื่ออุตสาหกรรม	355,479	335,508	267,701	215,747	188,696
สินค้านอกการเกษตร	5,740,507	5,639,277	5,996,192	6,009,184	6,328,139
สินค้าส่งออกทั้งหมด	7,082,333	6,907,494	7,304,899	7,220,349	7,534,737

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560)

ตารางที่ 1-2 มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ที่สำคัญ 10 อันดับแรก ปี 2555-2559

รายการ	2555	2556	2557	2558	2559
1. ข้าวและผลิตภัณฑ์	158,433	149,733	191,224	172,778	172,241
2. ยางธรรมชาติ	336,304	315,159	244,748	193,938	167,156
3. ผลไม้และผลิตภัณฑ์	77,307	80,962	95,901	106,184	125,845
4. ปลาและผลิตภัณฑ์	131,369	122,481	120,657	109,792	110,288
5. มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์	84,322	95,692	113,719	115,889	101,462
6. น้ำตาลและผลิตภัณฑ์	132,129	94,262	95,437	98,309	89,635
7. เนื้อไก่และผลิตภัณฑ์	67,751	66,800	73,963	81,176	89,202
8. กุ้งและผลิตภัณฑ์	96,522	69,349	65,004	57,481	69,805
9. ผักและผลิตภัณฑ์	21,035	20,919	23,421	23,054	22,270
10. กากและเศษที่เหลือใช้ทำอาหารสัตว์	16,772	16,795	17,905	19,619	19,848
มูลค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ	1,341,826	1,268,217	1,308,707	1,211,164	1,206,598

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560)

ตารางที่ 1-3 มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ไปประเทศที่สำคัญ ปี 2555-2559

รายการ	2555	2556	2557	2558	2559
1. จีน	259,340	276,230	263,980	243,167	206,876
2. ญี่ปุ่น	188,255	163,102	158,816	155,137	161,523
3. สหรัฐอเมริกา	133,007	118,165	121,791	120,084	131,940
4. มาเลเซีย	75,879	67,169	64,192	56,417	53,587
5. อินโดนีเซีย	52,478	35,817	40,154	40,733	48,318
6. เวียดนาม	27,675	31,159	38,602	33,858	44,530
7. เมียนมา	26,166	26,836	33,186	35,760	37,849
8. สหราชอาณาจักร	34,429	33,448	36,613	34,850	34,189
9. กัมพูชา	30,659	31,215	27,785	24,522	28,818
10. ลาว	18,386	18,627	21,942	24,587	28,155
มูลค่ารวม	1,341,826	1,268,217	1,308,707	1,211,164	1,206,598

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560)

แต่ในปัจจุบันเกษตรกรกลับเป็นกลุ่มที่ต้องประสบกับปัญหาไม่มั่นคงของมนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ ยิ่งเมื่อพิจารณาจากแนวโน้มในอีกสิบปี ข้างหน้า ไม่ว่าจะเป็น สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง วิกฤติน้ำ อาหารและพลังงาน ความผันผวนทางเศรษฐกิจ โลกภิวัตน์ การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ สังคมผู้สูงอายุ อย่างไรก็ดี แม้ว่าภาครัฐจะตระหนักถึงความเสี่ยงในมิติความมั่นคงของมนุษย์ที่กลุ่มเกษตรกรต้องเผชิญอยู่ แต่ดูเหมือนว่าความพยายามในการดำเนินงานเพื่อความมั่นคงของเกษตรกรส่วนใหญ่จะยังแยกส่วน บางเรื่องมีการซ้ำซ้อน และบางเรื่องอาจส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงของภาคเกษตรมากยิ่งขึ้น แต่ละหน่วยงานดำเนินงานบนฐานพันธกิจของตนเอง ยังขาดความเชื่อมโยงกัน เช่น ในเรื่องสวัสดิการภาคเกษตร ที่ผ่านมามีความพยายามในการร่างพระราชบัญญัติกองทุนสวัสดิการชราภาพ ซึ่งจัดกระบวนการรับความคิดเห็นทั้งหมด 4 ครั้งเมื่อปี 2553 แต่การจัดสวัสดิการดังกล่าวก็ยังจำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มชราภาพ ไม่ครอบคลุมถึงเกษตรกรประเภทอื่น ๆ

วิโรจน์ ธรรมนง ผู้อำนวยการวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์สาธารณสุขและการเกษตรของทีดีอาร์ไอ (ปัญหาเกษตรกรไทย, 2558) ให้ความเห็นว่า ประเทศไทยเคยเป็นประเทศเกษตรที่มีเกษตรกรเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่ปัจจุบันเราได้ผ่านจุด ๆ นั้นมานานมากแล้ว แต่แทบทุก

ฝ่ายในประเทศยังคงปลูกและขายอุดมการณ์เกษตรกันอยู่ รัฐบาลที่ต่างก็คุ้นเคยกับการขาย อุดมการณ์เกษตรพ่วงคำสั่งสัญญาว่าจะทำให้ราคาสินค้าเกษตรสูงขึ้น เพื่อที่ว่าเกษตรกรจะได้หลุดพ้น จากความยากจน ขณะที่กลุ่ม NGO และภาคประชาสังคมก็พยายามปลูกอุดมการณ์เกษตรแบบที่ทำให้ เกือบคนไว้ในภาคการเกษตรตามวิถีชีวิตดั้งเดิม โดยให้พอใจกับวิถีชีวิตแบบนั้นที่ถึงแม้ว่าจะมีรายได้น้อย แต่ก็มีรายจ่ายน้อยด้วย หากเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่มีรายได้ต่อหัวใกล้เคียงกันกับ ประเทศไทย หรือกระทั่งบางประเทศที่มีรายได้ต่อหัวน้อยกว่า จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีสัดส่วน ของคนที่อยู่ในภาคเกษตรสูงกว่าประเทศอื่นมาก ซึ่งปัญหาก็คือ ภาคเกษตรของประเทศไทยไม่ สามารถเป็นแหล่งที่สร้างรายได้ให้กับคนจำนวนมาก และไม่สามารถทำให้พวกเขามีรายได้ที่ดีได้ นอกจากนี้ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า "ตอนนี้เรามีคนในภาคเกษตรอยู่ประมาณ 35-40% หรือถ้านับ เฉพาะคนที่มียาได้หลักจากการเกษตรก็จะน้อยกว่านั้น แต่ก็ยังมีจำนวนเกือบ 30% ซึ่งเมื่อนำมา เทียบกับรายได้จากภาคเกษตรซึ่งมีไม่ถึง 10% ของรายได้รวมของประเทศ (หรือ GDP) (ซึ่งเป็น แบบนี้มานานับยี่สิบปีแล้ว ในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่ รายได้เกษตรก็ลดลงเหลือเพียง 7.7% ในปี 2538 จะมีกระดิ่งขึ้นมาจากฟองสบู่แตกทำให้รายได้อื่นลดลงมา แต่หลังจากนั้นก็ไม่มีแนวโน้มลดลง มาจนเหลือ 7.7% ของรายได้รวมของประเทศ อีกครั้งหนึ่งในปี 2554) ก็ไม่มีทางเป็นอื่นไปได้ นอก เสียดายที่ว่าโดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรจะมีฐานะยากจนมากกว่าคนที่เหลือในประเทศ และถ้ายังมี ประชากรที่ต้องพึ่งรายได้จากเกษตรยิ่งมากเท่าใด เกษตรกรโดยเฉลี่ยก็จะยิ่งจน" ส่งผลให้เกษตรกร ในประเทศประสบกับปัญหาหนี้สิน และ เป็นปัญหาหนี้สินที่เรื้อรังมานาน จากการสำรวจของ สำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า หนี้ครัวเรือนของไทยเพิ่มขึ้นอย่างมากจากปี 2543 อยู่ที่ระดับ ประมาณ 70,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี มาอยู่ที่ 135,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ในปี 2554 ซึ่งเป็น การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการคาดการณ์ว่าจะมีปัญหาตามมาในอนาคต (หนี้ครัวเรือนของ ไทยเข้าขั้นวิกฤติหรือไม่, 2554)

ถึงแม้ประเทศไทยจะสามารถผลิตสินค้าอาหารได้เพียงพอกับความต้องการบริโภคใน ประเทศและส่งออกได้ในระดับต้น ๆ ของโลกแต่แรงงานในภาคการเกษตรกลับมีแนวโน้มลดลง อย่างต่อเนื่อง โครงสร้างพื้นฐานการผลิตที่จำเป็นยังไม่เพียงพอและไม่เอื้อต่อการเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตรวมทั้งพื้นที่ทำการเกษตรได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น โดยเฉพาะพื้นที่ในเขต ชลประทาน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559) โดยจากข้อมูลสถิติของกรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า ในช่วงปี 2554-2558 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก โดยปี 2554 มี ประชากรจำนวนทั้งสิ้น 64.07 ล้านคนเพิ่มขึ้นประมาณ 1.66 ล้านคนในช่วง 5 ปีเป็น 65.73 ล้านคน ในปี 2558 และเมื่อจำแนกเป็นประชากรภาคเกษตรแล้ว ในปี 2554 ไทยมีเกษตรกรจำนวนทั้งสิ้น 23.67 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 36.97 ของประชากรทั้งประเทศ ปี 2558 มีเกษตรกรจำนวน 25.07

ด้านคนคิดเป็นร้อยละ 38.14 ของประชากรทั้งประเทศ ดังข้อมูลที่แสดงในตารางที่ 1-3 แต่และเมื่อเปรียบเทียบแรงงานภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรแล้วพบว่าปี 2554-2556 แรงงานภาคเกษตรค่อย ๆ ลดลงกล่าวคือปี 2554 แรงงานภาคเกษตรร้อยละ 43.63 ลดลงเหลือร้อยละ 42.95 ในปี 2556 ส่วนปี 2557 แรงงานภาคเกษตรเพิ่มขึ้นร้อยละ 46.10 และปี 2558 แรงงานภาคเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 46.89 ในขณะที่แรงงานนอกภาคเกษตรปี 2554-2556 ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นและลดลงในปี 2557-2558 ดังข้อมูลที่แสดงในตารางที่ 1-4 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2558)

ตารางที่ 1-4 จำนวนประชากร/แรงงาน ภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรปี 2554-2558

หน่วย: พันคน

รายการ	ปี พ.ศ.				
	2554	2555	2556	2557	2558
จำนวนประชากร					
จำนวนประชากรทั้งประเทศ	64,076	64,457	64,786	65,125	65,729
จำนวนประชากรภาคเกษตร	23,686	23,516	23,325	24,759	25,070
จำนวนประชากรนอกภาคเกษตร	40,390	40,941	41,461	40,366	40,659
*ร้อยละประชากรภาคเกษตร	36.97	36.48	36.00	38.02	38.14
*ร้อยละประชากรนอกภาคเกษตร	63.03	63.52	64.00	61.98	61.86
จำนวนแรงงาน					
จำนวนแรงงานทั้งประเทศ	38,922	39,408	38,661	38,576	38,371
จำนวนแรงงานภาคเกษตร	16,983	16,943	16,603	17,783	17,993
จำนวนแรงงานนอกภาคเกษตร	21,939	22,465	22,058	20,793	20,378
*ร้อยละแรงงานภาคเกษตร	43.63	42.99	42.95	46.10	46.89
*ร้อยละแรงงานนอกภาคเกษตร	56.37	57.01	57.05	53.90	53.11

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2558)

โดยเหตุผลที่ทำให้ประเทศไทยมีเกษตรกรลดลงเนื่องจากอาชีพเป็นหนึ่งในอาชีพที่มีปัญหา และอุปสรรคในการทำงานค่อนข้างมากจากข้อมูลของคณะอนุกรรมการปฏิรูปการเกษตรและสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (2559) อ้างถึงใน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2560) ได้สรุปว่าภาคการเกษตรของประเทศไทยมีปัญหาที่สำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1. การจัดการด้านราคาและอุปทานส่วนเกิน ที่ยังขาดเสถียรภาพด้านราคา ฟังพการส่งออกสูง ขาดการสนับสนุนทางการตลาด 2.

ต้นทุนการผลิตสูง เป็นเพราะขาดอำนาจในการต่อรองการซื้อ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้การจ้างงาน และมีค่าจ้างที่สูง ขาดการเข้าถึงระบบชลประทาน ดอกเบี้ยของสถาบันการเงินสูงในกรณีกู้เงินมาทำการเกษตร 3. โครงสร้างและขีดความสามารถแข่งขันภาคเกษตรมีความอ่อนแอ 4. ผลผลิตต่อไร่น้อย เนื่องจากขาดน้ำ ดินเสื่อมโทรมและไม่เหมาะสม และขาดเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสม 5. การจัดการความสมดุลในภาคเกษตร เนื่องจากเป็นพืชยึดหยุ่นน้อย ความต้องการคงที่ การขาดสมดุลของธรรมชาติ ตลอดจนราคาสินค้าเกษตรเกี่ยวข้องกับอุปสงค์และอุปทาน เปลี่ยนตามเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ และผลผลิตประเทศคู่แข่ง และ 6. ความยากจน และหนี้สิน เกษตรกรเป็นหนี้กันมาก เนื่องจากการทำสวน ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งลืมหัวใจของการทำการเกษตรที่สำคัญคือ การวางแผนการลงทุนในแปลงเกษตร รวมทั้ง เกษตรกรบางคนเริ่มต้นด้วยการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินมาลงทุน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2560)

จากปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมา รวมถึงสภาพเศรษฐกิจของไทย ที่มีความเหลื่อมล้ำทางสังคม มีค่าครองชีพสูงขึ้น ย่อมเป็นสาเหตุสำคัญทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิต ซึ่งในยามปกติบุคคลย่อมมีความสุข ความสบาย สามารถเลี้ยงดูตนเอง และครอบครัว รวมทั้งสามารถประกอบอาชีพ และมีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น แต่เมื่อเกิดวิกฤติในชีวิตไม่ว่าจะด้วยความเจ็บป่วย สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ส่งผลให้ผู้มีงานทำประจำขาดหลักประกันรายได้ที่แน่นอน และส่งผลกระทบต่อต่าง ๆ ตามมา แนวคิดดังกล่าวนี้ผู้วิจัยเห็นว่าสถานการณ์มีความน่ากังวล เนื่องจากเกษตรกรมีจำนวนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะคุณภาพชีวิต รวมไปถึงความมั่นคงในการดำรงชีวิตนั้นทำให้เกษตรกรเลิกทำการเกษตร รวมทั้งทายาทและคนรุ่นใหม่ไม่ต้องการทำอาชีพเกษตรกร นอกจากนั้นยังอาจเป็นเพราะนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมเกษตรกรยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ การที่รัฐพยายามส่งเสริมให้คนไทยทำเกษตรมาก ๆ เพื่อการส่งออกเป็นอันดับหนึ่งหรือเป็นครัวโลก ก็จะทำให้เกษตรกรทำตามที่ชักชวนแล้วก็ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ส่งผลให้เกษตรกรก็จะกลับมาร้องขอความช่วยเหลือจากรัฐอยู่เสมอ

ในส่วนของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ภารกิจส่วนใหญ่เป็นของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เข้ามามีบทบาทเสริม ในขณะที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ซึ่งเป็นธนาคารของรัฐ ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลังทำหน้าที่ปฏิบัติตามนโยบายการเงินการคลังของรัฐบาล โดยเฉพาะนโยบายการพักชำระหนี้ และส่วนสุดท้ายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้ความสำคัญกับภารกิจด้านสังคมสงเคราะห์ประชากรกลุ่มเสี่ยงในภาคเกษตร (ผู้สูงอายุ ผู้พิการ) ผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะที่สำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนและให้การช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน

เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน ทั้งในเมืองและชนบท ซึ่งครอบคลุมครัวเรือนเกษตรกรด้วยเช่นกัน (ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (ยูเอ็นดีพี, 2556, หน้า 16, 19)

อย่างไรก็ตามภายหลังประเทศไทยเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจโดยหันมามุ่งในการส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมแทนภาคการเกษตร ทำให้ภาคการเกษตรลดความสำคัญลงและเกษตรกรได้รับผลกระทบจากภาคอุตสาหกรรมที่เข้ามาแข่งขันทรัพยากรการผลิตจากภาคอุตสาหกรรม ทั้งกำลังคน ที่ดิน แหล่งน้ำ และทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะพื้นที่ภาคตะวันออกซึ่งเป็นเมืองหลวงหลักของอุตสาหกรรมในประเทศไทย จากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก Eastern Seaboard ส่งผลให้โรงงานอุตสาหกรรมเกิดการขยายตัวใน 3 จังหวัดได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรีและระยอง และพื้นที่การเกษตรลดลงอย่างมาก เนื่องจากรวมถึงประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาและค้นหาแนวทาง ในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อค้นหาแนวทาง หรือวิธีการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตให้แก่เกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

คำถามของการวิจัย

1. ปัจจุบันความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อยู่ในระดับใด
2. อะไรคือ องค์ประกอบสำคัญในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย
3. แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

งานวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะศึกษาดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent variable) ได้แก่

1.1 ตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมภายนอก ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ตามงานวิจัยของกุสุมา โภศล (2555); ปิ่นสอาด สหนาวิน (2553); ชูชาติ ต้นอังกษนากุล และวรรณดี สุทธิรินรากร (2559) และพรพรรณ โพธิไชยา และเกษราวัฒน์ นิลวารงกูร (2554) โดยมีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 4 ปัจจัย ได้แก่ 1. ด้านการสนับสนุนจากรัฐบาล 2. ด้านเศรษฐกิจ 3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 4. ด้านชุมชนและสังคม

1.2 ตัวแปรด้านหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 โดยมีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 5 ปัจจัย ได้แก่ 1. ด้านความพอประมาณ 2. ด้านความมีเหตุผล 3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน 4. ด้านการมีความรู้ และ 5. ด้านการมีคุณธรรม

1.3 ตัวแปรด้านความสามารถในกระบวนการจัดการ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ตามงานวิจัยของชูชาติ ต้นอังกษนากุล และวรรณดี สุทธิรินรากร (2559); นิติพงษ์ ส่องศรีโรจน์ (2560); เนตรวดี เพชรประดับ (2561); อินทิรา มุงเมือง (2560) และมรกต กำแพงเพชร (2562) โดยมีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 5 ปัจจัย ได้แก่ 1. ด้านการผลิต 2. ด้านการตลาด 3. ด้านการจัดการ 4. ด้านบุคลากร และ 5. ด้านการเงิน มีข้อคำถามทั้งหมด 4 ข้อ

2. ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ ระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดของ แฮร์เรล (Harrell, 1972, pp. 260-274 อ้างถึงใน ปริญญา สัตยธรรม, 2550, หน้า 8-11) รวมถึงแนวคิดของไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2546) ซึ่งระบุถึงความมั่นคงของมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นตัวแปรตามในการศึกษารุ่นนี้ โดยทำการศึกษาความมั่นคงทางอาชีพของเกษตรกร ใน 6 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านที่อยู่อาศัย 2. ด้านสุขภาพร่างกาย 3. ด้านอาหาร 4. ด้านอาชีพ 5. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และ 6. ด้านความสมดุลในการใช้ชีวิต

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย 3 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดชลบุรี 2. จังหวัดระยอง และ 3. จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีจำนวน 228,321 ราย โดยทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางสุ่มของ คอแครน (Cochran, 1977) ด้วยการยอมรับค่าความคลาดเคลื่อนที่ 5% ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรในเขตในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย จำนวน 384 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษานี้มุ่งศึกษากลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดฉะเชิงเทรา ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ เดือน คือ กรกฎาคม พ.ศ. 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ การดำเนินนโยบายในการพัฒนา สนับสนุนและส่งเสริมความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรอย่างถูกต้องตรงกับสภาพของบริบทของความมั่นคงของเกษตรกร ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงทางอ้อม สามารถเลือกแนวทางในการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ ใช้เป็นแนวทาง หรือนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ได้ตามความเหมาะสม
3. แนวทางการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์กับผู้วิจัยอื่น ๆ ที่ต้องการศึกษาและขยายผลในองค์ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงของเกษตรกรมีความเพิ่มขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ระหว่างผู้วิจัย กับผู้อ่านงานวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดคำศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

แนวทาง หมายถึง วิธีการหรือวิธีปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความมั่นคงในการดำรงชีวิตแก่เกษตรกร

ความมั่นคง หมายถึง การที่บุคคลมีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต และทรัพย์สิน ไม่มีภัยคุกคามที่ก่อให้เกิดการเจ็บป่วย หิวโหย อาชญากรรม หรือ ถูกกดขี่ข่มเหง รวมถึงบุคคลนั้นได้รับการป้องกันจากสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งในชีวิตส่วนตัว การทำงาน ชุมชน หรือ สภาพแวดล้อมโดยรอบ

ความมั่นคงของเกษตรกร หมายถึง การที่เกษตรกรมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต มีศักดิ์ศรี และมีความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน ส่งผลให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้นได้อย่างมีปกติสุข และครอบคลุมวิถีชีวิตทุกด้าน

การสร้างความมั่นคง หมายถึง แนวทาง หรือ วิธีการในสร้างความมั่นคงที่ทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต

การดำรงชีวิต หมายถึง ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรเกษตรกรในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

เกษตรกร หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ประมง ภายในพื้นที่

ครัวเรือนเกษตรกร หมายถึง ครัวเรือนของเกษตรกรที่มีสมาชิกคนใดคนหนึ่ง หรือหลายคนประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ประมง เป็นต้น

นโยบายระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) หมายถึง นโยบายที่ใช้ในการส่งเสริมอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา โดยมุ่งเน้นส่งเสริมให้เป็นอุตสาหกรรมสีเขียว มีการบูรณาการด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคมขนส่งให้เชื่อมโยงทั้งระบบและมีประสิทธิภาพ การให้สิทธิประโยชน์และการอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุน การพัฒนาเมืองและความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ การดำเนินการด้านผังเมือง สิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยรอบ การพัฒนาแหล่งน้ำให้มีคุณภาพและพอเพียงกับอุตสาหกรรม เกษตร ท่องเที่ยว และอุปโภคบริโภค และประเมินผลกระทบต่อประชาชน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนและสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดครอบคลุมเนื้อหาที่ใช้ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์
2. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของมนุษย์
3. แนวคิดคุณภาพชีวิต
4. แนวคิดเกี่ยวกับการดำรงชีวิต
5. ข้อมูลเกี่ยวกับยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย
8. สมมติฐานการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์

แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ เริ่มเป็นที่รู้จักในปี พ.ศ. 2537 เมื่อสำนักงานโครงการพัฒนาสหประชาชาติ นำเสนอแนวคิดเสนอในรายงานการพัฒนาคนมนุษย์ (The Human Development Report) ฉบับของปี 1994 (พ.ศ. 2537) หรือ ก่อนที่จะมีการประชุมสุดยอดว่าด้วยการพัฒนา (The World Summit for Social Development) 1 ปี ถูกจัดขึ้นในเดือนมีนาคม ปี 1995 ซึ่งเป็นการเฉลิมฉลองการที่ครบรอบกิ่งศตวรรษของการจัดตั้งสหประชาชาติ โดยมีใจความสำคัญคือ “The Search for human security lies in development not arms” สาระสำคัญของแนวความคิดนี้มี 2 เค้น คือ อิสรภาพจากความกลัว และ อิสรภาพจากความขาดแคลน” หรือ “Freedom from fear and want” (สุรพล ปธานวนิช, 2548)

สำหรับประเทศไทยของเรานั้น มีการใช้แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ในการบริหารจัดการประเทศ รวมถึงอิทธิพลทางความคิดต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนนั้น และเริ่มเห็นความสำคัญของความเป็นอยู่ของประชาชนมากยิ่งขึ้น ช่วงหลังการปกครองในปี 2475 ยิ่งไปกว่านั้น แนวคิดนี้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นเมื่อประเทศไทยเริ่มมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1

(2504-2509) ขึ้น โดยการพัฒนาต่อเนื่องตลอดมาจนถึงปี พ.ศ. 25239 เป็นปีที่สิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (สุรพล ปธานวนิช, 2548)

1. ความหมายของความมั่นคง

ความมั่นคงของมนุษย์ (Human security) คืออะไร ก่อนจะนิยามของคำนี้ ขอนิยามความหมายของคำว่า ความมั่นคง (Security) ก่อน โดยพจนานุกรมของ Website ให้ความหมายของความมั่นคงไว้ว่า เป็นความรู้สึกปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพ และ ทางจิตใจ เช่น ความเสี่ยง อันตราย ความกลัว ความวิตกกังวล และสิ่งทั้งปวงที่จะมากระทำให้รู้สึกไม่ปลอดภัย

นักวิชาการชื่อวูล์ฟเฟอร์ (Wolfer, 1962 อ้างถึงใน บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา, 2554, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของความมั่นคงในหนังสือ Discord and Collaboration ในปี 1962 ไว้ว่า “ความมั่นคงไม่มีความหมายอื่นใดนอกจากการปราศจากความชั่วร้ายของความไม่มั่นคง”

ส่วนบอลด์วิน (Baldwin, 1986 อ้างถึงใน สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548, หน้า 2-38) ให้คำจำกัดความของความมั่นคงว่า หมายถึง “การไม่มีภัยคุกคามต่อสิ่งที่มีคุณค่า” หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าหมายถึง “โอกาสที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งที่มีคุณค่าเกิดขึ้นได้น้อย”

สรุป ความมั่นคงหมายถึง ความปลอดภัยจากสิ่งชั่วร้าย ภัยอันตรายต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ สิ่งมีคุณค่า รวมถึง สิ่งอื่นใดก็ตามที่จะก่อให้เกิดความไม่มั่นคง

2. ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์

จากการทบทวนแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ เห็นได้ว่าแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการพัฒนาสังคม และประเทศ กระบวนการในการพัฒนาสังคมต่าง ๆ เกิดจากมนุษย์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงขอทบทวนความหมายของความมั่นคงตามที่นักวิชาการหลาย ๆ ท่าน รวมถึงสำนักต่างได้ให้ไว้สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของแคนาดา (Canadian Approach to Human Security)

การนำเสนอแนวความคิดความมั่นคงของมนุษย์ของแคนาดานั้นจะมีความคล้ายคลึงกับแนวความคิดของ UNDP บ้างในช่วงแรก แต่แต่เริ่มแตกต่างเมื่อเวลาผ่านไปหลายปี โดยแคนาดา ร่วมกับนอร์เวย์ จัดตั้งเครือข่ายความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีผู้ก่อตั้ง 13 ประเทศจากทุกภูมิภาคและประเทศไทยเป็นสมาชิกในผู้ก่อตั้ง อีกทั้งจัดประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศขึ้นครั้งแรกที่เกาะ Lysoen เมือง Bergen ประเทศนอร์เวย์ (1999) โดยมีการจัดทำเอกสารเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ 2 ฉบับคือ ในปี 1997 และ 1999 ตามลำดับ) แคนาดาเห็นด้วยกับ UNDP ที่กล่าวว่า

ความมั่นคงนั้นเป็นเรื่องของมนุษย์แต่ละคน โดยรัฐมนตรีต่างประเทศ ลอยด์ แอ็กเวิร์ทตี้ (Lloyd Axworthy) ให้เหตุผลในเอกสารเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ปี 1997 ว่า “ การที่จะก่อให้เกิดความมั่นคงนั้น ต้องต่อสู้กับความยากจนขั้นแค้นทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นการประกันคุณภาพชีวิตที่ดี และการประกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน” ต่อมาในปี 1999 ได้มีการเพิ่มข้อสังเกตว่า “ความมั่นคงของแต่ละคนนั้นก็คือ ความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งจะเป็นเกณฑ์ใหม่ของสังคมโลกต่อไป” นอกจากนี้ความมั่นคงระหว่างรัฐก็ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการก่อให้เกิดความมั่นคงของประชาชนอีกเช่นกัน

แคนาดาได้ให้ความหมายของความมั่นคงไว้ว่า “คุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับสังคม และการได้รับประกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน” หมายถึง ความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจ ความเสมอภาคทางสังคม สิทธิแลพเสรีภาพของบุคคล ธรรมมาภิบาล รวมถึง นิติรัฐ นอกจากนี้การประชุมครั้งแรกที่เกาะ Lysoen ยังได้ให้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์เพิ่มอีก 3 ประเด็นด้วยกันคือ 1. การปลอดจากความหวาดกลัว หรือ Freedom from fear 2. การปลอดจากความขาดแคลน หรือ Freedom from want และ 3. การได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน หรือ Equal opportunities สรุปคือ กลุ่มแคนาดามีแนวคิดที่ว่า คุณค่าของความมั่นคงมนุษย์ คือ การปลอดจากสิ่งคุกคามต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั้งในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

จากรายงาน ปี 1997 แคนาดาเสนอว่าภัยคุกคามหลัก ๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ได้แก่ ภัยคุกคามที่เกิดจากช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ร่ำรวยกับประเทศที่ยากจน ความขัดแย้งระหว่างประเทศ การก่ออาชญากรรมข้ามชาติ การผลิตอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง ความขัดแย้งทางศาสนารวมถึงกลุ่มชนภายในประเทศ การทำลายสิ่งแวดล้อม การเพิ่มขึ้นและการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชากร การกระจายขยายแนวการวางกับระเบิด การละเมิดสิทธิเด็ก รวมถึงการกีดกันการค้าระหว่างประเทศ ในรายงาน ปี 1997 แคนาดามีข้อเสนอแนะว่า การสร้างความมั่นคงจะเกิดขึ้นได้จากการสร้างสันติภาพ การธำรงรักษาสันติภาพ การปลดอาวุธ (โดยเฉพาะการกั้กับระเบิด) การพิทักษ์สิทธิของเด็ก การพัฒนาทางเศรษฐกิจแบบสมดุล รายงานปี 1999 แคนาดาเห็นว่าภัยคุกคามไม่ใช่แค่ที่กล่าวมาข้างต้น แต่ยังหมายรวมถึง ความขัดแย้งของกลุ่มชน การทำลายล้างเผ่าพันธุ์ ด้านลบของโลกาภิวัตน์ซึ่งก่อให้เกิดอาชญากรรมที่ใช้ความรุนแรงและการก่อการร้ายข้ามชาติ การค้ายาเสพติด การก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และโรคใหม่ที่จะเกิดขึ้น โดยแคนาดาเสนอว่าต้องสร้างสันติภาพรวมถึงการสร้างเครือข่ายความมั่นคงของมนุษย์โดยมีรัฐบาล NGO สถาบันวิชาการ สถาบันธุรกิจและประชาคมร่วมมือประสานกัน (สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548, หน้า 2-38)

2.2 ความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP Approach to Human Security)

ในปี 1994 UNDP ได้จัดทำเอกสารรายงาน UNDP' s Human Development Report และ ในบทที่ชื่อว่า “Redefining Security: The Human Dimension” ได้เสนอเรื่องของความมั่นคงของมนุษย์ไว้ว่า การพัฒนามนุษย์นั้นต้องสร้างทางเลือกใหม่ จากความคิดของความมั่นคงในแบบเดิมที่มองข้ามสิทธิตามกฎหมายของคนในชาติซึ่งจะต้องได้รับความมั่นคงในชีวิตประจำวัน มุ่งแต่ให้ความสำคัญแต่ความมั่นคงจากการปกป้องความมั่นคงของรัฐ หรือความมั่นคงของโลกจากการคุกคามด้วยอาวุธนิวเคลียร์ มากกว่าที่จะสนใจมนุษย์หรือประชาชนที่เป็นประชากรของประเทศ โดยการกำหนดนโยบายความมั่นคงนั้นจะต้องมีมนุษย์เป็นจุดศูนย์กลาง โดยคำว่า “มนุษย์” นั้นหมายถึง ชีวิตของคนในประเทศที่ต้องการปลอดจากความหวาดกลัว หรือ Freedom from fear

2. การปลอดจากความขาดแคลน หรือ Freedom from want ซึ่งทั้งสองส่วนรัฐต้องให้ความสำคัญเท่า ๆ กัน

โดย UNDP อธิบายว่า ความมั่นคงของมนุษย์เป็นการรวมเอาทั้งทางเลือกของบุคคล การมีหลักประกันในโอกาสและอนาคตของมนุษย์ และความแตกต่างระหว่างความมั่นคงของมนุษย์ กับ การพัฒนามนุษย์ (Human security VS. Human Development) ไว้ด้วยกัน โดยการพัฒนา มนุษย์ หมายถึง กระบวนการสร้างทางเลือกให้แก่มนุษย์ ในขณะที่เดียวกันความมั่นคงของมนุษย์ของ หมายถึง “การที่ประชาชนมีสิทธิในการแสดงออกในทางเลือกของตนเองอย่างอิสระ และ ความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับโอกาสที่มีในวันนี้ยังคงอยู่ การมีศักยภาพและได้รับอำนาจเพียงพอในการดูแลรับผิดชอบตนเองในวันพรุ่งนี้ โอกาสในการแสวงหาความต้องการของตัวเอง รายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัว” ทั้งนี้ UNDP ได้ให้องค์ประกอบของความมั่นคงของมนุษย์ไว้ 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic security) คือ การที่ประชาชนมีรายได้ที่พอเพียงต่อการดำรงชีวิต และมีหลักประกันในการมีงานทำหรือการประกันสังคม
2. ความมั่นคงทางอาหาร (Food security) คือการที่ประชาชนสามารถหุงหาอาหารมาเลี้ยงชีพได้อย่างเพียงพอจากรายได้ที่เกิดขึ้นหรือจากทรัพย์สินที่มีอยู่
3. ความมั่นคงทางสุขภาพ (Health security) คือการที่ประชาชนมีสุขภาพที่ดี ปลอดจากโรคติดต่อต่าง ๆ และความเจ็บไข้ได้ป่วย รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงบริการด้านการรักษาพยาบาลของทุก ๆ คนอย่างทั่วถึง

4. ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental security) คือการที่สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรบนแผ่นดิน มีความสมบูรณ์ ทั้งในอากาศ และในแหล่งน้ำที่ทำให้มนุษย์สามารถสร้างถิ่นฐานหรือถิ่นที่อยู่อาศัยอยู่ได้อย่างยั่งยืน

5. ความมั่นคงส่วนบุคคล (Personal security) คือการที่ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปลอดภัยจากอาชญากรรมและความรุนแรงต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้หญิงและเด็กซึ่งอ่อนแอกว่า

6. ความมั่นคงของชุมชน (Communities security) คือความมีเกียรติและศักดิ์ศรีในวัฒนธรรมของชุมชนที่ประชาชนอาศัยอยู่ ความมีสันติภาพสงบสุขภายในชุมชนและระหว่างชุมชน บริเวณใกล้เคียง

7. ความมั่นคงทางการเมือง (Political security) คือการมีสิทธิ ความเสมอภาค ตลอดจนได้รับการคุ้มครองสิทธิทางการเมือง

UNDP อธิบายว่า ความมั่นคงของมนุษย์นั้นคุกคามจากภัย 2 ระดับ คือ ระดับแรก เป็นภัยจากการคุกคามจากภายในประเทศ อาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ

ระดับสอง เป็นภัยคุกคามจากสถานะของโลก โดย

1. ภัยจากภายในประเทศ ได้แก่

1.1 การคุกคามต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คือ ภาวะขาดการจ้างงาน โดยมีค่าตอบแทนที่เหมาะสม, การที่ทำเป็นงานชั่วคราวไม่แน่นอน และ ขาดระบบประกันการว่างงาน

1.2 การคุกคามต่อความมั่นคงทางอาหาร คือ การขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งอาหาร อาจเกิดขึ้นจากการเข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุน หรือ รายได้ที่ไม่แน่นอน

1.3 การคุกคามต่อความมั่นคงทางสุขภาพ คือ โรคติดต่อ เช่น HIV โรคพยาธิ โรคมาลาเรีย และ โรคติดเชื้ออื่น ๆ ขาดน้ำดื่มที่สะอาดและปลอดภัย อากาศเป็นพิษ รวมถึงการขาดระบบบริการสุขภาพสำหรับประชาชน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส

1.4 การคุกคามต่อความมั่นคงของสิ่งแวดล้อม คือ ภัยจากความแห้งแล้ง มลภาวะของแม่น้ำลำคลองต่าง ๆ การเสื่อมโทรมของที่ดินเกษตรกรรม การทำลายป่าไม้ ภัยธรรมชาติต่าง ๆ และ ความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินทำกิน

1.5 การคุกคามต่อความมั่นคงส่วนบุคคล คือ การเกิดอาชญากรรมที่รุนแรง, การค้ายาเสพติดต่าง ๆ การใช้ความรุนแรงและการเอาเปรียบต่อเด็กและสตรี

1.6 การคุกคามต่อความมั่นคงของชุมชน คือ ครอบครัวแตกแยก การล่มสลายของวัฒนธรรมพื้นบ้าน การกีดกันชนกลุ่มน้อย การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์

1.7 การคุกคามต่อความมั่นคงทางการเมือง คือ การกดขี่ข่มเหงจากรัฐบาล การริดรอนสิทธิมนุษยชน การใช้อำนาจทางการเมือง

2. ภัยจากสภาวะของโลก

ภัยคุกคามที่มีการแพร่กระจายและมีผลกระทบต่อประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยไม่มีพรมแดนที่เจาะจง สามารถแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม คือ

2.1 ปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากร ที่ทำให้เกิดความยากลำบากในการแสวงหาทรัพยากร อาหาร และอื่น ๆ มากขึ้น ทำให้เกิดภาวะความยากจนขึ้นในหลายประเทศ เกิดความเสื่อมโทรมและทำลายสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น และเกิดการอพยพข้ามประเทศเพื่อหลีกเลี่ยงความอดอยาก

2.2 ความแตกต่างมากขึ้นระหว่างประเทศร่ำรวยและประเทศยากจน ซึ่งนำไปสู่ลัทธิบริโภคนิยมมากขึ้นในประเทศอุตสาหกรรม แต่เกิดความยากจนและการทำลายทรัพยากรในประเทศกำลังพัฒนา

2.3 มีการย้ายถิ่นฐานหรืออพยพข้ามประเทศในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น

2.4 ภัยจากการทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ฝนกรด ภาวะเรือนกระจก และการลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพ การทำลายป่าชายเลน แนวปะการัง รวมถึงการลดลงของพื้นที่ป่าไม้

2.5 ภัยหายนะเสียดัด เป็นปัญหาที่ขยายวงกว้างไปทั่วโลก

2.6 การก่อการร้ายข้ามชาติ ได้แพร่ขยายจากแถบลาตินอเมริกาในปี 1980 จนเป็นการก่อการร้ายทั่วทุกภูมิภาค (สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548, หน้า 2-38)

หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในเอเชียปี 2540 ซึ่งส่งผลกระทบต่อไปทั่วโลกทำให้ประเด็นความมั่นคงของมนุษย์ได้รับการเน้นย้ำอีกครั้ง โดยในรายงาน “การพัฒนามนุษย์ปี 1999” ปรากฏแง่มุมที่ตรงกันข้ามคือ การมองเป็น “ภัยคุกคาม” ที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของมนุษย์ หรือ “ความไม่มั่นคงของมนุษย์” 7 ประการ (สุรพล ปธานวนิช, 2548, หน้า 14-16) ได้แก่

1. ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ อาชีพและรายได้ (Economics insecurity)
2. ความไม่มั่นคงทางอาหาร (Food insecurity)
3. ความไม่มั่นคงทางสุขภาพ (Health insecurity)
4. ความไม่มั่นคงส่วนบุคคล เช่น การต้องเผชิญกับอาชญากรรม การค้ายาเสพติด และการค้ามนุษย์ (Personal insecurity)
5. ความไม่มั่นคงทางสิ่งแวดล้อม (Environmental insecurity)
6. ความไม่มั่นคงทางชุมชนและวัฒนธรรม (Community and culture insecurity)

7. ความไม่มั่นคงทางการเมือง (Political insecurity)

โดยในรายงานฉบับนี้ได้เสนอตัวชี้วัดความไม่มั่นคงข้างต้นไว้ดังนี้

1. ความไม่มั่นคงทางอาหาร ตัวชี้วัดได้แก่ ค่าร้อยละของแคลอรีที่ได้รับต่อวันเมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ดัชนีการผลิตอาหารต่อหน่วยประชากร แนวโน้มของการพึ่งพิงหรือนำเข้าอาหาร

2. ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจและรายได้ ตัวชี้วัดได้แก่ สัดส่วนการขาดงาน การลดลงของรายได้ประชาชาติที่แท้จริง (Real national income) การลดลงของค่าจ้างที่แท้จริง การเพิ่มขึ้นของอัตราเงินเฟ้อ ความแตกต่างทางรายได้ระหว่างประชาชน

3. การละเมิดสิทธิมนุษยชน ตัวชี้วัดได้แก่ การต้องขังอันมิสาเหตุทางการเมือง การหายสาบสูญของคน การแทรกแซงสื่อมวลชน

4. ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์และศาสนา ตัวชี้วัดได้แก่ สัดส่วนของประชากรที่เกี่ยวข้อง จำนวนผู้เสียหาย

5. การใช้จ่ายทางการทหาร ตัวชี้วัดได้แก่ สัดส่วนของค่าใช้จ่ายทางการทหารเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาและสาธารณสุข

6. ความไม่เท่าเทียมกัน ตัวชี้วัดได้แก่ ความแตกต่างของดัชนีความมั่นคงมนุษย์ (HDI Index) ระหว่างประชากรกลุ่มต่าง ๆ

จากประเด็นความไม่มั่นคงทั้ง 7 ด้านข้างต้นนั้น ทำให้แนวคิดนี้ถูกวิจารณ์ว่าขาดความชัดเจน อีกทั้งยังกว้างขวางมากเกินไปเกินกว่าที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้ และยังเป็นอุดมคติมากเกินไป แต่ในรายงานฉบับนี้ยังมีประเด็นในเรื่องของความมั่นคงของมนุษย์ที่สำคัญ ๆ 2

ประการประการแรก คือ จุดเน้นร่วมในเรื่องอิสรภาพจากความหวาดกลัวและอิสรภาพจากความขาดแคลน ประการที่สอง คือ จุดเน้นในเรื่องของความเป็นสากล การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ การให้ความสำคัญต่อในเรื่องการป้องกันมากกว่าการแก้ไข และการให้ความสำคัญต่อมนุษย์ (สุรพล ปธานวนิช, 2548, หน้า 14-16)

3. การให้ความหมายความมั่นคงของมนุษย์จากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสหประชาชาติ ความมั่นคงของมนุษย์นอกจากความมั่นคงทางการทหาร ได้ปรากฏชัดเจนและ ถูกเน้นย้ำมากยิ่งขึ้น เมื่อ Kofi Annan เลขาธิการสหประชาชาติ แถลงในปี 2004 และ 2001 รวมถึงการให้ความหมายของเจ้าหน้าที่สำคัญของสหประชาชาติท่านอื่น ๆ ดังสรุปได้ดังนี้ (The Global Development Research Center, 2017)

โคฟี (Kofi, 2000 อ้างถึงใน สุรพล ปธานวนิช, 2548, หน้า 14-16) เลขาธิการสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของความมั่นคงไว้ว่า “ท่ามกลางความขัดแย้ง ความเข้าใจใหม่ที่

เกี่ยวกับแนวคิดความมั่นคงจึงบังเกิดขึ้น ความมั่นคงในครั้งหนึ่งคือ การป้องกันอาณาเขตจากการถูกรุกรานจากภายนอก ได้กลายเป็นคำที่หลอมรวมกันในเรื่องของการปกป้องคุ้มครองชุมชนและประชาชนจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายใน ดังนั้นความจำเป็นที่ต้องมีแนวคิดที่มุ่งให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางยังคงได้รับการต่อยอดจากอันตรายของอาวุธที่มีอานุภาพการทำลายล้างสูงต่อมนุษย์ เช่น อาวุธนิวเคลียร์ ดังนั้นคำว่า “ความมั่นคง” จึงแสดงถึงขอบเขต และ วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน”

“เราจำเป็นต้องเปิดมุมมองให้กว้างขึ้นในคำจำกัดความของคำว่า สันติภาพและความมั่นคง “โดยสันติภาพนั้นหมายถึง การไม่มีสงคราม ส่วน “ความมั่นคงของมนุษย์” ควรมีความหมายมากกว่าประเด็นในเรื่องของทางทหาร เพราะว่า “ความมั่นคงของมนุษย์” นั้นต้องรวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคม การปกป้องสิ่งแวดล้อม การพัฒนาประชาธิปไตย การปลดอาวุธ การเคารพสิทธิมนุษยชน และหลักนิติธรรม”

“ข้อท้าทายต่าง ๆ ที่เราเผชิญอยู่นั้นสะท้อนให้เห็นว่า ความมั่นคงโดยรวมนั้นไม่สามารถจำกัดความในความหมายที่แคบ เพียงแค่การปลดจากการใช้กำลังทางอาวุธเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้กำลังระหว่างรัฐ หรือประชาชนในรัฐเดียวกันก็ตาม รวมถึงภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชน การที่พลเรือนจำนวนมากต้องพลัดที่อยู่อาศัย การก่อการร้ายข้ามชาติ การแพร่ระบาดของโรคภัยร้ายแรงต่าง ๆ เช่น AIDS การค้ายาเสพติด และการค้าอาวุธ รวมถึงความหายนะของสิ่งแวดล้อม ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นล้วนแต่เป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ทั้งสิ้น ซึ่งเท่ากับว่าเราต้องแสวงหาแนวทางการทำงานที่ครอบคลุมภัยคุกคามทั้งหมดนี้ให้จงได้”

“ความมั่นคงของมนุษย์นั้นหากมองให้กว้างที่สุด จะต้องมีความหมายที่มากกว่าการไม่มีความขัดแย้งที่รุนแรงเกิดขึ้น และต้องรวมถึงสิทธิมนุษยชน ธรรมชาติ การเข้าถึงการศึกษาและสาธารณสุข อีกทั้งรวมถึงรับประกันว่ามนุษย์ทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะบรรลุศักยภาพของตนเองได้ ดังนั้นการสร้างความมั่นคงของมนุษย์จึงรวมไปถึงการแก้ไขปัญหาความยากจน การสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ การป้องกันความขัดแย้ง การมีอิสรภาพจากความขาดแคลน การมีอิสรภาพจากความหวาดกลัว รวมถึงการมีอิสรภาพของมนุษย์รุ่นต่อ ๆ ไป ที่ควรจะมีชีวิตในสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่สมบูรณ์ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นองค์ประกอบของความมั่นคงของมนุษย์และความมั่นคงของชาติ”

หลุยส์ (Louis, 1999 cited in The Global Development Research Center, 2017) รองเลขาธิการสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของความมั่นคงไว้ว่า “ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์นั้น ควรเริ่มต้นจากการตั้งคำถามว่า ความมั่นคงของมนุษย์หมายถึงอะไร และ เสนอได้ว่า คำตอบที่พื้นฐานที่สุดคือ “สิ่งที่มนุษย์ทุกคนในโลก ไม่ว่าจะชายหรือหญิงล้วนต้องการ ได้แก่ การมี

อาหารที่พอเพียงสำหรับการดำรงชีพของครอบครัว, การมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม, การมีสุขภาพดี, บุตรหลานสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึง, การได้รับความปกป้องคุ้มครองจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากมนุษย์และธรรมชาติ การที่รัฐไม่กดขี่ข่มเหง และปกครองด้วยความเห็นชอบของประชาชน”

โอกาตะ (Ogata, 2003 cited in The Global Development Research Center, 2017) อดีตข้าหลวงใหญ่แห่งสหประชาชาติด้านผู้ลี้ภัย ได้ให้ความหมายของความมั่นคงไว้ว่า “ประกอบที่สำคัญของความมั่นคงของมนุษย์มีหลายประการ โดยองค์ประกอบสำคัญประการแรก ได้แก่ การที่ประชาชนของรัฐทุกคนสามารถดำรงชีวิตอยู่โดยสันติ และมีความมั่นคงในดินแดนของตนเอง ซึ่งหมายถึง ทั้งรัฐและประชาชนสามารถที่จะป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติและปราศจากการใช้ความรุนแรง เมื่อเกิดความขัดแย้งควรตั้งคำถามว่าได้รับการแก้ไขแล้วยัง รวมถึงการอยู่ร่วมกันโดยสมานฉันท์ องค์ประกอบสำคัญประการที่สอง คือ การที่ประชาชนได้รับสิทธิและพันธกรณีต่าง ๆ ที่พึงได้รับ โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ ได้แก่ สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางการเมือง สิทธิทางสังคม สิทธิมนุษยชน และสิทธิทางวัฒนธรรม โดยประชาชนทุกคนควรได้รับจากรัฐ องค์ประกอบสำคัญประการที่สาม คือ การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หรือ การมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงกระบวนการในการกำหนดนโยบายทางการเมือง สังคม และ เศรษฐกิจ ตลอดจนการได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน องค์ประกอบสำคัญประการที่สี่ คือ การสร้างหลักนิติธรรมและการสร้างกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอิสระ โดยประชาชนทุกคนควรได้รับมีสิทธิ และพันธกิจต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายที่เสมอภาค องค์ประกอบทั้งหมดตามที่ได้กล่าวมานั้นเป็นองค์ประกอบที่ประชาชนต้องได้รับความเท่าเทียมกันตามหลักนิติธรรม เพื่อเป็นเครื่องป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในรูปของการเลือกปฏิบัติ การถูกเอารัดเอาเปรียบ และการกดขี่ข่มเหงได้”

“ปัจจัยปัจจัยที่จะนำไปสู่ความไม่มั่นคงของมนุษย์นั้น สามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่การวางกัระเบิด การขยายตัวของการใช้อาวุธขนาดเล็ก รวมถึงภัยคุกคามที่ข้ามพรมแดนของรัฐ ไม่ว่าจะเป็น การค้ายาเสพติด การแพร่ขยายของโรค AIDS โดยภัยคุกคามที่มีต่อมนุษย์นั้นมีหลายประการ นอกเหนือจากภัยคุกคามทางการเมือง การทหาร ยังมีภัยคุกคามทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอีกด้วย หากพิจารณาความไม่มั่นคงในประเด็นของผู้ลี้ภัย จะเห็นว่าปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดความไม่มั่นคง คือ การขาดแคลนกลไกทางการเมืองและความมั่นคงที่จะจัดการกับความขัดแย้งนั่นเอง” (The Global Development Research Center, 2017)

จากเหตุการณ์วินาศกรรมตึกเวิร์ลเทรดในสหรัฐอเมริกา ปี 2002 นายโอกาตะ เสนอว่าแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ควรมุ่งให้ความสำคัญต่อ ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของความขัดแย้ง ผู้ที่อพยพ

ลี้ภัย ผู้ยากจนข้นแค้น และกลุ่มที่ถูกกีดกันทางสังคม อันซึ่งเป็นผลจากเชื้อชาติ และวัฒนธรรม นอกจากนี้ นายโอคาดะยังเสนอประเด็นสำคัญที่น่าจะถือได้ว่าเป็นแนวทางสำหรับการนำไปเป็นกรอบการทำงานทางด้านความมั่นคงของมนุษย์ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ นอกจากนี้ ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น 2 ประการ คือ การคุ้มครอง (Protection) และ การเสริมพลัง (Empowerment) ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ โดยเฉพาะแก่ประชาชนในระดับรากหญ้าของประเทศ

ทั้งนี้ข้อเสนอของทั้ง โอคาดะ และ โคฟี อันนัน นั้นชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงจุดที่ควรให้ความสำคัญในเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ จากประเด็นความมั่นคงของรัฐ มาสู่ความมั่นคงของประชาชนในรัฐ กรอบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ลักษณะนี้จึงมีองค์ประกอบในด้าน “ความมั่นคงแห่งรัฐ” กับ “การพัฒนา” โดยเน้นการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางสำคัญ

การคลี่คลายของสถานการณ์ความมั่นคงด้านการทหารระหว่างประเทศหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นส่งผลให้เกิดความมั่นคงแห่งรัฐ และ การพัฒนาที่มุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง เป็นจุดที่มาบรรจบกัน ประกอบกับความเป็นจริงที่สามารถเห็นความชัดเจนมากยิ่งขึ้น นั่นคือ “ภัย” ต่อความมั่นคงของมนุษย์หรือประชาชนประเทศหนึ่ง ๆ นั้นมิได้มาจากการรุกรานด้านการทหาร หรือ การกระทำความรุนแรงต่อประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ โดยรัฐนั่นเอง แต่ในอีกด้านหนึ่งภัยต่อความมั่นคงมนุษย์ที่มาจากภายนอกรัฐ มิใช่ภัยด้านการทหารอีกต่อไป แต่กลายเป็นภัยคุกคามที่มาจากในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ และที่มีความเชื่อมโยงถึงกันและกัน

2.4 คณะกรรมการความมั่นคงของมนุษย์ (The Commission on Human Security)

รัฐบาลญี่ปุ่นนับได้ว่ามีบทบาทสำคัญในคณะกรรมการความมั่นคงของมนุษย์ โดยรัฐบาลญี่ปุ่นยังคงรักษาความหมายที่กว้างของแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ไว้ ซึ่งถือว่าความมั่นคงของมนุษย์นั้น คือสภาวะการณ์ที่ปลอดภัยจากภัยคุกคามที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ รวมถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ฉะนั้นจะต้องเสริมสร้างหน้าที่ในความพยายามในการจัดการกับภัยคุกคามเหล่านี้ โดยญี่ปุ่นถือว่าความสำคัญของการสร้างอิสรภาพจากความคาดหวาดกลัว และความขาดแคลนนั่นสำคัญ และถือว่าทั้งสองส่วนเป็นวัตถุประสงค์ร่วมความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นได้ระบุดังความมั่นคงของมนุษย์จากมุมมองการเสริมสร้างความพยายามในที่จะจัดการกับภัยคุกคามต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ความยากจน การเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี การรับมือกับปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาโรคติดต่อต่าง ๆ เช่น HIV/AIDS ปัญหาการไหลบ่าของผู้ลี้ภัย แม้แต่อันตรายจากกับระเบิด

โดยคณะกรรมการความมั่นคงของมนุษย์ จัดตั้งขึ้นด้วยทุนสนับสนุนของรัฐบาล ญี่ปุ่น และ เลขาธิการสหประชาชาติ ได้เสนอว่า “ความมั่นคงของมนุษย์เป็นการคุ้มครองแก่นแกนสำคัญของชีวิตมนุษย์ในทิศทางที่เสริมสร้างอิสรภาพและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ฉะนั้นความมั่นคงของมนุษย์จึงหมายถึง การคุ้มครองเสรีภาพพื้นฐาน การปกป้องมนุษย์ให้พ้นจากสภาวะการคุกคามที่รุนแรงและแผ่ขยายเป็นวงกว้าง หมายถึง กระบวนการทำงานที่อ้างอิงและเสริมสร้างความเข้มแข็งและความใฝ่ฝันของมนุษย์ และหมายถึงการสรรค์สร้างระบบการเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การทหาร และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการอยู่รอด วิถีชีวิต และศักดิ์ศรีของมนุษย์”

2.5 เครือข่ายความมั่นคงของมนุษย์

กลุ่มประเทศ 11 ประเทศ (รวมประเทศไทยด้วย) โดยการริเริ่มของประเทศแคนาดา และนอร์เวย์ ได้ให้ความหมายของ ความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง สภาพที่ประชาชนในประเทศปลอดภัยจากความหวาดกลัวและความขาดแคลน ทั้งนี้ได้เสนอว่าแนวทางการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ต้องควบคู่ไปกับการพัฒนามนุษย์ ดังนี้

“โลกแห่งมนุษยธรรม เป็น โลกที่ประชาชนสามารถอาศัยอยู่อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรี โดยปลอดภัยจากความยากจน การสูญเสียความหวังซึ่งเป็นความฝันของคนทั้งหลาย แม้ว่าใน โลก ดังกล่าวนี้ประชาชนจะได้รับหลักประกันที่ปลอดภัยจากความหวาดกลัว และปลอดภัยจากความขาดแคลน อีกทั้งการได้รับ โอกาสที่เท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ฉะนั้นการสร้าง ความมั่นคงของมนุษย์ก็คือ ความหวังที่สำคัญที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้ให้จงได้ และส่วนประกอบที่สำคัญของความมั่นคงของมนุษย์จึงหมายถึง การปลอดภัยจากการคุกคามทางสิทธิ ความสงบสุข และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ”

แนวความคิดความมั่นคงของมนุษย์ของแคนาดามีจุดเน้นที่ การมีอิสรภาพจากภัย คุกคามที่ชัดเจนต่อสิทธิของบุคคล ความปลอดภัย รวมถึงการมีชีวิตที่ดี อันนำไปสู่การให้ ความสำคัญต่อความปลอดภัยสาธารณะ การปกป้องพลเรือน การป้องกันความขัดแย้ง การปกครอง และความรับผิดชอบ รวมทั้งสนับสนุนสันติภาพด้านการปฏิบัติการ เนื่องจากแคนาดาได้ใช้ แนวความคิดความมั่นคงของมนุษย์มาเป็นกรอบในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ซึ่งนโยบาย ต่างประเทศของแคนาดานั้นมีจุดเน้นที่สันติภาพ ความมั่นคง การพัฒนา และ ความร่วมมือระหว่าง ประเทศมาตั้งแต่สมัยสงครามเย็น ดังนั้นจุดเน้นของแคนาดาจึงอยู่ที่ประเด็นของการมีอิสรภาพจาก ความหวาดกลัวมากกว่าอิสรภาพจากความขาดแคลน รวมถึงประเด็นความยากจน เพราะ ว่า “แคนาดาเชื่อว่า การให้ความสำคัญต่อประเด็นของการมีอิสรภาพจากความหวาดกลัวนั้นจะทำให้ แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มีมูลค่าเพิ่มสูงสุด ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศที่

ให้ความสำคัญต่อความมั่นคงของชาติ สิทธิมนุษยชน และการพัฒนามนุษย์” ทั้งนี้แคนาดาและนอร์เวย์ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ไปในทิศทางเดียวกัน คือการให้ความสำคัญกับการป้องกันความรุนแรงจากการควบคุมอาวุธขนาดเล็ก อาวุธเบา และปฏิบัติการด้านสันติภาพ

นอกจากนี้แคนาดายังได้เสนอแนวทางในการปฏิบัติ หลัก 6 ประการ ในปี 1999 โดยสามารถแบ่งออกเป็นหลักการพื้นฐานได้ 3 ประการ ซึ่งก็คือ ประการแรก ชุมชนระหว่างประเทศต้องพิจารณาใช้กำลัง รวมทั้งการคว่ำบาตรในกรณีที่มีความจำเป็น ประการที่สอง นโยบายความมั่นคงของชาติต้องให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนการใช้บรรทัดฐานหรือมาตรการเชิงสถาบัน ไม่ว่าจะเป็น กฎหมายว่าด้วยมนุษยธรรมและผู้ลี้ภัย สิทธิมนุษยชน โดยจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อที่ให้บรรลุเป้าหมายด้านความมั่นคงของมนุษย์ โดยจะสร้างเป็นมาตรฐานแนวการปฏิบัติ รวมถึงกลยุทธ์การพัฒนาซึ่งสามารถนำไปสู่การสนับสนุนแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในภาคของหน่วยงานรัฐหรือที่ไม่ใช่รัฐต้องดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามบรรทัดฐาน อีกทั้งบรรทัดฐานเหล่านี้ประกอบด้วย การเด็กที่ตกอยู่ในภาวะสงคราม การทุจริตเด็ก ความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงานด้านมนุษยธรรม การต่อต้านการใช้กับระเบิดและอาวุธขนาดเล็ก ทรัพยากรสำหรับการพัฒนา การพิจารณาคดีในศาลระหว่างประเทศ การป้องกันความขัดแย้ง และ องค์การอาชญากรรมข้ามชาติ นอกจากนี้ ยังเน้นให้ความสำคัญในการดำเนินการด้านโครงสร้างเพื่อให้งานภายในประเทศและระดับระหว่างประเทศประสานกันได้เป็นอย่างดี รวมถึงสหประชาชาติด้วย ประการที่สาม การก่อตั้งแนวร่วมระดับรัฐองค์การระหว่างประเทศ และ องค์การพัฒนาเอกชนที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนา สนับสนุนให้เป็นไปตามบรรทัดฐานที่ตั้งไว้ (สุรพล ปธานวนิช, 2548, หน้า 20-22)

2.6 การให้ความหมายโดยนักวิชาการและนักพัฒนา

จินเคอร์ (Ginkel, 2000 cited in The Global Development Research Center, 2017) อธิการบดีมหาวิทยาลัยแห่งสหประชาชาติ (United Nation University) และ Edward Newman ให้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ไว้ว่า “หากมองในเชิงนโยบาย ความมั่นคงของมนุษย์เป็นความมั่นคงเชิงบูรณาการ ที่ยั่งยืน และ ครอบคลุม โดยเป็นสภาวะความปลอดภัยที่ปลอดภัยจากความกลัว, ความขัดแย้ง, ความไม่รู้, ความยากจนข้นแค้น, ความขาดแคลนด้านสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงความหวาดโวย

รามเชช (Ramesh, 2005 cited in The Global Development Research Center, 2017) มหาวิทยาลัยแห่งสหประชาชาติ (United Nation University) ได้ให้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ไว้ว่า “ความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง การที่คุณภาพชีวิตของคนในสังคมหรือในรัฐใดรัฐหนึ่ง หากมีสิ่งอื่นใดที่ส่งผลกระทบต่อหรือทำให้คุณภาพชีวิตของคนในสังคมตกต่ำลง ไม่ว่าจะเป็นการขาดการเข้าถึง แรงกดดันจากประชากร ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นภัยต่อคุณภาพต่อความมั่นคงของ

มนุษย์แต่ในทางตรงกันข้าม หากมีสิ่งอื่นใดเข้ามามีผลกระทบหรือเข้ามาช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคม ทั้งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย การสร้างพลังทางการเมือง และสังคม ทั้งหมดนี้ย่อมเป็นสิ่งที่เสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ทั้งสิ้น”

ลินคอล์น (Lincoln, 1995 cited in The Global Development Research Center, 2017) ให้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ไว้ว่า การมีจุดเน้นเกี่ยวกับความอยู่รอดของมนุษย์ คุณภาพชีวิต และเสรีภาพ โดยความมั่นคงของมนุษย์นั้นถือได้ว่าเป็นผลลัพธ์สุดท้ายของความมั่นคงทั้งหมด ดังนั้นความมั่นคงในรูปแบบอื่น เช่นความมั่นคงทางการทหาร จึงไม่ใช่เป้าหมายสุดท้าย แต่ความมั่นคงเหล่านี้ถือเป็นเครื่องมือในการบรรลุผลลัพธ์ในขั้นสุดท้ายของ ความมั่นคงของมนุษย์”

เดวิด การ์แฮม และนาเนา (David, Graham & Nana, 1953 cited in The Global Development Research Center, 2017) ได้ให้ความสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์ว่า “ความมั่นคงในฐานะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แทนที่จะพิจารณาความมั่นคงเฉพาะในลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนเพียงมุมเดียว ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งคือประเด็นในเชิงจริยธรรมและศีลธรรม ความมั่นคงของมนุษย์นั้นเกี่ยวข้องกับมุมมองใหม่ในการพิจารณาประเด็นต่าง ๆ เช่น การย้ายถิ่น ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ หรือสิทธิมนุษยชน ในฐานะที่เป็นการเมืองระดับรัฐ และควรพิจารณาถึงภัยคุกคามที่มีต่อมนุษย์มากกว่าที่จะพิจารณาถึงภัยคุกคามที่มีต่อรัฐ”

แอนนี่ (Anne, 2000 cited in The Global Development Research Center, 2017) ได้ให้ความสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์ว่า “ความมั่นคงของมนุษย์ คือ การทำให้ชีวิตของมนุษย์มีอิสรภาพและมีศักดิ์ศรี โดยเงื่อนไขด้านสังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ”

เจนนี่เฟอร์ (Jennifer, 1999 cited in The Global Development Research Center, 2017) ได้ให้ความสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์ว่า “ความมั่นคงของมนุษย์คือ พื้นฐานของการพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืน และเป็นผลจากมิติต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสังคมจิตวิทยา ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมืองในชีวิตของบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีบทบาทในการปกป้องชีวิตมนุษย์ และกลุ่ม ทำให้สามารถดำรงชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำได้เมื่อครั้งต้องเผชิญกับความวิกฤต หรือ สภาวะการณ์ของการขาดแคลนเรื้อรัง โดยที่ความรู้สึกรู้สึกว่ามีความเป็นบ้านที่ยั่งยืน เครือข่ายทางครอบครัวและสังคมที่คอยสร้างสรรค์รวมถึงได้รับการยอมรับในอดีตและการมองอนาคตที่จะมาถึง ล้วนองค์ประกอบที่สำคัญของความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้สามารถวัดจากตัวชี้วัดทางลบ (การพลัดที่อยู่อาศัย การเกิดความไม่เท่าเทียมกัน และอัตราส่วนลด หรือ Discount Rate) ตามที่หน่วยวัดจะกำหนด”

จอร์จ (George, 2001 cited in The Global Development Research Center, 2017) มองว่า “แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ในภาพกว้างเป็นเปลี่ยนจุดเน้นจากความมั่นคงด้านดินแดนสู่ความมั่นคงของบุคคล โดยความมั่นคงของมนุษย์นั้นต้องตระหนักว่าการปกป้องคุ้มครองบุคคลที่ไม่ได้มาจากการคุ้มครองรัฐในฐานะหน่วยทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการที่บุคคลได้รับสวัสดิการและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ความมั่นคงของมนุษย์ไม่ได้มีเฉพาะเรื่องสวัสดิการ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านการปกป้องจากอาชญากรรม เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการปกป้องมนุษย์จากความรุนแรงที่ไม่มีโครงสร้าง ที่มักจะมาพร้อมกันกับประเด็นความมั่นคงที่ไม่เกี่ยวข้องกับดินแดน เช่น ความรุนแรงจากความขาดแคลนด้านสิ่งแวดล้อม หรือ การย้ายถิ่นของผู้คนหมู่มา ความมั่นคงของมนุษย์จึงเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของบุคคลในสิ่งแวดล้อมรอบตัว ในชุมชน และในสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ”

คิง และเมอร์เรย์ (King & Murray, 1999 cited in The Global Development Research Center, 2017) ให้ความสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์ว่า “ การที่บุคคลมีชีวิตอยู่นอกภาวะความยากจน พิจารณา จำนวนปีในอนาคต และ การวัดความมั่นคงของมนุษย์นั้นวัดจากรายได้ สุขภาพ การศึกษา เสรีภาพทางการเมือง และ ประชาธิปไตย”

บัจไป (Bajpai, 2000) ให้ความสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์ว่า “การจัดการด้านความมั่นคงของมนุษย์ คือ การให้ความสนับสนุนการพัฒนามนุษย์ ธรรมชาติ การคว่ำบาตร การใช้กำลังในกรณีที่มีความจำเป็น ซึ่งรัฐ องค์การระหว่างประเทศ องค์การพัฒนาเอกชน กลุ่มอื่น ๆ ในสังคมล้วนแต่มีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคงของมนุษย์ โดยความมั่นคงของมนุษย์นั้นเกี่ยวข้องกับการปกป้องความปลอดภัยของบุคคล และการมีอิสรภาพจากภัยคุกคาม จากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม”

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2543 อ้างถึงใน สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548, หน้า 2-38) ให้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญคือ ความมั่นคงทางสุขภาพ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคม ความมั่นคงทางการเมืองและการปกครอง ความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

ในขณะที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2554, หน้า 9) ให้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ไว้ว่า ความมั่นคงของมนุษย์ (Human security) หมายถึง “การที่บุคคลมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองในขั้นพื้นฐานได้อย่างพอเพียง มีศักดิ์ศรี และยั่งยืน จนทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุขครอบคลุมวิถีชีวิตทุกด้าน”

ส่วนนิยามของกระทรวงการต่างประเทศ (2554, หน้า 35) ความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง การสร้างความมั่นคงโดยครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในด้านการเมือง เช่น การปลอดจากภัย สงคราม เป็นต้น ด้านเศรษฐกิจ เช่น การกินดีอยู่ดี การมีสุขอนามัย และด้านสังคม เช่น การมีสิทธิขั้นพื้นฐานตามที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น

จากการทบทวนความหมายจึงสรุปได้ว่า ความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง การที่บุคคลหรือประชาชนในรัฐมีความมั่นคงครอบคลุมทุกด้าน การได้รับความเท่าเทียมกันในสังคม ทั้งในเรื่องความเป็นอยู่ ความปลอดภัย เสรีภาพ รวมไปถึงโอกาสในการตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน และ การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ตลอดจนการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดจากภัยสงคราม ความหวาดกลัวและความขาดแคลน หรือ สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่กระทบจนทำให้ได้รับความไม่มั่นคง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

2.7 กรอบความมั่นคงของมนุษย์ตามข้อเสนอของ Sabina Alkire

อัลไคร์ (Alkire, 2002) เป็นนักวิชาการประจำสำนัก Global Equity Initiative มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดในปี 2002 งานเขียนเรื่อง A Conceptual Framework for Human Security ซึ่งตีพิมพ์ในปีนั้น อัลไคร์ ได้เสนอกรอบพิจารณาความมั่นคงของมนุษย์ โดยให้คำจำกัดความของความมั่นคงของมนุษย์มีจุดยืนที่สำคัญ 5 ประการคือ

1. การรักษาคู่ร่วมเรื่องความยากจนและความรุนแรง ไม่ใช่เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ควรเน้นทั้งสองจุด
2. ให้ความสำคัญต่อประชาชนโดยที่ประชาชนต้องเป็นศูนย์กลาง
3. ความมั่นคงของมนุษย์มีหลากหลายมิติ
4. กำหนดขอบเขตคำจำกัดความให้แคบลงคือ “ภัยคุกคามที่วิกฤตและกว้างขวางต่อแก่นแกนสำคัญของชีวิตของมนุษย์
5. ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์อย่างเป็นทางการเป็นวัตถุประสงค์ และ เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการกำหนดเป็นนโยบายและโครงการต่อไป

ในทัศนะของ อัลไคร์ ได้ให้คำสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์ไว้ 5 ประเด็น ได้แก่

1. คำว่า “ปกป้อง” หรือ Safeguard เป็นผลจากการตระหนักว่าทั้งมนุษย์และชุมชนถูกคุกคามจากภัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของตน ทั้งในด้าน วิกฤตการณ์ทางการเงิน ความรุนแรง นโยบายของรัฐที่ลดงบประมาณรายจ่ายด้านสังคมลง ในลักษณะนี้มาตรการป้องกันเชิงสถาบัน ที่มีความยืดหยุ่นจึงมีความจำเป็น นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นที่จะต้องบ่งชี้ภัยคุกคาม

2. แก่นแกนสำคัญของชีวิต (Vital core) ซึ่งมีความหมายที่หลากหลาย อันทำให้การมีส่วนร่วมในการระบุสิ่งใดคือแก่นแกนสำคัญของชีวิตมีความสำคัญ รวมทั้งการเสริมสร้างกระบวนการและมาตรฐานเชิงสถาบันที่จะคุ้มครองแก่นแกนสำคัญของชีวิต

3. มนุษย์ (All human lives) หมายถึง มนุษย์ทุกคนรวมทั้งชุมชนที่บุคคลเหล่านี้สังกัดอยู่โดยไม่จำกัดว่าจะเป็นเพศ ชนชาติ ศาสนา หรือ คุณสมบัติส่วนตัวอย่างไร

4. ภัยคุกคามที่วิกฤต (Critical and pervasive threats) หมายถึง ภัยที่มีผลกระทบต่อการทำหน้าที่ของบุคคลในสังคม คำว่า “กว้างขวาง” มีความหมายว่า มีผลกระทบต่อบุคคลจำนวนมากเป็นภัยที่คุกคามมีลักษณะซ้ำซาก

5. การตอบสนองความต้องการในระยะยาว (Long-term human Fulfillment) คือ การปกป้องมนุษย์จากภัยคุกคามโดยจำเป็นต้องคำนึงถึงผลดีที่จะเกิดขึ้นต่อประชาชนในระยะยาว รวมถึงการให้ความสำคัญต่อ “กระบวนการ” ซึ่งได้แก่ การมีส่วนร่วม ชรรมาภิบาล ความโปร่งใส การเสริมสร้างศักยภาพ การเสริมสร้างความเข้มแข็งเชิงสถาบันมากกว่าการปกป้องเฉพาะหน้าจากภัยคุกคาม

2.8 กรอบความมั่นคงของมนุษย์ของ Baldwin 1997

บอ์ลด์วิน (Baldwin, 1997 อ้างถึงใน สุรพล ปธานวนิช, 2548) นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ในงานเขียนเรื่อง The Concept of Security ซึ่งถูกตีพิมพ์ในปี 1997 (พ.ศ. 2540) บอ์ลด์วิน เสนอว่า ในการกำหนดคำจำกัดความของ “ความมั่นคงของมนุษย์” ที่ชัดเจนนั้นจำเป็นต้องทำการตกลงใน 2 ระดับ คือ

1. ความตกลงเกี่ยวกับความหมายที่แท้จริง (Root meaning) ของคำว่า “ความมั่นคง”
2. การกำหนดขอบเขตของความหมาย โดยเชื่อมโยงกับคำถามสำคัญคือ ใครเป็นเป้าหมายของความมั่นคง ความมั่นคงที่จะสร้างขึ้นนี้มีเป้าหมายอะไร ซึ่งเป้าหมายนี้เชื่อมโยงกับการให้คุณค่า และภัยคุกคามที่กระทบต่อความความมั่นคงหรือเป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงมีอะไรบ้าง และ จะสร้างความมั่นคงได้อย่างไร

บอ์ลด์วิน กล่าวว่า ความหมายที่แท้จริงของ “ความมั่นคง” นั้นหมายถึง ความจำเป็นที่ต้องมีความชัดเจนว่าอะไรที่ประกอบขึ้นเป็น ปัญหาความมั่นคง (Security problem) ประเด็นนี้ บอ์ลด์วิน ได้ปรับแนวคิด “ความมั่นคง” จาก “การปลอดภัยจากภัยคุกคามต่อคุณค่าที่ตั้งไว้” (The absence of threat to acquired values) ไปสู่การให้ความหมายต่อ “ความมั่นคงของมนุษย์” ว่าเป็น “ความเป็นไปได้ในระดับต่ำที่จะเกิดความเสียหายต่อคุณค่าที่ตั้งไว้” อันทำให้ต้องทำความเข้าใจต่อคำว่า “คุณค่าที่ตั้งไว้” หรือ “Acquired values” ว่าหมายถึงอะไรได้บ้าง รวมถึงคำถามอื่น ๆ อีกมากที่ต้องพยายามหาคำตอบ เพื่อจะนำไปสู่แนวทางในการกำหนดมาตรการที่เกี่ยวข้องกับบอ์ลด์วิน

จึงเสนอว่า “มั่นคงเพื่อใคร” และ “มั่นคงในคุณค่าอะไร” เป็นคำถามพื้นฐานสำคัญสองประการที่มีความเชื่อมโยงกันที่จะต้องหาคำตอบให้ได้เสียก่อน แม้จะกำหนดความหมายของความมั่นคงจากคำถามทั้งสองได้ แต่ก็ยังไม่พอที่จะนำไปสู่การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนครอบคลุม จึงทำให้ต้องตั้งคำถามต่อไปอีกว่า มั่นคงในระดับใด จากภัยคุกคามอะไร ด้วยวิถีทางใด ด้วยค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนอะไรบ้าง และในช่วงเวลาใด ซึ่งความสำคัญของประเด็นปัญหาเหล่านี้ยิ่งแตกต่างกันหรือไม่เท่ากัน เพราะขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้ที่ศึกษาและปัญหาที่ได้พบเจอ แต่คำถามหลัก 2 คำถามที่มีความสำคัญคือ มั่นคงสำหรับใคร และมั่นคงในคุณค่าอะไร นั้นบอสดวิน เสนอให้ใช้คำถาม 4 ประการเป็นกรอบในการพิจารณาแนวคิดและแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ดังนี้

1. มั่นคงเพื่อใคร (Security for whom)
 2. มั่นคงในคุณค่าอะไร (Security for which values)
 3. มั่นคงจากภัยคุกคามในเรื่องใด (Security from what threats)
 4. มั่นคงด้วยวิถีทางใด (Security by what means)
3. ความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทย

ประเทศไทยมีความพยายามในการสร้างความมั่นคงมาอย่างต่อเนื่อง โดยหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ในสมัยของ จอมพลป.พิบูลสงคราม ความพยายามในการสร้างชาติให้ทันสมัย ดังเช่นชาติตะวันตกปรากฏชัดเจนจากแนวคิดของท่าน โดยได้เสนอนโยบาย “รัฐนิยม” ที่มีความผสมผสานระหว่างแนวคิดตะวันตก และ แนวคิดชาตินิยมที่ใช้เป็นมาตรฐานของประชาชนในชนบทเนื่องจากเป็นประชากรกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง รัฐบาลประกาศใช้ “แผนการบูรณะชนบท” ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2485 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในชนบทเป็น “พลเมืองดี” และ มี “การครองชีพที่ดี” ประเทศไทยได้ดำเนินการต่อเนื่องมาโดยตลอดเพื่อให้อุดมการณ์ที่คิดนั้นเป็นจริง จนเริ่มมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เมื่อมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2503 ซึ่งประเทศไทยได้ถือเป็นแนวทางในการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (สุภชัย เจริญวงศ์, 2544, หน้า 29-30)

4. ความมั่นคงของมนุษย์ในมุมมองของรัฐ

นับแต่ปี 1970 เป็นต้นมาทุกประเทศในโลกล้วนแล้วแต่พยายามสร้างชีวิตที่ดีให้แก่มนุษย์และสังคมในประเทศของตนเอง นับได้ว่าเป็นความพยายามในระดับสากล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ทุกประเทศปรารถนา โดยได้รับอิทธิมาจากการต่อสู้ของอุดมการณ์ทางการเมือง และ อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจระหว่างโลกเสรี และ โลกคอมมิวนิสต์ สำหรับประเทศไทยนั้นเกิดความ

ชัดเจนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาเพื่ออิทธิพลในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ หลังจากที่นายทรูแมนประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ได้ประกาศวาทะในปี 1949 (พ.ศ. 2492) โดยกล่าวว่า สหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือประเทศที่ถูกคุกคามจากภัยลัทธิคอมมิวนิสต์ ประเทศที่ล่าหลัง ไม่ศิวิไลซ์ ในทุกวิถีทาง โดยดำเนินการภายในการพัฒนา สหรัฐอเมริกาใช้วิธีการส่งความช่วยเหลือไปยังประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านองค์การ Agency for International Development (A.I.D.), สหประชาชาติแผนการโคลัมโบ รวมถึงได้มีการก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศขึ้น เพื่อเป็นหน่วยงานให้คำแนะนำนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิก (ESCAP)

การประชุมสมัชชาสหประชาชาติในปี 1961 (พ.ศ. 2504) กำหนดให้ทศวรรษที่ 1960 หรือ (พ.ศ. 2503-2513) เป็นทศวรรษแห่งการพัฒนาของสหประชาชาติ เพื่อร่วมมือกันใช้เป็นแนวทางในการต่อสู้กับความยากจนในประเทศที่ด้อยพัฒนาจากทุกมุมโลก นอกจากนี้ยังดำเนินการต่อเนื่องมาอีก 1 ทศวรรษ (พ.ศ. 2514-2524) ซึ่งแนวทางในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติครั้งนั้นมีเป้าหมายที่สำคัญและต้องมุ่งเน้น 2 ประการคือ การเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตในประเทศกำลังพัฒนาให้สูงขึ้นปีละร้อยละ 5 ก่อน พ.ศ. 2513 และ การเพิ่มการระดมทุนความช่วยเหลือระหว่างประเทศสำหรับประเทศด้อยพัฒนา จากการสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวทำให้มีการจัดตั้ง โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ United Nation Development Program (UNDP) ขึ้นมาเพื่อเป็นองค์กรที่สนับสนุนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย จากบทบาทที่กว้างขวางขององค์กรระหว่างประเทศนี้ ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นให้ประเทศกำลังพัฒนา มีการกำหนดทิศทางการพัฒนาตามกระแสการพัฒนาที่ถือได้ว่าเป็นกระแสหลักเพิ่มขึ้น

สำหรับประเทศไทยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ถือได้ว่าเป็นแผนแม่บทของรัฐในการพยายามสร้างความมั่นคงของมนุษย์ โดยองค์ประกอบหลักของความมั่นคงของมนุษย์ ประกอบด้วย อิสรภาพจากความขาดแคลน และอิสรภาพจากความกลัว ความพยายามที่ต้องการมีรัฐเป็นศูนย์ เห็นได้จากแนวคิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ถึง 3 เป็นช่วงที่ประเทศไทยเร่งการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทฤษฎีภาวะความทันสมัย โดยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา โดยการผ่านกระบวนการสร้างความมั่นคงจากการพัฒนา ไปพร้อมกับการต่อยอดการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ และการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ส่วนใหญ่เป็นประชาชนในชนบทของประเทศ หรืออาจกล่าวได้ว่า การให้ความสำคัญในการสร้างความมั่นคงนั้นเป็นการให้ความสำคัญทั้งการรักษาอำนาจอธิปไตยของประเทศ และการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในชนบทของประเทศ ดังนั้นการวางโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมให้ประเทศไทยได้เข้าสู่รูปแบบ หรือ วงจรของการพัฒนาตามแบบฉบับประเทศตะวันตก โดยเฉพาะ

สหรัฐอเมริกาที่ขึ้นชื่อว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยการยึดตามแนวทฤษฎีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดการพัฒนาตามแนวทางสังคมนิยมของโซเวียตและจีน ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และจอมพลถนอม กิตติขจรนั้น ได้เลือกเส้นทางการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามแนวคิดของสหรัฐอเมริกา โดยที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสิ่งแรก โดยเชื่อว่าการพัฒนาเศรษฐกิจนั้นจะนำไปสู่ความทันสมัย และนำมาซึ่งความมั่นคงทางการเมืองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งรัฐบาลไทยในขณะนั้นถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศมากที่สุด หากมองย้อนกลับไปจะเห็นว่าในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 นั้นเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองสองเหตุการณ์ด้วยกันคือ การเรียกร้องอำนาจประชาธิปไตย ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์การปราบปรามขบวนการประชาธิปไตยโดยฝ่ายรัฐบาล ในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 โดยกรอบการดำเนินงานที่รัฐบาลจัดทำขึ้นดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เป็นช่วงที่สงครามอินโดจีนสงบ เริ่มหมดยุคสงครามเย็น กรอบแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญคือ การพัฒนาประเทศตามแนวทางการพัฒนากระแสหลัก โดยไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร์ ได้เสนอว่า

“หลังสงครามโลกครั้งที่สองแนวความคิดการพัฒนาทำหน้าที่ตอกย้ำบทบาทของรัฐชาติในประเทศด้อยพัฒนา ให้ริเริ่มเป็นหัวหอกในการพัฒนาประเทศ โดยการยกอุดมการณ์ที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการทำให้ทันสมัยทันสมัยชาติอย่างตะวันตก อาจกล่าวได้ว่าเป็นวาทกรรมของการพัฒนาในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยสร้างบทบาทการผูกขาดการทำงานด้านการพัฒนาให้กับรัฐบาลประเทศที่ด้อยพัฒนา มากกว่าการพัฒนาประชาชนและองค์กรประชาชน จากการเชื่อมโยงการพัฒนาเข้ากับการสร้างชาติ ความมั่นคงของชาติ การสร้างมาตรฐาน รวมถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศในที่สุด (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร์, 2542, หน้า 55)

ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในฉบับต่อ ๆ มาจึงบ่งชี้ถึงกรอบความคิดในการพัฒนาของรัฐที่มุ่งเน้นการให้ความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามแนวทางการพัฒนากระแสหลัก และ มุ่งเน้นมีที่การขจัดความยากจนในประเทศให้หมดไป เพื่อการก้าวเข้าไปสู่สังคมแห่งความทันสมัยและมั่งคั่งยั่งยืน (อรศรี งามวิทยาพงศ์, 2546, หน้า 199)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 และ 5 จะเห็นได้ชัดว่าเน้นการแก้ไขปัญหาคความยากจนในชนบทเป็นหลัก โดยมีการปรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 นั้น “มุ่งเสริมสร้างสวัสดิภาพทางสังคมให้แก่คนในประเทศมากกว่าเป็นแผนพัฒนาฯ ที่มุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ตามแผนพัฒนา

ก่อนหน้า โดยในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-3 (สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544, หน้า 2) เริ่มมีกระแสและการตั้งคำถามต่อการพัฒนาว่าเหตุใดจึงไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนในประเทศ ต่อมากระแสนี้ทำให้การพัฒนาเริ่มให้ความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ จนเป็นผลทำให้การพัฒนามุ่งสู่เป้าหมายใหม่คือ ชาวนายากจนในชนบท โดยการให้ความสำคัญกับการมีคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 รัฐบาลจึงได้เริ่มพิจารณาให้ความสำคัญแก่การพัฒนาคุณภาพชีวิตในทางกายภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนในชาติ ตามข้อเสนอขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ในปี พ.ศ. 2519 ซึ่งแนวทางการพัฒนานี้ได้มีการพัฒนาจากการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาสู่การสร้างมาตรฐานการดำรงชีวิตขั้นต่ำของคนในชาติมากขึ้น ทั้งในมิติของการศึกษา โภชนาการ สาธารณสุข และการทำงาน ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับปลายสงครามเวียดนาม โดยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) ที่สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชนบท และ เริ่มมีการเก็บข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2 ค) ทุกหมู่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา ส่วนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) เมื่อสงครามเย็นเริ่มสงบลงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยมีการเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก รัฐบาลให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานให้เห็นผลชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเริ่มมีการเสนอแนวคิดความจำเป็นพื้นฐาน หรือ จปฐ. เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลประชากร ถึงแม้ว่าการเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานจะเริ่มอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2528 ก็ตาม ซึ่งในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์ที่ว่า “แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง” เพื่อยกระดับการพัฒนาจิตใจและคุณภาพของประชาชนในประเทศ และ เริ่มมีการเผยแพร่แนวคิดการพัฒนาทวนกระแส ซึ่งถือได้ว่าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในระดับโลก โดยเฉพาะขบวนการอนุรักษ์ธรรมชาติ และ ขบวนการพัฒนาทางเลือก ส่งผลให้ความคิดและบทบาทการพัฒนาในเชิงผูกขาดของรัฐเริ่มถูกท้าทายมากยิ่งขึ้น (อรศรี งามวิทยาพงศ์, 2546, หน้า 176)

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และ 7 นั้นรัฐบาลยังคงมุ่งเน้นความพยายามในการแก้ไขปัญหาความยากจน ถึงแม้ว่าจะเกิดกระแสแนวคิดการพัฒนาทางเลือก โดย รัฐบาลเริ่มให้ความสำคัญของอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทองเป็น “อุดมการณ์แห่งชาติ” ซึ่งโครงการนี้มี 3 องค์ประกอบที่สำคัญคือ การพัฒนาสังคม การพัฒนาจิตใจ และการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีตัวชี้วัดทั้งหมด 82 ตัวชี้วัด โดยแนวการแก้ไขปัญหาความยากจนของทางรัฐบาลยังคงดำเนินตามแนวคิดการพัฒนาระแสหลัก เห็นจะต่างก็แต่ที่ว่า การแก้ไขปัญหาความยากจน

ในชนบทนั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการเพื่อลดปัญหาความยากจนโดยตรง แต่เป็นการแก้ไขปัญหาคความยากจนผ่านการสร้างความเจริญเติบโตเพื่อความมั่นคง (ศุภชัย เจริญวงศ์, 2544, หน้า 55)

ทั้งนี้การพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 นั้นส่งผลกระทบในทางลบ รวมถึงกระแสการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลทำให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 นั้นมุ่งเน้นการให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยการพิจารณาว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้นไม่ใช่เป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนา แต่ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในประเทศต่างหาก จึงได้มีการปรับแนวคิดการพัฒนาใหม่ ซึ่งส่งผลให้เกิดการสร้างเป้าหมาย การพัฒนาที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ และการแก้ไขปัญหาคความยากจน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการสร้างอิสรภาพจากความขาดแคลน โดยการปรับเปลี่ยนจากความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานทางวัตถุ (จปฐ. กชช. 2ก) และ การขาดรายได้ ถือเป็นนิยามในบริบทของคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ที่ครอบคลุมทั้งเรื่องนามธรรม ได้แก่จิตวิญญาณ สิทธิ และวัฒนธรรม (อรศรี งามวิทยาพงศ์, 2546, หน้า 215)

5. ความมั่นคงของมนุษย์จากมุมมองประชาชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่งผลให้ความมั่นคงมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เมื่อเกิดการพัฒนามตามกระแสหลัก แต่ในทางกลับกันได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนในชนบทโดยต่อเนื่อง ความยากจนสัมพัทธ์เพิ่มสูงขึ้น รวมถึงความเสื่อมสลายของสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศ ความไม่สมดุลของการพัฒนานี้ชี้ว่านอกจากจะมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยขาดความระมัดระวังแล้ว การพัฒนาของประเทศไทยยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ มนุษย์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านกระจายรายได้ การแก่งแย่งที่จะครอบครองทรัพยากรธรรมชาติที่นับวันจะรุนแรงมากขึ้น โดยปรากฏการณ์ความเหลื่อมล้ำจากการพัฒนานี้ส่งผลให้เกิดแนวคิดการสรรค์สร้างให้เกิดชีวิตที่ดีจากมุมมองของประชาชน ในรายงานความมั่นคงของมนุษย์: ยุทธศาสตร์ใหม่การพัฒนา ได้จำแนกการพัฒนาของแนวคิดภาคประชาชนไว้ 3 ช่วง (โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย, 2548, หน้า 68) ดังนี้

1. ช่วงสันติประชาธรรม ซึ่งบุคคลสำคัญคือ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย และ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเสนอแนวคิด สันติประชาธรรม ซึ่งเน้นการต่อสู้เพื่อชีวิตที่ดีในแนวสันติวิธี แทนการต่อสู้ด้วยอาวุธ งานเขียนชิ้นสำคัญคือ งานเขียนเรื่อง

“คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง: จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ในปี พ.ศ. 2516 สะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายคุณภาพชีวิตที่เป็นที่ต้องการของประชาชน ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวคิดรัฐสวัสดิการในยุโรปเหนือ งานชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่า มีการกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ที่กล่าวได้ว่าเป็นองค์ประกอบของแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทยมานานกว่าสามทศวรรษแล้ว และกว่าสองทศวรรษก่อน UNDP งานเขียนชิ้นนี้ปรากฏในฉบับภาษาอังกฤษ เช่นกัน และตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ Bangkok Post ในวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 หากแต่ ดร.ป๋วยไม่ได้อธิบายว่า ความมั่นคงของมนุษย์ แต่คำสำคัญที่พบอย่างน้อยสามคำที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการมีชีวิตที่ดีคือคำว่า คุณภาพแห่งชีวิต ความหมายแห่งชีวิต และการพัฒนา งานเขียนชิ้นนี้ยังกล่าวถึงมิติทั้งในเชิงโครงสร้าง และ ในระดับบุคคล และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอันชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยเหล่านี้ต่อการเสริมสร้างคำสำคัญสามคำข้างต้น งานเขียนชิ้นนี้ยังเป็นงานที่สะท้อนปรัชญาการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์บนพื้นฐานความคิดแบบไทย (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2546, หน้า 1) คลอบคลุมทั้งประเด็นการปลอดจากความกลัว และปลอดจากความขาดแคลน การที่ได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกัน รวมทั้งความมั่นคงของชาติด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นแก่นแกนสำคัญของแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์

2. ช่วงภูมิปัญญาชาวบ้าน เริ่มต้นจากการเป็น แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนทางเลือกการพัฒนา ประมาณปี 2520 ถึง 2529 จนกระทั่งเป็น แนวคิดเศรษฐกิจและสังคม และ อุดมการณ์ของสังคม เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2490 ถึง ปัจจุบัน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2546)

ความชัดเจนของผลกระทบทางลบจากการพัฒนากระแสหลักทำให้ แนวคิดการพัฒนาทางเลือก ได้รับความสนใจมากขึ้นในกลุ่มนักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน มีการจัดตั้งโครงการศึกษาทางเลือกการพัฒนาในสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2524

ทัศนะดังกล่าวได้รับการขานรับจากนักพัฒนาชนบทซึ่งชูแนวคิด “วัฒนธรรมชาวบ้าน” หรือ “วัฒนธรรมชุมชน” ทางเลือกการพัฒนาแนววัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชนที่เสนอโดยนักพัฒนาเอกชนเมื่อเริ่มเกิดขึ้น ไม่ได้เป็นที่ยอมรับ ไม่มีพื้นที่ ในแนวทางและแผนของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในมหาวิทยาลัยและแวดวงวิชาการ โดยเฉพาะถูกปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงในวงการเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย ซึ่งสนับสนุนการแข่งขันและเอากำไรสูงสุด การสะสมกำไรต่อเนื่องกระจุกตัวเป็นทุนขนาดใหญ่ให้ความสำคัญเฉพาะเศรษฐกิจภาคทุนและรัฐ คือการค้าระหว่างประเทศ การธนาคารและการคลังมากกว่าเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชน

แนวคิดวัฒนธรรม มีความหนักแน่นชัดเจนมากขึ้นเมื่อนักวิชาการจากหลายสำนัก แนวคิดวัฒนธรรมชาวบ้านไปศึกษา วิเคราะห์ ขยายผลให้เป็นจริง เป็นการต่อยอดแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนให้เป็นที่เข้าใจในวงกว้าง และเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิด “การพัฒนาทางเลือก”

3. ช่วงประชาสังคัม ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นปีที่ที่การประชุมสุดยอด
 สิ่งแวดล้อมโลก ซึ่งเน้นย้ำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบกับเหตุการณ์พฤษภาทมิฬในประเทศไทย
 ซึ่งเกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของขบวนการประชาสังคัม นับเป็นช่วงที่บรรจบกันระหว่าง
 ขบวนการประชาสังคัม และแนวคิดข้างต้น ผนวกเข้ากับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

อาจกล่าวได้ว่าแม้แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจะมีจุดร่วมที่
 คล้ายคลึงกันในประเด็นการตั้งคำถามต่อการพัฒนากระแสหลัก และถูกมองว่าเป็นทางเลือกของ
 การพัฒนา แต่จุดที่แตกต่างกันก็คือ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ความสำคัญต่อประเด็นสิ่งแวดล้อม
 ในขณะที่แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนให้ความสำคัญต่อการพึ่งตนเองของชาวบ้าน

กระแสการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดการพัฒนาที่ให้คุณ
 เป็นศูนย์กลาง กระแสการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
 สิ่งแวดล้อม ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากกระแสการเคลื่อนไหวในระดับโลก และได้รับแรงสนับสนุน
 จากปัจจัยภายในคือ “ภาวะเศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” ส่งผลให้แนวคิดการ
 พัฒนาทางเลือกเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ แม้ว่าแนวทางการพัฒนา
 กระแสหลักยังคงเป็นแนวทางการพัฒนาหลักก็ตาม

ในทัศนะของแนวคิดการพัฒนาทางเลือก การพัฒนาต้องเป็นไปเพื่อให้มนุษย์มีคุณภาพ
 ชีวิตที่ดีขึ้น ไม่ใช่เพียงเพื่อการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในทัศนะของนักพัฒนาชนบท
 เช่น เสน่ห์ จามริก การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชาวชนบทมิใช่เป็นเรื่องสูตรสำเร็จตายตัว จำเจ
 ซ้ำซาก หากมีความหลากหลายเป็นกระบวนการ เพราะงานพัฒนาชนบทไม่ได้หมายถึง การแก้ไข
 ปัญหาความยากจนอดอยาก แต่ในระยะยาวยังหมายถึงเป็นการฟื้นฟูภูมิปัญญาและศักยภาพชุมชน
 ในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งจะประกอบเป็นพื้นฐานจำเป็นต่อการพัฒนาอย่าง
 ยั่งยืนด้วย เสน่ห์ จามริก ยังให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชนศักยภาพชุมชน การสร้างความ
 เข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน เครือข่ายชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการพึ่งพา
 ตนเองและการพัฒนาชนบท ความพยายามในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของชาวชนบทมา
 ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะรัฐบาลมุ่งแต่ในเรื่องวัตถุปัจจัยอันเป็นปลายเหตุ และไม่ได้
 ตระหนักถึงศักยภาพของชาวชนบท (เสน่ห์ จามริก, 2538, หน้า 6)

6. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทย

หากพิจารณาเชื่อมโยงพัฒนาการของการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในสังคมไทยที่
 นำเสนอข้างต้นกับแนวคิดของมาห์บุบ อุด ฮัก (Muhbub ul Haq, 1994) ก็อาจจะได้ข้อสรุปว่า การ
 เสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์และการแก้ไขความไม่มั่นคงของมนุษย์อย่างยั่งยืน มีความจำเป็น
 อย่างยิ่งที่จะต้องตั้งคำถามต่อการพัฒนาอย่างถึงรากถึงโคน

การพิจารณาเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ในบริบทของไทยจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์ในบริบทของประเทศ ควบคู่ไปกับการตั้งคำถามสำคัญเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ ในด้านกลุ่มเป้าหมาย การให้คุณค่า ประเภทภัยคุกคาม และ วิธีการในการไปถึงเป้าหมายความมั่นคงของมนุษย์

ในส่วนเกณฑ์มาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์ อาจพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้ (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2546, หน้า 26)

1. ความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อันกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง เช่น การศึกษา การฝึกทักษะอาชีพ การประกันสุขภาพ และความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ

2. ความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภค เช่น น้ำสะอาด ไฟฟ้า ข่าวดสารในการดำรงชีวิต ดังปรากฏในเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ซึ่งรัฐบาลดำเนินการมาโดยต่อเนื่อง

3. ความมั่นคงในชีวิต เช่นการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรในการประกอบอาชีพความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

การพิจารณาจำเป็นต้องกระทำควบคู่ไปกับการตอบคำถามสำคัญ 4 ประการ ดังข้อเสนอของบัจไป (Bajpai, 2000) ซึ่งได้ใช้กรอบของบอลด์วิน (Baldwin, 1997 อ้างถึงใน สุรพล ปธานวนิช, 2548) พิจารณาความมั่นคงของมนุษย์ในภาพรวม ในการกำหนดทิศทางการความมั่นคงของมนุษย์ของประเทศไทย ซึ่งอาจจะนำมาใช้ประกอบการพิจารณาทิศทางการความมั่นคงของมนุษย์ในบริบทของไทยได้บางส่วน ดังปรากฏในงานเรียบเรียงเรื่อง “ทิศทางการความมั่นคงของมนุษย์ของประเทศไทย” ของสุภาชัย สาระจรัส (2545, หน้า 72-82) ทั้งนี้คำถามสำคัญ 4 ประการคือ

1. มั่นคงเพื่อใคร (Security for whom)
2. มั่นคงในคุณค่าอะไร (Security for which values)
3. มั่นคงจากภัยคุกคามในเรื่องใด (Security from what threats)
4. มั่นคงด้วยวิธีการใด (Security by what means)

จากกรอบแนวคิดข้างต้น อาจพิจารณาความมั่นคงของมนุษย์ในบริบทของสังคมไทยได้ดังนี้

คำถามที่ 1 สร้างความมั่นคงเพื่อใคร

แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ให้ความสำคัญต่อมนุษย์ แม้ว่าจะไม่ได้ปฏิเสธความสำคัญของความมั่นคงของรัฐ ทั้งนี้เพราะความมั่นคงของรัฐไม่ได้เป็นเป้าหมายในตัวของมัน

เอง แต่ความมั่นคงของรัฐเป็นเครื่องมือหรือแนวทางไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์ ในลักษณะนี้จึงเป็นการพิจารณาโดยถือว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลาง ความมั่นคงของมนุษย์ไม่ควรถูกมองว่าเป็นความมั่นคงของรัฐอันเป็นมุมมองที่ใช้อรัฐเป็นศูนย์กลาง ทำให้ผลประโยชน์ของคนจำนวนไม่น้อยถูกละเลย ยิ่งไปกว่านั้นภัยคุกคามบางประการต่อความมั่นคงของมนุษย์เป็นภัยคุกคามที่ไม่สามารถจัดการโดยรัฐ และในบางกรณีรัฐเองอาจจะเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์ด้วย อย่างไรก็ตามหากพิจารณาแนวคิดของเอมมา (Emma, 1995 อ้างถึงใน จิราลักษ์ณ์ จงสถิตมั่น, 2546) ได้กล่าวไว้ข้างต้น ประกอบกับความเป็นจริงในบริบทของไทย ซึ่งไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะปัจเจก แต่ยังให้ความสำคัญต่อกลุ่ม ชุมชนท้องถิ่น เป้าหมายความมั่นคงของมนุษย์จึงควรไปไกลกว่าความมั่นคงของมนุษย์ในฐานะปัจเจก กล่าวคือ ควรพิจารณาระดับครอบครัว ระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน หรือท้องถิ่น ระดับสังคมหรือระดับชาติอันหมายถึง ความมั่นคงร่วมกันของคนในชาติด้วย ลักษณะนี้จึงทำให้เป้าหมายในการพิจารณามีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น อันนำไปสู่การที่จะต้องทำความเข้าใจร่วมกัน ในกรณีที่เป็นเป้าหมายในระดับต่าง ๆ มีความขัดแย้งกัน เช่น ในกรณีที่รัฐบาลอาจใช้เป้าหมายความมั่นคงของชาติมาลดความมั่นคงของบุคคล กลุ่ม และท้องถิ่น เป็นต้น ในประเด็นนี้ บูเซน (Buzan, 2000 cited in Caballero, 2001, p. 32) เสนอว่า ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องกำหนดร่วมกันว่าจะต้องให้ความสำคัญต่อเป้าหมายใด ซึ่งก็คือการพิจารณาว่าเป้าหมายใดที่ได้รับภัยคุกคามมากที่สุด

คำถามที่ 2 สร้างความมั่นคงในคุณค่าอะไร

หากพิจารณาองค์ประกอบสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์คือการปราศจากความกลัวและความขาดแคลน อาจกล่าวได้ว่าคุณค่าของความมั่นคงของมนุษย์คือการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัยจากการคุกคามด้านร่างกาย รวมทั้งการได้รับการเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐาน และที่สำคัญคือศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตน

แต่เมื่อการพิจารณาเป้าหมายความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งมีความหลากหลายแล้ว คำถามคือหากมีความขัดแย้งในคุณค่าในเป้าหมายต่าง ๆ คุณค่าของความมั่นคงควรจะเป็นอย่างไร เช่น ในกรณีที่การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางกระแสหลักของประเทศไทยก่อให้เกิดภัยคุกคามต่อความมั่นคงของเกษตรกรในชนบท ประเด็นนี้ คาเบลโลโร-แอนโทนี่ (Caballero, 2001, p. 36) เสนอว่าจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการทำงานในระดับบุคคลในฐานะที่เป็นเป้าหมายของความมั่นคง อันหมายถึง การสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณค่าของความมั่นคงของมนุษย์ก่อนที่จะไปสู่การทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อปกป้องคุณค่าความมั่นคงของตน ลักษณะนี้จึงสอดคล้องกับข้อเสนอของ มาห์บุบ อุล ฮัก และ โอภาตะในประเด็นที่ว่า การเสริมพลังเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์

คำถามที่ 3 การสร้างความมั่นคงจากภัยคุกคามเรื่องใด

การพิจารณาภัยคุกคามความมั่นคงไม่ควรให้ความสนใจเฉพาะภัยคุกคามที่มากับการใช้ความรุนแรง แต่ควรให้ความสำคัญต่อภัยทางตรงและทางอ้อม ภัยที่มีแหล่งที่มาแน่นอน ภัยคุกคามทางตรงและทางอ้อม บัจไป (Bajpai, 2000) คือ

ภัยคุกคามทางตรง ได้แก่

ภัยคุกคามที่นำไปสู่การสูญเสียชีวิตและความพิการ การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมที่รุนแรง การสังหารผู้หญิงและเด็ก การประทุษร้ายทางเพศ การก่อการร้าย การก่อการจลาจล การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การสังหารและทรมานผู้ที่มีความเห็นแตกต่าง การสังหารเจ้าหน้าที่ของรัฐ การเสียชีวิตจากสงคราม

การทำลายศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์การค้าสตรีและเด็ก การปฏิบัติต่อสตรีและเด็กเยี่ยงทาส การเกณฑ์ทหารเด็ก การประทุษร้ายร่างกายต่อสตรีและเด็กภายในครอบครัว การลักพาตัว การกักขังคู่แข่งทางการเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ยาเสพติด

การเลือกปฏิบัติและครอบงำ ด้านการมีกฎหมายที่เลือกปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยและสตรี การโกงเลือกตั้ง การครอบงำหรือบีบบังคับสื่อหรือสถาบันทางการเมือง

ความขัดแย้งระหว่างประเทศ รัฐ หรือระหว่างมหาอำนาจ

การใช้อาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงสุด เช่น การแพร่ขยายของการใช้อาวุธที่มีอานุภาพการทำลายล้างสูงสุด การเพิ่มขึ้นของการใช้อาวุธขนาดเล็กและกับระเบิด

ภัยคุกคามทางอ้อม ได้แก่

ความขาดแคลนปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำดื่มที่สะอาด สาธารณสุขขั้นมูลฐาน และ การศึกษาภาคบังคับ

โรคต่าง ๆ ที่เป็นภัยต่อชีวิต เช่น โรคติดเชื้อ โรคหัวใจ โรคมะเร็ง

ภัยพิบัติจากธรรมชาติและภัยที่มนุษย์ก่อขึ้น

ภาวะด้อยพัฒนา ด้านรายได้ประชาชาติต่อหัวต่ำ การเติบโตของรายได้ประชาชาติต่อหัวต่ำ ภาวะเงินเฟ้อ การว่างงาน ความไม่เท่าเทียมกัน การลดหรือเพิ่มของจำนวนประชากร ความยากจนในระดับประเทศ การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร

การพลัดถิ่นอาศัย การลี้ภัยและการย้ายถิ่น

การเสื่อมสลายของสภาพแวดล้อม

คำถามที่ 4 สร้างความมั่นคงด้วยวิธีทางใด

เมื่อแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มีความหมายที่กว้างขึ้น และดำเนินการในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป การสร้างความมั่นคงของมนุษย์ตามความหมายใหม่จึงควรแตกต่างจากวิธีการสร้างความมั่นคงในแบบเดิมอย่างน้อย 4 ประการ คือ (Bajpai, 2000)

1. การดำเนินการเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ ควรใช้เครื่องมือด้านการพัฒนามนุษย์และการปกครองที่เป็นมนุษยธรรม เป็นเครื่องมือลำดับแรก และหากมีความจำเป็นต้องใช้การบังคับ ก็ควรปรากฏในรูปของการคว่ำบาตรมากกว่าการใช้ความรุนแรง

2. การสร้างความมั่นคงของมนุษย์ที่ยั่งยืนจะเป็นไปได้ด้วยความร่วมมือกันในระยะยาวของหน่วยงานในประเทศและระหว่างประเทศทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน

3. การสร้างความมั่นคงของมนุษย์ไม่เน้นการใช้กำลังทหาร แต่เน้นพลังแห่งความนุ่มนวล หรือ ศิลปะการชักจูงเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขความขัดแย้ง โดยผ่านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แนวคิดการทำงาน เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือกันอย่างสันติ

4. รัฐ องค์กรระดับภูมิภาค องค์กรระหว่างประเทศ รวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ ควรร่วมมือกันกำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์

1.8 องค์กรประกอบความมั่นคงของมนุษย์

จากการทบทวนวรรณกรรมองค์ประกอบของความมั่นคงของมนุษย์ ของหน่วยงานและบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กำหนดกรอบแนวคิด รวมถึงตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ สามารถสรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 2-1)

ตารางที่ 2-1 องค์กรประกอบและตัวชี้วัดของความมั่นคงของมนุษย์

องค์กรประกอบ	ตัวชี้วัด
1. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านที่อยู่อาศัย	1. การมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง 2. การอยู่อาศัยในฐานะเป็นเจ้าของบ้าน/สมาชิกของครอบครัว 3. การมีที่อยู่อาศัยที่มีสภาพแข็งแรงสามารถอาศัยอยู่ได้ไม่น้อยกว่า 5 ปี 4. การมีที่อยู่อาศัยที่มีขนาดพอดีกับจำนวนผู้อยู่อาศัย
2. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพร่างกาย	1. การเจ็บป่วยทั่วไปของบุคคล 2. การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังของบุคคล 3. การเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายแรงของบุคคล 4. การที่บุคคลมีความรู้พื้นฐานในการดูแลสุขภาพของตนเอง

ตารางที่ 2-1 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
	5. การเสริมสร้างสุขภาพของบุคคล 6. ความไม่สะอาดของอาหาร และน้ำดื่ม 7. สภาพแวดล้อมเป็นพิษ 8. ความไม่เท่าเทียมในบริการสาธารณสุข 9. จำนวนแพทย์ต่อประชากร
3. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านอาหาร	1. การได้รับประทานอาหารอย่างเพียงพอ 2. การได้รับประทานอาหาร (ครบทั้ง 5 หมู่) ที่หลากหลาย 3. การได้รับประทานอาหารที่มีความปลอดภัย
4. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการมีงานทำและมีรายได้ (ด้านอาชีพ)	1. การมีงานทำที่แน่นอน (เป็นงานทำที่ก่อให้เกิดรายได้/เป็นงานประจำ/หรือเป็นงานที่ผู้ทำมั่นใจว่าจะมีงานให้ทำได้อย่างต่อเนื่อง) 2. การมีรายได้/ค่าตอบแทนเพียงพอกับรายจ่าย 3. การมีปัญหาหนี้สินของบุคคล 4. การมีเงินออมของบุคคล 5. ความพึงพอใจกับงานที่ทำ/ลักษณะของงานที่ทำ
5. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	1. การประสบกับเหตุการณ์ที่ไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 2. ความเสี่ยงจากภัยพิบัติธรรมชาติ 3. ความไม่มั่นคงจากรัฐ 4. ความไม่มั่นคงจากอาชญากรรม 5. ภัยคุกคามต่อผู้หญิง เด็ก และคนชรา
6. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต	1. การที่บุคคลได้ทำบทบาทหน้าที่ของตนเอง 2. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันในครอบครัว

ที่มา: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2554) ; สำนักงาน โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (2552)

จากข้อมูลในตารางที่ 2-1 ซึ่งเป็นการสรุปประเด็นองค์ประกอบของความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึงตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านที่อยู่อาศัย

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านที่อยู่อาศัย (Human Security in Housing Aspect) UNDP ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง การที่มนุษย์สามารถใช้ชีวิตของตัวเองในอาคาร หรือสิ่งก่อสร้างที่มีความมั่นคงปลอดภัยจากการถูก ไล่อ้อ ไล่ออก หรือ การเวนคืนที่ไม่เหมาะสม (กาญจนา ปัญญาธร, 2555, หน้า 9)

ในขณะที่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2554, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ด้านที่อยู่อาศัยว่า หมายถึง การที่บุคคลมีความสามารถพึ่งตนเองได้ในเรื่องที่อยู่อาศัย มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน ที่อยู่อาศัยมีความมั่นคงแข็งแรง

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านที่อยู่อาศัย (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23) ได้แก่ 1. การมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง 2. การอยู่อาศัยในฐานะเป็นเจ้าของบ้าน/สมาชิกของครอบครัว 3. การมีที่อยู่อาศัยที่มีสภาพแข็งแรงสามารถอาศัยอยู่ได้ไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 4. การมีที่อยู่อาศัยที่มีขนาดพอดีกับจำนวนผู้อยู่อาศัย

2. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพร่างกาย

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพ หมายถึง การที่บุคคลมีสุขภาพกายใจแข็งแรง ไม่มีโรคร้ายแรงหรือโรคเรื้อรังเบียดเบียนความรู้พื้นฐานในการดูแลสุขภาพ และมีพฤติกรรมในการสร้างเสริมสุขภาพของตนเองให้แข็งแรงอยู่ตลอดเวลา (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23)

ในขณะที่ UNDP กล่าวว่า ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพ หมายถึง ความตายและความเจ็บป่วยสัมพันธ์กับความยากจน สภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัยและไม่สะอาด การไม่สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพ ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์และโรคติดเชื้อต่าง ๆ (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2552, หน้า 18)

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23) ได้แก่ 1. การเจ็บป่วยทั่วไปของบุคคล 2. การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังของบุคคล 3. การเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายแรงของบุคคล 4. การที่บุคคลมีความรู้พื้นฐานในการดูแลสุขภาพของตนเอง และ 5. การเสริมสร้างสุขภาพของบุคคล

ซึ่งสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (2552, หน้า 18) ได้กำหนดตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพไว้ 7 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1. การตายเนื่องจากโรคต่าง ๆ 2. การตายเนื่องจากการคลอดบุตร 3. ความไม่สะอาดของอาหาร 4. สภาพแวดล้อมเป็นพิษ

5. ความไม่เท่าเทียมในบริการสาธารณสุข 6. จำนวนแพทย์ต่อประชากร และ 7. น้ำดื่มที่ไม่สะอาด และในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (ม.ป.ป. อ้างถึงใน กาญจนา ปัญญาธร, 2555, หน้า 9) กล่าวถึงตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพดังนี้ 1. ความไม่เป็นโรคร้ายแรง 2. ไม่เจ็บไข้ได้ป่วยถึงขั้นที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตตามปกติ

3. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านอาหาร

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านอาหาร หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้พอประมาณ ความรู้ในการบริโภค มีคุณธรรมในการผลิตอาหารที่ปลอดภัย (กระทรวงการพัฒนาศังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23)

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (2552, หน้า 18) กล่าวว่า ความมั่นคงของมนุษย์ด้านอาหาร มีความหมายมากกว่าการเข้าถึงอาหาร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า “การมีอาหารเพียงพอสำหรับทุกคน” โดยที่ภัยคุกคามมักเกิดจากการเข้าไม่ถึงอาหารจนก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน แต่ภัยคุกคามที่เลวร้ายที่สุดก็คือ การที่ประชาชนทุกคนอดอยากหิวโหยอันเกิดจากสภาวะขาดแคลนอาหารอย่างแท้จริง

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านอาหาร (กระทรวงการพัฒนาศังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23) ได้แก่ 1. การได้รับประทานอาหารอย่างเพียงพอ 2. การได้รับประทานอาหาร (ครบทั้ง 5 หมู่) ที่หลากหลาย และ 3. การได้รับประทานอาหารที่มีความปลอดภัย

ในขณะที่ ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านอาหารของ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (2552, หน้า 18) มี 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ ระบบการกระจายอาหาร การเข้าถึงแหล่งอาหาร

4. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการมีงานทำและมีรายได้ (ด้านอาชีพ)

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการมีงานทำและมีรายได้ หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ความสามารถในอาชีพการงาน รู้จักใช้จ่ายอย่างพอประมาณ มีการเก็บออมและ ไม่มีปัญหาหนี้สิน รวมทั้งมีความสุขกับงานที่ทำ (กระทรวงการพัฒนาศังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23)

วอลตัน (Walton, 1973) ได้กล่าวว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานนั้นผู้ที่ปฏิบัติงานต้องมีความพึงพอใจในความต้องการส่วนบุคคล โดยเฉพาะทางด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ การที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับค่าจ้าง เงินเดือน ค่าตอบแทน และผลประโยชน์อื่น ๆ อย่างเพียงพอกับการมี

ชีวิตอยู่ได้ตามมาตรฐานที่ยอมรับโดยทั่วกันและต้องเป็นธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับงานหรือองค์การอื่น ๆ ด้วย

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านการมีงานทำและมีรายได้ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23) ได้แก่ 1. การมีงานทำที่แน่นอน (เป็นงานทำที่ก่อให้เกิดรายได้เป็นงานประจำหรือเป็นงานที่ผู้ทำมั่นใจว่าจะมีงานให้ทำได้อย่างต่อเนื่อง) 2. การมีรายได้/ค่าตอบแทนเพียงพอกับรายจ่าย 3. การมีปัญหาหนี้สินของบุคคล 4. การมีเงินออมของบุคคล และ 5. ความพึงพอใจกับงานที่ทำ/ลักษณะของงานที่ทำ

5. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หมายถึง การที่บุคคลมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินไม่มีความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23)

ในขณะที่ ภาณุฉานา ปัญญาธร (2555, หน้า 10) ให้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ส่วนบุคคล (Human security in personal aspect) ว่าหมายถึง ความมั่นคงปลอดภัย จากความรุนแรงทางกายภาพ และภัยคุกคามจากปัจจัยทั้งปวงที่มีผลต่อบุคคล ได้แก่การประทุษร้าย อาชญากรรม การทำงาน อุบัติเหตุ และภัยคุกคามต่อตนเอง เช่น การทำร้ายเด็ก การข่มขืนการทรมานร่างกายการใช้สารเสพติดและการฆ่าตัวตาย

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านปัจเจกบุคคล UNDP ให้ความหมายว่าหมายถึง ความรุนแรงทางกายที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันโดยรัฐ หรือโดยรัฐอื่นในภาวะสงครามหรือจากคนต่างกลุ่ม ที่มีความตึงเครียดทางเชื้อชาติกันอยู่ รวมไปถึงความรุนแรงและการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากผู้หญิงหรือการละเมิดเด็กทุกรูปแบบ ตัวชี้วัด (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2552, หน้า 18)

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23) ได้แก่ 1. การประสบกับเหตุการณ์ที่ไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และ 2. ความเสี่ยงจากภัยพิบัติธรรมชาติ

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ส่วนบุคคล (Personal security) UNDP ได้ให้องค์ประกอบว่ามี 6 ตัวชี้วัด (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2552, หน้า 18) ได้แก่ 1. ความไม่มั่นคงจากรัฐ 2. ความไม่มั่นคงจากอาชญากรรม 3. ภัยคุกคามต่อผู้หญิง เด็ก และคนชรา 4. ภัยคุกคามต่อตนเอง และ 5. อุบัติเหตุจากการจราจร

6. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม มีการทำกิจกรรมส่งเสริมให้ครอบครัวเข้มแข็ง (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23) วอลตัน (Walton, 1974) ได้กล่าวว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานนั้นผู้ที่ปฏิบัติงานต้องมีความพึงพอใจในความต้องการส่วนบุคคล โดยเฉพาะทางด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน โดยส่วนรวม เป็นเรื่องของโอกาสเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้ใช้ชีวิตในการทำงานและชีวิตส่วนตัวภายนอกองค์การอย่างสมดุล นั่นคือ ต้องไม่ปล่อยให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับความกดดันจากการปฏิบัติงานมากเกินไป มีเวลาให้กับครอบครัวแสวงหาความสุขในชีวิต

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว (Human Security in Family Aspect) UNDP ให้ความหมายว่า หมายถึง การที่มนุษย์มีสิทธิและความชอบธรรมในตนเอง ที่สามารถการตัดสินใจเลือกคู่เลือกที่จะมีทายาท ด้วยความพึงพอใจร่วมกันทั้งสองฝ่าย มีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวต่อกันและกัน การรู้จักบทบาทหน้าที่อันเหมาะสมที่พึงปฏิบัติต่อกัน มีการให้คำปรึกษา แนะนำ ทั้งก่อน ระหว่าง และภายหลังการครองคู่ซึ่งกันและกัน ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งกัน ย่อมมีสิทธิรับคำปรึกษา แนะนำ และความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะ เพื่อให้เกิดความมั่นคงในครอบครัว ในฐานะที่เป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมและการปลอดจากการคุกคามครอบงำจากสมาชิกในครอบครัว (กาญจนา ปัญญาธร, 2555, หน้า 10)

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23) ได้แก่ 1. การที่บุคคลได้ทำบทบาทหน้าที่ของตนเอง และ 2. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันในครอบครัว

จากข้อมูลข้างต้นเกี่ยวกับองค์ประกอบของความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์นั้นผู้วิจัยนำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดของการศึกษาในครั้งนี้ โดยกำหนดเป็นความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย 6 ด้าน 1. ด้านที่อยู่อาศัย 2. ด้านสุขภาพร่างกาย 3. ด้านอาหาร 4. ด้านอาชีพ 5. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และ 6. ด้านความสมดุลในการใช้ชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของมนุษย์

โดยจากการวิเคราะห์ถึงบริบททางด้านความมั่นคงของมนุษย์นั้นผู้วิจัยได้สรุปถึงปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงของมนุษย์ ไว้ 5 ประเด็นดังนี้

1. ด้านการเมือง และนโยบายรัฐบาล

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมือง หมายถึง การที่บุคคลมีเหตุผลในการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และมีจิตสำนึกในการทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม (กระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23) ส่วน กาญจนา ปัญญาธร (2555, หน้า 9) ให้ความหมาย ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมืองและการปกครอง (Politic and administration security) ว่าหมายถึง การที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตในสังคมโดยมีสิทธิ โอกาส และศักดิ์ศรีในการเข้าถึงอำนาจ การตัดสินใจ และการรับผลประโยชน์สาธารณะ โดยปลอดจากการคุกคาม ครอบงำจากผู้มีอำนาจ

ในขณะที่ UNDP ให้ความหมายความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมือง ว่าหมายถึง การทรมาณ การปราบปรามทางการเมืองอย่างรุนแรง การกระทำทารุณและการทำให้บุคคลหายสาบสูญ (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2552, หน้า 18) โดยตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมือง (กระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23) ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งทางการเมือง 2. การร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือร่วมกำหนดแนวนโยบายท้องถิ่น/ชุมชนอย่างอิสระ และ 3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม/การเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อขับเคลื่อนประเด็น/นโยบายสาธารณะ

ด้าน UNDP ให้อंकประกอบของความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมือง จำนวน 4 ตัวชี้วัด (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2552, หน้า 18) ได้แก่ 1. การกดขี่ทางการเมือง 2. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น 3. การได้รับข่าวสาร และ 4. การให้ความสำคัญต่อการทหารมากกว่าประชาชน

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมืองการปกครอง (กาญจนา ปัญญาธร, 2555, หน้า 9) ให้อंकประกอบตัวชี้วัด 4 ตัวชี้วัดได้แก่ 1. การมีสิทธิเสรีภาพเพียงพอ 2. ไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน 3. มีความยุติธรรมเสมอภาคในสังคม และ 4. ประชาชาติมีความปลอดภัยจากการรุกรานหรือการทำให้แตกสลาย

2. ด้านเศรษฐกิจ

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านเศรษฐกิจ UNDP ให้ความหมายว่าหมายถึง การมีรายได้ที่เพียงพอและมีความมั่นคงในการทำงานในขั้นต่ำ ในขณะที่ภัยคุกคามต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจคือภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรงที่ไม่สามารถควบคุมได้ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และวิกฤตการเงิน

(สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2552, หน้า 18) ส่วน กาญจนา ปัญญาธร (2555, หน้า 9) ให้ความหมายของ ความมั่นคงของมนุษย์ด้านเศรษฐกิจ (Human Security in Economic Aspect) ว่าหมายถึงสภาพการใช้ชีวิตของมนุษย์ในกิจกรรมด้านการผลิตการบริโภค การจำแนกแจกจ่ายการออมและการลงทุนที่ต้องสามารถเข้าถึงความต้องการและ โอกาสที่เท่าเทียมกัน

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านเศรษฐกิจ (Economic Security) UNDP ได้ให้ องค์ประกอบว่ามีจำนวน 10 ตัวชี้วัด (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2552, หน้า 18) ได้แก่ 1. รายได้ขั้นพื้นฐาน 2. เงินอุดหนุนจากภาครัฐ 3. การจ้างงาน: ผู้มีงานทำ ผู้มีงานทำแบบชั่วคราว 4. ผู้ไม่มีงานทำ: อัตราการว่างงาน ผู้กำลังหางาน 5. จำนวนคนจน 6. การมีที่ดินทำกิน 7. การเข้าถึงแหล่งเงินทุน 8. อัตราเงินเฟ้อ 9. การไม่มีที่อยู่อาศัย และ 10. สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini coefficient)

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ม.ป.ป. อ้างถึงใน กาญจนา ปัญญาธร, 2555, หน้า 10) ได้ให้องค์ประกอบไว้ว่า ประกอบด้วย 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ การเลี้ยงชีพหรือมีรายได้ที่เพียงพอแก่ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของตนเองและครอบครัวอันประกอบด้วยปัจจัย 4 โดยปราศจากหนี้สินที่เป็นภาระเกินกำลังส่งคืน รวมทั้งหลักประกันความมั่นคงทางรายได้ในอนาคต

3. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร/พลังงาน

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร/พลังงาน หมายถึง การที่บุคคลมีที่อยู่อาศัย/ที่ทำงานที่ปลอดภัย มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด รู้ถึงคุณค่าและเข้าร่วมใน กิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ/พลังงาน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23)

UNDP ให้ความหมาย ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิ่งแวดล้อม ว่าหมายถึง ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศของประเทศและของโลก ความท้าทายที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งคือการเข้าถึงน้ำ และความสะอาดของน้ำ (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2552, หน้า 18) ส่วน กาญจนา ปัญญาธร (2555, หน้า 10) ให้ความหมายของ ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิ่งแวดล้อม (Human Security in Environment Aspect) หมายถึง สภาพของความสัมพันธ์ที่มนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและเป็นผลต่อการดำรงชีวิตตั้งแต่ ดินฟ้าอากาศและธรรมชาติส่วนอื่น ๆ ทั้งนี้ธรรมชาติที่แวดล้อมดังกล่าว ต้องปลอดจากสิ่งปนเปื้อนและปลอดจากการถูกทำลาย ซึ่งการประกอบอาชีพเกษตรกรรมย่อมมีผลเกี่ยวข้องโดยตรงกับด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นพื้นดิน สภาพอากาศ การตกของฝนตามฤดูกาล สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อความมั่นคงใน

การประกอบอาชีพเกษตรทั้งสิ้น

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร และ พลังงาน(กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23) ได้แก่ 1. การมีบ้าน/ที่พักอาศัย/ทำงานในสภาพแวดล้อมที่ดี ปราศจากมลภาวะ 2. การประหยัดทรัพยากร/พลังงาน 3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากร/พลังงาน และสิ่งแวดล้อม

ส่วนตัวชี้วัด ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment security) ของ UNDP นั้นมีองค์ประกอบทั้งหมด 6 ตัวชี้วัด (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2552, หน้า 18) ได้แก่ 1. การขาดแคลนน้ำ 2. สภาพน้ำเป็นพิษ 3. การสูญเสียพื้นที่ป่า 4. ปัญหาดินแล้ง 5. ปัญหาที่ดินเค็ม และ 6. มลภาวะทางอากาศ

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กาญจนา ปัญญาธร (2555, หน้า 10) กล่าวว่า มี 1 องค์ประกอบ ได้แก่ มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยอย่างต่อเนื่องต่อการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต โดยไม่เกิดการเสื่อมโทรมจนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อความมั่นคงด้านอื่น ๆ

4. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลมีคุณธรรมเสียสละทำความดีเพื่อส่วนรวมมี ใจเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันมีพลังอำนาจในการต่อรองกับภายนอก (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23)

ในขณะที่ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (2552, หน้า 18) ได้ให้ความหมายของ ความมั่นคงของมนุษย์ด้านชุมชน ว่าหมายถึง ความขัดแย้งอย่างรุนแรงและความตึงเครียดภายในชุมชน หรือการปฏิบัติที่เป็นภัยโดยตรงต่อคนบางกลุ่มในชุมชน เช่น ผู้หญิง

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23) ได้แก่ 1. การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม/ชุมชน/องค์กร 2. การเป็นสมาชิก/คณะกรรมการของกลุ่มชุมชน/ องค์กร 3. การได้รับ/ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกในชุมชน 4. การเป็นอาสาสมัครหรือเป็นบุคคลที่มีจิตอาสา/สาธารณะ (ไม่มีค่าตอบแทน) 5. การเป็นอาสาสมัครหรือเป็นบุคคลที่มีจิตอาสา/สาธารณะ (มีค่าตอบแทน)

นอกจากนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (ม.ป.ป. อ้างถึงใน กาญจนา ปัญญาธร, 2555, หน้า 9) ให้องค์ประกอบของตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านสังคม ได้แก่ 1. ความมั่นคงของครอบครัวและชุมชน 2. ความปลอดภัย

ในชีวิตและทรัพย์สิน 3. การอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคม

ส่วนความมั่นคงของมนุษย์ด้านชุมชน (Communities Security) UNDP ให้องค์ประกอบไว้ 3 ตัวชี้วัด (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2552, หน้า 18) ได้แก่ 1. การใช้แรงงานเด็ก 2. ปัญหาครอบครัว 3. ความขัดแย้งภายในชุมชน

5. ด้านสิทธิและความเป็นธรรม

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิและความเป็นธรรม หมายถึง การที่บุคคลมีการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคมีความรู้ที่จะรักษาสิทธิขั้นพื้นฐานของตนเอง (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23) ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิและความเป็นธรรม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554, หน้า 9-23) ได้แก่ 1. การถูกละเมิดในสิทธิส่วนบุคคล อาทิ การรुक้าที่ดินทำมาหากิน การถูกเวนคืนพื้นที่ทำการเกษตร 2. การถูกเลือกปฏิบัติ จากเจ้าหน้าที่รัฐ ฯลฯ

จากข้อมูลในข้างต้นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของมนุษย์ผู้วิจัยได้นำมาใช้สรุปเป็นตัวแปรอิสระที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อ ความมั่นคงในการดำรงชีพของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ประกอบด้วย 5 ตัวแปร ได้แก่ 1. นโยบายรัฐบาล 2. เศรษฐกิจ 3. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4. ชุมชนและสังคม และ 5. สิทธิและความเป็นธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

ความหมายของคุณภาพชีวิต

เป็นพัฒนาการมุ่งเน้นความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ โดยคาดหวังว่าความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีขึ้น แต่เมื่อลองตระหนักว่าการเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น ส่งผลทำให้คนในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมของเกษตรเป็นกลุ่มที่เสียเปรียบมากที่สุด โดยไม่ได้รับประโยชน์อย่างครอบคลุมทั่วถึง เพราะฉะนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงได้หันมาให้ความสำคัญกับสังคมเกษตรกร และ เรื่องคุณภาพชีวิตของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2545)

ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ (พ.ศ. 2530) เป็นผู้ให้ความสำคัญในแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เน้นความสำคัญในเรื่องคุณภาพชีวิต และได้กระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจแก่คนจำนวนไม่น้อย ทั้งนี้ในบทความเรื่อง “จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตทั้งในประเด็นด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความเสมอภาคในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ด้านขนาดที่พอกำตัวของครอบครัว ด้านสาธารณสุข ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนด้านการมีนันทนาการ

แม้การให้ความหมายที่เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการเป็นสากลสำหรับคำว่า “คุณภาพชีวิต” นั้นจะเป็นเรื่องที่ยาก เนื่องจากความแตกต่างของประสบการณ์ รวมถึงความรู้ของผู้ให้นิยามแต่ละคน รวมทั้งความจำกัดของภาษา ความลำเอียงที่มักเกิดขึ้น ซึ่งผู้ที่ให้ความหมายส่วนใหญ่นั้นมักจะเป็นชนชั้นกลาง รวมถึงแนวความคิดที่นำมาประกอบกันเป็นแนวคิดคุณภาพชีวิตนั้น ก็เป็นแนวความคิดที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของค่านิยมต่าง ๆ อันเรียกได้ว่าเป็นวาทกรรมที่สำคัญ มนุษย์ทุกคนย่อมมีความต้องการที่ไม่เหมือนกันซึ่งเป็นผลจากปัจจัยทั้งทางด้านบุคคลและสังคม

ศิริ ฮามสุ โปธิ์ (2546, หน้า 51) กล่าวว่า ชีวิตที่มีคุณภาพ คือ สภาพการดำรงชีวิตที่สามารถสนองตอบต่อความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสม ซึ่งอยู่ในกรอบและระเบียบแบบแผนวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นไปตามมาตรฐานที่สังคมโดยทั่วไปยอมรับ พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองให้ดีเหมาะสมตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมในขณะนั้น ดังนั้น คุณภาพชีวิตที่ควรให้ความสำคัญจึงอยู่ที่สภาพความเป็นอยู่และการตัดสินใจของแต่ละคนในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของแต่ละคน เป็นพื้นฐานถึงจะมีความสุข และไม่ควรมานำสภาพความเป็นอยู่ สถานที่ของบุคคลอื่น ๆ มาใช้เป็นฐานเปรียบเทียบกับ การสร้างเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง เพราะคำว่าคุณภาพชีวิตนั้นเป็นเพียงคำเปรียบเทียบ เพราะความเป็นอยู่ของแต่ละคนอยู่บนพื้นฐานหลากหลายปัจจัยที่อาจจะแตกต่างกัน เช่น สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง หรือ สภาพแวดล้อม โดยมีผู้รู้ได้ให้ความหมายของคำว่า “คุณภาพชีวิต” แตกต่างกันหลากหลายมุม ซึ่งขึ้นกับการเรียนรู้ ประสบการณ์ และผู้ให้ความหมายแต่ละคน จะนำไปเปรียบเทียบในส่วนของความหมาย หรือขอบเขตไม่ได้เพราะยังหาข้อสรุปแน่นอนไม่ได้ เช่น การมองคุณภาพชีวิตในแง่ที่บุคคลนั้นควรมีสิ่งจำเป็นแก่ความต้องการของชีวิตที่เพียงพอ โดยถือว่าบุคคลนั้นมีคุณภาพชีวิตในระดับหนึ่ง เพราะมองว่าความจำเป็นดังกล่าวนั้นเป็นความจำเป็นพื้นฐาน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกคนจะต้องได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ เพื่อให้การดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ หรือ การมองคุณภาพชีวิตในแง่ที่เกี่ยวข้องกับการมีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งหมายถึงบุคคลและกลุ่มบุคคลจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้จะต้องยึดมั่นในกฎกติกา ระเบียบ ความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบต่อตนเองและบุคคลอื่น โดยยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม เพื่อความสงบสุขร่วมกันถือเป็นเรื่องสำคัญกว่าเรื่องอื่น ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความหมายของคุณภาพชีวิตควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ถึงแม้จะมีขอบเขตและการนำไปใช้กับบุคคล กลุ่มบุคคล สถานที่ และเวลาที่แตกต่างกันบ้างก็ตาม และจากความหมายของคุณภาพชีวิตในทัศนะของมีประสบการณ์ทั้งหลายตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นสรุปได้ว่า “คุณภาพชีวิตหมายถึง การดำรงชีวิตของบุคคลที่สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเสรี

สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ค่านิยมของคนสังคม ตลอดจนสามารถแสวงหาสิ่งที่คุณปรารถนาให้ได้อย่างถูกต้องเป็นธรรมชาติภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาให้แก่สังคม”

ซึ่งจุดสำคัญของคุณภาพชีวิตจากความหมายดังกล่าวอาจจะจำแนกได้ 3 ประการ คือ

1. ทางด้านร่างกาย คือ การที่บุคคลมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งเป็นผลกระตบจากการได้รับการตอบสนองทางด้านปัจจัยความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม ดังพุทธสุภาษิตที่กล่าวว่า “การไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ”

2. ทางด้านจิตใจ คือ การที่บุคคลมีสภาพจิตใจที่สมบูรณ์ ร่าเริงแจ่มใส ปราศจากความวิตกกังวล รู้สึกที่เป็นสุขและพึงพอใจในชีวิตของตนเอง ครอบครัว ตลอดจนสังคม โดยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

3. ทางด้านสังคม คือ การที่บุคคลที่ดำรงชีวิตภายใต้บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคม ในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของคุณสังคมได้อย่างปกติสุข

สต็อกเดล (Stockdale, 1993) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า “คุณภาพชีวิตนั้นไม่ได้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกินดีอยู่ดีทางวัตถุเพียงอย่างเดียว แต่คุณภาพชีวิตจะต้องประกอบด้วย สุขภาพจิต (Psychological health) และ ความสามารถในการสร้างสรรค์ (Creativity) ความมีศักดิ์ศรี การได้รับการยอมรับ การรู้สึกว่าเป็นที่รักของคนอื่น การปราศจากความกลัวและความกังวล

วอลเลซ (Wallace, 1974) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตหมายถึงองค์ประกอบทั้งหลายที่ให้ความพอใจแก่บุคคลทั้งร่างกายและจิตใจ

ชาร์มา (Sharma 1975) คุณภาพชีวิตเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน เพราะเป็นเรื่องของความพึงพอใจอันเกิดจากการ ได้รับการตอบสนองความต้องการทางจิตใจและสังคม ทั้งในระดับจุลภาค และมหภาค

องค์ยูเนสโก (UNESCO, 1978) คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกของการอยู่อย่างพึงพอใจ มีความสุข มีความพอใจ ต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิต ซึ่งมีส่วนสำคัญมากที่สุดของบุคคล

ฮาร์แลนด์ (Harland, 1972) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตว่า คุณภาพชีวิตนั้นต้องรวมถึงการที่เราสามารถหาปัจจัยและการบริการต่าง ๆ รวมถึง สุขภาพ ความคิด อารมณ์ สิทธิ ความยุติธรรมทางกฎหมาย เข้าถึงระดับการศึกษาของคนทุกวัย และ ปราศจากมลภาวะจากสภาพแวดล้อม ทั้งนี้คุณภาพชีวิตยังเกี่ยวข้องกับการมีที่อยู่อาศัยที่ดี มีโอกาสในการพักผ่อนใจและนันทนาการ มีความสัมพันธ์ที่ดี ได้รับการรักที่อบอุ่นจากครอบครัว และมีความพร้อมในการปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่จะเกิดขึ้นได้

ยูพา อุดมศักดิ์ (2546) ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า “คุณภาพทั้งในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง และศาสนา เป็นค่าที่เทียบเคียง โดยไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว คือ ทุก

คนหรือทุกประเทศสามารถกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ กันไปตามความต้องการซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสภาพการณ์”

จะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับระดับความพอใจในสิ่งที่ทุกคนต้องการยังเป็นสิ่งที่หาข้อสรุปได้ยากจนเกิดความสับสนตลอดมา เนื่องจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนแต่ละคนย่อมแตกต่างกันออกไปขึ้นกับ สภาพแวดล้อม ค่านิยมของบุคคล และอื่น ๆ อีกมากมาย โดยในอดีตนั้นคนส่วนใหญ่เน้นการให้ความสำคัญกับคุณค่าทางด้านจิตใจมากกว่าวัตถุ โดยยึดถือการดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนกัน ส่งผลให้สังคมย่อมมีแต่ความสุข ในทางตรงกันข้ามกับปัจจุบันซึ่งการเปลี่ยนแปลง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในอัตราที่สูง ส่งผลให้คนหันมาใส่ใจกับคุณค่าด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ และการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย เพราะทุกคนต่างเชื่อว่าดำรงชีวิตให้มีความสุขนั้นต้องดิ้นรนแก่งแย่ง ซึ่งดีชิงเด่น เอารอดเอาเปรียบกันและกัน จนบางครั้งลืมเรื่องของคุณงามความดีไปจนหมดสิ้น คิดเพียงเพื่อให้ได้สิ่งหนึ่งสิ่งใดมาตอบสนองความต้องการของตนเองก็พอเพียงแล้ว ทำยที่สุดสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อตามมาคือการก่อให้เกิดปัญหาสังคมอย่างรุนแรง เช่นที่เห็นในปัจจุบัน

การมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น เป็นการมีชีวิตที่สมบูรณ์แบบทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมของสังคม ทุกคนให้การยอมรับซึ่งกันและกัน เห็นคุณค่าของกันและกัน ไม่ยึดตนเองเป็นที่ตั้งแต่เพียงฝ่ายเดียว ในกรณีที่เกิดปัญหาสามารถหาทางออกโดยการใช้วิธีที่ชอบธรรมและ สันติภาพเพื่อไม่ก่อให้เกิดความรุนแรงหรือกระทบต่อคนรอบข้าง สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความมั่นคงในครอบครัว และสังคมมีความสุข ชีวิตมีความเจริญก้าวหน้า มีเสถียรภาพ ปลอดภัย และมั่นคง

กล่าวโดยสรุป ชีวิตที่มีคุณภาพ คือ การดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมของบุคคลทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงด้านความคิดและจิตใจ ตลอดจนบุคคลมีความพึงพอใจในชีวิตของตนเอง และได้รับการตอบสนองความต้องการของตนเอง เช่นเมื่อรู้สึกต้องการน้ำ อาหาร ต้องได้รับอาหาร และ น้ำมารับประทาน เมื่อรู้สึกหนาวเย็น ต้องการเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มคลุมร่างกายเพื่อป้องกันความหนาว เมื่อไม่มีที่อยู่ ย่อมต้องการที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ปลอดภัย เมื่อรู้สึกไม่สบาย ต้องการยารักษาโรคเพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วย สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัจจัย 4 เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ แม้ความต้องการดังกล่าวเป็นความต้องการทางกายก็ตาม ในขณะที่เดียวกันเมื่อบุคคลมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ก่อให้เกิดความต้องการการยอมรับนับถือจากสังคม ความต้องการมีความสุข ความสำเร็จในชีวิต จนถึงระดับสูงสุดที่บุคคลทุกคนต้องการ แต่เชื่อว่าทุกคนจะสามารถได้รับการตอบสนองทั้งทางร่างกายและจิตใจได้อย่างเท่าเทียม

กันทุกคน โดยทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางสังคมและศักยภาพของตนเอง ได้แก่ สถิติปัญหา ความรู้ความสามารถที่แต่ละคนที่มี ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการมีคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลที่จะได้รับการตอบสนอง

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

ดรูว์ โนวสกี (Drewnowski, 1974) ได้เสนอว่า คุณภาพชีวิตนั้นเกี่ยวข้องกับการที่บุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการ โดย

1. ภาวะโภชนา (Nutrition) ได้แก่ จำนวนแคลอรีที่บุคคลควรได้รับในแต่ละวัน ระดับโปรตีนที่ควรได้รับในแต่ละวัน และ ร้อยละของแคลอรีที่ควรได้จากอาหารที่ไม่ใช่แป้ง
 2. เครื่องนุ่งห่ม (Clothing) ได้แก่ หน่วยความยาวของผ้าที่ใช้ รองเท้า รวมถึงคุณภาพของเครื่องนุ่งห่ม
 3. ที่อยู่อาศัย (Shelter) ได้แก่ บริการเคหะสถาน และ จำนวนผู้ใช้บริการเคหะสถาน (ความหนาแน่น)
 4. สุขภาพ (Health) ได้แก่ การเข้าถึงการรักษาพยาบาล การป้องกันการติดเชื้อและโรคที่เกิดจากปรสิต
 5. การศึกษา (Education) ได้แก่ อัตราการเข้าเรียนของเด็ก อัตราการสำเร็จการศึกษา สัดส่วนระหว่างครูกับนักเรียน
 6. การมีเวลาว่าง (Leisure) ได้แก่ พิจารณาจากชั่วโมงว่างจากการทำงานต่อปี
 7. ความมั่นคง (Security) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากอาชญากรรมความปลอดภัยจากสงคราม
 8. สภาพแวดล้อมทางสังคม (Social environment) สันติสุขในอุตสาหกรรม สภาพที่เอื้ออำนวยต่อการจัดและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
 9. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) ความสะอาด ความเป็นระเบียบ ความสวยงามของสภาพแวดล้อม
- จะเห็นได้ว่าความต้องการที่มนุษย์แต่ละคนควรได้รับการตอบสนองนั้นเป็นการพิจารณาในระดับของปัจเจก สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในประเทศตะวันตก ที่ให้ความสำคัญต่อความเป็นปัจเจกไว้ค่อนข้างสูง เพราะไม่ได้มีการกล่าวถึง “ชุมชน” เลย

แนวคิดเกี่ยวกับการดำรงชีวิต

เป้าหมายในการดำรงชีวิตและศักยภาพของมนุษย์ย่อมแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ และปัจจัยหลายอย่างของแต่ละบุคคล บางครั้งเป้าหมายที่แท้จริงของมนุษย์ทุกคนนั้นอาจไม่แตกต่างกันก็เป็นได้ โดยสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการ คือ การมีชีวิตที่มีความเจริญงอกงามและมีความสุข แม้จะต่างกันที่วิธีการหรือวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งแต่ละบุคคลเลือกที่จะเดินทางไปสู่เป้าหมายของตนเอง ฉะนั้นการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของแต่ละบุคคลเป็นผลมาจากแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตหรือประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคล และจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปแนวคิดเกี่ยวกับการดำรงชีวิตได้หลากหลายดังนี้

ธวัชชัย พิษผล (2549, หน้า 132) ได้ให้ความหมายของการดำรงชีวิต คือ แนวความคิดการดำเนินชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถใช้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติได้กับทุกอาชีพ ได้แก่

1. เมื่อจะการทำงานอะไร ต้องเริ่มด้วยการเรียนรู้ก่อนเสมอ และ ต้องมีสติจึงจะก่อให้เกิดปัญญา

2. ต้องมีความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะทำ โดยยึดหลักธรรมะ ความถูกต้อง ส่งผลให้สามารถเผชิญหน้ากับทุกสิ่งทุกอย่างได้โดยปลอดจากหวาดกลัว

3. ต้องรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ

4. นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มากกว่าประโยชน์ส่วนตนในการทำงานหรือดำเนินชีวิต โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน หลังจากงานนั้นสำเร็จบรรลุเป้าหมาย สิ่งที่จะได้รับตามมาก็คือ ความสุขในการที่เราจะทำเพื่อผู้อื่น

5. รู้จักรับฟังความคิดเห็น และ ให้เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทะเลาะ หรือ ขัดแย้งซึ่งกันและกัน

6. ต้องมีความความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจจริงในการทำงานให้บรรลุผล เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต

7. ต้องรู้พึ่งพาตนเองให้ได้ก่อนที่จะพึ่งพาคนอื่น และ ส่งเสริมคนเก่ง คนดี ไม่อิจฉาริษยาเพื่อนร่วมงาน

9. เมื่อเราทำอะไรยอมได้ผลอย่างนั้นตอบแทนกลับมา ซึ่งสอนให้รู้ว่าถ้าปลูกมะม่วงก็จะได้มะม่วง ถ้าปลูกความดีก็จะได้รับความรักกลับมา เป็นต้น

10. ต้องมีความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ทั้งครอบครัว สังคม และประเทศชาติจึงจะอยู่รอดได้

ถัญญา ถัญญาวิวัฒน์ (2544, หน้า 41-42) ได้ให้ความหมายของการดำรงชีวิตไว้ว่า ประกอบด้วย

1. การสร้างสมดุลกายภาพ คือ การทำให้ร่างกายแข็งแรง สุขภาพดี
2. การสร้างสมดุลทางจิต คือ การทำให้จิตมีความมั่นคง การมีสุขภาพจิตดี
3. การสร้างสมดุลทางสังคม คือ การทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น กลุ่มเพื่อนมั่นคง
4. การสร้างสมดุลทางเศรษฐกิจ คือ การทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง
5. การสร้างสมดุลทางจิตวิญญาณ คือ การมีคุณธรรมจริยธรรม ทำประโยชน์ตนพร้อม ๆ ไปด้วยประโยชน์ท่านด้วย

6. การส่งเสริมสมดุลทางธรรมชาติ คือ การทำให้ธรรมชาติคงความหลากหลายสามารถรักษาความสมดุลในระบบนิเวศน์

สุเมธ ตันติเวชกุล (2543, หน้า 2) ได้กล่าวว่าแนวคิดการดำรงชีวิตว่าเป็นปรัชญาที่มีมิติครอบคลุมถึง 4 ด้าน ได้แก่

1. มิติด้านเศรษฐกิจ
2. มิติด้านจิตใจ
3. มิติด้านสังคม
4. มิติด้านวัฒนธรรม

ที่สำคัญควรดำเนินชีวิตด้วยทางสายกลางคือ การดำเนินชีวิตตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล โดยหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน การอยู่อย่างพอประมาณตามฐานะอัตภาพของตนเอง และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงอิสรภาพในการดำรงชีวิต ไม่ยึดติดกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด ดังนั้นหากกล่าวโดยสรุปการดำรงชีวิต คือ การหันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักของความมั่นคงในการดำรงชีวิต ที่ส่งผลให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ ดังนี้

1. การพึ่งพาตนเองทางด้านจิตใจ
2. การพึ่งพาตนเองทางด้านสังคม
3. การพึ่งพาตนเองทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ
4. การพึ่งพาตนเองทางด้านเทคโนโลยี
5. การพึ่งพาตนเองทางด้านเศรษฐกิจ

ประเวศ วะสี (2538, หน้า 19-24) ได้กล่าวว่า การดำรงชีวิตที่มีคุณค่าหรือมีวิถีชีวิตที่ถูกต้องมนุษย์ทุกคนต้องพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยการดำรงชีวิตที่มีคุณค่า 5 ประการ คือ เบนุญวิถี ดังนี้

1. การปลูกสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ โดยเริ่มต้นจากการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าอยู่ที่การปลูกมโนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเองให้ตระหนักรู้ว่า ตัวเรานั้นมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ รัก และเป็นอิสระ คือ การหลุดพ้นจากความบีบคั้น การมโนสำนึกทำให้เกิดพลังอำนาจแห่งเจตจำนง โดยพลังนี้ก่อให้เกิดพลังชีวิตช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ และ ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิต

2. การสัมผัสเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ ในสังคมสมัยใหม่ ชีวิตและการทำงานของคอนอยู่กับความเทียม จนทำให้เกิดความแปลกแยกจากธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ โดยชีวิตมนุษย์ที่แปลกแยกจากธรรมชาติและจากเพื่อนมนุษย์ ก่อให้เกิดปัญหาทางจิตใจ สังคม และปัญญา ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมาย ในสังคมปัจจุบันชีวิตที่มีคุณค่านั้นต้องพยายามสัมผัสให้ถึงธรรมชาติและสัมผัสกับชีวิตเพื่อนมนุษย์ไว้เสมอ ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจให้ละเอียดอ่อน และพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น ซึ่งจะทำการดำรงชีวิตมีคุณค่า

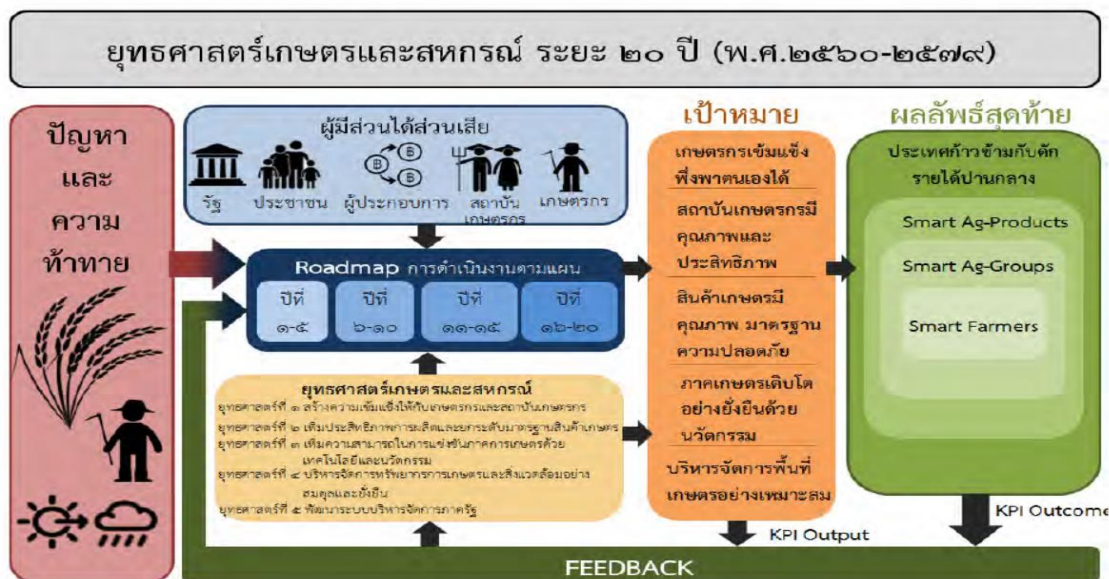
3. การขยายความรักเพื่อนมนุษย์และความรักธรรมชาติให้ทั่วถึง โดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ เช่น ลัทธิ อุดมการณ์ หรือชนชั้น เพื่อทำให้จิตใจเต็มไปด้วยมิตรไมตรีและเอื้ออาทรต่อสิ่งทั้งหลาย การมีความรักสากล หากทำได้ตามที่กล่าวมาจะส่งผลให้จิตใจจะสงบ ชีวิตพบเจอแต่ความสุขและมีอิสรภาพ และชีวิตเป็นชีวิตที่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทุกสถานการณ์ตามความเป็นจริง ปกติมนุษย์ส่วนใหญ่เรียนรู้ได้ยากเพราะยึดติดอยู่ในอารมณ์ แต่เมื่อมีความรักสากลแล้ว สามารถเรียนรู้ได้จากคนทุกคนและจากทุกสถานการณ์ จะทำให้มีศักยภาพ

4. การรวมกลุ่มของบุคคลจำนวนหนึ่งทำให้เกิดความเป็นชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือมีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน การเรียนรู้และทำสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน มีพลังการเรียนรู้และพลังการสร้างสรรค์ โดยมีความเป็นชุมชน และเครือข่ายของชุมชน ที่สามารถแก้ปัญหาได้ทุกชนิด

5. การเป็นบุคคลที่รู้จักเรียนรู้ ในยุคสมัยแห่งความสลับซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนทุกคนต้องพร้อมเป็นบุคคลที่จะเรียนรู้และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม และพร้อมที่จะเรียนรู้ได้จากทุกคนและทุกสถานการณ์ เพราะว่าการรู้อะไรชัดเจนแจ่มแจ้งนั้นทำให้เกิดความสุข ทำให้เกิดอิสรภาพ หลุดพ้นจากความไม่รู้ ซึ่งความไม่รู้ทำให้เกิดการบีบคั้น ทั้งนี้การเรียนรู้ในแนวทางที่ถูกต้องทำให้รู้ความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติ มนุษย์และสังคม ตลอดจนทางวิญญาน

ข้อมูลเกี่ยวกับยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)

ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) เป็นแผนแม่บทของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ใช้สำหรับการพัฒนาภาคการเกษตรของประเทศไทยโดยมีภาพรวมของการพัฒนาดังภาพที่ 2-1



ภาพที่ 2-1 ภาพรวมของยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)

ความเป็นมาของปัญหา และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการเกษตรประเทศไทย

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาคการเกษตรของไทยยังคงประสบกับปัญหามากมาย เช่น ราคาผลผลิตที่ขาดเสถียรภาพ การใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหานี้สินคร้าวเรือนเกษตรกรที่ยังอยู่ระดับสูง แม้ว่ารัฐบาลจะได้กำหนดแนวทางและมาตรการในการช่วยเหลือต่าง ๆ มาโดยตลอด แต่ส่วนใหญ่เป็นแผนระยะสั้นที่ขาดความต่อเนื่องและการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า ดังนั้น เพื่อเป็นการวางรากฐานการพัฒนาในระยะยาวอันจะนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานในการพัฒนาภาคการเกษตรให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนปฏิรูปของสภาขับเคลื่อน

การปฏิรูปประเทศ (สปท.) และยังคงสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาในระดับโลกขององค์การสหประชาชาติ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้จัดประชุมเพื่อระดมความเห็นจากหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อกำหนดประเด็นสำคัญของการเกษตรไทยที่ควรได้รับการพัฒนาและมีแนวทางรองรับอย่างต่อเนื่องในระยะยาว จากการพิจารณาสถานการณ์และแนวโน้มของประชากรโลก เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการเกษตรที่ทั่วโลกกำลังให้ความสนใจ เช่น การนำเครื่องจักรกลมาใช้ในการเกษตรทดแทนแรงงาน การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ การควบคุมสภาพภูมิอากาศ ดิน น้ำ แสงแดด ให้สามารถทำการผลิตได้ตลอดปีในสภาพโรงเรือน เป็นต้น รวมถึงการพิจารณาสถานการณ์ภาคการเกษตรของไทยที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบัน สรุปประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำไปสู่การวางแผนพัฒนาในระยะยาว ได้แก่

1. การพัฒนาเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประโยชน์และการรวมกลุ่มให้เข้มแข็ง
2. ระบบการผลิตเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ภายใต้ข้อจำกัดของขนาดพื้นที่ถือครอง ซึ่งมีแนวโน้มลดลงในอนาคต
3. ปัจจัยการผลิตต้องหาแนวทางรองรับปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้นและมีแนวโน้มเพิ่มความเสี่ยงเพิ่มขึ้น ได้แก่ แรงงานเกษตรอายุเฉลี่ยสูงขึ้น และเกษตรกรรุ่นใหม่มีจำนวนน้อย ดินและน้ำมีปัญหาจากการใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม พื้นที่ชลประทานที่ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ที่มีศักยภาพ เกษตรกรรายย่อยยังมีข้อจำกัดในการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร รวมทั้งยังจำเป็นต้องพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อใช้ตลอดห่วงโซ่ตั้งแต่ปัจจัยการผลิต การแปรรูป บรรจุภัณฑ์ และระบบโลจิสติกส์ เช่น การผลิตพืช สัตว์พันธุ์ดีและการกระจายพันธุ์ให้ทั่วถึง
4. จำเป็นต้องมีการแก้ไขปัญหาหนี้สินและที่ดินทำกินของเกษตรกร กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินของเกษตรกรมีแนวโน้มลดลงมากจากอดีต ส่วนหนึ่งมาจากปัญหาหนี้สินจากการขาดทุนในการทำการเกษตร ในส่วนของผลผลิตการเกษตรจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการผลิตให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด มีการพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถกำหนดเป็นมาตรฐานสินค้าเกษตรของอาเซียนและมาตรฐานสินค้าเกษตรของโลกต่อไป
5. สินค้าเกษตรต้องมีการพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และผลิตสินค้าคุณภาพสูง เช่น สินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อหนีจากตลาดล่างและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้ภาคการเกษตรของไทย

6. การผลิตภาคเกษตรยังจำเป็นต้องพึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องมีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมให้เกษตรกรทำการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP)

อย่างไรก็ตามภาคการเกษตรยังต้องเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลก คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนั้น จำเป็นจะต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางในการรับมือกับปัญหาดังกล่าว ที่มีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเพิ่มการจัดสรรงบประมาณในส่วนของการวิจัยและพัฒนาในเรื่องดังกล่าวและการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมอื่น ๆ ประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการปรับปรุงโครงสร้างและภารกิจขององค์กร เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบด้านการเกษตรให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ โดยจากการวิเคราะห์ถึงปัญหาและความท้าทายภาคการเกษตรของประเทศไทยนั้นสรุปได้ดังนี้

1. ความท้าทายภายในประเทศ

1.1 เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและจำเป็น มีหนี้สินและไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน การรวมกลุ่มไม่เข้มแข็งทำให้ไม่มีอำนาจในการต่อรอง ทั้งยังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และคนรุ่นใหม่สืบทอดอาชีพเกษตรกรน้อยลง

1.2 ประสิทธิภาพการผลิตภาคการเกษตรอยู่ในระดับต่ำ มีการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างไม่เหมาะสม รวมทั้งมีการแข่งขันและการกีดกันทางการค้าเพิ่มมากขึ้น ในรูปแบบของการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยของผู้ผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม

1.3 การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ ๆ ในภาคการเกษตรมีจำกัด มีฐานข้อมูลด้านการเกษตรที่ทันสมัยแต่ยังไม่ครอบคลุมในทุกมิติ

1.4 การทำการเกษตรที่ไม่เหมาะสม เช่น การปลูกพืชซ้ำซาก การปลูกในที่ลาดชันมีการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำลำธารส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ประกอบกับมีการเกิดภัยธรรมชาติจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกที่มีความรุนแรงและความถี่สูงขึ้น

1.5 นโยบายภาครัฐที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นโครงการระยะสั้น ขาดความต่อเนื่อง และมักเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและไม่มีการบูรณาการระหว่างกระทรวง

2. ความท้าทายจากต่างประเทศ

2.1 แนวโน้มประชากรโลกที่เพิ่มสูงขึ้น ตามการคาดการณ์ขององค์การสหประชาชาติ คาดว่าประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นจากประมาณ 7,000 ล้านคน เป็น 9,000 คน ในอีก 20 ปีข้างหน้า ส่งผลต่อความต้องการอาหารที่เพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ภายใต้การพัฒนาด้านเทคโนโลยีและ

นวัตกรรมในภาพรวมของโลกที่มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลทำให้ประสิทธิภาพการผลิตโดยรวมเพิ่มสูงขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน

2.2 แนวโน้มของโลกก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้ความต้องการอาหารเพื่อสุขภาพเพิ่มสูงขึ้น โดยผู้บริโภคจะเน้นความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต เช่น การซื้อขายสินค้าออนไลน์ ซึ่งรวมถึงสินค้าเกษตรด้วย ทำให้ผู้บริโภคและผู้ผลิตสามารถติดต่อสื่อสารถึงความต้องการสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้การแข่งขันทางการค้าที่ความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

2.3 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการค้า รวมถึงการปรับเปลี่ยนอำนาจของประเทศมหาอำนาจจากการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารประเทศ ล้วนส่งผลต่อนโยบายของประเทศและกระทบต่อภาพรวมของเศรษฐกิจโลก

2.4 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นปัจจัยสำคัญที่ได้รับความสนใจและจะส่งผลกระทบต่อภาพรวมของการผลิตด้านการเกษตรของโลก

โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมสรุปได้ดังนี้

1. จุดแข็ง

1.1 ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ลำดับต้น ๆ ของโลก

1.2 เกษตรกรมีภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการเกษตรที่สืบทอดกันมา

1.3 มีที่ตั้งได้เปรียบเชิงภูมิศาสตร์ สภาพภูมิอากาศเหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก

สินค้าเกษตร และมีความหลากหลายทางชีวภาพ

1.4 น้อมนำศาสตร์พระราชา หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ มาเป็นภูมิคุ้มกันให้เกษตรกร

2. จุดอ่อน

2.1 พื้นที่เกษตรส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน (119 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 80)

2.2 สินค้าเกษตรผลิตอยู่ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (เช่น N ข้าว ~ 8 ล้านไร่)

2.3 สินค้าเกษตรหลายชนิดขายขั้นปฐม (เช่น ข้าว ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และมัน

สำปะหลัง)

2.4 เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นรายย่อย (ร้อยละ 70) และไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีฐานะยากจนและขาดเทคโนโลยีในการบริหารจัดการผลผลิตของตนเอง

2.5 สถาบันเกษตรกรขาดความเข้มแข็ง ขาดโอกาสในการต่อรองทางการตลาด

3. โอกาส

3.1 งานวิจัย เทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรมมีความก้าวหน้า สามารถเข้าถึงได้รวดเร็วและทุกพื้นที่ ภาคเกษตรสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่า

3.2 ประชากรโลกเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีความต้องการบริโภคมากขึ้น โดยเฉพาะอาหารปลอดภัย

4. อุปสรรค

4.1 เศรษฐกิจโลกมีความผันผวน มีการแข่งขันและการกีดกันทางการค้ามากขึ้น

4.2 เกิดภัยธรรมชาติรุนแรงและความถี่สูงขึ้น

4.3 ทุกประเทศมีการปกป้องภาคการเกษตรและเกษตรกรของตนเองมากขึ้น

หลักการแนวคิดของแผนยุทธศาสตร์

1. เกษตรกรมีข้อมูลข่าวสารและความรู้ความสามารถทันสถานการณ์ พึ่งพาตนเองได้ และสถาบันเกษตรกรเป็นกลไกหลักขับเคลื่อนภาคการเกษตร ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และศาสตร์พระราชา

2. ตลาดนำกระบวนการผลิต และสินค้าเกษตรมีคุณภาพ มาตรฐานความปลอดภัย ภาคการเกษตรเติบโตอย่างยั่งยืน ด้วยงานวิจัย เทคโนโลยี/นวัตกรรม สามารถประยุกต์กับองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. พื้นที่เกษตรมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และปรับเปลี่ยนการผลิตให้เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ ด้วยเทคโนโลยี/นวัตกรรม อาทิ Agri-map และ Application เป็นต้น วิทยาลัยฯของแผนยุทธศาสตร์

“เกษตรกรมั่นคง ภาคการเกษตรมั่งคั่ง ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน”

เป้าประสงค์

1. เกษตรกรหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง (รายได้ประชาชาติต่อหัวมากกว่า 13,000 เหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ หรือ ประมาณ 390,000 บาท/คน)

2. เกษตรกรมีความสามารถในอาชีพของตนเอง (Smart farmers)

3. สถาบันเกษตรกรมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Smart agricultural groups)

4. สินค้าเกษตรมีคุณภาพมาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด (Smart agricultural products)

5. พื้นที่เกษตรและภาคการเกษตรมีศักยภาพ (Smart area/Agriculture)

ยุทธศาสตร์การเกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)

1. ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้

1.1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร Smart Farmer, Smart Group, Smart Enterprise

1.2 เสริมสร้างความรู้ภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกร

1.3 บริหารจัดการแรงงานภาคเกษตรและเทคโนโลยีเพื่อทดแทนแรงงานอย่างเป็นระบบรองรับสังคมเกษตรสูงอายุ

2. ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้

2.1 พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพมาตรฐานสินค้าสู่มาตรฐานระดับสากล โดยใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและความรู้แบบองค์รวม

2.2 ส่งเสริมการเกษตรตลอดโซ่อุปทานสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและมูลค่าสูง มุ่งสู่การเป็นฟาร์มอัจฉริยะ

3. ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้

3.1 พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการขับเคลื่อนเกษตร 4.0 ภายใต้ Thailand 4.0

3.2 บริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเกษตร ให้เกษตรกรเข้าถึงและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง

3.3 พัฒนางานวิจัยและสารสนเทศให้ไปสู่เชิงพาณิชย์ ประชาสัมพันธ์และเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลในระดับโลก

4. ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้

4.1 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับ SDGs (Sustainable Development Goals)

4.2 ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตรให้มีความสมดุลและยั่งยืน

5. ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้

5.1 พัฒนาบุคลากรและนักวิจัย ให้เป็นบุคลากรที่มีความรู้ ทักษะ สมรรถนะ มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณภาพชีวิต และมีขวัญกำลังใจที่ดี สามารถพัฒนาช่วยเหลือ ผลักดัน (Smart officers) และ นักวิจัยที่ฉลาด (Smart researchers)

5.2 เชื่อมโยงและบูรณาการการทำงานของ หน่วยงานทุกภาคส่วนโดยกลไกประชารัฐ และปรับระบบบริหารงานให้ทันสมัย

5.3 ปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านการเกษตรเพื่อรองรับบริบทการเปลี่ยนแปลง กล่าวโดยสรุปก็คือยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) มุ่งในการแก้ไขจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งให้เอื้อต่อการพัฒนาภาคการเกษตรในระยะยาว เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ “เกษตรกรรมมั่นคง ภาคการเกษตรมีั่งคั่ง ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน” โดยมีแนวทางไปสู่เป้าหมาย คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน และ ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีนั้นพบว่าคำว่าความมั่นคงในอาชีพ กับคุณภาพชีวิตจากการทำงานนั้นมีความหมายที่ใกล้เคียงกันดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ใช้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทั้งสองคำมาใช้อ้างอิงในการศึกษาครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดงานวิจัยดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกร

ในการวิจัยของนิติพงษ์ ส่องศรี โรจน์ (2560) วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการจัดการองค์ความรู้ การมีอุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียง ความสามารถในการทำบัญชีครัวเรือน การจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ ความสำเร็จของการจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ และความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดยโสธร นั้นพบว่า ความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกรนั้นประกอบไปด้วย 10 มิติ แต่มิติที่มีความสำคัญที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ มิติด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มิติการมีงานทำและรายได้ มิติด้านการศึกษา ด้านครอบครัว และด้านสุขภาพอนามัย ตามลำดับ

กุสุมา โกศล (2555) ได้วิจัยเรื่องได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย: ศึกษากรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรชาวสวนยางมีระดับคุณภาพชีวิตเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ในด้านชีวิตการทำงาน รองลงมา คือด้านชีวิตครอบครัว และด้านชีวิตในชุมชน นอกจากนี้ยังมีระดับคุณภาพชีวิตเฉลี่ยในระดับปานกลาง ในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ รองลงมา คือด้านสุขภาพอนามัย

กาญจนา ปัญญาธร (2555) พบว่า ผู้สูงอายุจังหวัดอุดรธานี มีระดับความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุด้านครอบครัว ที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมและสังคมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อย ภาพรวมความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก

ปิ่นสอาด สหนาวิน (2553) ได้วิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ผลการวิจัยพบว่า 1. สมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับที่ดีและมีคุณภาพชีวิตผ่านเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน อยู่ในระดับดี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีบ้านอาศัยด้านการมีสุขภาพที่ดี ด้านการร่วมใจพัฒนา ด้านการปลูกฝังค่านิยมไทย และด้านการฝึกฝนการศึกษา สำหรับด้านรายได้ก้าวหน้าอยู่ในระดับปานกลาง

พรพรรณ โทธิไชยา และเกษราวัลณ์ นิลวางกูร (2554) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบจังหวัดร้อยเอ็ด มีคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณาคุณภาพชีวิตรายด้านพบว่า คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดีมี 3 ด้าน ได้แก่ คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิต รองลงมาคือคุณภาพชีวิตด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คุณภาพชีวิตที่อยู่ในระดับปานกลางมี 3 ด้าน ได้แก่ คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตด้านการทำงาน และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าปัญหาที่ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบมีคุณภาพชีวิตปานกลาง ได้แก่ การมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ผลผลิต และราคาผลผลิตไม่ได้ตามเป้าหมายที่คาดหวัง การดูแลตนเองไม่เหมาะสม สิ่งที่เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบต้องการให้มีขึ้นเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของตนเอง ได้แก่ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การลดต้นทุนการผลิต เพิ่มราคารับซื้อยาสูบจากโรงงานยาสูบ การตรวจคัดกรองสารเคมีตกค้างในกระแสโลหิตอย่างสม่ำเสมอการประกันราคายาสูบหรือกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือต่าง ๆ จากหน่วยงานของรัฐ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก

กุสุมา โกศล (2555) ได้วิจัยเรื่องได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย: ศึกษากรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อมในการทำงาน รายได้ ฐานะทางเศรษฐกิจ ราคาผลผลิต และความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านนั้นมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยการจะทำให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นนั้นเกษตรกรชาวสวนยางได้เสนอในเรื่องราคาผลผลิตมากที่สุด โดยต้องการให้มีราคาสูงสม่ำเสมอ ไม่ควรให้ราคาลดต่ำลงมาก เพราะผลผลิตที่ขายได้หมายถึงรายได้ที่จะนำมาเลี้ยงครอบครัว รวมทั้งเกษตรกรชาวสวนยางมีภาระเรื่องราคาปุ๋ยที่สูงอยู่

แล้ว ด้านชีวิตการทำงาน ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลเรื่องกองทุนการทำสวนยาง รวมถึงให้คำแนะนำ ความรู้ทางวิชาการแก่เกษตรกรสม่ำเสมอ

ปีนสอาด สหนาวิน (2553) ได้วิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยด้านการใช้หลักการสหกรณ์ และปัจจัยสนับสนุนจากภาครัฐ สามารถอธิบายคุณภาพชีวิตของสหกรณ์การเกษตร ได้ร้อยละ 32.0

ชูชาติ ต้นอังสนากุล และวรรณดี สุทธิรินากร (2559) ได้วิจัยเรื่องทางออกเพื่อความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ผลการวิจัยพบว่าผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรทั้ง 3 พื้นที่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้เผชิญกับราคาผลผลิตตกต่ำ และต้นทุนการผลิตสูง ทั้งยังเผชิญกับการถูกเอารัดเอาเปรียบจากภาคการตลาด ความต้องการของเกษตรกรคือการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจนของรัฐบาลในการส่งเสริมให้เกษตรกรได้สามารถพึ่งพาตนเอง โดยที่สภาเกษตรกรแห่งชาติ ควรมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายจากเป้าหมายจากการส่งออก สู่ตลาดภายใน ในการวิจัยของพรพรรณ โพธิ์ไชยา และเกษราวัลณ์ นิลวรางกูร (2554) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราจังหวัดร้อยเอ็ด คือการสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การลดต้นทุนการผลิต เพิ่มราคารับซื้อยางพาราจากโรงงานยาง การตรวจคัดกรองสารเคมีตกค้างในกระแสโลหิตอย่างสม่ำเสมอ การประกันราคาขายยางหรือกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือต่าง ๆ จากหน่วยงานของรัฐ

เรนเหลียง (Renliang, 2016) ได้วิจัยเรื่อง นโยบายพัฒนาเกษตรกรรม เกษตรกร และชนบท ที่ทันสมัยของจีน ผลการวิจัยพบว่า ประการแรก นโยบายที่รัฐบาลจีน แลลงมี 5 ด้าน ได้แก่ 1. เร่งพัฒนาความทันสมัยทางการเกษตรและการเปลี่ยนรูปแบบ การพัฒนาทางการเกษตร 2. เพิ่มรายได้เกษตรกรและสร้างแรงจูงใจในการเพิ่มสิทธิประโยชน์ แก่เกษตรกร 3. พัฒนาเมืองและชนบทให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันพร้อมส่งเสริมการพัฒนาชนบทที่ทันสมัย 4. เพิ่มกิจกรรมการพัฒนาชนบทและการปฏิรูป และ 5. เตรียมพร้อมสำหรับ การทำงานด้านชนบท เกษตรกรรม เกษตรกรและการสร้างความเข้มแข็งด้านกฎหมาย ซึ่งพบว่า นโยบายดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ความมั่นคงด้านอาหาร ทั้งภายในและระดับโลก ประการที่สอง ด้วยความพยายามของรัฐบาลจีนทุกยุคสมัย โดยเฉพาะยุคผู้นำจีนรุ่นที่ 5 การพัฒนาเกษตรกรรมและการสร้างสรรค์ชนบทใหม่ของจีนประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ประการที่สาม การกำหนดนโยบายของจีนพิจารณาจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน เป็นการกำหนดนโยบายแบบบนลงล่าง (Top-down) ซึ่งเน้นบทบาทของรัฐบาลกลางเป็นสำคัญในการผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติ ประชาชน มีส่วนร่วมน้อยในการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติโดยรัฐบาล เชื่อว่าวิธีนี้เป็นวิธีหนึ่งที่มีประสิทธิภาพที่ทำให้การดำเนินนโยบายของจีนประสบความสำเร็จ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นิตินพงษ์ ส่องศรี โรจน์ (2560) ที่วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการจัดการองค์ความรู้ การมีอุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียง ความสามารถในการทำบัญชีครัวเรือน การจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ ความสำเร็จของ การจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ และความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดยศธร นั้นพบว่า การที่เกษตรกรนั้นมีอุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความมั่นคงในชีวิต โดยส่งผ่านไปยังการบริหารจัดการพื้นที่ทำกิน ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นัตถรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และจินตกานต์ สุธรรมดี (2560) วิจัยเรื่องบทบาทของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อการปฏิรูปประเทศไทย พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันได้นำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวคิดเพื่อการปฏิรูปประเทศเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง โดยนำไปใช้วางรากฐานในตัวแบบการขับเคลื่อนความมั่งคั่งมั่นคงของประเทศไทยภายใต้รูปแบบ “ประเทศไทย 4.0” หรือ “Thailand 4.0” ที่เน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนา “โดยที่ภาคการเกษตรยังคงเป็นแกนหลัก แต่จะเปลี่ยนการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรสมัยใหม่” สร้างเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) และสนับสนุนให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น พร้อม ๆ กับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่รัฐให้ความช่วยเหลือ ไปสู่ SMEs ที่มีศักยภาพสูง การพัฒนาการบริการที่สร้างมูลค่าก่อนข้างต่ำไปสู่การบริการที่สร้างมูลค่าสูง และการพัฒนาแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีทักษะสูงโดยมุ่งเน้นความพออยู่พอกินเพื่อสร้างความเข้มแข็งในระดับฐานรากก่อน ดังนั้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปประเทศไทยในปัจจุบันที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศจะเติบโตได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางการบริหารจัดการ

ชชาติ ต้นอังกษนากุล และวรรณดี สุทธินรากร (2559) ได้วิจัยเรื่องทางออกเพื่อความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ผลการวิจัยพบว่า การสร้างความมั่นคงให้เกษตรกรนั้นควรพัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้ความสามารถในการผลิต การเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมแปรรูปขนาดเล็กและขนาดกลาง โดยอาศัยความร่วมมือจากองค์กรเอกชนรายใหญ่ สถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรในระบบกลุ่มหรือสหกรณ์การเกษตร

นิตินพงษ์ ส่องศรี โรจน์ (2560) ที่วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการจัดการองค์ความรู้ การมีอุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียง ความสามารถในการทำบัญชีครัวเรือน การจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ ความสำเร็จของ การจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ และความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดยศธร นั้นพบว่า การจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ที่ดี นั้นมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อ

ความสำเร็จของการจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ และส่งผ่านไปยัง ความมั่นคงในชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เนตรวดี เพชรประดับ (2561) วิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า ปัจจัยทางด้านการตลาด ด้านเงินทุน และด้านความมั่นคง นั้นร่วมกันมีอิทธิพลต่อการประสบความสำเร็จในการสร้างรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 48

อินทรา มุงเมือง (2560) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในจังหวัดเชียงราย พะเยา และเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ พบว่า ปัจจัยที่พยากรณ์ความสำเร็จของเกษตรกรมากที่สุด คือ การจัดการฟาร์ม รองลงมาคือการยอมรับนวัตกรรมและเทคโนโลยี และการจัดการความรู้ ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นจากผลการศึกษานี้จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญ คือ เกษตรกรควรมีการจัดการฟาร์มที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และเหมาะสมกับพื้นที่ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สนับสนุน การพัฒนาคุณภาพข้าวหอมมะลิอินทรีย์ สามารถลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตของเกษตรกร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ด้านการจัดการฟาร์มให้เกษตรกรอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องให้กับเกษตรกร โดยร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 64.7

ในการศึกษาของมรกต กำแพงเพชร (2562) ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะผู้ประกอบการเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจเกษตรสีเขียว พบว่าธุรกิจเกษตรสีเขียวในประเทศไทยจะขับเคลื่อนได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ต้องพัฒนาและเสริมสร้างคุณลักษณะผู้ประกอบการเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จให้กับเกษตรกร จะส่งผลให้เกษตรกรมีความสามารถในการสร้างและพัฒนาธุรกิจที่ทำกำไรในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลง มีทัศนคติที่ตระหนักถึงโอกาสทางธุรกิจใหม่ มีความสามารถด้านเครือข่าย มีทักษะการบริหารจัดการ การตลาดและการขาย การจัดการเชิงกลยุทธ์ทางธุรกิจ ซึ่งความสามารถนี้จะทำให้ผู้ประกอบการเกษตรกรประสบความสำเร็จธุรกิจเกษตรสีเขียว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการประกอบอาชีพ

ในการวิจัยของนิติพงษ์ ส่งศรี โรจน์ (2560) เรื่อง ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการจัดการองค์ความรู้ การมีอุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียง ความสามารถในการทำบัญชีครัวเรือน การจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ ความสำเร็จของการจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ และความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดยโสธร นั้นพบว่า ความสำเร็จของการจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ นั้นมีอิทธิพล

ทางตรงเชิงบวกต่อความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดยโสธร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยความสำเร็จของการจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ที่สำคัญคือ การผลิตข้าวอินทรีย์ได้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตข้าวอินทรีย์ได้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเกษตรกรมีรายได้จากการผลิตข้าวอินทรีย์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

อินทรา มุงเมือง (2560) วิจัยเรื่อง รูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในจังหวัดเชียงราย พะเยา และเชียงใหม่ พบว่า ความสำเร็จของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ในจังหวัดเชียงราย พะเยา และเชียงใหม่ มีสถานภาพทางสังคมดีขึ้น มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้น มีโอกาสขยายธุรกิจ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าอยู่ในระดับมากที่สุด

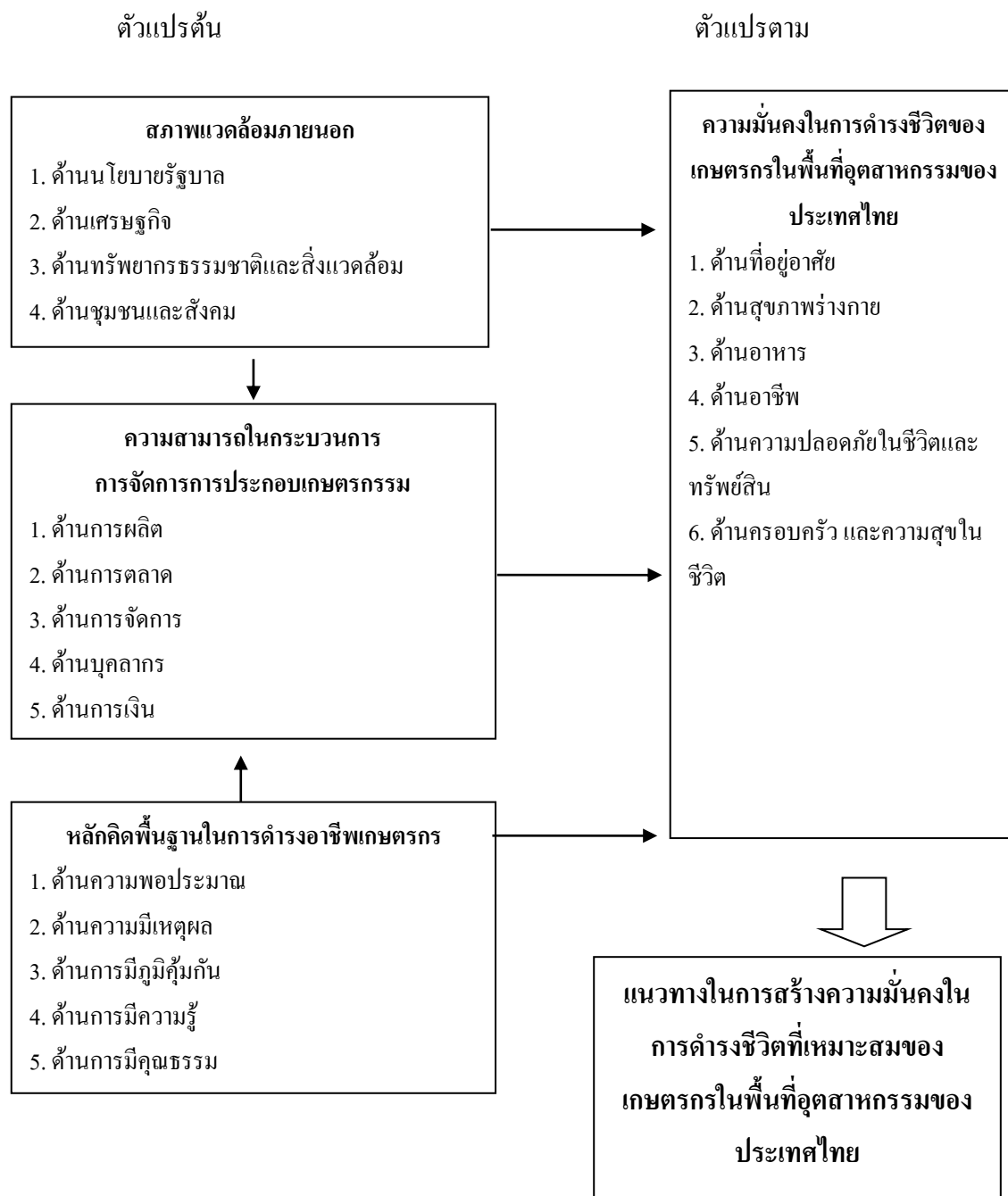
จากการรวบงานวิจัยในข้างต้น นั้นสามารถสังเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงทางการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรม โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้ (ตารางที่ 2-2)

ตารางที่ 2-2 สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลกับความมั่นคงทางการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	อ้างอิง
1. ตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมภายนอก	กุสุมา โกศล (2555); ปิ่นสอาด สหนาวิน (2553); ชูชาติ ดันอังสนากุล และวรรณดี สุทธิรินรากร (2559); พรพรรณ โปธิไชยา และ เกษราวัลณ์ นิลวางกูร (2554)
2. ตัวแปรด้านการมีอุดมการณ์ด้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	นิติพงษ์ ส่องศรีโรจน์ (2560)
3. ตัวแปรด้านความสามารถในกระบวนการจัดการ	ชูชาติ ดันอังสนากุล และวรรณดี สุทธิรินรากร (2559); นิติพงษ์ ส่องศรีโรจน์ (2560); เนตรวดี เพชรประดับ (2561); อินทรา มุงเมือง (2560); มรกต กำแพงเพชร (2562)
4. ตัวแปรด้านความสำเร็จทางอาชีพของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย	นิติพงษ์ ส่องศรีโรจน์ (2560); อินทรา มุงเมือง (2560)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึงบริบทของสถานการณ์อาชีพเกษตรกรในประเทศไทย จนในที่สุด ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้



ภาพที่ 2-2 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. สมมติฐานที่ 1 สภาพแวดล้อมภายนอก มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม
2. สมมติฐานที่ 2 สภาพแวดล้อมภายนอก มีอิทธิพลทางตรงต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย
3. สมมติฐานที่ 3 หลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม
4. สมมติฐานที่ 4 หลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร มีอิทธิพลทางตรงต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย
5. สมมติฐานที่ 5 ความสามารถในการจัดการการประกอบเกษตรกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ครั้งนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยเก็บข้อมูลวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed-method design) ระหว่างเชิงปริมาณ (Quantitative research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยจุดประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนากลยุทธ์แนวทางการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ให้สอดคล้องกับการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) และแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี จึงเป็นการศึกษาเพื่อศึกษาข้อเท็จจริงทางสังคม (Social fact) เพื่อหาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยการทดสอบสมมติฐานต่าง ๆ นั้นใช้วิธีการแบบนิรนัย (Deductive) และใช้วิธีการในทางวิทยาศาสตร์ (Scientific method empiricism) มาใช้ในการประเมินและวิเคราะห์การศึกษา ส่วนในการหาข้อสรุปในเชิงนโยบาย การนำผลไปสู่การจัดทำแผนกลยุทธ์นั้นจะใช้วิธีการแบบอุปนัย (Inductive) โดยระเบียบวิธีการวิจัยมีขั้นตอนการทำวิจัย 2 ส่วนดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเรื่อง สร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับการออกแบบประเภทของการวิจัยจากหนังสือ และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) นั้นมีการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัย และทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ซึ่งผู้วิจัยได้สำรวจเพื่อตอบคำถามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ข้อดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ เกษตรกรในพื้นที่การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) 3 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดชลบุรี มีจำนวน 37,478 ราย 2. จังหวัดระยอง มีจำนวน 79,800 ราย และ 3. จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 111,043 ราย รวมทั้งสิ้น 228,321 ราย (ข้อมูลจากเกษตรจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา, 2561) เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรในภาคตะวันออกต้องเผชิญกับความท้าทายเนื่องจากบริบทในพื้นที่ที่มีการพัฒนากลายเป็นภาคอุตสาหกรรม ทำให้จำนวนเกษตรกรลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นกลุ่มที่น่าสนใจในการนำมาศึกษาในครั้งนี้

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรในพื้นที่การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) 3 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดชลบุรี 2. จังหวัดระยอง และ 3. จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีจำนวน รวมทั้งสิ้น 228,321 ราย ผู้วิจัยจึงเลือกใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยการใช้การคำนวณโดยเปิดตารางสำเร็จของคอคแรน (Cochran, 1977) โดยกำหนดการยอมรับค่าความคลาดเคลื่อน 5% ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 384 ราย

3. การสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง มี 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยเลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling) โดยจำแนกตามสัดส่วนจำนวนเกษตรกรจังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดชลบุรี มีจำนวน 37,478 ราย 2. จังหวัดระยอง มีจำนวน 79,800 ราย และ 3. จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 111,043 ราย รวมทั้งสิ้นจำนวน 228,321 ราย

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดสัดส่วนจากการคำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามจังหวัดของเกษตรกรที่ได้ระบุไว้ รายละเอียดดังตารางที่ 3-1

ตารางที่ 3-1 จำนวนประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจังหวัดของเกษตรกร

จังหวัด	จำนวน เกษตรกร (N)	สัดส่วนจากการคำนวณ (คน)	ขนาดกลุ่ม ตัวอย่าง (n)
1. จังหวัดชลบุรี	37,478	$(384 \times 37,478) / 228,321 = 63.03$	63
2. จังหวัดระยอง	79,800	$(384 \times 79,800) / 228,321 = 134.21$	134
3. จังหวัดฉะเชิงเทรา	111,043	$(384 \times 111,043) / 228,321 = 186.76$	187
รวม	228,321	-	384

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อได้สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างของจำนวนสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรในแต่ละจังหวัด แล้วทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างของแต่ละจังหวัดโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental selection) เป็นการเลือกตัวอย่างในลักษณะการบังเอิญพบให้ครบตามจำนวน 384 ตัวอย่างที่กำหนดไว้ของแต่ละจังหวัด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของแบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามแบบที่มีโครงสร้างเป็นคำถามปลายปิดมีคำตอบให้เลือก และคำถามปลายเปิดให้ผู้ตอบคำถามระบุคำตอบและแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ซึ่งแบ่งคำถามเป็น 5 ส่วนดังนี้ คือ

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้แบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check list) ตามระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal scale) และการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal scale) จำนวน 9 ข้อ ได้แก่ 1. เพศ 2. อายุ 3. ระดับการศึกษา 4. สถานภาพการสมรส 5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 6. การมีหนี้สิน 7. ประเภทของเกษตรกรที่ทำ 8. ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ และ 9. ลักษณะการครอบครองที่ทำเกษตรกรรม

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 17 ข้อ ประกอบไปด้วยปัจจัย 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านที่อยู่อาศัย มีข้อคำถามทั้งหมด 3 ข้อ
2. ด้านสุขภาพร่างกาย มีข้อคำถามทั้งหมด 4 ข้อ
3. ด้านอาหาร มีข้อคำถามทั้งหมด 3 ข้อ
4. ด้านอาชีพ มีข้อคำถามทั้งหมด 4 ข้อ

5. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีข้อคำถามทั้งหมด 3 ข้อ

6. ด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต มีข้อคำถามทั้งหมด 5 ข้อ

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ ประกอบไปด้วยปัจจัย 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการสนับสนุนจากรัฐบาล มีข้อคำถามทั้งหมด 4 ข้อ

2. ด้านเศรษฐกิจ มีข้อคำถามทั้งหมด 3 ข้อ

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีข้อคำถามทั้งหมด 4 ข้อ

4. ด้านชุมชนและสังคม มีข้อคำถามทั้งหมด 4 ข้อ

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการมีหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 16 ข้อ ประกอบไปด้วยปัจจัย 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความพอประมาณ มีข้อคำถามทั้งหมด 3 ข้อ

2. ด้านความมีเหตุผล มีข้อคำถามทั้งหมด 3 ข้อ

3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน มีข้อคำถามทั้งหมด 4 ข้อ

4. ด้านการมีความรู้ มีข้อคำถามทั้งหมด 3 ข้อ

5. ด้านการมีคุณธรรม มีข้อคำถามทั้งหมด 3 ข้อ

ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบกิจกรรม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 19 ข้อ ประกอบไปด้วยปัจจัย 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการผลิต มีข้อคำถามทั้งหมด 4 ข้อ

2. ด้านการตลาด มีข้อคำถามทั้งหมด 4 ข้อ

3. ด้านการจัดการ มีข้อคำถามทั้งหมด 4 ข้อ

4. ด้านบุคลากร มีข้อคำถามทั้งหมด 3 ข้อ

5. ด้านการเงิน มีข้อคำถามทั้งหมด 4 ข้อ

ขั้นตอนการสร้าง และการทดสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างแบบสอบถาม มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลทฤษฎีจากตำราเอกสาร บทความ ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์ รวมทั้งศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมา กำหนดขอบเขตของการวิจัย และสร้างเครื่องมือวิจัยให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์

3. นำแบบสอบถามทั้ง 7 ตอน ปรึกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษางาน คุยฉินิพนธ์ และปรับปรุงแก้ไขให้ตรงและครอบคลุมเนื้อหา

4. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษางานวิจัย แล้วนำไปดำเนินการ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

4.1 การทดสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้จากการปรึกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิทยานิพนธ์ และปรับปรุงแก้ไขให้ตรง และครอบคลุมเนื้อหาไปให้ผู้เชี่ยวชาญ (Subject matter specialist) จำนวน 3 ท่านเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจสอบความชัดเจนของภาษา ถ้อยคำ และความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content validity) ความสอดคล้องข้อคำถามในแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ (Index of item congruency: IOC) เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปสอบถามในการเก็บข้อมูลจริง (Rovinelli & Hambleton, 1977)

4.2 ปรับปรุงแบบสอบถาม ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบแก้ไขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.3 นำแบบสอบถามไปทดลอง (Tryout) กับกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรของการศึกษาของการวิจัยครั้งนี้จำนวน 30 คน โดยทำการศึกษาในวันที่ 1 – 15 มิถุนายน พ.ศ. 2562

แล้วนำผลที่ได้จากแบบสอบถามไปทำการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ของครอนบัค (Cronbach, 1990) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ได้จะแสดงถึงระดับของความคงที่ของแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นจากแบบสอบถามที่ผ่านการคัดเลือก ผลที่ได้จะแสดงถึงระดับความคงที่ของแบบสอบถาม โดยจะมีค่าระหว่าง $0 \leq \alpha < 1$ ค่าที่ใกล้เคียงกับ 1 แสดงว่ามีความเชื่อมั่นสูง

เกณฑ์การแปลผลค่าความเชื่อมั่น (เกียรตินิสิต ศรีสสุข, 2552, หน้า 144) มีดังนี้

0.00 – 0.20 หมายถึง มีความเชื่อมั่นต่ำมาก/ ไม่มีเลย

0.21 – 0.40 หมายถึง มีความเชื่อมั่นต่ำ

0.41 – 0.70 หมายถึง มีความเชื่อมั่นปานกลาง

0.71 – 1.00 หมายถึง มีความเชื่อมั่นสูง

ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม หรือ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha coefficient) ที่ยอมรับจะต้องมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.70 ขึ้นไป โดยในการทดสอบมีค่าดังนี้

ตารางที่ 3-2 ผลการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha coefficient)

ตัวแปรที่ใช้วิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก	.828
2. การมีอุดมการณ์ด้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	.898
3. ความสามารถในการบริหารจัดการการประกอบเกษตรกรรม	.923
4. ความสำเร็จทางอาชีพของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศ	.905
5. ระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย	.912
ภาพรวม	.942

6. นำแบบสอบถามเสนอกรรมการจริยธรรม เพื่อประเมินความมีจริยธรรมของแบบสอบถาม

7. ปรับปรุงแบบสอบถามตามที่กรรมการจริยธรรมแนะนำ และผ่านการอนุมัติการประเมินความมีจริยธรรมของแบบสอบถามในวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2562

8. จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 384 ชุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 คน โดยมีการดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วเสร็จดังนี้

1. ทำหนังสือเสนอขออนุญาตต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อขอให้ออกหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย แก่กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 384 คน

2. ปฏิบัติภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามถาม โดยผู้วิจัยได้ไปเก็บรวบรวมด้วยตนเอง และให้ผู้ช่วยนักวิจัยที่ผ่านการชี้แนะจากผู้วิจัยและรับทราบเงื่อนไขของการวิจัยแล้ว ไปช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลให้

3. การดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม – สิงหาคม 2562 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคม โดยมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์แยกตามส่วนของแบบสอบถาม ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์คำถามส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถามสถิติที่ใช้ประกอบด้วยค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 การวิเคราะห์คำถามส่วนที่ 2 สภาพแวดล้อมภายนอก(Context) สถิติที่ใช้ประกอบด้วยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลกำหนดการให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม ดังนี้ (ไชเพีย แวะหะมะ, 2561)

มากที่สุด	กำหนดให้	5	คะแนน
มาก	กำหนดให้	4	คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้	3	คะแนน
น้อย	กำหนดให้	2	คะแนน
น้อยที่สุด	กำหนดให้	1	คะแนน

จากค่าเฉลี่ยของคะแนนดังกล่าวสามารถแปลความหมายของค่าคะแนนได้ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมาย
ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.3 การวิเคราะห์คำถามส่วนที่ 3 การมีอุดมการณ์ด้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สถิติที่ใช้ประกอบด้วยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลกำหนดการให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม ดังนี้ (นิตินพษ์ ส่องศรีโรจน์, 2560)

มากที่สุด กำหนดให้ 5 คะแนน

มาก กำหนดให้ 4 คะแนน

ปานกลาง กำหนดให้ 3 คะแนน

น้อย กำหนดให้ 2 คะแนน

น้อยที่สุด กำหนดให้ 1 คะแนน

จากค่าเฉลี่ยของคะแนนดังกล่าวสามารถแปลความหมายของค่าคะแนนได้ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมาย
ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00	มีอุดมการณ์อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20	มีอุดมการณ์อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40	มีอุดมการณ์อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60	มีอุดมการณ์อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80	มีอุดมการณ์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.4 การวิเคราะห์คำถามส่วนที่ 4 ความสามารถในการบริหารงาน การจัดการ การประกอบเกษตรกรรม สถิติที่ใช้ประกอบด้วยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลกำหนดการให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม ดังนี้ (นิตินพษ์ ส่องศรีโรจน์, 2560)

มากที่สุด กำหนดให้ 5 คะแนน

มาก กำหนดให้ 4 คะแนน

ปานกลาง กำหนดให้ 3 คะแนน

น้อย กำหนดให้ 2 คะแนน

น้อยที่สุด กำหนดให้ 1 คะแนน

จากค่าเฉลี่ยของคะแนนดังกล่าวสามารถแปลความหมายของค่าคะแนนได้ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมาย
ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00	มีความสามารถอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20	มีความสามารถอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40	มีความสามารถอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60	มีความสามารถอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80	มีความสามารถอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.5 ส่วนที่ 5 การวิเคราะห์คำถามส่วนที่ 5 ความสำเร็จทางอาชีพของเกษตรกรในพื้นที่
อุตสาหกรรมของประเทศ สถิติที่ใช้ประกอบด้วยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)
ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลกำหนดการให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม ดังนี้
(นิตินัย สงศรีโรจน์, 2560)

มากที่สุด	กำหนดให้ 5 คะแนน
มาก	กำหนดให้ 4 คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้ 3 คะแนน
น้อย	กำหนดให้ 2 คะแนน
น้อยที่สุด	กำหนดให้ 1 คะแนน

จากค่าเฉลี่ยของคะแนนดังกล่าวสามารถแปลความหมายของค่าคะแนนได้ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมาย
ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00	มีความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20	มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40	มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60	มีความสำเร็จอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80	มีความสำเร็จอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.6 ส่วนที่ 6 การวิเคราะห์คำถามส่วนที่ 6 ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร
ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย สถิติที่ใช้ประกอบด้วยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ
(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลกำหนดการให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม ดังนี้
(นิตินัย สงศรีโรจน์, 2560)

มากที่สุด กำหนดให้ 5 คะแนน

มาก กำหนดให้ 4 คะแนน

ปานกลาง กำหนดให้ 3 คะแนน

น้อย กำหนดให้ 2 คะแนน

น้อยที่สุด กำหนดให้ 1 คะแนน

จากค่าเฉลี่ยของคะแนนดังกล่าวสามารถแปลความหมายของค่าคะแนนได้ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมาย
ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00	มีความมั่นคงอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20	มีความมั่นคงอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40	มีความมั่นคงอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60	มีความมั่นคงอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80	มีความมั่นคงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. ใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics)

ผู้วิจัยใช้การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis: MRA) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (Coefficient of Determination: R²) ด้วยวิธีการ ENTER กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ยูทช ใภยววรรณ, 2556, หน้า 131)

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis: MRA) หมายถึงการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทำนาย (x) ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป และตัวแปรตาม (y) 1 ตัวแปร ทั้งนี้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณมีเป้าหมายในการวิเคราะห์ คือเพื่อทำนายหรือพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหรือตัวแปรทำนายกับตัวแปรตามทีละตัว โดยมีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรทำนายอื่น ๆ เพื่อที่ว่าตัวแปรทำนายแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามแบบใด ทิศทางใด เชิงบวกหรือเชิงลบ โดยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทำนาย หรือตัวแปรอิสระจะต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเอง หรือไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยจะใช้เกณฑ์ของ เบิร์น และ โกรฟ (Burn & Grove, 2005) ค่า r ต้องไม่เกิน 0.65 ขึ้นไป หรือถ้าใช้เกณฑ์ของสตีเวน (Steven, 1996 อ้างถึงใน ยูทช ใภยววรรณ, 2556, หน้า 141) ค่า r ต้องไม่เกิน 0.80 ถ้าเกินจะถือว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity)

โดยข้อกำหนดเบื้องต้นสำหรับการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis: MRA) ได้แก่

ข้อที่ 1 ตัวแปรทำนาย หรือตัวแปรอิสระจะต้องเป็นตัวแปรที่ข้อมูลอยู่ในระดับอันตรภาคชั้น (Interval scale) เป็นอย่างต่ำ

ข้อที่ 2 ค่าเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อน (e) จะมีค่าเท่ากับ 0 จะแสดงว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน

ข้อที่ 3 ขนาดของตัวอย่าง (n) จะมีค่าเท่ากับ 30 เท่าของตัวแปรทำนาย

ข้อที่ 4 ตัวแปรทำนาย หรือตัวแปรอิสระจะต้องไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยจะใช้เกณฑ์ของ เบิร์น และ โกรฟ (Burn and Grove, 2009) ค่า r ต้องไม่เกิน 0.65 ขึ้นไป หรือถ้าใช้เกณฑ์ของ สตีเวน (Steven, 1996 อ้างถึงใน ยุทธ ไกยวรรณ, 2556, หน้า 141) ค่า r ต้องไม่เกิน 0.80 ถ้าเกินจะถือว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

หลังจากการศึกษาในเชิงปริมาณซึ่งจะทำให้ทราบถึงระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย แล้วนั้นผู้วิจัยต้องการที่จะยืนยันถึงผลการศึกษาในเชิงปริมาณว่ามีความเป็นจริงหรือไม่ นอกจากนั้นยังต้องการทราบถึงสาเหตุในเชิงลึกของแต่ละปัจจัย และเพื่อนำไปสู่การตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 5 เพื่อนำเสนอแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยเลือกทำการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เนื่องจากสามารถยืดหยุ่นคำถามได้ และได้สอบถามกับผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาความมั่นคงในการดำรงชีวิต ทำให้ผู้วิจัยได้รายละเอียดของข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์มากที่สุด เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นและสามารถ ให้ข้อมูลได้อย่างเต็มที่และครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant)

การได้มาของผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ผู้วิจัยได้คัดเลือกใน 3 ขั้นตอน คือ ผู้วิจัยจะศึกษาวิชาการ เอกสาร วิชาการ บทความ วารสาร รายงานการวิจัย ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ข้อระเบียบ กฎหมาย เพื่อวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่เกษตรกร เพื่อให้ได้บุคคลที่สำคัญ องค์กร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยสุดท้ายได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ตามตารางที่ 3-3

ตารางที่ 3-3 จำนวน และรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน (คน)
1. เกษตรอำเภอ	2
2. นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร	2
3. พาณิชย์จังหวัด	1
4. ผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า	1
5. ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	1
6. ตัวแทนเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรมาไม่ต่ำกว่า 15 ปี	3
รวม	10

หมายเหตุ: ผู้วิจัยไม่สามารถระบุชื่อและตำแหน่งของผู้บริหารแต่ละหน่วยงานได้เนื่องจากเป็นจรรยาบรรณของนักวิจัยที่จะต้องไม่เปิดเผยรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลซึ่งอาจมีผลได้ผลเสียต่อผู้ให้ข้อมูลได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนา สอบถาม สัมภาษณ์ และ สัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interviews) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากผลการศึกษาตามการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่

ประเด็นที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ประเด็นที่ 2 คำถามเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างแบบสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interviews) ซึ่งเป็นวิธีการสัมภาษณ์ที่ยืดหยุ่นและเปิดกว้างจะถามอะไรก่อนหลังก็ได้ ผู้วิจัยเตรียมประเด็นคำถามต่าง ๆ ที่กำหนดไว้เพื่อให้ได้คำตอบครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่เกษตรกรและแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์
2. วิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์
3. กำหนดแนวทางในการสัมภาษณ์

4. สร้างแบบสัมภาษณ์ และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา
5. ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
6. นำแบบสัมภาษณ์เสนอกรรมการจริยธรรม เพื่อประเมินความมีจริยธรรมของ

แบบสอบถาม

7. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามที่กรรมการจริยธรรมแนะนำ และผ่านการอนุมัติการประเมินความมีจริยธรรมของแบบสอบถามในวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2562

8. จัดทำสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้จะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งวิธีการเข้าถึงข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review data) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review data) เป็นการศึกษาจากตำรา เอกสาร บทความ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขตของการวิจัยและสร้างเครื่องมือวิจัย รวมถึงการศึกษาเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์งานวิจัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปฐมภูมิ (Primary data) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) อาศัยการศึกษาวิธีการสร้างคำถามในการสัมภาษณ์จากเอกสารงานวิจัย เพื่อกำหนดขอบเขตและเนื้อหา จะได้มีความชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มีกระบวนการดังนี้

1. จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์จากคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2. นัดสัมภาษณ์โดยเริ่มจากการชี้แจงรายละเอียดถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ผ่านการเลือกสรร หากมีการตกลงยินดีให้การสัมภาษณ์จึงทำการแจ้งรายละเอียดถึงวัน เวลา และสถานที่นัดหมาย

3. ผู้วิจัยจัดเตรียมประเด็นคำถาม จัดหาสถานที่ และทำความเข้าใจในเรื่องของประเด็นข้อมูลในการสัมภาษณ์เพื่อให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

4. ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้สอบถามข้อมูลทั้งหมดด้วยตนเองและอัดเสียงสัมภาษณ์ (ในกรณีที่ยินยอมให้อัดเสียง) พร้อมทั้งจดข้อมูลในแบบฟอร์มการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5. จากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้นำมาทำการถอดเทป เพื่อเรียบเรียง และวิเคราะห์ผลที่ได้ต่อไป

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วผู้วิจัยจะทำการประมวลผลข้อมูลที่ได้จากทั้งเอกสาร และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และหลักฐานอื่น ๆ (ถ้ามี) โดยการสรุปคำตอบจากแบบสัมภาษณ์มีขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูลจากบันทึกการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลาย ๆ แห่ง และเอกสารบันทึกสรุปข้อมูลทุกข้อมู

2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร มาบันทึกความถี่ของข้อมูลที่ซ้ำกัน

3. สรุปข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์และข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์แบบสามเส้าระเบียบวิธีวิทยา (Methodology triangle) โดยนำข้อมูลจาก 3 ส่วนมาวิเคราะห์ร่วมกันว่ามีความเชื่อมโยงกันหรือไม่ ได้แก่

3.1 ข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณที่เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) 3 จังหวัด จำนวน 384 ตัวอย่าง

3.2 ข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 ท่าน

3.3 ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ ข้อมูล จะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในเชิงปริมาณ และการศึกษาเอกสาร วิธีการวิเคราะห์จะเป็นไปตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative data) คือพรรณนาข้อมูลในปรากฏการณ์ หรือรูปแบบ และวิเคราะห์ตีความข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับรูปแบบในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การนำเสนอผลการศึกษางานวิจัยเรื่องการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย หลังการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย 3 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดชลบุรี 2. จังหวัดระยอง และ 3. จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 384 ตัวอย่าง และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) จำนวน 10 ราย แล้ว ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาครั้งนี้เป็น 7 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในกระบวนการการจัดการการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตอนที่ 6 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 7 ผลการศึกษาแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตอนที่ 7.1 ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตอนที่ 7.2 แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงกำหนดความหมายของสัญลักษณ์ ดังนี้

n	แทน	ค่าจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง
SD	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มประชากร
F	แทน	ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ (F- distribution)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ t - distribution
k	แทน	ค่าจำนวนตัวแปรอิสระที่ใช้สมการถดถอย
b	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
β	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวพยากรณ์รูปคะแนนมาตรฐาน
r	แทน	ค่าความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์
SE_b	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวพยากรณ์
SE_{est}	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์
SS	แทน	ผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนแต่ละตัวยกกำลังสอง
MS	แทน	ค่าความแปรปรวน
Z	แทน	ค่าคะแนนมาตรฐานของตัวพยากรณ์
\hat{Y}	แทน	ค่าสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
Sig.	แทน	ความน่าจะเป็นสำหรับบอกนัยสำคัญทางสถิติ
*	แทน	แสดงความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4-1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ (n = 384)

เพศ	จำนวน (n)	ร้อยละ
ชาย	207	53.91
หญิง	177	46.09
รวม	384	100.00

จากตารางที่ 4-1 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เป็นร้อยละ 53.91 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 46.09 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ (n = 384)

อายุ	จำนวน (n)	ร้อยละ
ไม่เกิน 25 ปี	10	2.60
26-35 ปี	45	11.72
36 -45 ปี	68	17.71
46 -55 ปี	120	31.25
56ปีขึ้นไป	141	36.72
รวม	384	100.00

จากตารางที่ 4-2 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุ 56ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 36.72 รองลงมาคืออายุระหว่าง 46 -55 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.25 อายุระหว่าง 36 -45 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.71 อายุระหว่าง 26-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.72 และอายุไม่เกิน 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.60 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา
(n = 384)

ระดับการศึกษา	จำนวน (n)	ร้อยละ
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	187	48.70
ม.3 หรือเทียบเท่า	72	18.75
ม.6/ปวช.หรือเทียบเท่า	81	21.09
อนุปริญญา/ปวส./หรือเทียบเท่า	21	5.47
ปริญญาตรี	21	5.47
สูงกว่าปริญญาตรี	2	.52
รวม	384	100.00

จากตารางที่ 4-3 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 48.7 รองลงมาคือม.6/ปวช.หรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 21.09 ม.3 หรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 18.75 อนุปริญญา/ปวส./หรือเทียบเท่า กับปริญญาตรี มีสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 5.47 และสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 0.52 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพการสมรส (n = 384)

สถานภาพการสมรส	จำนวน (n)	ร้อยละ
โสด	54	14.06
สมรส	286	74.48
หม้าย	34	8.85
หย่าร้าง/แยกกันอยู่	10	2.60
รวม	384	100.00

จากตารางที่ 4-4 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีสถานภาพการสมรส คิดเป็นร้อยละ 74.48 รองลงมาคือสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 14.06 สถานภาพหม้าย คิดเป็น

ร้อยละ 8.85 และสถานภาพหย่าร้าง/แยกกันอยู่ คิดเป็นร้อยละ 2.60 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (n = 384)

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน (n)	ร้อยละ
ไม่เกิน 10,000 บาท	130	33.85
10,001 - 20,000 บาท	181	47.14
20,001 - 30,000 บาท	40	10.42
30,001 - 40,000 บาท	15	3.91
40,001 บาทขึ้นไป	18	4.69
รวม	384	100.00

จากตารางที่ 4-5 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.14 รองลงมาคือรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.85 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.42 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 40,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 4.69 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 30,001 - 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.91 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภาระหนี้สิน (n = 384)

ภาระหนี้สิน	จำนวน (n)	ร้อยละ
ไม่มีภาระหนี้สิน	230	59.90
มีภาระหนี้สิน	154	40.10
เงินกู้ในระบบ	138	35.94
เงินกู้นอกระบบ	46	11.98
สินเชื่อที่อยู่อาศัย	28	7.29
สินเชื่อรถยนต์	56	14.58
รวม	384	100.00

จากตารางที่ 4-6 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ไม่มีภาระหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 59.90 และมีภาระหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 40.10 ตามลำดับ

โดยจากจำนวนเกษตรกรผู้มีภาระหนี้สิน พบว่า ส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินจากเงินกู้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 35.94 รองลงมาคือสินเชื่อรถยนต์ คิดเป็นร้อยละ 14.58 เงินกู้นอกระบบ คิดเป็นร้อยละ 11.98 และสินเชื่อที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 7.29 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของการทำเกษตรกรรม (n = 384)

ประเภทของการทำเกษตรกรรม	จำนวน (n)	ร้อยละ
กสิกรรม (การปลูกพืช)	211	54.95
ปศุสัตว์	6	1.56
ประมง	167	43.49
รวม	384	100.00

จากตารางที่ 4-7 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีประเภทของการทำเกษตรกรรม คือ กสิกรรม (การปลูกพืช) คิดเป็นร้อยละ 54.95 รองลงมาคือ การทำประมง คิดเป็นร้อยละ 43.49 และปศุสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 1.56 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระยะเวลาในการประกอบอาชีพ (n = 384)

ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ	จำนวน (n)	ร้อยละ
1-5 ปี	53	13.80
6 - 10 ปี	63	16.41
11 - 15 ปี	50	13.02
16 - 20 ปี	49	12.76
21 - 25 ปี	51	13.28
26 ปีขึ้นไป	118	30.73
รวม	384	100.00

จากตารางที่ 4-8 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพจำนวน 26 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 30.73 รองลงมาคือระยะเวลาระหว่าง 6 - 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.41 ระยะเวลาระหว่าง 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.80 ระยะเวลาระหว่าง 21 - 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.28 ระยะเวลาระหว่าง 11 - 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.02 และระยะเวลาระหว่าง 16 - 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.76 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะการครอบครองที่ทำเกษตรกรรม (n = 384)

ลักษณะการครอบครองที่ทำเกษตรกรรม	จำนวน (n)	ร้อยละ
ที่ดินของตนเอง	167	43.49
เช่าที่ผู้อื่น	189	49.22
ที่ดินของรัฐ	28	7.29
รวม	384	100.00

จากตารางที่ 4-9 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีลักษณะการครอบครองที่ทำเกษตรกรรม คือ เช่าที่ผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 49.22 รองลงมาคือ ที่ดินของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 43.49 และที่ดินของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 7.29 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตารางที่ 4-10 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านนโยบายรัฐบาล ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย (n = 384)

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านนโยบายรัฐบาล ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย	\bar{X}	SD	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
1. นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) มีผลกระทบกับภาคการเกษตร อาทิ ปัญหามลพิษทางอากาศในดิน และแหล่งน้ำ	3.61	0.85	มาก	2
2. นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) นั้นส่งผลให้ราคาที่ดินในการทำการเกษตรนั้นมีราคาสูงขึ้น	3.72	0.85	มาก	1
3. นโยบายรัฐบาลนั้นไม่ได้ส่งเสริมคุณภาพชีวิตเกษตรกรให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	2.93	1.06	ปานกลาง	4
4. นโยบายรัฐบาลนั้นไม่ได้ส่งผลในการทำให้ราคาสินค้าเกษตรดีขึ้น	3.06	1.05	ปานกลาง	3
เฉลี่ย	3.33	0.59	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 4-10 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านนโยบายรัฐบาล ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.72, SD = 0.59)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นข้อที่ 2 นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) นั้นส่งผลให้ราคาที่ดินในการทำการเกษตรนั้นมีราคาสูงขึ้น (\bar{X} = 3.72, SD = 0.85) และ ประเด็นข้อที่ 1 นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) มีผลกระทบกับภาคการเกษตร อาทิ ปัญหามลพิษทางอากาศ ในดิน และแหล่งน้ำ (\bar{X} = 3.61, SD = 0.85)

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นข้อที่ 4 นโยบายรัฐบาลนั้นไม่ได้ส่งผลในการทำให้ราคาสินค้าเกษตรดีขึ้น (\bar{X} = 3.06, SD = 1.05) และประเด็นข้อที่ 3 นโยบายรัฐบาลนั้นไม่ได้ส่งเสริมคุณภาพชีวิตเกษตรกรให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (\bar{X} = 2.93, SD = 1.06)

ตารางที่ 4-11 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านเศรษฐกิจที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย (n = 384)

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านเศรษฐกิจที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย	\bar{X}	SD	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
1. สถานะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวในปัจจุบัน ส่งผลต่อการขายผลผลิตทางการเกษตรของท่าน	3.34	1.09	ปานกลาง	1
2. สถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันช่วยให้ท่านมีรายได้ไม่เพียงพอกับการใช้จ่าย	3.26	0.99	ปานกลาง	2
3. สถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันไม่สามารถช่วยให้ท่านมีเงินสำหรับเก็บออม	3.21	1.13	ปานกลาง	3
เฉลี่ย	3.27	0.91	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 4-11 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านเศรษฐกิจ ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.27, SD = 0.91)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 1 สถานะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวในปัจจุบัน ส่งผลต่อการขายผลผลิตทางการเกษตรของท่าน (\bar{X} = 3.34, SD = 1.09) รองลงมาคือ ประเด็นข้อที่ 2 สถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันช่วยให้ท่านมีรายได้ไม่เพียงพอกับการใช้จ่าย (\bar{X} = 3.26, SD = 0.99) และ ประเด็นข้อที่ 3 สถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันไม่สามารถช่วยให้ท่านมีเงินสำหรับเก็บออม (\bar{X} = 3.21, SD = 1.13) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-12 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้าน
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร
 ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย (n = 384)

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย	\bar{X}	SD	แปลความหมาย	อันดับที่
1. การเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมนั้นมีผลกระทบต่อผลผลิตของภาคเกษตรกรรม	3.61	0.67	มาก	4
2. สภาพภูมิอากาศในปัจจุบันนั้นมีผลกระทบต่อผลผลิตของภาคเกษตรกรรม	3.63	0.67	มาก	3
3. การเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมทำให้ขาดแคลนแหล่งน้ำที่ใช้สำหรับภาคการเกษตร	3.68	0.76	มาก	1
4. มลพิษจากภาคอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อผลผลิตของภาคเกษตรกรรม	3.66	0.75	มาก	2
เฉลี่ย	3.64	0.55	มาก	-

จากตารางที่ 4-12 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.68, SD = 0.76)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 3 การเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมทำให้ขาดแคลนแหล่งน้ำที่ใช้สำหรับภาคการเกษตร (\bar{X} = 3.68, SD = 0.76) รองลงมาคือ ประเด็นข้อที่ 4 มลพิษจากภาคอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อผลผลิตของภาคเกษตรกรรม (\bar{X} = 3.66, SD = 0.75) ประเด็นข้อที่ 2 สภาพภูมิอากาศในปัจจุบันนี้มีผลกระทบต่อผลผลิตของภาคเกษตรกรรม (\bar{X} = 3.63, SD = 0.67) และประเด็นข้อที่ 1 การเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมนั้นมีผลกระทบต่อผลผลิตของภาคเกษตรกรรม (\bar{X} = 3.61, SD = 0.67) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-13 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านชุมชน และสังคม ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย (n = 384)

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านชุมชนและสังคมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย	\bar{X}	SD	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
1. เกษตรกรภายในพื้นที่ของท่านขาดการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความเข้มแข็ง	3.28	0.89	ปานกลาง	3
2. เกษตรกรภายในพื้นที่ของท่านมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการทำเกษตรกรรม	3.26	0.89	ปานกลาง	4
3. คนรุ่นใหม่ในปัจจุบันผันตัวเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ทำให้ภาคการเกษตรขาดแรงงานในการดำเนินงาน	3.40	0.90	ปานกลาง	2
4. การทำเกษตรกรรมยังคงเป็นอาชีพหลักของคนในพื้นที่	3.51	0.88	มาก	1
เฉลี่ย	3.36	0.55	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 4-13 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านชุมชนและสังคม ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.51, SD = 0.88)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ประเด็น คือ ประเด็นข้อที่ 4 การทำเกษตรกรรมยังคงเป็นอาชีพหลักของคนในพื้นที่ (\bar{X} = 3.51, SD = 0.88)

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 3 คนรุ่นใหม่ในปัจจุบันผันตัวเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ทำให้ภาคการเกษตรขาดแรงงานในการดำเนินงาน (\bar{X} = 3.40, SD = 0.90) รองลงมาคือ ประเด็นข้อที่ 1 เกษตรกรภายในพื้นที่ของท่านขาดการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความเข้มแข็ง (\bar{X} = 3.28, SD = 0.89) และประเด็นข้อที่ 2 เกษตรกรภายในพื้นที่ของท่านมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการทำเกษตรกรรม (\bar{X} = 3.26, SD = 0.89) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-14 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความ
มั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ใน
ภาพรวม ($n = 384$)

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ในภาพรวม	\bar{X}	SD	แปลความหมาย ระดับ	อันดับ ที่
1. ด้านนโยบายรัฐบาล	3.33	0.59	ปานกลาง	3
2. ด้านเศรษฐกิจ	3.27	0.91	ปานกลาง	4
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.64	0.55	มาก	1
4. ด้านชุมชนและสังคม	3.36	0.55	ปานกลาง	2
เฉลี่ย	3.41	0.41	มาก	-

จากตารางที่ 4-14 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นต่อ
ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านชุมชนและสังคม ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของ
เกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.41$,
SD = 0.41)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ปัจจัย คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.64$, SD = 0.55)

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไป
น้อยได้ดังนี้ ด้านชุมชนและสังคม ($\bar{X} = 3.36$, SD = 0.55) รองลงมาคือ ด้านนโยบายรัฐบาล
($\bar{X} = 3.33$, SD = 0.59) และด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.27$, SD = 0.91) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตารางที่ 4-15 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านความพอประมาณ ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย (n = 384)

การมีหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านความพอประมาณ	\bar{X}	SD	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
1. ท่านยึดมั่นในการทำการเกษตรที่มีความเหมาะสมกับเงินลงทุน ไม่ต้องการกู้ยืมเงินจากที่อื่น	3.27	0.94	ปานกลาง	2
2. ท่านยึดมั่นในหลักความประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายต้นทุนทุกด้านที่ไม่จำเป็น	3.39	0.72	ปานกลาง	1
3. ท่านเน้นการบริหารจัดการการเงินให้มีสภาพคล่องในการใช้จ่ายอยู่ตลอด	3.15	0.75	ปานกลาง	3
เฉลี่ย	3.27	0.64	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 4-15 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านความพอประมาณ ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.27, SD = 0.64)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 2 ท่านยึดมั่นในหลักความประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายต้นทุนทุกด้านที่ไม่จำเป็น (\bar{X} = 3.39, SD = 0.72) รองลงมาคือ ประเด็นข้อที่ 1 ท่านยึดมั่นในการทำการเกษตรที่มีความเหมาะสมกับเงินลงทุน ไม่ต้องการกู้ยืมเงินจากที่อื่น (\bar{X} = 3.27, SD = 0.94) และ ประเด็นข้อที่ 3 ท่านเน้นการบริหารจัดการการเงินให้มีสภาพคล่องในการใช้จ่ายอยู่ตลอด (\bar{X} = 3.15, SD = 0.75) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-16 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านความมีเหตุผล ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย (n = 384)

การมีหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านความมีเหตุผล	\bar{X}	SD	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
1. การทำอาชีพเกษตรกรนั้นต้องมีการกำหนดเป้าหมาย วางแผนการทำงานอย่างชัดเจน	3.72	0.75	มาก	1
2. การทำการเกษตรนั้นจะต้องมีการศึกษาความต้องการของตลาดอย่างสม่ำเสมอ	3.44	0.71	มาก	3
3. ในการลงทุนแต่ละครั้งควรมีการวางแผนในการใช้จ่ายเงินอย่างมีระเบียบวินัย	3.66	0.69	มาก	2
เฉลี่ย	3.61	0.54	มาก	-

จากตารางที่ 4-16 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านความมีเหตุผล ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$, $SD=0.54$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 1 การทำอาชีพเกษตรกรนั้นต้องมีการกำหนดเป้าหมาย วางแผนการทำงานอย่างชัดเจน ($\bar{X}=3.72$, $SD=0.75$) รองลงมาคือ ประเด็นข้อที่ 3 ในการลงทุนแต่ละครั้งควรมีการวางแผนในการใช้จ่ายเงินอย่างมีระเบียบวินัย ($\bar{X}=3.66$, $SD=0.69$) และประเด็นข้อที่ 2 การทำการเกษตรนั้นจะต้องมีการศึกษาความต้องการของตลาดอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}=3.44$, $SD=0.71$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-17 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย (n = 384)

การมีหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความ มั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรม ของประเทศไทย ด้านการมีภูมิคุ้มกัน	\bar{X}	SD	แปล ความหมาย ระดับ	อันดับ ที่
1. การทำการเกษตรของท่านยึดหลักการพึ่งตนเองเป็นอันดับ แรกในเรื่องทุน วัตถุดิบ การผลิตและการตลาด	3.40	0.73	ปานกลาง	1
2. ท่านมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ของสภาพภูมิอากาศ	3.05	0.99	ปานกลาง	2
3. ท่านมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ของพื้นที่ชุมชนที่เปลี่ยนเป็นภาคอุตสาหกรรม	2.99	0.98	ปานกลาง	4
4. ท่านมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ของภาวะเศรษฐกิจ และราคาตลาดที่ผันผวน	3.01	0.91	ปานกลาง	3
เฉลี่ย	3.11	0.76	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 4-17 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับของการมีหลัก
คิดพื้นฐาน ด้านความมีเหตุผล ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของ
เกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง
(\bar{X} = 3.11, SD = 0.76)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง 4 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับ
จากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 1 การทำการเกษตรของท่านยึดหลักการพึ่งตนเองเป็นอันดับ
แรกในเรื่องทุน วัตถุดิบ การผลิตและการตลาด (\bar{X} = 3.40, SD = 0.73) รองลงมาคือ ประเด็นข้อที่ 2
ท่านมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (\bar{X} = 3.05, SD =
0.99) ประเด็นข้อที่ 4 ท่านมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของภาวะ
เศรษฐกิจ และราคาตลาดที่ผันผวน (\bar{X} = 3.01, SD = 0.91) และประเด็นข้อที่ 3 ท่านมีการเตรียม
ความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุมชนที่เปลี่ยนเป็นภาคอุตสาหกรรม (\bar{X} = 2.99,
SD = 0.98) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-18 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านการมีความรู้ ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย (n = 384)

การมีหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการมีความรู้	\bar{X}	SD	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
1. ท่านยึดการทำเกษตรกรรม นั้นต้องทำโดยอาศัยความรู้ และสิ่งที่ตนเองเชี่ยวชาญ	3.76	0.78	มาก	1
2. การทำเกษตรกรรม นั้นต้องหมั่นค้นหาความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับ การผลิต การตลาด นวัตกรรมการทำงานเกษตรใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา	3.59	0.78	มาก	2
3. ท่านมีการสร้างหรือเข้าร่วมกับเครือข่าย/การรวมกลุ่ม ร่วมกับเกษตรกรรายอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านเกษตรกรรมร่วมกัน	3.07	0.83	ปานกลาง	3
เฉลี่ย	3.47	0.57	มาก	-

จากตารางที่ 4-18 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านการมีความรู้ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.47, SD = 0.57)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นข้อที่ 1 ท่านยึดการทำเกษตรกรรม นั้นต้องทำโดยอาศัยความรู้ และสิ่งที่ตนเองเชี่ยวชาญ (\bar{X} = 3.76, SD = 0.78) และประเด็นข้อที่ 2 การทำเกษตรกรรม นั้นต้องหมั่นค้นหาความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับ การผลิต การตลาด นวัตกรรมการทำงานเกษตรใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา (\bar{X} = 3.59, SD = 0.78) ตามลำดับ

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 1 ประเด็น คือ ประเด็นข้อที่ 3 ท่านมีการสร้างหรือเข้าร่วมกับเครือข่าย/การรวมกลุ่มร่วมกับเกษตรกรรายอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านเกษตรกรรมร่วมกัน (\bar{X} = 3.07, SD = 0.83) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-19 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านการมีคุณธรรม ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย (n = 384)

การมีหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อ ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการมีคุณธรรม	\bar{X}	SD	แปล ความหมาย ระดับ	อันดับ ที่
1. ท่านยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริตไม่เอารัดเอาเปรียบลูกค้า	3.96	0.75	มาก	1
2. ท่านตระหนักถึงการทำการเกษตรโดยเน้นการผลิตที่มี ความปลอดภัยกับผู้บริโภค	3.94	0.73	มาก	2
3. ท่านตระหนักถึงการทำการเกษตรโดยเน้นการไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม เช่น ไม่ฉีดสารเคมี การเผาพืชกลบหน้าดิน ฯลฯ	3.89	0.81	มาก	3
เฉลี่ย	3.93	0.65	มาก	-

จากตารางที่ 4-19 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับของการมีหลักคิดพื้นฐาน ด้านการมีคุณธรรมในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$, $SD=0.75$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 1 ท่านยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริตไม่เอารัดเอาเปรียบลูกค้า ($\bar{X}=3.96$, $SD=0.75$) รองลงมาคือประเด็นข้อที่ 2 ท่านตระหนักถึงการทำการเกษตรโดยเน้นการผลิตที่มีความปลอดภัยกับผู้บริโภค ($\bar{X}=3.94$, $SD=0.73$) และประเด็นข้อที่ 3 ท่านตระหนักถึงการทำการเกษตรโดยเน้นการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่ฉีดสารเคมี การเผาพืชกลบหน้าดิน ฯลฯ ($\bar{X}=3.89$, $SD=0.81$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-20 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีหลักคิดพื้นฐาน ในการดำรงอาชีพ
 เกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของ
 ประเทศไทย ในภาพรวม (n = 384)

การมีหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มี ต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย ในภาพรวม	\bar{X}	SD	แปล ความหมาย ระดับ	อันดับ ที่
1. ด้านความพอประมาณ	3.27	0.64	ปานกลาง	4
2. ด้านความมีเหตุผล	3.61	0.54	มาก	2
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน	3.11	0.76	ปานกลาง	5
4. ด้านการมีความรู้	3.47	0.57	มาก	3
5. ด้านการมีคุณธรรม	3.93	0.65	มาก	1
เฉลี่ย	3.46	0.44	มาก	-

จากตารางที่ 4-20 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับของการมีหลัก
 คิดพื้นฐาน ด้านการมีความรู้ในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของ
 เกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.46,
 SD = 0.44)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจาก
 มากไปน้อยได้ดังนี้ด้านการมีคุณธรรม (\bar{X} = 3.93, SD = 0.65) รองลงมาคือ ด้านความมีเหตุผล
 (\bar{X} = 3.61, SD = 0.54) และด้านการมีความรู้ (\bar{X} = 3.47, SD = 0.57) ตามลำดับ

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านความพอประมาณ
 (\bar{X} = 3.27, SD = 0.64) และด้านการมีภูมิคุ้มกัน (\bar{X} = 3.11, SD = 0.76) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตารางที่ 4-21 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการผลิต (n = 384)

ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการผลิต	\bar{X}	SD	แปล	อันดับ
1. ท่านมีความรู้ความสามารถในการทำเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ปริมาณผลิตเป็นจำนวนมาก	3.36	0.66	ปานกลาง	3
2. ท่านมีความรู้ความสามารถในการทำเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ	3.53	0.70	มาก	2
3. ท่านมีความรู้ความสามารถในการทำเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค	3.75	0.69	มาก	1
4. ท่านมีความรู้ในการผลิตการเกษตรกรรมในทุกสถานการณ์ อาทิ หน้ำมรสุม หน้ำแล้ง ฝนไม่ตก มีศัตรูพืช ฯลฯ	3.10	0.82	ปานกลาง	4
เฉลี่ย	3.44	0.54	มาก	-

จากตารางที่ 4-21 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการผลิต โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (\bar{X} = 3.44, SD = 0.54)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 3 ท่านมีความรู้ความสามารถในการทำเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค (\bar{X} = 3.75, SD = 0.69) และ ประเด็นข้อที่ 2 ท่านมีความรู้

ความสามารถในการทำเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ (\bar{X} = 3.53, SD = 0.70) ตามลำดับ

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นข้อที่ 1 ท่านมีความรู้ความสามารถในการทำเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ปริมาณผลผลิตเป็นจำนวนมาก (\bar{X} = 3.36, SD = 0.66) และ ประเด็นข้อที่ 4 ท่านมีความรู้ในการผลิตการเกษตรกรรมในทุกสถานการณ์ อาทิ หนักรวม หนักร้าง ฝนไม่ตก มีศัตรูพืช ฯลฯ (\bar{X} = 3.10, SD = 0.82)

ตารางที่ 4-22 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการตลาด (n = 384)

ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการตลาด	\bar{X}	SD	แปลความหมาย	อันดับที่
1. ท่านมีความสามารถในการเลือกแหล่งจำหน่ายสินค้าที่ได้ราคาผลผลิตสูง	3.07	.0.82	ปานกลาง	4
2. ผลผลิตของท่านเป็นที่ต้องการของตลาด	3.42	0.74	มาก	3
3. ท่านมีกลุ่มลูกค้าที่ทำการซื้อขายกันเป็นประจำ	3.56	0.69	มาก	2
4. ความสะดวกในการนำเอาผลผลิตไปจัดจำหน่าย	3.70	0.82	มาก	1
เฉลี่ย	3.44	0.54	มาก	-

จากตารางที่ 4-22 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการตลาด โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.44, SD = 0.54)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 4 ความสะดวกในการนำเอาผลผลิตไปจัดจำหน่าย (\bar{X} = 3.70, SD = 0.82) รองลงมาคือประเด็นข้อที่ 3 ท่านมีกลุ่มลูกค้าที่ทำการซื้อขายกันเป็นประจำ (\bar{X} = 3.56,

SD = 0.69) และ ประเด็นข้อที่ 2 ผลผลิตของท่านเป็นที่ต้องการของตลาด (\bar{X} = 3.42, SD = 0.74) ตามลำดับ

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 1 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นข้อที่ 1 ท่านมีความสามารถในการเลือกแหล่งจำหน่ายสินค้าที่ได้ราคาผลผลิตสูง (\bar{X} = 3.07, SD = 0.82)

ตารางที่ 4-23 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในกระบวนการจัดการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการจัดการ (n = 384)

ความสามารถในกระบวนการจัดการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการจัดการ	\bar{X}	SD	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
1. ท่านมีการวางแผน วางเป้าหมายในแต่ละปีว่า จะต้องมีผลผลิต รายได้ ผลสัมฤทธิ์เท่าไร	3.44	0.78	มาก	1
2. ในการดำเนินการแต่ละปี กิจกรรมของท่านสามารถสร้างกำไรได้สม่ำเสมอ	3.02	0.85	ปานกลาง	4
3. ท่านมีความสามารถในการบริหารต้นทุนการผลิต อาทิ ค่าแรงงาน ค่าปุ๋ย ค่าน้ำมัน ฯลฯ	3.23	0.72	ปานกลาง	2
4. ท่านมีเทคนิคในการขายสินค้าให้ได้ราคาสูง	3.13	0.86	ปานกลาง	3
เฉลี่ย	3.21	0.58	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 4-23 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความสามารถในกระบวนการจัดการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการจัดการ โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.21, SD = 0.58)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นข้อที่ 1 ท่านมีการวางแผน วางเป้าหมายในแต่ละปีว่าต้องมีผลผลิต รายได้ ผลสัมฤทธิ์เท่าไร (\bar{X} = 3.44, SD = 0.78)

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 3 ท่านมีความสามารถในการบริหารต้นทุนการผลิต อาทิ ค่าแรงงาน ค่าปุ๋ย ค่าน้ำมัน ฯลฯ (\bar{X} = 3.23, SD = 0.72) รองลงมาคือประเด็นข้อที่ 4 ท่านมีเทคนิคในการขายสินค้าให้ได้ราคาสูง (\bar{X} = 3.13, SD = 0.86) และประเด็นข้อที่ 2 ในการดำเนินการแต่ละปี กิจการของท่านสามารถสร้างกำไรได้สม่ำเสมอ (\bar{X} = 3.02, SD = 0.85) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-24 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในกระบวนการจัดการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านบุคลากร (n = 384)

ความสามารถในกระบวนการจัดการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านบุคลากร	\bar{X}	SD	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
1. ท่านมีจำนวนแรงงานที่เพียงพอต่อการดำเนินงาน	2.96	0.84	ปานกลาง	3
2. แรงงานมีทักษะ ความสามารถ ในการทำเกษตรกรรมเป็นอย่างดี	3.38	0.84	ปานกลาง	1
3. ค่าจ้างแรงงานมีความคุ้มค่ากับผลผลิตที่ได้รับ	3.23	0.81	ปานกลาง	2
เฉลี่ย	3.19	0.69	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 4-24 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความสามารถในกระบวนการจัดการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านบุคลากร โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.19, SD = 0.69)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 2 แรงงานมีทักษะ ความสามารถ ในการทำเกษตรกรรมเป็นอย่างดี (\bar{X} = 3.38, SD = 0.84) รองลงมาคือประเด็นข้อที่ 3 ค่าจ้างแรงงานมีความคุ้มค่ากับผลผลิตที่ได้รับ (\bar{X} = 3.23, SD = 0.81) และ ประเด็นข้อที่ 1 ท่านมีจำนวนแรงงานที่เพียงพอต่อการดำเนินงาน (\bar{X} = 2.96, SD = 0.84) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-25 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการเงิน (n = 384)

ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการเงิน	\bar{X}	SD	แปลความหมาย	อันดับที่
1. ท่านมีเงินลงทุนอย่างเพียงพอในการลงทุนทำเกษตรกรรมของท่าน	3.04	0.75	ปานกลาง	1
2. ท่านมีสภาพคล่อง เงินหมุนเวียนสำหรับบริหารจัดการทำเกษตรกรรมของท่าน	3.00	1.02	ปานกลาง	2
3. ท่านมีความสามารถในการเขียนแผนธุรกิจ/โครงการ เพื่อขอกู้ยืมเงินจากสถาบันทางการเงิน	2.85	0.83	ปานกลาง	4
4. การเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือสถาบันต่าง ๆ เช่น สหกรณ์การเกษตร ฯลฯ เพื่อสามารถกู้ยืมเงินมาใช้ในการลงทุน	2.90	1.12	ปานกลาง	3
เฉลี่ย	2.95	0.69	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 4-25 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านการเงิน โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 2.95, SD = 0.69)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 4 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 1 ท่านมีเงินลงทุนอย่างเพียงพอในการลงทุนทำเกษตรกรรมของท่าน (\bar{X} = 3.04, SD = 0.75) รองลงมาคือประเด็นข้อที่ 2 ท่านมีสภาพคล่อง เงินหมุนเวียนสำหรับบริหารจัดการทำเกษตรกรรมของท่าน (\bar{X} = 3.00, SD = 1.02) ประเด็นข้อที่ 4 การเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือสถาบันต่าง ๆ เช่น สหกรณ์การเกษตร ฯลฯ เพื่อสามารถกู้ยืมเงินมาใช้ในการลงทุน (\bar{X} = 2.90, SD = 1.12) และ ประเด็นข้อที่ 3 ท่านมีความสามารถในการเขียนแผนธุรกิจ/โครงการ เพื่อขอกู้ยืมเงินจากสถาบันทางการเงิน (\bar{X} = 2.85, SD = 0.83) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-26 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในกระบวนการจัดการ
การประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่
อุตสาหกรรมของประเทศไทย ในภาพรวม (n = 384)

ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบ เกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ในภาพรวม	\bar{X}	SD	แปล ความหมาย ระดับ	อันดับ ที่
1. ด้านการผลิต	3.44	0.54	มาก	1
2. ด้านการตลาด	3.44	0.56	มาก	2
3. ด้านการจัดการ	3.21	0.58	ปานกลาง	3
4. ด้านบุคลากร	3.19	0.69	ปานกลาง	4
5. ด้านการเงิน	2.95	0.69	ปานกลาง	5
เฉลี่ย	3.33	0.46	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 4-26 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับของ
ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการ
ดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ
ปานกลาง (\bar{X} = 3.33, SD = 0.46)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ปัจจัย ได้แก่ ด้านการผลิต (\bar{X} = 3.44,
SD = 0.54) และด้านการตลาด (\bar{X} = 3.44, SD = 0.56)

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 3 ปัจจัย โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อย
ได้ดังนี้ ด้านการจัดการ (\bar{X} = 3.21, SD = 0.58) รองลงมาคือ ด้านบุคลากร (\bar{X} = 3.19, SD = 0.69)
และด้านการเงิน (\bar{X} = 2.95, SD = 0.69) ตามลำดับ

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตารางที่ 4-27 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านที่อยู่อาศัย (n = 384)

ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านที่อยู่อาศัย	\bar{X}	SD	แปลความหมาย	อันดับที่
1. ท่านมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับการพักอาศัยถูกสุขลักษณะ	3.64	0.80	มาก	2
2. ท่านมีที่อยู่อาศัยที่ทำให้ท่านและครอบครัวพักอาศัยได้อย่างมีความสุข	3.69	0.78	มาก	1
3. ที่อยู่อาศัยของท่านมีสิ่งอำนวยความสะดวกในดำเนินชีวิต	3.53	0.87	มาก	3
เฉลี่ย	3.62	0.62	มาก	-

จากตารางที่ 4-27 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านที่อยู่อาศัย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.62, SD = 0.62)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 2 ท่านมีที่อยู่อาศัยที่ทำให้ท่านและครอบครัวพักอาศัยได้อย่างมีความสุข (\bar{X} = 3.69, SD = 0.78) รองลงมาคือ ประเด็นข้อที่ 1 ท่านมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับการพักอาศัยถูกสุขลักษณะ (\bar{X} = 3.64, SD = 0.80) และ ประเด็นข้อที่ 3 ที่อยู่อาศัยของท่านมีสิ่งอำนวยความสะดวกในดำเนินชีวิต (\bar{X} = 3.54, SD = 0.62) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-28 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านสุขภาพร่างกาย (n = 384)

ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านสุขภาพร่างกาย	\bar{X}	SD	แปลความหมาย	อันดับที่
1. ท่านมีปัญหาทางด้านสุขภาพ โรคลงไข้เจ็บจากการประกอบอาชีพนี้	2.65	1.14	ปานกลาง	4
2. ท่านสามารถเอาใจใส่ดูแลสุขภาพของตนเองได้เป็นอย่างดี	3.45	0.89	ปานกลาง	1
3. ท่านสามารถเข้าถึงการบริการสาธารณสุข	3.31	0.90	ปานกลาง	2
4. ท่านมีหลักประกันอย่างอื่นนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด เช่น ประกันสุขภาพ ประกันอุบัติเหตุ ฯลฯ	3.24	1.13	ปานกลาง	3
เฉลี่ย	3.16	0.56	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 4-28 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านสุขภาพร่างกาย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.16, SD = 0.56)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นข้อที่ 2 ท่านสามารถเอาใจใส่ดูแลสุขภาพของตนเองได้เป็นอย่างดี (\bar{X} = 3.45, SD = 0.89)

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 3 ประเด็น สามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 3 ท่านสามารถเข้าถึงการบริการสาธารณสุข (\bar{X} = 3.31, SD = 0.90) รองลงมาคือประเด็นข้อที่ 4 ท่านมีหลักประกันอย่างอื่นนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด เช่น ประกันสุขภาพ ประกันอุบัติเหตุ ฯลฯ (\bar{X} = 3.24, SD = 1.13) และ ประเด็นข้อที่ 1 ท่านมีปัญหาทางด้านสุขภาพโรคลงไข้เจ็บจากการประกอบอาชีพนี้ (\bar{X} = 2.65, SD = 1.14) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-29 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านอาหาร (n = 384)

ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านอาหาร	\bar{X}	SD	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
1. ท่านสามารถผลิตอาหารเพื่อรับประทานได้เอง	3.72	0.90	มาก	2
2. ท่านมีรายได้เพียงพอสำหรับการซื้ออาหารที่มีประโยชน์รับประทาน	3.66	0.95	มาก	3
3. ท่านมีรายได้เพียงพอสำหรับการซื้ออาหารกินครบถ้วนวันละ 3 เวลา	3.74	0.81	มาก	1
เฉลี่ย	3.71	0.77	มาก	-

จากตารางที่ 4-29 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านอาหาร โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.71, SD = 0.77)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 3 ท่านมีรายได้เพียงพอสำหรับการซื้ออาหารกินครบถ้วนวันละ 3 เวลา (\bar{X} = 3.74, SD = 0.81) รองลงมาคือประเด็นข้อที่ 1 ท่านสามารถผลิตอาหารเพื่อรับประทานได้เอง (\bar{X} = 3.72, SD = 0.90) และ ประเด็นข้อที่ 2 ท่านมีรายได้เพียงพอสำหรับการซื้ออาหารที่มีประโยชน์รับประทาน (\bar{X} = 3.66, SD = 0.95) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-30 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านอาชีพ (n = 384)

ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านอาชีพ	\bar{X}	SD	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
1. อาชีพเกษตรกรก่อให้เกิดรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ	3.24	0.80	ปานกลาง	2
2. รายได้ที่ได้รับมีความเหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับงานที่ทำ	3.12	0.76	ปานกลาง	3
3. รายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพสามารถนำมาเก็บออมได้	2.63	1.08	ปานกลาง	4
4. เกษตรกรเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง โดยสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้	3.61	0.95	มาก	1
เฉลี่ย	3.15	0.68	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 4-30 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านอาชีพ โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.15, SD = 0.68)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นข้อที่ 4 เกษตรกรเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง โดยสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ (\bar{X} = 3.61, SD = 0.95)

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 1 อาชีพเกษตรกรก่อให้เกิดรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ (\bar{X} = 3.24, SD = 0.80) รองลงมาคือประเด็นข้อที่ 2 รายได้ที่ได้รับมีความเหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับงานที่ทำ (\bar{X} = 3.12, SD = 0.76) และ ประเด็นข้อที่ 3 รายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพสามารถนำมาเก็บออมได้ (\bar{X} = 2.63, SD = 1.08) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-31 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (n = 384)

ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	\bar{X}	SD	แปลความหมาย	อันดับที่
1. ท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	3.67	0.77	ปานกลาง	1
2. สิ่งแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัยจากมลพิษ	3.28	0.96	ปานกลาง	2
3. อาชีพเกษตรกรนั้นเป็นอาชีพที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง	2.70	0.99	ปานกลาง	3
เฉลี่ย	3.21	0.59	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 4-31 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.21, SD = 0.59)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นข้อที่ 1 ท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (\bar{X} = 3.67, SD = 0.77)

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นข้อที่ 2 สิ่งแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัยจากมลพิษ (\bar{X} = 3.28, SD = 0.96) และประเด็นข้อที่ 3 อาชีพเกษตรกรนั้นเป็นอาชีพที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง (\bar{X} = 2.70, SD = 0.99)

ตารางที่ 4-32 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร
ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต
(n = 384)

ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านครอบครัว และความสุขใน ชีวิต	\bar{X}	SD	แปล ความหมาย ระดับ	อันดับ ที่
1. ท่านสามารถแบ่งเวลาให้กับครอบครัวได้หลังจากเลิกงาน หรือวันหยุด ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ไปเที่ยวพักผ่อน คูโทรทัศน์ร่วมกัน เป็นต้น	3.66	0.95	มาก	3
2. การประกอบอาชีพเกษตรกรชานาทำให้ท่านมี ความสัมพันธ์อันดีกับคนในครอบครัว	3.67	0.88	มาก	2
3. ท่านรับประทานอาหารเช้าร่วมกับครอบครัวเป็นประจำ	3.78	0.93	มาก	1
4. ท่านมีเวลาในการพักผ่อนและใช้ชีวิตส่วนตัวจากการ ประกอบอาชีพเกษตรกร	3.41	0.82	มาก	4
5. ท่านมีทายาทคอยสานต่องานด้านการเกษตร	2.54	1.20	น้อย	5
เฉลี่ย	3.41	0.73	มาก	-

จากตารางที่ 4-32 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความมั่นคงใน
การดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ด้านครอบครัว และความสุขใน
ชีวิต โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ (\bar{X} = 3.41, SD = 0.73)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจาก
มากไปน้อยได้ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 3 ท่านรับประทานอาหารเช้าร่วมกับครอบครัวเป็นประจำ (\bar{X} = 3.78,
SD = 0.93) รองลงมาคือประเด็นข้อที่ 2 การประกอบอาชีพเกษตรกรชานาทำให้ท่านมี
ความสัมพันธ์อันดีกับคนในครอบครัว (\bar{X} = 3.67, SD = 0.88) ประเด็นข้อที่ 1 ท่านสามารถแบ่งเวลา
ให้กับครอบครัวได้หลังจากเลิกงาน หรือวันหยุด ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ไปเที่ยวพักผ่อน
คูโทรทัศน์ร่วมกัน เป็นต้น (\bar{X} = 3.66, SD = 0.95) และ ประเด็นข้อที่ 4 ท่านมีเวลาในการพักผ่อน
และใช้ชีวิตส่วนตัวจากการประกอบอาชีพเกษตรกร (\bar{X} = 3.41, SD = 0.82) ตามลำดับ

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับน้อยอีก 1 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นข้อที่ 5 ท่านมีทายาทคอย

สถานต่องานด้านการเกษตร (\bar{X} = 2.54, SD = 1.20)

ตารางที่ 4-33 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร
ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยในภาพรวม (n = 384)

ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทยในภาพรวม	\bar{X}	SD	แปล ความหมาย ระดับ	อันดับ ที่
1. ด้านที่อยู่อาศัย	3.62	0.73	มาก	2
2. ด้านสุขภาพร่างกาย	3.16	0.56	ปานกลาง	5
3. ด้านอาหาร	3.71	0.77	มาก	1
4. ด้านอาชีพ	3.15	0.68	ปานกลาง	6
5. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	3.21	0.59	ปานกลาง	4
6. ด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต	3.41	0.73	มาก	3
เฉลี่ย	3.36	0.49	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 4-33 พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.36, SD = 0.49)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านอาหาร (\bar{X} = 3.71, SD = 0.77) รองลงมาคือ ด้านที่อยู่อาศัย (\bar{X} = 3.62, SD = 0.73) และด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต (\bar{X} = 3.41, SD = 0.73) ตามลำดับ

และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (\bar{X} = 3.21, SD = 0.59) รองลงมาคือด้านสุขภาพร่างกาย (\bar{X} = 3.16, SD = 0.56) และด้านอาชีพ (\bar{X} = 3.15, SD = 0.68) ตามลำดับ

ตอนที่ 6 ผลการทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis : MRA) หมายถึง การวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทำนาย (x) ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป และตัวแปรตาม (y) 1 ตัวแปร ทั้งนี้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณมีเป้าหมายในการวิเคราะห์ คือเพื่อทำนายหรือพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหรือตัวแปรทำนายกับตัวแปรตามทีละตัว โดยมีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรทำนายอื่น ๆ เพื่อดูว่าตัวแปรทำนายแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามแบบใด ทิศทางใด เชิงบวกหรือเชิงลบ โดยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทำนาย หรือตัวแปรอิสระจะต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเอง หรือ ไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยจะใช้เกณฑ์ของ เบิร์น และ โกรฟ (Burn & Grove, 2009) ค่า r ต้องไม่เกิน 0.65 ขึ้นไป หรือถ้าใช้เกณฑ์ของ สตีเวน (Steven, 1996 อ้างถึงใน ยุทธ ไกยวรรณ, 2556, หน้า 141) ค่า r ต้องไม่เกิน 0.80 ถ้าเกินจะถือว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) (ยุทธ ไกยวรรณ, 2556, หน้า 141)

โดยข้อกำหนดเบื้องต้นสำหรับการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis: MRA) ได้แก่

ข้อที่ 1 ตัวแปรทำนาย หรือตัวแปรอิสระจะต้องเป็นตัวแปรที่ข้อมูลอยู่ในระดับอันตรภาคชั้น (Interval scale) เป็นอย่างต่ำ

ข้อที่ 2 ค่าเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อน (e) จะมีค่าเท่ากับ 0 จะแสดงว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน

ข้อที่ 3 ขนาดของตัวอย่าง (n) จะมีค่าเท่ากับ 30 เท่าของตัวแปรทำนาย

ข้อที่ 4 ตัวแปรทำนาย หรือตัวแปรอิสระจะต้องไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยจะใช้เกณฑ์ของ เบิร์น และ โกรฟ (Burn and Grove, 2009) ค่า r ต้องไม่เกิน 0.65 ขึ้นไป หรือถ้าใช้เกณฑ์ของ สตีเวน (Steven, 1996 อ้างถึงใน ยุทธ ไกยวรรณ, 2556, หน้า 141) ค่า r ต้องไม่เกิน 0.80 ถ้าเกินจะถือว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity)

ซึ่งสมการพยากรณ์พหุคูณในรูปของคะแนนมาตรฐานนั้นใช้สูตรดังนี้

$$z(Y_i') = \beta_1 z_{1i} + \beta_2 z_{2i} + \dots + \beta_m z_{mi}$$

สำหรับผลการทดสอบสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งตามสมมติฐาน 5 ประการดังนี้

1. สมมติฐานที่ 1 สภาพแวดล้อมภายนอก มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม

ตารางที่ 4-34 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ได้จากความถดถอยพหุคูณของสภาพแวดล้อมภายนอก ที่มีอิทธิพลกับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม

	SS	DF	MS	F	Sig.
Regression	19.075	4	4.769	28.978	.000*
Residual	62.368	379	.165		
Total	81.443	383			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4-34 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่า ตัวแปรพยากรณ์กับตัวแปรเกณฑ์ คือ สภาพแวดล้อมภายนอก มีอิทธิพลต่อความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4- 35 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมภายนอก กับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม

ตัวแปร	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
Y	1.000	.128*	.176*	-.078	.377*
X ₁		1.000	.357*	.317*	.027*
X ₂			1.000	.339*	.031*
X ₃				1.000	.200*
X ₄					1.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ Y หมายถึง ตัวแปรตาม คือ ความสามารถในการจัดการการประกอบเกษตรกรรม

X₁ หมายถึง ด้านนโยบายรัฐบาล

X₂ หมายถึง ด้านเศรษฐกิจ

X₃ หมายถึง ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

X₄ หมายถึง ด้านชุมชนและสังคม

จากตารางที่ 4-35 พบว่า ผลการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้น (Test of Linearity) พบว่า ตัวแปรอิสระ ในด้านของภาพรวม ด้านนโยบายรัฐบาล ด้านเศรษฐกิจ และด้านชุมชนและสังคม มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยมีค่า (r) ตั้งแต่ .128 ถึง .377 โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านชุมชนและสังคม ($r = .338$) รองลงมาคือด้านเศรษฐกิจ ($r = .175$) และ ด้านนโยบายรัฐบาล ($r = .128$) ตามลำดับ จากความสัมพันธ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำมาทำการวิเคราะห์ ถอดอยพหุในลำดับต่อไป

ตารางที่ 4-36 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของของสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม

แบบ	ค่าสัมประสิทธิ์		t	Sig.	การทดสอบ	
	ถดถอยในรูป				สถานะร่วม	
	คะแนนดิบ	มาตรฐาน			Tolerance	VIF
	B	Std. Error	Beta			
(ค่าคงที่)	2.287	.192	11.930	.000*		
ด้านนโยบายรัฐบาล	.101	.039	.129	2.613	.009*	.828 1.207
ด้านเศรษฐกิจ	.106	.025	.210	4.219	.000*	.815 1.227
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-.232	.042	-.275	-5.492	.000*	.806 1.241
ด้านชุมชนและสังคม	.357	.039	.422	9.194	.000*	.957 1.044

R = .484, R² = .232, Adjusted R Square = .226, Durbin-Watson = 1.299

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4-36 พบว่า จากค่า Tolerance แต่ละค่าไม่เกินกว่า 1 และ ค่า VIF แต่ละค่าไม่เกินกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง จึงไม่ทำให้เกิดปัญหา มีความสัมพันธ์กันเอง (MultiCollinearity) (Myers & Allen, 1990)

โดยผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวร่วมกันมีความสัมพันธ์กับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม ในระดับปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น .484 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 23.2

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ $\pm .226$

สมการพยากรณ์ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม โดยใช้คะแนนดิบ สามารถเขียนได้ดังนี้

\hat{Y} (ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม) = $2.287 + .357$ (ด้านชุมชนและสังคม) + $.106$ (ด้านเศรษฐกิจ) + $.101$ (ด้านนโยบายรัฐบาล) - $.232$ (ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

สามารถพยากรณ์ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรมโดยใช้คะแนนมาตรฐาน สามารถเขียนได้ดังนี้

Z (ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม) = $.422$ (ด้านชุมชนและสังคม) + $.210$ (ด้านเศรษฐกิจ) + $.129$ (ด้านนโยบายรัฐบาล) - $.210$ (ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

โดยสามารถอธิบายอิทธิพลของตัวแปรได้ตามลำดับความสำคัญดังนี้

1. ด้านชุมชนและสังคม เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม เพิ่มขึ้น .422 หน่วย
2. ด้านเศรษฐกิจ เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม เพิ่มขึ้น .210 หน่วย
3. ด้านนโยบายรัฐบาล เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม เพิ่มขึ้น .129 หน่วย
4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม ลดลง .210 หน่วย

ดังนั้นสรุปได้ว่าตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมภายนอกทั้ง 4 ตัวแปร ได้แก่ ด้านชุมชนและสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านนโยบายรัฐบาล มีอิทธิพลทางบวกกับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลทางลบกับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมภายนอกมีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

2. สมมติฐานที่ 2 สภาพแวดล้อมภายนอก มีอิทธิพลทางตรงต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตารางที่ 4-37 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ได้จากความถดถอยพหุคูณของสภาพแวดล้อมภายนอก ที่มีอิทธิพลกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

	SS	DF	MS	F	Sig.
Regression	17.740	4	4.435	22.794	.000*
Residual	73.741	379	.195		
Total	91.481	383			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4-37 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่า ตัวแปรพยากรณ์กับตัวแปรเกณฑ์ คือ สภาพแวดล้อมภายนอก มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4-38 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมภายนอก กับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตัวแปร	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
Y	1.000	.148*	.010	-.117*	.338*
X ₁		1.000	.357*	.317*	.027*
X ₂			1.000	.339*	.031*
X ₃				1.000	.200*
X ₄					1.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ Y หมายถึง ตัวแปรตาม คือ ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

X₁ หมายถึง ด้านนโยบายรัฐบาล

X₂ หมายถึง ด้านเศรษฐกิจ

X₃ หมายถึง ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

X₄ หมายถึง ด้านชุมชนและสังคม

จากตารางที่ 4-38 พบว่า ผลการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้น (Test of linearity) พบว่า ตัวแปรอิสระ ในด้านของภาพรวม ด้านนโยบายรัฐบาล ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านชุมชนและสังคม มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยมีค่า (r) ตั้งแต่ -.117 ถึง .487 โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านชุมชนและสังคม (r = .338) รองลงมาคือด้านนโยบายรัฐบาล (r = .148) และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (r = -.117) ตามลำดับ จากความสัมพันธ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำมาทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุในลำดับต่อไป

ตารางที่ 4-39 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของของสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

แบบ	ค่าสัมประสิทธิ์		ค่าสัมประ สิทธิ์ถดถอย มาตรฐาน	t	Sig.	การทดสอบ สถานะร่วม	
	ถดถอยในรูป คะแนนดิบ					B	
	B	Std. Error Beta					
(ค่าคงที่)	2.448	.208		11.748	.000*		
ด้านนโยบายรัฐบาล	.181	.042	.219	4.322	.000*	.828	1.207
ด้านเศรษฐกิจ	.006	.027	.011	.210	.834	.815	1.227
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	-.239	.046	-.267	-5.206	.000*	.806	1.241
ด้านชุมชนและสังคม	.345	.042	.385	8.170	.000*	.957	1.044

R = .440, R² = .194, Adjusted R Square = .185, Durbin-Watson = 1.216

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4-39 พบว่า จากค่า Tolerance แต่ละค่าไม่เกินกว่า 1 และ ค่า VIF แต่ละค่าไม่เกินกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง จึงไม่ทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์กันเอง

โดยผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวร่วมกันมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ในระดับปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น .440 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 19.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ $\pm .185$

สมการพยากรณ์ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยใช้คะแนนดิบ สามารถเขียนได้ดังนี้

$$\hat{Y} (\text{ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย}) = 2.448 + .345 (\text{ด้านชุมชนและสังคม}) + .181 (\text{ด้านนโยบายรัฐบาล}) - .239 (\text{ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม})$$

สามารถพยากรณ์ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยโดยใช้คะแนนมาตรฐาน สามารถเขียนได้ดังนี้

$$Z (\text{ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย}) = .385 (\text{ด้านชุมชนและสังคม}) + .219 (\text{ด้านนโยบายรัฐบาล}) - .267 (\text{ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม})$$

โดยสามารถอธิบายอิทธิพลของตัวแปรได้ตามลำดับความสำคัญดังนี้

1. ด้านชุมชนและสังคม เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย เพิ่มขึ้น .385 หน่วย
2. ด้านนโยบายรัฐบาล เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย เพิ่มขึ้น .219 หน่วย
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ลดลง .239 หน่วย

ดังนั้นสรุปได้ว่าตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมภายนอกทั้ง 3 ตัวแปรได้แก่ ด้านชุมชนและสังคม และด้านนโยบายรัฐบาล มีอิทธิพลทางบวกกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลทางลบกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่า

สภาพแวดล้อมภายนอก มีอิทธิพลทางตรงต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่
อุตสาหกรรมของประเทศไทย เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

3. สมมติฐานที่ 3 หลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร มีอิทธิพลทางตรงต่อ
ความสามารถในกระบวนการการจัดการการประกอบเกษตรกรรม

ตารางที่ 4-40 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ได้จากความถดถอยพหุคูณของหลักคิดพื้นฐานใน
การดำรงอาชีพเกษตรกร ที่มีอิทธิพลกับความสามารถในกระบวนการจัดการ
การประกอบเกษตรกรรม

	SS	DF	MS	F	Sig.
Regression	34.439	5	6.888	55.390	.000*
Residual	47.004	378	.124		
Total	81.443	383			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4-40 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่า ตัวแปรพยากรณ์กับตัวแปรเกณฑ์
คือ หลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร มีอิทธิพลต่อความสามารถในกระบวนการ
จัดการการประกอบเกษตรกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4- 41 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพ
เกษตรกรกับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม

ตัวแปร	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
Y	1.000	.429*	.249*	.316*	.592*	.350*
X ₁		1.000	.250*	.521*	.327*	.251*
X ₂			1.000	.160*	.400*	.286*
X ₃				1.000	.313*	.279*
X ₄					1.000	.388*
X ₅						1.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ Y หมายถึง ตัวแปรตาม คือ ความสามารถในการกระบวนการจัดการการประกอบ

เกษตรกรรม

X₁ หมายถึง ด้านความพอประมาณ

X₂ หมายถึง ด้านความมีเหตุผล

X₃ หมายถึง ด้านการมีภูมิคุ้มกัน

X₄ หมายถึง ด้านการมีความรู้

X₅ หมายถึง ด้านการมีคุณธรรม

จากตารางที่ 4-41 พบว่า ผลการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้น (Test of Linearity) พบว่า ตัวแปรอิสระ ในด้านของภาพรวม และรายด้านทุกด้าน มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยมีค่า (r) ตั้งแต่ .249 ถึง .592 โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการมีความรู้ (r = .592) รองลงมาคือด้านความพอประมาณ (r = .429) ด้านการมีคุณธรรม (r = .350) ด้านการมีภูมิคุ้มกัน (r = .316) และด้านความมีเหตุผล (r = .249) ตามลำดับ จากความสัมพันธ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำมาทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุในลำดับต่อไป

ตารางที่ 4-42 ผลการวิเคราะห์ห้อทธิพลของของหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร ที่มีต่อความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม

แบบ	ค่าสัมประสิทธิ์		ค่าสัมประ	t	Sig.	การทดสอบสถานะ	
	ถดถอยในรูปแบบ					มาตรฐาน	ร่วม
	B	Std. Error	Beta	Tolerance	VIF		
(ค่าคงที่)	1.194	.157		7.614	.000*		
1. ด้านความพอประมาณ	.178	.034	.248	5.242	.000*	.685	1.461
2. ด้านความมีเหตุผล	-.032	.037	-.038	-.870	.385	.806	1.240
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน	.008	.029	.013	.270	.788	.692	1.445
4. ด้านการมีความรู้	.386	.037	.479	10.355	.000*	.712	1.404
5. ด้านการมีคุณธรรม	.078	.031	.110	2.515	.012*	.802	1.247

R = .650, R² = .423, Adjusted R Square = .415, Durbin-Watson = 1.506

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4-42 พบว่า จากค่า Tolerance แต่ละค่าไม่เกินกว่า 1 และ ค่า VIF แต่ละค่าไม่เกินกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง จึงไม่ทำให้เกิดปัญหา มีความสัมพันธ์กันเอง (Myers & Allen, 1990)

โดยผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวร่วมกันมีความสัมพันธ์กับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม ในระดับปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น .650 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 42.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ ± .415

สมการพยากรณ์ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม โดยใช้คะแนนดิบ สามารถเขียนได้ดังนี้

$$\hat{Y} (\text{ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม}) = 1.194 + .386 (\text{ด้านการมีความรู้}) + .178 (\text{ด้านความพอประมาณ}) + .078 (\text{ด้านการมีคุณธรรม})$$

สามารถพยากรณ์ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรมโดยใช้คะแนนมาตรฐาน สามารถเขียนได้ดังนี้

$$Z (\text{ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม}) = .479 (\text{ด้านการมีความรู้}) + .248 (\text{ด้านความพอประมาณ}) + .110 (\text{ด้านการมีคุณธรรม})$$

โดยสามารถอธิบายอิทธิพลของตัวแปรได้ตามลำดับความสำคัญดังนี้

1. ด้านการมีความรู้ เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม เพิ่มขึ้น .479 หน่วย
2. ด้านความพอประมาณ เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม เพิ่มขึ้น .248 หน่วย
3. ด้านการมีคุณธรรม เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม เพิ่มขึ้น 110 หน่วย

ดังนั้นสรุปได้ว่าตัวแปรด้านหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร 3 ตัวแปรได้แก่ ด้านการมีความรู้ ด้านความพอประมาณ และด้านการมีคุณธรรม มีอิทธิพลทางบวกกับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่า หลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

4. สมมติฐานที่ 4 หลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร มีอิทธิพลทางตรงต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตารางที่ 4-43 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ได้จากความถดถอยพหุคูณของหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร ที่มีอิทธิพลกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

	SS	DF	MS	F	Sig.
Regression	30.583	5	6.117	37.967	.000*
Residual	60.897	378	.161		
Total	91.481	383			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4-43 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่า ตัวแปรพยากรณ์กับตัวแปรเกณฑ์คือ หลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4- 44 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร กับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตัวแปร	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
Y	1.000	.424*	.242*	.100*	.423*	.323*
X ₁		1.000	.250*	.521*	.327*	.251*
X ₂			1.000	.160*	.400*	.286*
X ₃				1.000	.313*	.279*
X ₄					1.000	.388*
X ₅						1.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ Y หมายถึง ตัวแปรตาม คือ ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่
อุตสาหกรรมของประเทศไทย

X₁ หมายถึง ด้านความพอประมาณ

X₂ หมายถึง ด้านความมีเหตุผล

X₃ หมายถึง ด้านการมีภูมิคุ้มกัน

X₄ หมายถึง ด้านการมีความรู้

X₅ หมายถึง ด้านการมีคุณธรรม

จากตารางที่ 4-44 พบว่า ผลการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้น (Test of linearity) พบว่า ตัวแปรอิสระ ในด้านของภาพรวม และรายด้าน มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยมีค่า (r) ตั้งแต่ .100 ถึง .424 โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านความพอประมาณ (r = .424) รองลงมาคือ ด้านการมีความรู้ (r = .423) ด้านการมีคุณธรรม (r = .323) ด้านความมีเหตุผล (r = .242) และด้านการมีภูมิคุ้มกัน (r = .100) ตามลำดับ จากความสัมพันธ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำมาทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุในลำดับต่อไป

ตารางที่ 4-45 ผลการวิเคราะห์ห้อทธิพลของของหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

แบบ	ค่าสัมประสิทธิ์		ค่าสัมประ สิทธิ์ถดถอย มาตรฐาน	t	Sig.	การทดสอบสถานะ รวม	
	ถดถอยในรูป คะแนนดิบ					Tolerance	VIF
	B	Std. Error	Beta				
(ค่าคงที่)	1.425	.179		7.981	.000*		
1. ด้านความพอประมาณ	.316	.039	.416	8.202	.000*	.685	1.461
2. ด้านความมีเหตุผล	.010	.042	.011	.240	.810	.806	1.240
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน	-.167	.033	-.259	-5.140	.000*	.692	1.445
4. ด้านการมีความรู้	.253	.042	.296	5.953	.000*	.712	1.404
5. ด้านการมีคุณธรรม	.130	.035	.174	3.705	.000*	.802	1.247

R = .578, R² = .334, Adjusted R Square = .326, Durbin-Watson = 1.433

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4-45 พบว่า จากค่า Tolerance แต่ละค่าไม่เกินกว่า 1 และ ค่า VIF แต่ละค่าไม่เกินกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง จึงไม่ทำให้เกิดปัญหา มีความสัมพันธ์กันเอง

โดยผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวร่วมกันมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ในระดับปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น .578 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 33.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ $\pm .326$

สมการพยากรณ์ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยใช้คะแนนดิบ สามารถเขียนได้ดังนี้

$$\hat{Y} \text{ (ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย)} \\ = 1.425 + .316 \text{ (ด้านความพอประมาณ)} + .253 \text{ (ด้านการมีความรู้)} + .130 \text{ (ด้านการมีคุณธรรม)} - \\ .167 \text{ (ด้านการมีภูมิคุ้มกัน)}$$

สามารถพยากรณ์ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยโดยใช้คะแนนมาตรฐาน สามารถเขียนได้ดังนี้

$$Z \text{ (ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย)} \\ = .416 \text{ (ด้านความพอประมาณ)} + .296 \text{ (ด้านการมีความรู้)} + .174 \text{ (ด้านการมีคุณธรรม)} - .259 \text{ (ด้านการมีภูมิคุ้มกัน)}$$

โดยสามารถอธิบายอิทธิพลของตัวแปรได้ตามลำดับความสำคัญดังนี้

1. ด้านความพอประมาณ เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย เพิ่มขึ้น .416 หน่วย
2. ด้านการมีความรู้ เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย เพิ่มขึ้น .296 หน่วย
3. ด้านการมีคุณธรรม เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย เพิ่มขึ้น .174 หน่วย
4. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ลดลง .259 หน่วย

ดังนั้นสรุปได้ว่าตัวแปรด้านหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร 3 ตัวแปรได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านการมีความรู้ และด้านการมีคุณธรรม มีอิทธิพลทางบวกกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05 ส่วนด้านการมีภูมิคุ้มกัน มีอิทธิพลทางลบกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่า หลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร มีอิทธิพลทางตรงต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

5. สมมติฐานที่ 5 ความสามารถในการกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตารางที่ 4- 46 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ได้จากความถดถอยพหุคูณของความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม ที่มีอิทธิพลกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

	SS	DF	MS	F	Sig.
Regression	34.243	5	6.849	45.228	.000*
Residual	57.238	378	.151		
Total	91.481	383			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4-46 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่า ตัวแปรพยากรณ์กับตัวแปรเกณฑ์ คือ ความสามารถในการกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4-47 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม กับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตัวแปร	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
Y	1.000	.512	.462	.535	.391	.369
X ₁		1.000	.562	.566	.390	.448
X ₂			1.000	.513	.443	.409
X ₃				1.000	.507	.538
X ₄					1.000	.561
X ₅						1.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ Y หมายถึง ตัวแปรตาม คือ ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

X₁ หมายถึง ด้านการผลิต

X₂ หมายถึง ด้านการตลาด

X₃ หมายถึง ด้านการจัดการ

X₄ หมายถึง ด้านบุคลากร

X₅ หมายถึง ด้านการเงิน

จากตารางที่ 4-47 พบว่า ผลการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้น (Test of linearity) พบว่าตัวแปรอิสระ ในด้านของภาพรวม และรายด้าน มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยมีค่า (r) ตั้งแต่ .369 ถึง .535 โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการจัดการ (r = .535) รองลงมาคือด้านการผลิต (r = .512) ด้านการตลาด (r = .462) ด้านบุคลากร (r = .391) และด้านการเงิน (r = .369) ตามลำดับ จากความสัมพันธ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำมาทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุในลำดับต่อไป

ตารางที่ 4-48 ผลการวิเคราะห์ห้อิทธิพลของของความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม ที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

แบบ	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปแบบคะแนนดิบ		ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน	t	Sig.	การทดสอบสถานะร่วม	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
	(ค่าคงที่)	1.215	.147				8.249
1. ด้านการผลิต	.215	.049	.236	4.370	.000*	.567	1.765
2. ด้านการตลาด	.126	.046	.144	2.750	.006*	.600	1.666
3. ด้านการจัดการ	.237	.048	.280	4.998	.000*	.527	1.897
4. ด้านบุคลากร	.066	.037	.092	1.764	.079	.603	1.659
5. ด้านการเงิน	.001	.038	.001	.022	.982	.581	1.720

R = .612, R² = .374, Adjusted R Square = .366, Durbin-Watson = 1.475

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4-48 พบว่า จากค่า Tolerance แต่ละค่าไม่เกินกว่า 1 และ ค่า VIF แต่ละค่าไม่เกินกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง จึงไม่ทำให้เกิดปัญหา มีความสัมพันธ์กันเอง

โดยผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวร่วมกันมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ในระดับปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น .612 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 34.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ $\pm .366$

สมการพยากรณ์ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยใช้คะแนนดิบ สามารถเขียนได้ดังนี้

$$\hat{Y} \text{ (ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย)} = 1.215 + .237 \text{ (ด้านการจัดการ)} + .215 \text{ (ด้านการผลิต)} + .126 \text{ (ด้านการตลาด)}$$

สามารถพยากรณ์ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยโดยใช้คะแนนมาตรฐาน สามารถเขียนได้ดังนี้

$$Z (\text{ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย}) = .280 (\text{ด้านการจัดการ}) + .236 (\text{ด้านการผลิต}) + .144 (\text{ด้านการตลาด})$$

โดยสามารถอธิบายอิทธิพลของตัวแปรได้ตามลำดับความสำคัญดังนี้

1. ด้านการจัดการ เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย เพิ่มขึ้น .280 หน่วย
2. ด้านการผลิต เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย เพิ่มขึ้น .236 หน่วย
3. ด้านการตลาด เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย เพิ่มขึ้น .144 หน่วย

ดังนั้นสรุปได้ว่าตัวแปรด้านความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกร 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการจัดการ ด้านการผลิต และด้านการตลาด มีอิทธิพลทางบวกกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่า ความสามารถในการจัดการการประกอบเกษตรกร มีอิทธิพลทางตรงต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ตอนที่ 7 ผลการศึกษาแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

การศึกษาครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทั้งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มบุคคลที่สำคัญก่อนนโยบายในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 7 ท่าน รวมทั้งข้อมูลจากยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) และแผนยุทธศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้ให้ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 4-49 ข้อมูลผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลหลัก

ข้อมูลผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลหลัก	วันที่สัมภาษณ์
1. เกษตรอำเภอ คนที่ 1	2 กันยายน พ.ศ. 2562
2. เกษตรอำเภอ คนที่ 2	3 กันยายน พ.ศ. 2562
3. นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1	2 กันยายน พ.ศ. 2562
4. นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2	3 กันยายน พ.ศ. 2562
5. พาณิชย์จังหวัด	4 กันยายน พ.ศ. 2562
6. ผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า	4 กันยายน พ.ศ. 2562
7. ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	5 กันยายน พ.ศ. 2562
8. ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว	6 กันยายน พ.ศ. 2562
9. ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา	6 กันยายน พ.ศ. 2562
10. ตัวแทนชาวประมงพื้นบ้าน	7 กันยายน พ.ศ. 2562

หมายเหตุ: ผู้วิจัยไม่สามารถระบุชื่อและตำแหน่งของผู้บริหารแต่ละหน่วยงานได้เนื่องจากเป็นจรรยาบรรณของนักวิจัยที่จะต้องไม่เปิดเผยรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลซึ่งอาจมีผลได้ผลเสียต่อผู้ให้ข้อมูลได้

จากตารางที่ 4-49 นั้นแสดงถึงผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบไปด้วย 1. เกษตรอำเภอ จำนวน 2 ท่าน 2. นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร จำนวน 2 ท่าน 3. พาณิชย์จังหวัด จำนวน 1 ท่าน 4. ผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า จำนวน 1 ท่าน 5. ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 1 ท่าน และ 6. ตัวแทนเกษตรกร จำนวน 3 ท่าน รวมทั้งสิ้น 10 ท่าน

ตอนที่ 7.1 ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

1. ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายของรัฐบาลในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

1.1 เป้าหมายของยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ไม่สอดคล้องกับบริบทของเกษตรกรจากการศึกษาข้อมูลของยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นั้นได้วางเป้าหมายให้ภาคเกษตรกรของประเทศไทยก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลางมาเป็นมีรายได้มาก โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรนำเอานวัตกรรมเข้าใช้ในการผลิต พัฒนาเกษตรเชิงผสม ให้มีการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรอย่างเหมาะสม จนเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ (Smart farmer) ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทของเกษตรกรในประเทศไทยที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่สู้ง่าย ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ยังคงทำการเกษตรในรูปแบบเดิม โดยใช้แรงงานคนมากกว่าเครื่องจักรและเทคโนโลยี รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ยังมีน้อย ดังคำสัมภาษณ์ของ เกษตรอำเภอ คนที่ 1 นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2 และตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ที่ว่า

“ส่วนตัวมองว่า เกษตรกรในพื้นที่ยังไม่สามารถนำเอาเทคโนโลยี หรือพัฒนา นวัตกรรมในการผลิตได้ หากจะทำให้เป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์ประสบความสำเร็จอาจจะต้อง ให้ความสำคัญอย่างมาก” (เกษตรอำเภอ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“การทำให้บรรลุเป้าหมายที่จะทำให้เกษตรกรในพื้นที่เป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ อาจต้อง ใช้เวลาในการพัฒนา และสนับสนุนเกษตรกรกันอย่างมาก เพราะปัจจุบันเกษตรกรยังนำเทคโนโลยี เข้ามาใช้สำหรับการผลิตน้อยมาก” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

“นโยบายล่าสุดที่ให้เกษตรกรเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์นั้นมีปัญหาที่ว่าเกษตรกรหลาย ๆ คนยังไม่รู้จะเทคโนโลยีเท่าที่ควร ภาครัฐควรเข้ามาให้ความรู้ด้วย” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูก ยางพารา, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาจากแผนยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี จะพบว่า เป้าหมายของแผนฯ ดังกล่าวอีกประการคือ การมุ่งพัฒนาให้เกษตรกรมีการผลิตสินค้าเกษตรที่มี คุณภาพดี มีมาตรฐานความปลอดภัย ไม่ใช่สารเคมีในการผลิต จึงทำให้มีต้นทุนในการผลิตที่สูงเพื่อ ป้องกันภัยจากศัตรูพืช และทำให้ต้องจำหน่ายสินค้าเกษตรในราคาสูงตามไปด้วย โดยถึงแม้ว่า ปัจจุบันกระแสนิยมของสินค้าเกษตรออร์แกนิกจะเติบโตอย่างมาก แต่การตลาดนั้นยังถูกขาดอยู่ใน เฉพาะเกษตรกรฟาร์มใหญ่ และจัดจำหน่ายอยู่ในร้านจำพวก โมเดิร์นเทรดเท่านั้น การกระจายสินค้า

ของเกษตรกรรายย่อยยังคงมีปัญหาและอุปสรรคยังไม่มีตลาดรองรับ จึงเป็นสิ่งที่กระทรวงเกษตรจะต้องตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว ดังคำสัมภาษณ์ของตัวแทนเกษตรกร ที่กล่าวว่า

“กรมส่งเสริมการเกษตร พยายามให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบไร้สารเคมี แต่ในมีต้นทุนที่สูง เราต้องขายในราคาที่สูงขึ้น โดยตลาดที่รับซื้อก็มีไม่มาก เพราะเค้าก็รับจากฟาร์มใหญ่ ๆ เกษตรกรรายย่อยก็ลำบาก” (ตัวแทนเกษตรกร, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

1.2 ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายด้านการเกษตร

นโยบายภาครัฐที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นโครงการระยะสั้น และขาดความต่อเนื่อง ทำให้ภาคการเกษตรไม่ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในการพัฒนา ซึ่งความไม่ต่อเนื่องของนโยบายด้านการเกษตรก็เป็นผลเนื่องมาจากความไม่เสถียรภาพทางการเมือง รัฐบาลมีการเปลี่ยนหัวหน้าอานาจอยู่บ่อยครั้ง ทำให้นโยบายมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด ดังการให้สัมภาษณ์ของเกษตรกรอำเภอ คนที่ 2, นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1 และเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไว้ว่า

“นโยบายด้านเกษตรไม่ค่อยมีความต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เป็นโครงการระยะสั้น อาทิ การประกันรายได้ ประกันราคาข้าว พอเปลี่ยนรัฐบาลก็เปลี่ยนนโยบายที่ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติก็ต้องปรับตาม ขาดความยั่งยืน” (สัมภาษณ์เกษตรกรอำเภอ คนที่ 2, เมื่อ 3 กันยายน 2562)

“ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง เป็นสาเหตุที่ทำให้นโยบายด้านการเกษตรเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดจึงทำให้การพัฒนาความมั่นคงให้เกษตรกรขาดความยั่งยืน” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“ที่ผ่านมา 20 ปี นั้นมีปัญหาการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยมาก รัฐบาลที่เข้ามาใหม่ก็มักจะเปลี่ยนนโยบายอยู่เสมอ บางนโยบายก็ได้อยู่แล้ว ก็โดนเปลี่ยน” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

เมื่อเปรียบเทียบเพียง 3 รัฐบาลที่ผ่านมา นโยบายด้านการเกษตรของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ รัฐบาลน.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ก็จะเห็นถึงความแตกต่างของแต่ละรัฐบาลอย่างชัดเจน จากข้อมูลการรวบรวมของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2557) และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2561) ได้ระบุการแถลงนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาไว้ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ในตารางที่ 5-50

ตารางที่ 4-50 สรุปนโยบายด้านการเกษตรของ 3 รัฐบาล ได้แก่ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
นางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี	นางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี	พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี
<p>1. เร่งรัดการเพิ่ม ประสิทธิภาพ การผลิตทางการเกษตรและ พัฒนา ระบบโลจิสติกส์ทางการเกษตร เพื่อ เพิ่มผลตอบแทนด้าน การเกษตร</p> <p>2. ส่งเสริมอาชีพและ ขยาย โอกาสการทำประมงโดย พัฒนาการ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ประมงชายฝั่ง และ ประมงน้ำจืด</p> <p>3. พัฒนาศักยภาพ สินค้าปศุสัตว์ โดยปรับปรุงและอนุรักษ์ พันธุ์สัตว์ เศรษฐกิจสำคัญ อาทิ โค กระบือ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ พัฒนาการ ผลิตทุกขั้นตอนให้มี ความปลอดภัยตาม มาตรฐานสากล</p> <p>4. ดูแลเสถียรภาพราคา สินค้า เกษตรและการตลาดสินค้าเกษตร โดยจัดให้มีระบบประกันความ เสี่ยงด้าน ราคาสินค้าเกษตร พัฒนา ตลาดสินค้า เกษตรล่วงหน้าให้มี ความเข้มแข็ง สร้างตลาดกลางเพื่อ การค้าส่ง และค้าปลีก สินค้าเกษตร ในทุกภูมิภาค ผลักดันให้มี การเปิด ตลาดสินค้าเกษตรแห่งใหม่ให้ ครอบคลุมทั่วโลก</p> <p>5. ส่งเสริมการเพิ่ม มูลค่าสินค้า เกษตรโดยส่งเสริมการวิจัย และ</p>	<p>1. ส่งเสริมสนับสนุนให้สภา เกษตรกรแห่งชาติเป็นกลไก ของเกษตรกรในการสื่อสารกับ รัฐบาลและร่วมกันพัฒนา เกษตรกรด้วยตนเองตาม เจตนารมณ์ของกฎหมาย</p> <p>2. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พืช โดยการวิจัยและพัฒนาสาย พันธุ์ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตสูง ด้านทาน ต่อโรคและแมลงศัตรูพืช ใช้ปุ๋ย ตามคุณสมบัติของดินแต่ละ ชนิด เพื่อลดต้นทุนการผลิตและ พัฒนาคุณภาพผลผลิต</p> <p>3. เพิ่มศักยภาพกระบวนการ ผลิตด้านปศุสัตว์ให้ได้ มาตรฐาน ปลอดภัย เป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อม เพียงพอกับ ความต้องการภายในประเทศ และการส่งออก</p> <p>4. พัฒนาการประมง ทั้งใน การเพาะเลี้ยงและในแหล่งน้ำ ธรรมชาติ โดยการฟื้นฟู ทรัพยากรประมงและจัด ระเบียบการทำประมงให้สมดุล กับศักยภาพการผลิตตาม ธรรมชาติ ขยายพื้นที่อนุรักษ์</p>	<p>1. รักษาเสถียรภาพราคา สินค้าเกษตรและรายได้ให้กับ เกษตรกรในสินค้าเกษตร สำคัญ อาทิ ข้าว ยางพารา มัน ลำปะหูลัง ปาล์ม อ้อย และ ข้าวโพดโดยผ่านเครื่องมือและ มาตรการที่เหมาะสม มี ประสิทธิภาพ</p> <p>2. ลดต้นทุนและเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิตที่ เหมาะสมและไม่ก่อให้เกิด ภาระทางการเงินการคลังของ ภาครัฐ</p> <p>3. พัฒนาองค์กรเกษตรกร และเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยเพิ่ม ทักษะการประกอบการและ พัฒนาความเชื่อมโยงของกลุ่ม เกษตรกร วิชาทกิจชุมชน และ สหกรณ์ในทุกระดับ โดยเฉพาะด้านการตลาด การค้าออนไลน์ ระบบบัญชี</p> <p>4. ส่งเสริมการสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับ สินค้า เกษตร เพื่อยกระดับรายได้และ คุณภาพชีวิตให้กับเกษตรกร</p> <p>5. ดูแลเกษตรกรผู้มีรายได้น้อยให้สามารถเข้าถึงและใช้</p>

ตารางที่ 4-50 (ต่อ)

นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี	นางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี	พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี
<p>พัฒนามาตรฐานการผลิตและความปลอดภัยด้านสินค้าเกษตรและอาหาร</p> <p>6. สร้างความมั่นคงด้านอาหาร โดยส่งเสริมการทำเกษตรตามแนวพระราชดำริขยายกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ โครงการอาหารกลางวัน และธนาคารโค กระบือ ตามแนวพระราชดำริ และสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์</p> <p>7. เร่งรัดการจัดการแหล่งน้ำให้ทั่วถึงและเพียงพอ รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำเพื่อการผลิตทางการเกษตร</p> <p>8. ค้ำจุนและรักษาพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรมที่ได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านชลประทานแล้ว เพื่อเป็นฐานการผลิตทางการเกษตรในระยะยาวฟื้นฟูคุณภาพดิน จัดหาที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรยากจนในรูปของธนาคารที่ดิน และเร่งรัดการออกเอกสารสิทธิให้แก่เกษตรกรยากจนและชุมชนที่ทำกินอยู่ในที่ดินของรัฐที่ไม่มีสภาพป่าแล้วในรูปของโฉนดชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาการเกษตรในรูปแบบของนิคมการเกษตร</p>	<p>เพื่อการประมงทะเลพื้นบ้าน ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แสวงหาช่องทางทำประมงในน่านน้ำต่างประเทศที่ไม่ขัดต่อระเบียบขององค์การระหว่างประเทศและประเทศที่นำเข้า</p> <p>5. เสริมสร้างฐานรากของครัวเรือนเกษตรกรให้เข้มแข็ง โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูก ลดต้นทุนการผลิต พัฒนาระบบการผลิตที่เป็นขั้นตอน</p> <p>6. จัดทำระบบทะเบียนครัวเรือนเกษตรกรที่มีข้อมูลการเกษตรของครัวเรือนครบถ้วน สามารถเชื่อมโยงกับบัตรเครดิตสำหรับเกษตรกร และมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ</p> <p>7. เร่งรัดพัฒนาธุรกิจการเกษตร โดยการพัฒนาสถาบันเกษตรกรในด้านธุรกิจสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่จากโครงการกองทุนตั้งตัวได้</p> <p>8. พัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรมูลค่าเพิ่มเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลก</p>	<p>ประโยชน์ที่ดินทำกิน แหล่งเงินทุน โครงสร้างพื้นฐาน และปัจจัยการผลิตต่าง ๆ</p> <p>6. ส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าเป็นพืชเศรษฐกิจ โดยการสนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ และให้ความรู้ในการบริหารจัดการเชิงพาณิชย์อย่างเหมาะสม</p> <p>7. ส่งเสริมการทำ ปศุสัตว์ให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยส่งเสริมการตลาด วิจัยและพัฒนาพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจ และสัตว์พื้นบ้าน</p> <p>8. ฟื้นฟูและสนับสนุนอาชีพการทำประมงให้เกิดความยั่งยืนบนพื้นฐานของการรักษาทรัพยากรทางการประมงและทรัพยากรทางทะเลให้มีความสมบูรณ์อย่างต่อเนื่อง</p>

ตารางที่ 4-50 (ต่อ)

นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี	นางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี	พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี
9. พัฒนาภาคเกษตรให้ มีความ เข้มแข็ง โดยสร้างและพัฒนา คุณภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ ให้มี ความสามารถในการบริหารจัดการ ผลผลิต และการบริหารองค์กร เกษตรกรรูปแบบ ต่าง ๆ ด้วยองค์ ความรู้จากนวัตกรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่ เหมาะสม	9. ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ ดำเนินการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม สร้างความเข้มแข็งภาคเกษตร และสร้างความมั่นคงทางอาหาร เพื่อเผชิญกับวิกฤตอาหาร โลก	
10. แก้ไขปัญหาหนี้สิน ฟันฟู อาชีพและความเป็นอยู่ของ เกษตรกร โดยเร่งดำเนินการจัดการ หนี้สินของ เกษตรกรทั้งในและ นอกระบบ เพื่อ บรรเทาความ เดือดร้อน และรักษาที่ดินทำกิน ให้แก่เกษตรกร		

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2557) และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2561)

จากตารางที่ 4-50 นั้นสามารถสรุปการเปรียบเทียบความแตกต่างของนโยบายด้านการเกษตรของ 3 รัฐบาล ได้แก่ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, นางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ว่า รัฐบาลของอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นั้นมุ่งเน้นการประกันรายได้ของเกษตรกรและราคาสินค้าการเกษตร และเร่งแก้ไขปัญหานี้สิน ที่ดินทำกิน ฟันฟูอาชีพและความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พอมาถึงรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จะมีการมุ่งเน้นนโยบายทางด้านการพัฒนาศักยภาพแก่เกษตรกรให้มีทักษะในการประกอบอาชีพที่ดี ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ และสนับสนุนการสร้างองค์กรด้านการเกษตร อาทิ สภาเกษตรกร สหกรณ์ การเกษตร ฯลฯ และปัจจุบันรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชามีการมุ่งเน้นที่จะยกระดับรายได้ของเกษตรกรจากการมีรายได้ปานกลางไปสู่การมีรายได้สูง รวมถึงการนำนวัตกรรมเข้ามาใช้

ในฟาร์ม ให้เป็นฟาร์มอัจฉริยะหรือฟาร์มแห่งอนาคต โดยความไม่ต่อเนื่องของนโยบายดังกล่าวนี้ เป็นอุปสรรคและปัญหาของการพัฒนาความมั่นคงของเกษตรกรอย่างยั่งยืนได้

1.3 นโยบายด้านการเกษตรขาดการสนับสนุนให้เกษตรกรเพิ่มมูลค่าให้สินค้าทางการเกษตร

จากการศึกษาพบว่าทุกคนนโยบายของรัฐบาลนั้นมุ่งเน้นเพียงการประกันราคาสินค้าทางการเกษตรแต่ไม่ได้มีการควบคุมปริมาณการผลิตจนเกินความต้องการ รวมถึงการพัฒนาสินค้าทางการเกษตรให้มีความโดดเด่น มีความแตกต่างจากคู่แข่ง ผลิตสินค้าให้มีมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ซึ่งปัจจุบันก็ได้มีการสนับสนุนถึงการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการรวมกลุ่มเกษตรกรมีปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงมารวมกันและเกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อาทิ การแปรรูปสินค้า การร่วมกันจัดจำหน่าย ฯลฯ อย่างไรก็ตามก็ยังพบปัญหาที่ว่าสินค้ายังไม่เป็นความต้องการของตลาด เนื่องจากความซ้ำซ้อนกันของสินค้า ทำให้ไม่มีตลาดรองรับ สามารถยั่งยืนได้จากคำสัมภาษณ์ของพาณิชย์จังหวัด ผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า และที่ว่า

“นโยบายของรัฐบาลนั้นมุ่งเน้นแต่การสร้างรายได้ เพิ่มรายได้ให้สูงขึ้น ประกันราคาสินค้าเกษตร แต่มักไม่ค่อยเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าทางการเกษตรสร้างความแตกต่าง มีเอกลักษณ์ ให้สามารถขายได้ราคาสูง ให้เป็นที่ต้องการของตลาด ซึ่งรายได้ก็จะตามมาเอง” (พาณิชย์จังหวัด, สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2562)

“ต้องยอมรับว่าเกษตรกรในบ้านเรานั้นทำการเกษตรแบบตาม ๆ กันช่วงหนึ่งขายยางพาราดี ก็หันมาปลูกกันจนล้นตลาดทำให้ราคาตก ตอนนี้ก็ใกล้จะเกิดกับทุเรียนแล้ว การเพิ่มมูลค่าคือสิ่งที่ควรทำไม่ว่าจะการแปรรูปสินค้าเกษตร หรือการปลูกพืชพรรณให้มีความโดดเด่น เดี่ยวรายได้ก็จะตามมาเอง” (สัมภาษณ์ผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า, สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2562)

“ปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรไม่ว่าจะกลุ่มผู้ปลูกยางพาราหรือชาวสวนชาวไร่ต่าง ๆ คือการไม่มีความสามารถในการแปรรูปสินค้าทางการเกษตร และรัฐบาลก็ไม่ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร” (สัมภาษณ์ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

1.4 นโยบายให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร

ประเด็นปัญหาเรื่องการให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตรนี้ เป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งในกลุ่มภาคตะวันออก 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งถูกพัฒนามาเป็นเมืองอุตสาหกรรมมากกว่า 40 ปี ตั้งแต่โครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด จนมาปัจจุบันเป็นโครงการระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ภายใน 3 จังหวัดประกอบไปด้วยนิคมอุตสาหกรรมกว่า 13 แห่ง มีโรงงานอุตสาหกรรมกว่า 9,652

แห่ง ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนของรัฐบาล โดยมีสิทธิพิเศษหลาย ๆ อย่างในการดึงดูดบริษัทจากต่างชาติให้เข้ามาในพื้นที่

ซึ่งเมื่อเกิดโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากก็มีผลกระทบต่าง ๆ ตามมา อาทิ ปัญหามลพิษ ปัญหาราคาที่ดินที่สูงขึ้น ซึ่งทำให้เกษตรกรที่เช่าที่ดินทำการเกษตรมีต้นทุนที่มากขึ้น รวมถึงการที่ที่ดินมีราคาสูงขึ้นก็เป็นเหตุจูงใจให้เกษตรกรบางรายขายที่ดินที่ทำการเกษตร เพื่อนำเงินมาเป็นเงินทุนในการทำอาชีพอื่นแทน จึงทำให้เกษตรกรในพื้นที่ที่มีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะ นาข้าว มันสำปะหลัง และบ่อกุ้ง ซึ่งโดยมากของนายทุนที่ซื้อที่ดินไปก็นำไปใช้ประโยชน์เป็นโรงงานอุตสาหกรรม จึงทำให้พื้นที่การเกษตรบางแห่งอยู่ภายในแหล่งอุตสาหกรรม มีผลทำให้มีมลพิษในแหล่งน้ำ แหล่งดิน และอากาศ มีผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรเป็นอย่างมาก สามารถยืนยันด้วยข้อมูลสัมภาษณ์ของเกษตรกรอำเภอ คนที่ 2 นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2 และเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ที่กล่าวไว้ว่า

“ในพื้นที่ 3 จังหวัดอีสานนั้นรัฐบาลมีนโยบายที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังคงส่งเสริมการเกษตร แต่ทว่าการส่งเสริมอุตสาหกรรม โดยที่ไม่มีการแบ่งโซนสำหรับการเกษตรมันก็ปะปนกัน อย่างแถบบางปะกง จากเมื่อก่อนเป็น บ่อกุ้ง นาข้าว เกษตรกรก็ขายที่ดินให้แก่นายทุนไปสร้างเป็นโรงงานฯ เกษตรกรรายอื่นก็ได้ผลกระทบตาม ๆ ไป แต่ด้วยราคามันดี เล้าก็อยากขายกัน” (เกษตรกรอำเภอ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

“การพัฒนาอุตสาหกรรมต้องยอมรับว่าสร้างผลกระทบต่อภาคเกษตรอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นด้านมลพิษ ราคาที่ดิน ก็ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลงอย่างต่อเนื่อง” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

“ในพื้นที่สามจังหวัดอีสานนั้นรัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่าเกษตรกรรมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทางมลพิษเยอะไปหมด ก็อยากให้รัฐบาลคุ้มครองภาคเกษตรให้มากกว่านี้” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปถึงปัญหาและอุปสรรคของนโยบายของรัฐบาลในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยได้ว่าตัวแผนยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์นั้นมีเป้าหมายที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของเกษตรกรของประเทศไทย ปัญหาความไม่เสถียรของการเมืองไทยนั้นทำให้นโยบายด้านการเกษตรนั้นไม่ต่อเนื่องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดตามขั้วอำนาจทางการเมือง อีกปัญหาก็คือประเด็นของนโยบายด้านการเกษตรที่ผ่านมาขาดการสนับสนุนให้เกษตรกรเพิ่มมูลค่าให้สินค้าทางการเกษตร และรวมถึงนโยบายให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร

2. ปัญหาและอุปสรรคของการนำนโยบายการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยไปสู่การปฏิบัติ

จากสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรนั้นสามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคของการนำนโยบายการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยไปสู่การปฏิบัติในประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

2.1 ขาดการบูรณาการงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากนโยบายส่งเสริมการเกษตร นั้นมีหน่วยงานหลักที่ปฏิบัติภารกิจนั้นมีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐหลาย ๆ หน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็น กรมส่งเสริมการเกษตร ที่มีหน่วยงานภูมิภาคอย่างเกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ สำนักงานการพาณิชย์แต่ละจังหวัด ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งจำเป็นต้องประสานงานร่วมกันจากหลายหน่วยงานในแต่ละกรม หลายกระทรวงเพื่อสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรให้มีความคุณภาพชีวิตที่ดี มีรายได้สูง ปราศจากหนี้สิน ดังคำให้สัมภาษณ์ของ เกษตรอำเภอ คนที่ 1 และผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า ที่ว่า

“การพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่เกษตรกรนั้นเกี่ยวข้องกับหน่วยงานรัฐหลายหน่วย โดยกรมส่งเสริมการเกษตรดูแลเรื่องการผลิต สำนักงานพาณิชย์ดูแลเรื่องการจัดจำหน่าย ธกส. ดูแลเรื่องเงินกู้ เงินทุนต่าง ๆ จะเห็นว่าหลายหน่วยงานการเชื่อมต่อข้อมูลระหว่างกันยังมีปัญหาอยู่มากทีเดียว” (เกษตรอำเภอ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“ต้องยอมรับว่าเรายังขาดการทำงานร่วมกันในแต่ละหน่วยงานที่ดี ยังปฏิบัติงานกันแบบต่างคนต่างทำ ไม่มีการประชุมร่วมกัน เพราะการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้นมีความเกี่ยวข้องกับหลายกระทรวง และกรมมาก” (ผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า, สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2562)

2.2 ขอบเขตด้านระยะเวลาของนโยบายที่มีจำกัด

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาหลักของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติก็คือการสั่งการที่ล่าช้าของหน่วยเหนือ ซึ่งโครงการแต่ละโครงการนั้น มีระยะเวลาที่จำกัด ในขณะที่ขอบเขตงานนั้นมีปริมาณมากทำให้ไม่สามารถทำให้โครงการสำเร็จ ได้มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ ซึ่งลักษณะงานของเกษตรอำเภอผู้ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักนั้นต้องออกไปพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ แก่เกษตรกรซึ่งมีมากกว่ากำลังพลของหน่วยงานอยู่หลายเท่า ดังนั้นเมื่อมีงานเยอะ แต่มีเวลาที่จำกัดก็ทำให้ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ดังคำให้สัมภาษณ์ของเกษตรอำเภอ คนที่ 1 และเกษตรอำเภอ คนที่ 2

“ปัญหาของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่สำคัญเลยก็คือ ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของแต่ละโครงการที่สั้นมาก ๆ ตามปีงบประมาณ คนเราก็มีน้อย ทำให้ทำงานได้ผลที่ต้องการได้ไม่เต็มที่” (เกษตรอำเภอ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“ปัญหามันอยู่ที่การสั่งการลงมาล่าช้า เวลาของโครงการก็มีความกระชั้นชิดมาก ๆ อยู่แล้ว ถ้าตัวหนังสือไม่ลงมาเราก็ทำอะไรไม่ได้ พอมาซ้ำประสิทธิผลของงานก็ทำไม่ได้เต็มที่” (เกษตรอำเภอ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

2.3 ความล่าช้าของระบบราชการ

จากการศึกษาพบว่า ความล่าช้าของระบบราชการ นั้นเป็นปัญหาและอุปสรรคของการนำนโยบายด้านเกษตรไปสู่การปฏิบัติเป็นอย่างมาก ทั้งการบริหารจัดการองค์กรที่ต้องรอการสั่งการ การขออนุมัติงบประมาณ เพิ่มกำลังคนให้มากขึ้น นั้นต้องทำตามระเบียบซึ่งไม่ทันต่อความต้องการ ดังคำให้สัมภาษณ์ของเกษตรอำเภอ คนที่ 1 และนักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2

“อีกเรื่องนอกจากเวลาที่ค่อนข้างจำกัด ยังจะต้องมาประสบกับระบบขั้นตอนการทำงานตามระบบราชการ บางทีมันไม่ทันการมาก อย่างเราต้องการคน และงบประมาณแบบเร่งด่วนเพื่อช่วยเหลือพี่น้องเกษตรกรก็ทำไม่ได้ ถ้าองค์กรของรัฐลดระบบราชการได้บ้างจะทำงานได้สะดวกขึ้น” (เกษตรอำเภอ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“อย่างที่รู้กันเรื่องของระบบราชการที่ค่อนข้างล่าช้า อย่างบางโครงการนายกท่านประกาศผ่านสื่อไปแล้ว แต่หนังสือสั่งการยังไม่ลงมาเราก็ไม่มีอำนาจ พี่น้องเกษตรกรเค้าพอได้ข่าวก็มาถามหาในทันที แบบนี้เป็นต้น” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

2.4 ทรัพยากรทางการบริหารมีไม่เพียงพอ

ปัญหาอุปสรรคอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญก็คือความไม่เพียงพอของทรัพยากรทางการบริหาร โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคล ที่สำนักงานเกษตรอำเภอมียุคลากรไม่เพียงพอในการควบคุมดูแลเกษตรกรที่มีมากกว่าบุคลากรอยู่หลายเท่าตัวได้ รวมทั้งงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์อาคารสำนักงานในหลาย ๆ สำนักงานเกษตรอำเภอก็มีความเก่าไม่ทันสมัยในการใช้งานเป็นสิ่งที่ทำให้การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติไม่เกิดประสิทธิภาพ ดังคำให้สัมภาษณ์ของเกษตรอำเภอ คนที่ 2 และนักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1

“อีกประเด็นก็คือความเพียงพอของกำลังคน และวัสดุ เครื่องไม้ เครื่องมือที่ใช้ในการทำงานเรามีไม่เพียงพอ ไม่ทันสมัย อาคารสำนักงานก็ค่อนข้างเล็ก ก็ทำงานได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ” (เกษตรอำเภอ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

“ปัญหาที่สำคัญของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานเราก็คือคนเราไม่เพียงพอ บางวันเราต้องวิ่งไปช่วยเหลือพี่น้องเกษตรกรกันทั้งวันเช้าจรดเย็น ไม่ได้พักเพราะงานเยอะมากแต่นี้น้อย” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปถึงปัญหาและอุปสรรคของการนำนโยบายของรัฐบาลในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยไปสู่การได้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นยังมีปัญหาของการบูรณาการงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขอบเขตด้านระยะเวลาของนโยบายที่จำกัด มีความกระชั้นชิด ต้องปฏิบัติงานด้วยความรวดเร็ว ความล่าช้าของกระบวนการ ขั้นตอนการทำงานตามแบบระบบราชการ และทรัพยากรทางการบริหารมีไม่เพียงพอ

3. ผลกระทบของนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่มีต่อการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

3.1 ด้านเศรษฐกิจ

3.1.1 ขาดแหล่งที่รับซื้อสินค้าทางการเกษตร

จากการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคตะวันออก ผลกระทบอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนก็คือราคาที่ดินที่พุ่งสูงขึ้น ในแหล่งอุตสาหกรรม ซึ่งราคาดังกล่าวก็เป็นสิ่งจูงใจให้ครอบครัวเกษตรกรหลาย ๆ รายเลือกขายที่ดินทำกินให้นายทุนนำไปพัฒนาเป็นโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งโรงสีข้าว ลานมัน ที่รับซื้อยางพารา ก็ลดน้อยถอยลงแปรเปลี่ยนเป็นโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด จึงทำให้สถานที่รับซื้อสินค้าทางการเกษตรลดลง เกษตรกรต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ มากขึ้นเพื่อนำผลผลิตไปจำหน่าย หรือบางชนิดที่ไม่เป็นที่นิยมก็ขาดตลาดรับซื้อเป็นผลกระทบที่เกิดจากนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างเห็นได้ชัด ดังคำให้สัมภาษณ์ของเกษตรกรอำเภอ คนที่ 2 นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1 และเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ที่ว่า

“ตลอด 30 ปีที่ผ่านมาหลังจากพัฒนาอุตสาหกรรมที่ดินก็สูงขึ้น ราคาที่ยั่วยวนใจก็ทำให้เกษตรกรบางรายตัดสินใจขายที่ดิน รวมถึงแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตรก็เปลี่ยนมาเป็นโรงงาน ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ขาดแหล่งซื้อสินค้าการเกษตร” (เกษตรกรอำเภอ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

“ปัญหาหลักเลยก็คือในจังหวัดเราโรงสีข้าว แหล่งรับซื้อน้ำยางลดน้อยลงไปมาก เกษตรกรก็ต้องหาแหล่งรับซื้อใหม่ บางทีต้องขับรถไปขายต่างจังหวัดก็มี” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“การเปลี่ยนเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมนั้นทำให้สถานที่รับซื้อสินค้าทางการเกษตรอย่างโรงสี โรงงานแปรรูปต่างๆ ก็ขายที่ดินให้โรงงานอุตสาหกรรมทำให้ขาดแคลนแหล่งรับซื้อ” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

3.1.2 ความไม่แน่นอนของราคาสินค้าเกษตร และต้นทุนที่ใช้ในการผลิต

จากข้อมูลรายงานผลภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2561 และแนวโน้มปี 2562 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่า จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาคการเกษตรของไทยยังคงประสบกับปัญหามากมาย เช่น ราคาสินค้าเกษตรที่ขาดเสถียรภาพ การใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรที่ยังอยู่ระดับสูง รวมถึงราคาสินค้าเกษตรและอาหารในตลาดโลก ในปี พ.ศ. 2561 ของโลกก็มีการปรับลดลง แม้ว่ารัฐบาลจะได้กำหนดแนวทางและมาตรการในการช่วยเหลือต่าง ๆ มาโดยตลอด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561)

ภาพรวมของเกษตรกรรวมภายใน 3 จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ 1. จังหวัดชลบุรี มีการทำเกษตรเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ข้าว ยางพารา อ้อย และการประมง 2. จังหวัดระยอง มีการทำเกษตรเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ การทำประมง การปศุสัตว์ ยางพารา มันสำปะหลัง ทุเรียน เงาะ และมังคุด และ 3. จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการทำเกษตรเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ข้าว มะม่วง มันสำปะหลัง กุ้ง ยางพารา มะม่วงน้ำดอกไม้ การปศุสัตว์ และการประมง ซึ่งพืชที่สำคัญของทั้ง 3 จังหวัดนั้นก็ คือ ข้าว ยางพารา และผลไม้ นั้นมีการปลูกกันอย่างกว้างขวางเมื่อผลผลิตของดอกออกผลตรงกันก็มักจะทำให้ราคาตกต่ำลง โดยเฉพาะยางพารา และมันสำปะหลัง ซึ่งก็เกิดจากการที่ภาครัฐไม่เข้าไปแนะนำ ชี้แนะให้เกษตรกรปลูกพืชที่แตกต่างไปจากตลาดหรือสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลผลิต โดยการผลิตที่มีนวัตกรรม โดดเด่น และแตกต่างไปจากสินค้าประเภทเดียวกันในตลาด ดังคำให้สัมภาษณ์ของตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา พาณิชย์จังหวัด และผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า

“ราคายางพารานั้นตกลงอยู่ตลอดเวลาไม่มีความแน่นอน รวมถึงสินค้าเกษตรอื่น ๆ ด้วย แตกต่างกับราคาค่าต้นทุนที่สูงขึ้นอยู่ตลอดเวลา” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

“การที่เกษตรกรปลูกพืชเศรษฐกิจตาม ๆ กัน เช่น ยางพารา เงาะ มังคุด เมื่อผลผลิตออกผลมาพร้อมกันในตลาด ในขณะที่ความต้องการซื้อมีเท่าเดิม ก็จะทำให้ราคาสินค้าต่ำลงตามกลไกของตลาด” (พาณิชย์จังหวัด, สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2562)

“เรื่องของดีมานด์ ซัพพลาย ตามหลักเศรษฐศาสตร์ นั้นทำให้เห็นภาพเลยเกษตรกรบ้านเราจะเสียโอกาสปลูกพืชเศรษฐกิจที่ขายได้ราคาตาม ๆ กัน พอปลูกกันเยอะก็ล้นตลาด

ราก็ตกลงเป็นเรื่องปกติมาก ๆ ” (ผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า, สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2562)

3.2 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2.1 แหล่งน้ำธรรมชาติมีจำนวนลดลงจากการพัฒนาพื้นที่เป็นภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากเศรษฐกิจของจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา นั้นมีเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การศึกษา ส่งผลให้มีประชากรเดินทางมาภายในพื้นที่เป็นจำนวนมาก มีประชากรแฝงเข้ามาทำงาน มาเรียนหนังสือ ทำให้มีความต้องการใช้น้ำเป็นจำนวนมาก ทำให้ความต้องการน้ำดิบเพื่ออุตสาหกรรมและการอุปโภคบริโภคขยายตัวอย่างรวดเร็ว ดังนั้นปริมาณน้ำธรรมชาติจึงไม่เพียงพอกับความต้องการ เนื่องจากในพื้นที่มีอ่างเก็บน้ำที่สำคัญอยู่ไม่กี่แห่ง รวมถึงการสร้างนิคมอุตสาหกรรมก็ทำให้แหล่งน้ำธรรมชาติ นั้นสูญไป รวมถึงปัญหามลพิษ น้ำเสียต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามมาจากแหล่งอุตสาหกรรมเป็นผลกระทบที่ต่อเนื่องอย่างเป็นลูกโซ่ ดังคำให้สัมภาษณ์ของเกษตรกรอำเภอ คนที่ 1 ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และนักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1 ที่ว่า

“ปัญหาหลักของเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็คงเป็นเรื่องของแหล่งน้ำที่ไม่เพียงพอในพื้นที่ของชลบุรี และระยองซึ่งมีแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่เพียงไม่กี่แห่ง” (เกษตรกรอำเภอ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“ปัญหาแหล่งน้ำธรรมชาติที่ขาดแคลน บางปีฝนน้อยก็ไม่มีน้ำทำนาเลย รวมถึงมลพิษในน้ำด้วย” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

“แหล่งชลประทานในพื้นที่นั้นมีไม่เพียงพอ ในจังหวัดมีแหล่งน้ำที่สำคัญอยู่ไม่กี่แห่ง ยิ่งถ้าปีไหนฝนตกน้อยก็ยิ่งทำให้ไม่มีน้ำใช้ทางการเกษตร” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

3.2.2 ปัญหามลพิษในสภาพแวดล้อม

จากการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมนั้นผลกระทบที่ตามมาคือปัญหามลพิษทั้งทางอากาศ ทางเสียง กลิ่น และในน้ำ โดยเฉพาะปัญหามลพิษในแหล่งน้ำนั้นส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรและประมงมากที่สุด ในจังหวัดชลบุรี และระยอง ดังคำให้สัมภาษณ์ของเกษตรกรอำเภอ คนที่ 1 นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1 และตัวแทนชาวประมงพื้นบ้าน ที่ว่า

“การเติบโตของนิคมอุตสาหกรรมนั้นทำให้เกิดปัญหามลพิษตามมา เนื่องจากความหละหลวมของเจ้าหน้าที่ในการปราบปราม” (เกษตรกรอำเภอ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“ปัญหามลพิษในน้ำ นั้นเกิดจากการลักลอบปล่อยสารเคมีต่าง ๆ ลงแม่น้ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรและประมงอย่างเห็นได้ชัด” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต เกษตรกร คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

“ปัญหามลพิษในน้ำ นั้นทำให้สัตว์ในทะเลมีจำนวนน้อยลง จากที่เคยจับได้มาก ก็ได้น้อยกว่าเดิม” (ตัวแทนชาวประมงพื้นบ้าน, สัมภาษณ์, 7 กันยายน 2562)

โดยจากข้อมูลรายงานสถานการณ์และแนวโน้ม การเปลี่ยนแปลง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ระเบียบเศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออก ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 13 (ชลบุรี) ดำเนินการสำรวจคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน (แม่น้ำและคลองสาขา) เขตพื้นที่ จังหวัด ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง จำนวน 8 แหล่งน้ำ รวม 35 จุด โดยทำการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพน้ำภาคสนามและเก็บตัวอย่างน้ำ เพื่อตรวจ วิเคราะห์คุณภาพน้ำ ทางด้านกายภาพ เคมี และแบคทีเรีย จำนวน 4 ครั้งต่อปี ข้อมูลการประเมินจากดัชนีคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน (Water Quality Index , WQI) ในปี พ.ศ. 2560 โดยเก็บข้อมูลในช่วงพฤศจิกายน 2559 กุมภาพันธ์ 2560 พฤษภาคม 2560 และสิงหาคม 2560 พบว่ามีคุณภาพน้ำผิวดิน อยู่ในเกณฑ์พอใช้ – เลื่อมโทรม รายละเอียดดังตารางที่ 4-51

ตารางที่ 4-51 คุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดินในพื้นที่ ระเบียบเศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออก ปี 2560

เกณฑ์คุณภาพน้ำ	ค่า WQI	แหล่งน้ำผิวดิน
ดีมาก	91 - 100	-
ดี	71 - 90	-
พอใช้	61 - 70	แม่น้ำบางปะกง จ.ฉะเชิงเทรา, แม่น้ำประแส จ.ระยอง, คลองตำหรุ จ.ชลบุรี
เลื่อมโทรม	31 - 60	คลองนครเนื่องเขต, คลองท่าไข่, คลองท่าลาด จ.ฉะเชิงเทรา แม่น้ำระยอง จ.ระยอง
เลื่อมโทรมมาก	0 - 30	คลองพานทอง จ.ฉะเชิงเทรา

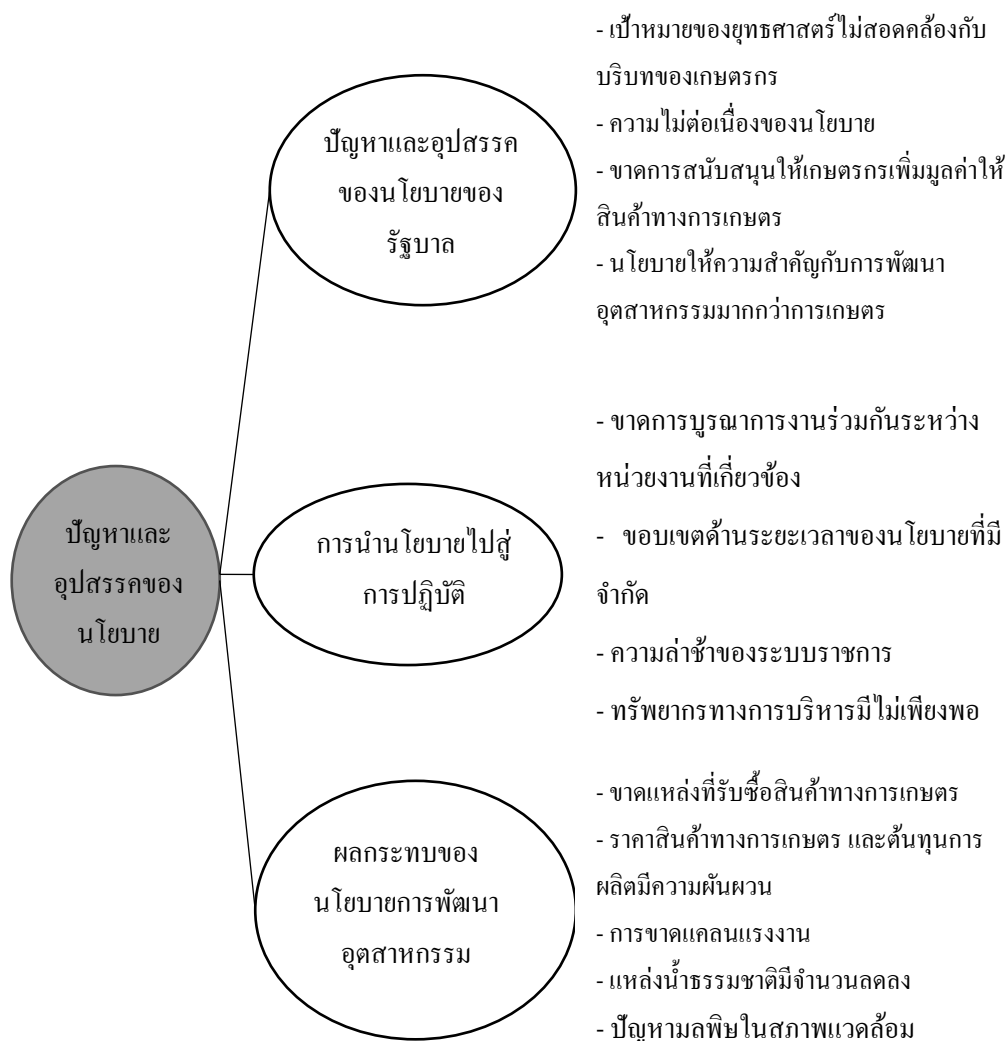
ที่มา: รายงานสถานการณ์และแนวโน้ม การเปลี่ยนแปลง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ระเบียบเศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออก ปี 2560, สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษ (2560)

หมายเหตุ คชนี้คุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน (Water Quality Index: WQI) แสดงถึงสถานการณ์ของ คุณภาพน้ำในภาพรวม โดยพิจารณาจากค่าคุณภาพน้ำ 5 พารามิเตอร์ ได้แก่ออกซิเจนละลาย (DO) ความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ (BOD) แบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด (TCB) แบคทีเรียกลุ่ม ฟีคอลลโคลิฟอร์ม (FCB) แอมโมเนีย – ไนโตรเจน(NH₃)

นอกจากจากความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำจืดแล้วนั้น คุณภาพของน้ำทะเลชายฝั่ง ก็ย่ำแย่ลงอีกเช่นกัน นั้นจากข้อมูลการประเมินคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง โดยการดำเนินการติดตาม และตรวจสอบของ สำนักงานสิ่งแวดล้อมที่ 13 (ชลบุรี) ร่วมกับกรมควบคุมมลพิษ โดยพิจารณาจาก ค่า MWQI (Marine Water Quality Index) ในปีพ.ศ. 2559 พบว่าคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งในเขตพื้นที่ ภาคตะวันออก ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ ที่ดี ร้อยละ 47 พอใช้ร้อยละ 38 เสื่อมโทรม ร้อยละ 13 และ เสื่อมโทรมมาก ร้อยละ 2

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงปัญหามลพิษในน้ำในพื้นที่ ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออก ได้เป็นอย่างดีซึ่งปัญหาดังกล่าวมีผลกระทบต่อ การเกษตรอย่าง หลีกเลียงไม่ได้ โดยเฉพาะกลุ่มชาวประมงชายฝั่งที่มีผลกระทบต่ออย่างแน่นอน

โดยจากประเด็นข้างต้นสามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคของนโยบายรัฐบาลที่มีผล ต่อการสร้าง ความมั่นคงในชีวิตในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย ได้ดังรายละเอียดในภาพที่ 4-1



ภาพที่ 4-1 ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายรัฐบาลที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงในชีวิตในการประกอบอาชีพเกษตรกรของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

4. ปัญหาและอุปสรรคของความมั่นคงในชีวิตในการประกอบอาชีพเกษตรกรของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

4.1 ด้านที่อยู่อาศัย

4.1.1 การไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

ปัญหาที่มีต่อความมั่นคงของเกษตรกรมากที่สุดปัจจัยหนึ่งก็คือ ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรที่ดิน จากข้อมูลของ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2560) ตามรายงานเรื่องภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2561 และแนวโน้มปี 2562 นั้นพบว่าเกษตรกรร้อยละ

42 หรือ 1.72 ล้านครัวเรือน ไม่มีที่ทำกินหรือมีที่ดินแต่ไม่เพียงพอและต้องเช่า ในขณะที่มีเกษตรกรทั่วประเทศที่ต้องเช่าที่ดินถึง 2.6 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 45 ของเกษตรกรทั้งหมด โดยปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าจากอดีตถึงปัจจุบันปัญหาการกระจุกตัวของที่ดิน ส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อการไร้ที่ทำกินของเกษตรกร เป้าหมายการยึดครองที่ดินของนายทุนปัจจุบัน อาจไม่ใช่เพื่อให้เกษตรกรเช่าทำกินเช่นในอดีต แต่เพื่อเก็งกำไรและลงทุนด้านธุรกิจ ทั้งด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม อสังหาริมทรัพย์ และการท่องเที่ยว มีลักษณะเก็บสะสมทั้งที่ดินแปลงเล็ก แปลงใหญ่ ที่ดินเปล่า ที่ทำการเกษตร ที่นา ที่ไร่ กระจายในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ มีความสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ที่ว่า

“ปัญหาส่วนใหญ่ก็คือเกษตรกรชาวนาเราส่วนใหญ่ยังคงเช่าที่ดินคนอื่นทำนา มันไม่แน่นอนอนบางทีเจ้าของที่ก็ขึ้นค่าเช่า หรือถ้าเจ้าของที่ก็คือไม่มีที่ดินทำกินเลย” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

“ปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงต้องเช่าพื้นที่ดินทำกิน ซึ่งก็เป็นต้นทุนที่ต้องบอกว่าไม่แน่นอนเพราะจะถูกขึ้นค่าเช่าหรือไม่ต่อสัญญาเมื่อใดก็ได้” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

4.1.2 ความไม่มั่นคงทางรายได้ทำให้เข้าถึงแหล่งเงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยได้ยากขึ้น

อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่มีความไม่มั่นคงทางรายได้เป็นอย่างมาก ผลผลิตทางการเกษตรนั้นแปรเปลี่ยนตามสภาพอากาศ การเกิดภัยพิบัติ ปัญหาสินค้าล้นตลาด สินค้าขาดแคลนนั่นส่งผลให้ราคาสินค้าทางการเกษตรนั้นเพิ่มขึ้นลดลงตามกลไกทางการตลาดได้ทั้งสิ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรที่บางรายยึดถืออาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลัก ซึ่งความไม่แน่นอนทางด้านรายได้นี้เป็นความเสี่ยงที่ทางธนาคารพิจารณาการเข้าถึงสินเชื่อได้ ฉะนั้นการขอสินเชื่อจากธนาคารเพื่อที่อยู่อาศัยจึงทำได้ยากมากขึ้น ดังการให้สัมภาษณ์ของผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2 และตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ที่กล่าวว่า

“ปัญหาที่สำคัญก็คือการมีรายได้ที่แน่นอนของเกษตรกรหลาย ๆ รายบางปีรายได้ดี บางปีรายได้น้อยลง ก็เป็นสิ่งที่ธนาคารใช้พิจารณาในการขอสินเชื่อ ยิ่งที่อยู่อาศัยยิ่งทำได้ยากต้องใช้เงื่อนไขหลาย ๆ อย่างในการพิจารณา” (ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์, สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2562)

“การมีรายได้ที่ไม่แน่นอนของกลุ่มเกษตรกรจะทำให้เข้าถึงสินเชื่อสำหรับที่อยู่อาศัยได้ยากขึ้น” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2, เมื่อ 3 กันยายน 2562)

“เกษตรกรปลูกข้าว นั้นมีรายได้ที่ไม่ค่อยแน่นอนจากปัจจัยหลาย ๆ อย่างเช่น สภาพอากาศ ราคาข้าวทั่วโลก ฯลฯ การเข้าถึงเงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยนั้นทำได้ยากขึ้น” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

4.2 ด้านสุขภาพร่างกาย

4.2.1 ปัญหาสุขภาพจากสารเคมี

จากการศึกษาพบว่าอาชีพเกษตรกรนั้นมีความเสี่ยงที่จะมีปัญหาทางด้านสุขภาพจากหลาย ๆ ปัจจัย โดยเฉพาะจากการใช้สารเคมี ในปัจจุบันการขยายตัวของปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้น มีการใช้สารเคมีอย่างเข้มข้น ทุกฤดูการผลิตไม่ว่าจะเป็นข้าว พืชไร่ พืชสวน หากได้ออกไปในไร่นาก็จะได้กลิ่นสารเคมีกำจัดหญ้ากำจัดแมลงทั่วทุกหนแห่ง เกิดผลกระทบต่อทั้งเกษตรกรเองและผู้บริโภคซึ่งเกษตรกรเองก็เป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงในฐานะเป็นผู้ใช้ยาและ เป็นผู้บริโภค ผลผลิตด้วย โดยสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสามารถเข้าสู่ร่างกายได้หลายทางโดยการสัมผัสทางผิวหนัง การสูดหายใจละอองที่ พุ้งกระจายในอากาศ และการรับประทานอาหาร น้ำดื่มที่มีสารเคมีปนเปื้อน ซึ่งสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อการเกิดโรคร้ายมากมาย ที่รุนแรงคือโรคมะเร็งในเม็ดเลือดขาว ซึ่งผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรอำเภอ คนที่ 2 และ นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1

“การที่เกษตรกรต้องทำงานกลางแจ้ง และใช้สารเคมี ต้องสูดดมสารเคมี กันมากก็มีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของเกษตรกรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้” (เกษตรกรอำเภอ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

“ด้วยการมุ่งเน้นปลูกพืชเชิงเดี่ยว และความต้องการให้ผลผลิตมีประสิทธิภาพ ปลอดภัยจากแมลง ให้สามารถขายได้ เกษตรกรก็ต้องใช้สารเคมี ฉีดพ่นกันตลอด เค้าก็สูดดมเข้าไป ถึงแม้จะมีเครื่องป้องกัน ก็ไม่สามารถป้องกันได้ 100 เปอร์เซ็นต์” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

4.2.2 ความเสี่ยงจากการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน

องค์การแรงงานระหว่างประเทศระบุว่าเกษตรกร เป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการสัมผัสปัจจัยอันตรายจากการ ทำงาน จากบริบทการทำงานเกษตรกรจะต้องเผชิญ ปัจจัยอันตรายจากการทำงานที่หลากหลาย ทั้งปัจจัย อันตรายด้านกายภาพ ด้านเคมีด้านชีวภาพ ด้านการ และด้านจิตสังคม องค์การแรงงานระหว่างประเทศระบุว่าเกษตรกร เป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการสัมผัสปัจจัยอันตรายจากการ ทำงาน จากบริบทการทำงานเกษตรกรจะต้องเผชิญ ปัจจัยอันตรายจากการทำงานที่หลากหลาย (จิ๋ว เชาว์ถาวร, 2557) โดยความเสี่ยงที่มีต่อการเกิดอุบัติเหตุที่นั่นมาจากการใช้เครื่องมือหนัก เช่น รถแทร็คเตอร์ เครื่องตัดหญ้า กรรไกร เครื่องมือมีคม การเลี้ยงสัตว์ เครื่องมือหาลา ฯลฯ รวมถึง

ลักษณะทางกายภาพของการทำงานของเกษตรกรก็มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ อาทิ การพลัดตกจากที่สูง การลื่นล้ม ฯลฯ มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุของเกษตรกรทั้งสิ้น ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1 และ ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ที่ได้กล่าวว่า

“การทำงานภาคการเกษตรนั้นไม่มีเครื่องมือที่มีความเสี่ยงให้เกษตรกรเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานได้” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“การทำงานในไร่ ในสวนก็มีความเสี่ยงที่จะเกิดอุบัติเหตุ เช่นพลัดตกจากที่สูง การลื่น หกล้ม” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

4.2.3 ปัญหาสุขภาพจากสภาพแวดล้อมและลักษณะการทำงานด้านการเกษตร
การทำงานในภาคเกษตร มีโอกาสได้รับสิ่งคุกคามต้องทำงานท่ามกลางแจ้ง ต้องเจอกับแสงแดดที่บางเดือนในฤดูร้อนนั้นมีอุณหภูมิสูงกว่า 40 องศา ทำให้เกิดการสูญเสียน้ำจากเหงื่อออกมากเกินไป อ่อนเพลีย หมดสติ เป็นลมแดด และอาจเสียชีวิตได้ ในหน้าฝนก็ต้องพบกับฝน ซึ่งก็ส่งผลให้เกิดอาการป่วย เป็นไข้ได้ ซึ่งเป็นภาวะเสี่ยงที่จะมีผลต่อสุขภาพของเกษตรกรรวมทั้งมลพิษจากอุตสาหกรรมในพื้นที่ทั้งทางอากาศ ทางน้ำ และในดิน ซึ่งอยู่รอบตัวเกษตรกรในพื้นที่ ดังการให้สัมภาษณ์ของเกษตรกรอำเภอ คนที่ 1 และ เกษตรอำเภอ คนที่ 2 ที่ได้กล่าวว่า

“เกษตรกรหลาย ๆ ชนิด ทั้ง นาข้าว ไร่อ้อย มันสำปะหลัง สับปะรด นั้นต้องทำงานกลางแจ้งกลางฝน มีความเสี่ยงที่จะทำให้มีอาการป่วยไข้ ไม่สบายได้” (เกษตรกรอำเภอ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“การทำงานกลางแจ้งนั้นสามารถเจอมลพิษจากอุตสาหกรรมในพื้นที่ได้ง่ายทั้งทางอากาศ น้ำ หรือในดิน” (เกษตรกรอำเภอ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

นอกจากนั้นเกษตรกรยังมีความเสี่ยงจากปัญหาเออร์โกโนมิกส์ หรือการต้องปฏิบัติงานในท่าทางและสภาพการทำงานที่ไม่เหมาะสม อาจทำให้เกิดอาการปวดหลัง ปวดกล้ามเนื้อ และอาการบาดเจ็บของกล้ามเนื้อและข้อ ซึ่งเป็นปัญหาสุขภาพที่มักเกิดขึ้นในเกษตรกรส่วนใหญ่ ดังการให้สัมภาษณ์ของ นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2

“ลักษณะการทำงานของเกษตรกรในไทยนั้นยังไม่ถูกสุขลักษณะทางกายภาพนัก การใช้ท่าทางที่ไม่ถูกต้อง การยกของหนักโดยไม่มีเครื่องทุ่นแรง หรืออุปกรณ์ป้องกันหลัง ก็ทำให้ได้รับการบาดเจ็บได้” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

4.3 ด้านอาหาร

4.3.1 ความนิยมในการปลูกพืชเศรษฐกิจมากกว่าพืชครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันเกษตรกรหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจกันมากขึ้น เช่น ยางพารา ยูคาลิปตัส ปาล์ม น้ำมัน และเป็นไปในลักษณะขอพืชเชิงเดี่ยว ไม่เน้นการปลูกพืช ครัวเรือน ที่เป็นอาหารในชีวิตประจำวันได้ เช่น ผักต่าง ๆ มะนาว เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย ในครัวเรือน ถ้ามีมากก็สามารถนำไปขายสร้างรายได้อีกช่องทางหนึ่ง ดังการให้สัมภาษณ์ของ เกษตรอำเภอกันคนที 1 และ เกษตรอำเภอกันคนที 2 ที่กล่าวว่า

“การหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจกันมากขึ้น โดยพื้นที่ว่างเกษตรกรส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ ปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อเอาไว้รับประทานในครัวเรือนถ้าทำก็สามารถประหยัดค่าอาหารได้เยอะ เลย” (เกษตรอำเภอกันคนที 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“ปัญหาคือการไม่ปลูกพืชผสม เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ปลูกยางพาราอย่างเดียว มีพื้นที่ว่างที่สามารถปลูกพืชผักสวนครัวได้” (เกษตรอำเภอกันคนที 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

4.3.2 สุขลักษณะของอาหารการกิน

ปัญหาทางด้านอาหารพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการนำอาหารไปกินที่ไร่ ที่สวน ในตอนกลางวันระหว่างวันรวมถึงน้ำดื่มด้วยเช่นกัน ประกอบหัวข้อก่อนหน้าในปัญหาทางด้านการใช้สารเคมีในบริเวณไร่ สวน ท้องนา ย่อมทำให้เกิดการปนเปื้อนเป็นสารเคมีลงไปที่อาหารและน้ำดื่มของ เกษตรกรทำให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมา ดังการให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต เกษตรกร คนที่ 1 ที่กล่าวว่า

“การนำอาหารและน้ำดื่มไปกินกันที่ไร่ สวน ท้องนากันช่วงกลางวัน ย่อมทำให้เกิดการปนเปื้อนเป็นสารเคมีที่ใช้ฉีดกันที่ไร่สวนนา” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

4.4 ด้านอาชีพ

4.4.1 ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตมีไม่เพียงพอ

ปัญหาที่สำคัญก็คือปัญหาทรัพยากรดินและน้ำที่ใช้ในการผลิตมีไม่เพียงพอ มี ปัญหาจากการใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม พื้นที่ชลประทานที่ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ที่มีศักยภาพ เกษตรกรรายย่อยยังมีข้อจำกัดในการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร รวมทั้งยังจำเป็นต้องพัฒนา เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อใช้ตลอดห่วงโซ่ตั้งแต่ปัจจัยการผลิต การแปรรูป บรรจุภัณฑ์ และ ระบบโลจิสติกส์ เช่น การผลิตพืช สัตว์พันธุ์ดีและการกระจายพันธุ์ให้ทั่วถึง (กระทรวงเกษตรและ

สหกรณ์, 2560) ซึ่งผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และตัวแทนชาวประมงพื้นบ้าน ก็พบปัญหาดังกล่าวเช่นเดียวกัน ซึ่งได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเกษตรกันตามภูมิปัญญา ใช้แรงงานคนเป็นหลัก ไม่มีเครื่องไม้ เครื่องมือ เครื่องจักร ไร่ทุนแรง เพราะมันมีราคาสูง เกษตรรายย่อยก็ไม่มีเงินสำหรับการลงทุนดังกล่าว รวมถึงบางรายนั้นไม่มีที่ดินทำกินต้องเช่าจากผู้อื่น ก็ทำให้ไม่มั่นคง เพราะการถูกยกเลิกสัญญา หรือการเพิ่มค่าเช่า ก็เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาไม่แน่ ไม่นอน” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

“เรามีข้อจำกัดหลาย ๆ อย่างที่ทำให้ไม่สามารถหาอาหารทะเลได้มากนักในแต่ละวัน ประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่ก็ทำประมงเพียงพอประมาณ ไม่ได้ทำใหญ่โตเนื่องจากไม่มีอุปกรณ์ที่ดีพอ” (ตัวแทนชาวประมงพื้นบ้าน, สัมภาษณ์, 7 กันยายน 2562)

4.4.2 ปัญหานี้สินและที่ดินทำกินของเกษตรกร

จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560) ตามรายงานสถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2559 และจากข้อมูลในยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) พบปัญหาที่สอดคล้องกันและมีน้ำหนักอย่างยิ่งก็คือ กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินของเกษตรกรมีแนวโน้มลดลงมากจากอดีต ส่วนหนึ่งมาจากปัญหานี้สินจากการขาดทุนในการทำการเกษตร หากพิจารณาสถิติสถานะความเป็นหนี้ของเกษตรกรในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา คริวเรือนเกษตรกรที่มีหนี้สินมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นและส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบซึ่งเกิดจากการกู้เงินจาก ธ.ก.ส. และกองทุนหมู่บ้านที่เกิดขึ้นหลังปี 2540 ตามนโยบายของรัฐบาล นอกจากนั้น หนี้สินแท้จริงของครัวเรือนเกษตรกร ทั้งที่เงินและไม่ จนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนค่อนข้างน่าเป็นห่วง เนื่องจากมีอัตราส่วนหนี้คงค้างต่อ รายได้ในระดับที่สูงมากเมื่อเทียบกับครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่จน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2560)

จากข้อมูลการศึกษาใน โครงการศึกษาภาวะหนี้สินเกษตรกรและแนวทางการปรับปรุงศักยภาพ การดำเนินงานกองทุนในกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ของมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2560) ได้เปิดเผยสถิติหนี้สินภาคเกษตรที่สามารถรวบรวมได้ 1 ยอดหนี้สินคงค้างในภาคเกษตรมีประมาณ 1.03 ล้านล้านบาทในปี พ.ศ. 2559 เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.26 จากปี 2556 หนึ่งหากจัดกลุ่มแหล่งเงินให้กู้ยืมแก่ภาคการเกษตร ไทยออกเป็น 5 กลุ่มหลัก (ไม่รวมแหล่งเงินนอกระบบ) ซึ่งประกอบด้วย ธ.ก.ส. สหกรณ์ภาคการเกษตร กองทุน พื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร กองทุนภายใต้การกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และธนาคารพาณิชย์ พบว่าในปี 2557 หนี้สินภาคการเกษตรที่มีอยู่กับ ธ.ก.ส. มีสัดส่วนมากที่สุดหรือประมาณร้อยละ 80.40 รองลงมาคือ หนี้สินภาคการเกษตรที่มีอยู่กับธนาคารพาณิชย์ (ร้อยละ 10.08) สหกรณ์ภาค

การเกษตร (ร้อยละ 8.16) กองทุนภายใต้การกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ร้อยละ 1.01) และกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (ร้อยละ 0.34) ตามลำดับ (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2560)

แม้ว่าปริมาณลูกหนี้ภาคเกษตรคงค้างที่มีอยู่กับกองทุนภายใต้การกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีเพียง 1.04 หมื่นล้านบาทหรือร้อยละ 1.01 ของปริมาณลูกหนี้คงค้างในภาคการเกษตรทั้งหมด แต่หากพิจารณาสัดส่วนลูกหนี้ภาคเกษตรที่มีปัญหาไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (รวมที่ถูกฟ้องคดี) พบว่า กองทุนหรือเงินทุนหมุนเวียนภายใต้การกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีสัดส่วนลูกหนี้ที่มีปัญหา เฉลี่ยร้อยละ 38.7 ซึ่งค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับสถาบันการเงินในระบบทางการที่มีสัดส่วนหนี้ที่ไม่ก่อรายได้ (NPL) ในระดับที่ต่ำไม่เกินร้อยละ 4 (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2560)

โดยสรุปภาพรวมหนี้สินคงเหลือของเกษตรกรที่มีอยู่กับองค์กรการเงินต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สหกรณ์ภาคการเกษตร กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร กองทุนในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมถึงหนี้สินภาคการเกษตร (ไม่จำกัดเฉพาะหนี้สินของเกษตรกร) ที่มีอยู่กับธนาคารพาณิชย์ นั้น พบว่า ธ.ก.ส. เป็นแหล่งเงินกู้ยืมที่สำคัญที่สุดของภาคการเกษตรไทย โดยในปี 2559 มียอดเงินลูกหนี้คงเหลือสูงที่สุดคิดเป็นสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ 63 ของยอดหนี้สินคงเหลือของ ภาคเกษตรที่มีอยู่กับองค์กรการเงินข้างต้น รองลงมาเป็นธนาคารพาณิชย์สหกรณ์ภาคการเกษตร กองทุนหรือ เงินทุนหมุนเวียนในก ำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามลำดับ

4.4.3 ประสิทธิภาพการผลิตภาคการเกษตรอยู่ในระดับต่ำ

จากการศึกษาพบว่าประสิทธิภาพการผลิตภาคการเกษตรอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับอัตราส่วนขนาดพื้นที่เพาะปลูกเท่ากัน เกษตรกรยังไม่สามารถใช้พื้นที่เพาะปลูกได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งเกิดจากหลาย ๆ ปัจจัย ได้แก่ 1. ปัญหาเงินลงทุนที่มีไม่เพียงพอสำหรับการซื้ออุปกรณ์ที่ทันสมัย พัฒนาเทคโนโลยี นำนวัตกรรมเข้ามาใช้ ปัจจัยที่สำคัญกับการเพาะปลูก เช่น มีเมล็ดพันธุ์ปุ๋ย ยาฆ่า จักศัตรูพืช 2. ปัญหาแรงงานที่ใช้ในการผลิตไม่เพียงพอ 3. ทักษะ ความรู้ความสามารถที่เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรม 4. ปัญหามลพิษ และ 5. ปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศ โดยสามารถยืนยันได้จากคำสัมภาษณ์ของเกษตรกรอำเภอ คนที่ 1 และนักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2 ที่กล่าวว่า

“ปัญหาทางด้านอาชีพที่สำคัญอีกประการก็คือ ผลิตต่อไร่ของเกษตรกรในพื้นที่ และประเทศไทยนี้อยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ อย่างข้าวเนี่ย เทียบกันไรต่อไรที่

เวียดนามปลูกข้าวได้มากกว่าเกษตรกรเราเยอะเลย” (เกษตรกรอำเภอ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“การที่เกษตรกรมีเงินลงทุนไม่เพียงพอ ก็ทำให้ไม่สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ ไม่สามารถจ้างแรงงานได้ รวมถึงไม่มีความรู้ในการพัฒนาการเพิ่มผลผลิตได้” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

4.5 ด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต

4.5.1 ไม่มีทายาทสานต่ออาชีพเกษตรกร

แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นประเทศเกษตรกรรม ให้ความสำคัญกับความมั่นคงของอาหารทั้งในระดับชาติ และระดับชุมชน เป็นผู้ผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรและ อาหารเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก แต่สถานการณ์ด้านแรงงาน ภาคเกษตรที่ลดลง ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะภาคการผลิต เกษตรกรราย ย่อยกำลังจะค่อย ๆ หดหายไป อายุเฉลี่ยของเกษตรกรไทยมี แนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี มีแต่ผู้ สูงอายุที่ทำอาชีพเกษตร คนวัยทำงานในปัจจุบันไม่ต้องการ ประกอบอาชีพเกษตร เนื่องจาก ปัจจุบันคนไทยเข้าการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น สามารถหาโอกาสในการทำงานในเมืองได้ โดยเฉพาะในพื้นที่อุตสาหกรรม นั้นมีงานในภาคอุตสาหกรรมรองรับ และมีความเห็นว่าเกษตรกรเป็นอาชีพที่ใช้ แรงงานมาก ทำแล้วมีหนี้สิน และยังเสี่ยงกับภาวะสินค้าล้นตลาดจนทำให้ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำมายาวนานและ ยังไม่มีวิธีแก้ไขแบบยั่งยืน ทำให้ค่านิยมของคนในสังคม ส่วนใหญ่ไม่สนใจที่จะประกอบอาชีพเกษตรกร ทั้ง ๆ ที่ครอบครัวเกษตรกรถือเป็นหลักในการสร้างความมั่นคง ทางอาหารของโลกและยังเป็นกลไกขับเคลื่อนประเทศให้ มีการผลิตอาหารที่เพียงพอกับความต้องการ ดังการให้สัมภาษณ์ของเกษตรกรอำเภอ คนที่ 2 และ ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

“ปัญหาทางด้านครอบครัวที่สำคัญมากก็คือการไม่มีทายาทสานต่อการทำงาน เกษตร เพราะคนรุ่นใหม่เห็นว่าเป็นงานที่ใช้แรงงานมากได้เงินน้อย เกษตรส่วนมากทำแล้วมีหนี้สิน คนรุ่นใหม่จึงมุ่งหน้าสู่งานในโรงงานกันมากกว่า” (เกษตรกรอำเภอ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

“เรื่องทายาทสานต่อคงเป็นปัญหาใหญ่ และสำคัญเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ รวมถึงผมเองก็อยากให้ลูกหลานเรียนหนังสือสูง ๆ มีงานทำดี ๆ เงินเดือนสูง เป็นชานาปลูกข้าว ก็เป็นงานที่ดี แต่มันก็เหนื่อยครับ” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

4.5.2 การไม่มีเวลาพักผ่อนและใช้ชีวิตส่วนตัวกับครอบครัว

การประกอบอาชีพเกษตรกรรมนั้นเป็นอาชีพที่มีภาระหน้าที่งานที่ค่อนข้างมาก ต้องใช้เวลา ใช้ความตั้งใจในการอยู่กับผลผลิตที่ได้ปลูกไว้ ต้องดูแลเป็นอย่างดี การป้องกันภัย

คุกคามต่าง ๆ อาทิ แมลง พายุ ฯลฯ ทำให้ไม่มีเวลาให้ครอบครัวอย่างเพียงพอ ดังการให้สัมภาษณ์ของตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา และ ตัวแทนชาวประมงพื้นบ้าน ที่กล่าวว่า

“การเป็นเกษตรกรเราต้องใช้เวลาคูแ่พิชผลอย่างใกล้ชิด ไม้จั้นที่สร้างอาจพังทลายได้ จึงไม่ค่อยมีเวลาให้กับครอบครัวเท่าที่ควร” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

“เป็นชาวประมงบางที่ต้องออกเรือไป 3 วัน 5 วัน บางครั้งเป็นอาทิตย์ เพื่อหาปลาหรือหาเงินนั้นแหละ (หัวเราะ) ทำให้ไม่ค่อยได้อยู่กับคร้วคร้วมากนัก ” (ตัวแทนชาวประมงพื้นบ้าน, สัมภาษณ์, 7 กันยายน 2562)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปถึงปัญหาและอุปสรรคของความมั่นคงในชีวิตในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย นั้นสามารถสรุปได้ว่า อาชีพเกษตรกรรมมีปัญหาความมั่นคงตั้งแต่ด้านที่อยู่อาศัยที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ความไม่มั่นคงทางรายได้ทำให้เข้าถึงแหล่งเงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยได้ยากขึ้น ทางด้านสุขภาพร่างกายที่ต้องประสบกับการปนเปื้อนสารเคมี การทำงานในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีทำให้เกิดปัญหาสุขภาพได้ ทางด้านอาชีพ นั้นมีปัจจัยที่ใช้ในการผลิตมีไม่เพียงพอ ปัญหาหนี้สินและที่ดินทำกิน การไม่มีทายาทสานต่ออาชีพเกษตรกรรม และการไม่มีเวลาพักผ่อนและใช้ชีวิตส่วนตัวกับครอบครัว สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 4-2



ภาพที่ 4-2 ปัญหาความมั่นคงในชีวิตในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกรในพื้นที่
อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ตอนที่ 7.2 แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

1. แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

1.1 ด้านที่อยู่อาศัย

1.1.1 มุ่งเน้นมาตรการแบ่งโซนพื้นที่สำหรับการเกษตรในพื้นที่ให้ชัดเจน

เนื่องจากในปัจจุบันพื้นที่ใน 3 จังหวัดภาคตะวันออกนั้นมีการเปลี่ยนจากพื้นที่ทำการเกษตรมาเป็นแหล่งอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามก็ยังมีเกษตรกรที่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อยภายในพื้นที่ ซึ่งการที่จะอยู่ร่วมกันภายในพื้นที่ได้อย่างดีนั้น โดยที่สินค้าเกษตรไม่ถูกปนเปื้อนมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งในอากาศ ในน้ำ และในดิน หน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องทำงานแบ่งโซนพื้นที่สำหรับการเกษตรในพื้นที่ให้ชัดเจน ว่าเขตพื้นที่ใดเป็นพื้นที่สงวนสำหรับภาคการเกษตร รวมถึงการเข้มงวดในการจัดการกับภาคอุตสาหกรรมที่ปล่อยมลพิษเข้าสู่ระบบนิเวศ ดังคำสัมภาษณ์ของเกษตรกรอำเภอ คนที่ 2 และ ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ที่กล่าวว่า

“รัฐบาลควรมีมาตรการ ที่จะบังคับใช้กฎระเบียบทางด้านการจัดโซนพื้นที่สำหรับการทำเกษตรและแหล่งอุตสาหกรรมให้ชัดเจน เพื่อลดการปนเปื้อนมลพิษต่าง ๆ ไปสู่สินค้าการเกษตร” (เกษตรกรอำเภอ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

“อยากให้รัฐบาลจัดการ โชนการตั้งนิคมอุตสาหกรรม ประเภทอุตสาหกรรม อย่างโรงงานที่มีพวกเคมี มีขยะที่เป็นมลพิษ นั้นไม่ควรให้จัดตั้งภายในแหล่งเกษตร จะทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารต่าง ๆ จากแหล่งอุตสาหกรรม” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

1.1.2 ส่งเสริมให้ความรู้ทางการเงินแก่เกษตรกรเพื่อการครอบครองอสังหาริมทรัพย์

จากการศึกษาพบว่า นโยบายของรัฐบาลในการช่วยเหลือทางด้านที่กินทำกิน ให้สามารถครอบครองไรนา โดยการประสานความร่วมมือกับธนาคารเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารออมสิน ในการเข้าถึงสินเชื่อต่าง ๆ แต่ทว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่สามารถบริหารจัดการการเงินได้ ไม่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือในการสร้างความมั่นคงด้านการเงินให้ธนาคารไว้วางใจในความสามารถชำระหนี้คืนได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าไปคำแนะนำทางการจัดการทางการเงินแก่เกษตรกรเพื่อการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ได้ ไม่ว่าจะเป็นบ้าน ที่ดินทำกิน

เป็นของตนเอง ดังคำสัมภาษณ์ของนักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1 และผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ที่ว่า

“จริง ๆ นโยบายรัฐบาลด้านการช่วยเหลือทางด้านการเข้าถึงที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย นั้นมีอยู่หลากหลายโครงการ แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินกู้ต้องมีกรอบรมให้ความรู้เรื่องการเงิน” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“ในปัจจุบันเกษตรกรยังขาดความรู้ในการจัดการการเงิน มีรายได้ที่ไม่มั่นคงนัก การเดินบัญชีก็ไม่ต่อเนื่อง จึงทำให้เข้าถึงการกู้เงินเพื่อซื้ออสังหาฯ ได้ยาก รัฐควรมีการให้ความรู้ในการจัดการการเงิน การบัญชี” (ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์, สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2562)

1.2 ด้านสุขภาพร่างกาย

1.2.1 ส่งเสริมให้เกษตรกรลด ละ เลิกการใช้สารเคมี ให้หันมาใช้สารธรรมชาติที่ปลอดภัยแทน

ที่ผ่านมาความเสี่ยงต่อสุขภาพร่างกายของเกษตรกรที่สำคัญก็คือความเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกับการทำการเกษตร ตั้งแต่ข้าว ไร่สวน ทุกที่มีการใช้สารเคมีทั้งสิ้น ผลกระทบต่อเกษตรกรที่ชัดเจนก็การใช้สารเคมีที่ฉีดพ่นเหล่านั้นก็ดูดซึมเข้าไปในร่างกาย ปนเปื้อนกับอาหาร น้ำดื่ม เสื้อผ้า ฯลฯ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริม ปลุกฝังให้เกษตรกรนั้นการลดละเลิกการใช้สารเคมี เน้นการใช้สารผลิตที่ปลอดภัยอย่างสมุนไพร ยาจากธรรมชาติ หรือหันมาทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ของเกษตรกรอำเภอ คนที่ 2 และนักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2 ที่ว่า

“ต้องส่งเสริมเกษตรกรให้มีการลดละเลิกการใช้สารเคมี เน้นการใช้สารผลิตที่ปลอดภัยเพื่อป้องกันความอันตรายต่อปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกาย” (เกษตรกรอำเภอ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

“ต้องสนับสนุนให้เกษตรกรเปลี่ยนมาทำการเกษตรแบบอินทรีย์ให้มากขึ้น เพราะการใช้สารเคมีนั้นเป็นสิ่งที่สร้างปัญหาสุขภาพแก่เกษตรกรอย่างหนักทีเดียว” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

1.2.2 พัฒนาความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำงานอย่างปลอดภัย

จากการศึกษาพบว่าอาชีพเกษตรกรนั้นมีความเสี่ยงต่อปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกาย ทั้งด้านการเจ็บป่วย อันเกิดจากการทำางานท่ามกลางที่โล่งแจ้ง อากาศร้อน การยกสิ่งของที่ มีน้ำหนักเยอะ การปรับสรีระที่ไม่เหมาะสมกับการทำงาน และปัญหาอุบัติเหตุ ที่เกิดจากการใช้

เครื่องมือทางเกษตรที่ไม่ถูกต้อง ถูกหลักการ อาทิ กรรไกร เครื่องตัดหญ้า รถไถ ฯลฯ ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ ฉะนั้นหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขจึงควรเข้ามาฝึกอบรม พัฒนาให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำงานอย่างปลอดภัยจากสภาวะดังกล่าว อาทิ วิธีการทำงานท่ามกลางร้อน การเตรียมตัวในการทำงานกลางแจ้ง การใช้เครื่องมือ เครื่องใช้อย่างปลอดภัย เป็นต้น ดังคำสัมภาษณ์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และนักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2 ที่ว่า

“หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาฝึกอบรมให้ความรู้การทำงานอย่างปลอดภัย เช่น การใช้เครื่องมือการเกษตร การทำงานกลางแจ้งที่ร้อน ๆ อะไรพวกนี้ เพื่อรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

“การทำงานในที่โล่งแจ้งในประเทศไทยนั้น โดยเฉพาะหน้าร้อนอย่างเดือน มีนา เมษานี้ อุณหภูมิสูง ค่อนข้างอันตราย หน่วยงานด้านสาธารณสุขควรมีโครงการฝึกอบรมให้ความรู้เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสภาพอากาศดังกล่าว” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

1.2.3 ดำเนินมาตรการในการจัดการแหล่งอุตสาหกรรมที่ปล่อยมลพิษเข้าสู่ในสภาพแวดล้อม

นอกจากอันตรายจากการใช้สารเคมีในพื้นที่การเกษตรของตนเองแล้วนั้น การที่เกษตรนั้นต้องทำงานกลางแจ้งที่โล่งแจ้งก็มีแนวโน้มที่จะเกิดปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกาย ปัจจัยเสริมอีกหนึ่งปัจจัยก็คือปัญหาหมอกพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มลพิษ ไม่ว่าจะฝุ่น ควัน กลิ่น ทั้งในอากาศ น้ำ เสียง และดิน นั้นทำให้เกษตรกรรวมทั้งอาชีพอื่นที่ทำงานกลางแจ้งที่โล่งแจ้งก็มีความเสี่ยงที่จะได้รับมลพิษเข้าร่างกาย มากกว่าประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ที่ประกอบอาชีพภายในที่ร่ม ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรจริงจังกับการดำเนินมาตรการในการจัดการแหล่งอุตสาหกรรมที่ปล่อยมลพิษเข้าสู่ในสภาพแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ โดยการออกสำรวจอย่างสม่ำเสมอ ถ้าเกิดพบผู้กระทำความผิดก็ให้ดำเนินการทางกฎหมายอย่างเต็มที่ตามโทษสูงสุด ดังคำสัมภาษณ์ของนักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1 และตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ที่ว่า

“หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้มงวดต่อการตรวจสอบ ปรามปราม โรงงานอุตสาหกรรมที่ทำผิดปล่อยมลพิษเข้าสู่ระบบนิเวศ ลงสู่ธรรมชาติ เพื่อเป็นการปกป้องประชาชนในพื้นที่และเกษตรกรผู้ปฏิบัติในพื้นที่โล่งแจ้ง” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“อยากให้หน่วยงานฝ่ายปกครองหันมาปรามปราม โรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยมลพิษอย่างจริงจัง เพราะสารพิษต่าง ๆ โดยเฉพาะน้ำมันเข้ามาปนเปื้อนกับผลผลิตการเกษตร” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

1.3 ด้านอาหาร

1.3.1 ส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชผักครัวเรือน ผสมผสานกับพืชเศรษฐกิจ

จากปัญหานั้นพบว่าเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่เน้นที่จะปลูกพืชเศรษฐกิจ อาทิ ขางพารา ปาล์ม น้ำมัน อ้อย ฯลฯ และปลูกเชิงเดี่ยวเท่านั้นซึ่งส่วนใหญ่ยังมีพื้นที่ว่างสำหรับการปลูกพืชอื่น ๆ อีกมาก โดยจากการศึกษาผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ให้ความเห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควร ให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชผักสวนครัวที่สามารถนำมาทำอาหารภายในครัวเรือนได้เพื่อเป็นการ ใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสามารถประหยัดค่าอาหารได้อีกมาก ถ้าผลิตได้เกินความต้องการ ในครัวเรือนก็สามารถนำออกจำหน่ายเพิ่มรายได้อีกหนึ่งช่องทาง ดังคำสัมภาษณ์ของ นักวิชาการ ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1 และนักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2 ที่ว่า

“ควรต้องพัฒนาให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชผักสวนครัวให้มากขึ้น เพื่อประหยัด ค่าใช้จ่าย ถ้าเหลือก็เอาไปขาย ได้รายได้อีกหนึ่งช่องทางด้วย” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต เกษตรกร คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“การทำไร่ สวนบางประเภท เช่น ขางพารา สวนปาล์ม ยูคาฯ นั้นจะมีพื้นที่ระหว่าง ต้นเหลือเยอะที่ไม่ได้ถูกทำให้เกิดประโยชน์ ควรพัฒนาเกษตรกรหันมาปลูกพืชผสมให้มากขึ้น” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

1.3.2 ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับสุขลักษณะทางด้านอาหาร

ปัญหาที่พบส่วนมากก็คือเกษตรกรส่วนใหญ่มักจะมีการเตรียมอาหาร น้ำดื่มไปไว้ สำหรับการรับประทานเป็นอาหารกลางวันซึ่งอาจมีการปนเปื้อนสารเคมีที่ฉีดในสวนไร่นา ลงไป ในอาหารและน้ำดื่มที่ต้องกินดื่มเข้าสู่ร่างกาย ประเด็นดังกล่าวนี้ควรให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ทางด้านสาธารณสุข ทำการรณรงค์ให้ความรู้แก่เกษตรกรเพื่อป้องกัน หาวิธีการในการป้องกันการ ปนเปื้อนสารเคมีลงไปในอาหารและน้ำดื่ม รวมถึงประเภทของอาหารการกินที่มีความเหมาะสม กับการทำงานของเกษตรกร ดังการให้สัมภาษณ์ของ เกษตรอำเภอก คนที่ 2 ที่กล่าวว่า

“อยากให้หน่วยงานด้านสาธารณสุขเข้ามาให้ความรู้แก่เกษตรกรถึงภาวะปนเปื้อน ของสารเคมีที่ลงไปในอาหาร และน้ำดื่ม ซึ่งเป็นอันตรายต่อร่างกาย” (เกษตรอำเภอก คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

1.4 ด้านอาชีพ

1.4.1 ส่งเสริมให้เกษตรกรมุ่งเน้นการหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าที่มีความมั่นคง

ปัญหาที่ผ่านมาของภาคการเกษตรนั้นพบว่าเกษตรกรรายย่อยนั้น ไม่มีความสามารถ ในการหาตลาดเพื่อจัดจำหน่ายที่มีความมั่นคง ได้ราคาที่เหมาะสมและต้องพึ่ง โครงการจาก

รัฐบาลอยู่เสมอ กระทรวงพาณิชย์ควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีความสามารถในการหาตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิต ให้สามารถค้นหาและมีทักษะในการเข้าหาลูกค้าได้ เจริญต่อรองกับลูกค้าเป็น ทำการซื้อขายสินค้ากันอย่างมืออาชีพ ในส่วนนี้นั้นจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมให้ความรู้เป็นโครงการระยะสั้น ร่วมกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการตลาดและการเกษตร ดังคำกล่าวของตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ที่กล่าวว่า

“อยากให้หน่วยงานภาครัฐร่วมกับมหาวิทยาลัยเข้ามาฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการหาตลาดในระยะยาว” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

“ปัญหาที่สำคัญของภาคการเกษตรคือการที่กลุ่มเกษตรกรนั้น ไม่มีความสามารถในการหาตลาดรับซื้อสินค้าการเกษตรได้” (ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2562)

1.4.2 ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าที่ตรงกับความต้องการกับตลาด

สินค้าภาคการเกษตรปัจจุบันในพื้นที่นั้นนิยมปลูกพืชเศรษฐกิจสำหรับสินค้าอุตสาหกรรม อาทิ ปาล์ม อ้อย ยางพารา ฯลฯ ซึ่งเมื่อมีผู้นิยมปลูกมากก็ทำให้สินค้าล้นตลาด ราคาที่ตกต่ำลง ผลผลิตการเกษตรจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองผู้บริโภคในครัวเรือน ให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด มีการพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถกำหนดเป็นมาตรฐานสินค้าเกษตรของอาเซียนและมาตรฐานสินค้าเกษตรของโลก ซึ่งจะนำมาซึ่งความมั่นคงทางด้านรายได้ ดังคำกล่าวของเกษตรกรอำเภอ คนที่ 1 และนักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2 ที่กล่าวว่า

“ต้องส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชอย่างอื่นมากขึ้นให้เป็นที่ต้องการกับความต้องการในตลาด” (เกษตรกรอำเภอ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2562)

“ผู้บริโภคควรมุ่งเน้นการผลิตผลผลิตที่กำลังอยู่ในกระแส เช่น ผักปลอดสาร เกษตรอินทรีย์ ให้มาตรฐานในระดับสากลเป็นที่ยอมรับของ” (นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562)

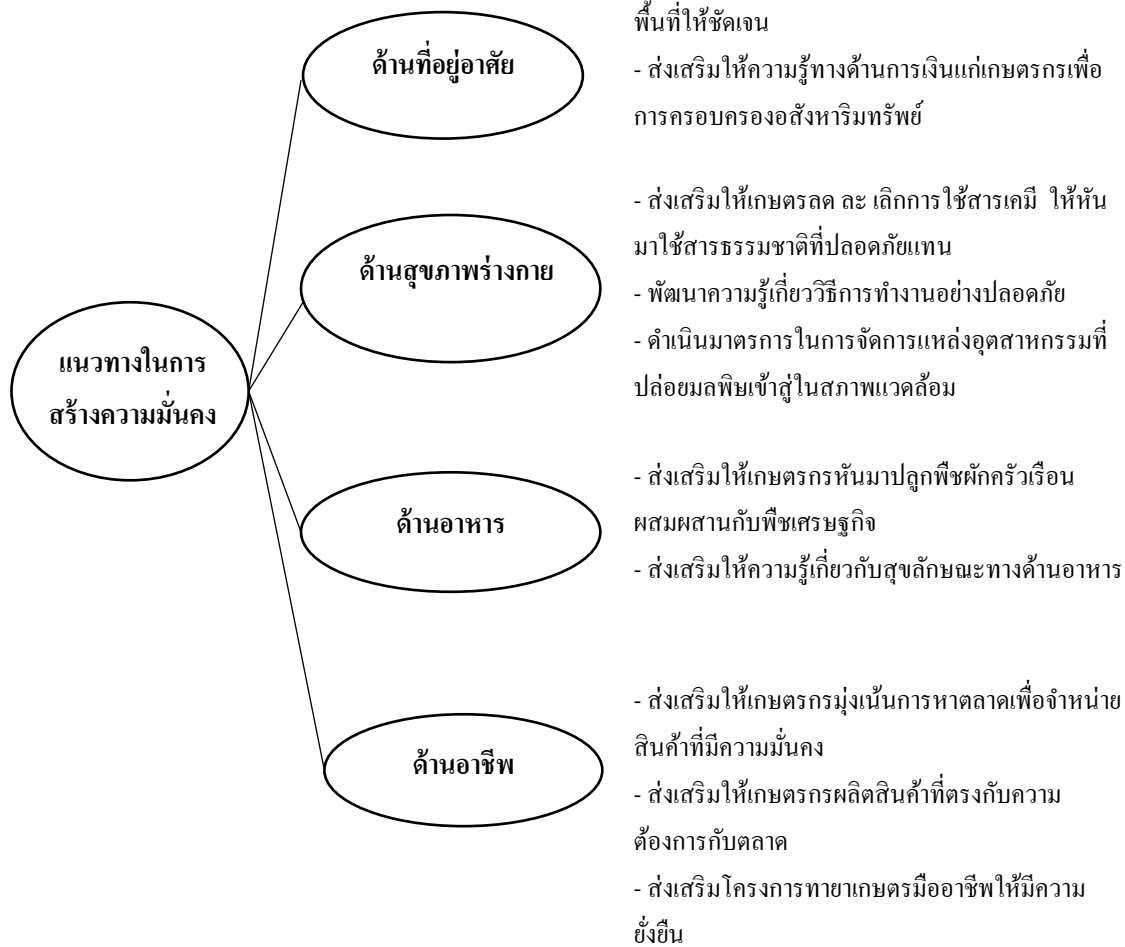
1.4.3 ส่งเสริมโครงการทายาเกษตรมืออาชีพให้มีความยั่งยืน

เนื่องจากปัญหาปัจจุบันพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีทางแยกคอกสานต่ออาชีพ เนื่องจากเห็นว่าเป็นอาชีพที่ทำงานหนัก คนส่วนใหญ่มุ่งสู่ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งธนาคาร ธกส. ได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าวและจัดทำโครงการทายาเกษตรมืออาชีพขึ้น โดยมีจุดประสงค์ให้ลูกหลานเกษตรกร และผู้ที่รักการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ให้เป็นเกษตรกรมืออาชีพ มีความมั่นใจ มีศักดิ์ศรี มีความยั่งยืนในการดำรงชีวิตด้วยอาชีพเกษตรกรรม ด้วยการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรได้แบบไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งถ้าว่าเป็นโครงการที่ดีสามารถสร้าง

เครือข่ายเกษตรกรได้มากขึ้น จึงควรดำเนิน โครงการดังกล่าวต่อไปอย่างยั่งยืน ดังคำกล่าวของ
ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ที่ว่า

“ทางด้านปัญหาเกี่ยวกับทายาทสานต่อการเกษตรนั้น ธกส. มีโครงการทายาท
เกษตรกรมืออาชีพ ซึ่งเป็น โครงการฝึกอบรมให้ความรู้ผู้ที่สนใจจะประกอบอาชีพเกษตรให้เข้ามา
ฝึกอบรมได้ฟรี ไม่มีค่าใช้จ่ายอย่างให้ผู้บริหารดำเนิน โครงการนี้ไปอย่างต่อเนื่องซึ่งน่าเป็น
ประโยชน์อย่างมากทีเดียว” (ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์, สัมภาษณ์, 5 กันยายน
2562)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปถึงแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต
ที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยได้ว่า ทางด้านที่อยู่อาศัยนั้นมุ่งเน้น
มาตรการแบ่งโซนพื้นที่สำหรับการเกษตรในพื้นที่ให้ชัดเจนจากแหล่งอุตสาหกรรม ส่งเสริมความรู้
ทางการเงินแก่เกษตรกรเพื่อการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ ในด้านสุขภาพร่างกาย ควร
ส่งเสริมให้เกษตรกรลด ละ เลิกการใช้สารเคมีให้หันมาใช้สารธรรมชาติที่ปลอดภัยแทน พัฒนาความรู้
เกี่ยววิธีการทำงานอย่างปลอดภัย ในด้านอาหาร ควรส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชผัก
ครัวเรือน ผสมผสานกับพืชเศรษฐกิจ และด้านอาชีพ ควรส่งเสริมให้เกษตรกรมุ่งเน้นการหาตลาด
เพื่อจำหน่ายสินค้าที่มีความมั่นคง และส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าที่ตรงกับความต้องการกับ
ตลาด และ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 4-3



ภาพที่ 4-3 แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed-method design) ระหว่างเชิงปริมาณ (Quantitative research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative research) สำหรับวิธีการเชิงปริมาณมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามที่มีโครงสร้าง ที่ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการมีหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย และ ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ ครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย 3 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดชลบุรี 2. จังหวัดระยอง และ 3. จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 384 ตัวอย่าง โดยระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562 เป็นระยะเวลา 1 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณนั้นใช้สถิติเชิงพรรณนาและตัวแปรเชิงอนุมานประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis: MRA) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (Coefficient of Determination: R²) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สำหรับวิธีการเชิงคุณภาพ นั้นผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากกลุ่มเจ้าหน้าที่ในองค์กรที่สำคัญ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ได้แก่ เกษตรอำเภอ นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร พาณิชย์จังหวัด ผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และตัวแทนเกษตรกร รวมจำนวนทั้งสิ้น 10 ท่าน

โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interviews) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากผลการศึกษาตามการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประเด็นที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย และประเด็นที่ 2 คำถามเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มาแล้วผู้วิจัย ได้ใช้วิธีการพรรณนาข้อมูลในปรากฏการณ์ หรือรูปธรรม และวิเคราะห์ตีความข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับรูปแบบในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการเก็บแบบสอบถาม โดยข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 คน พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เป็นร้อยละ 53.91 มีอายุ 56 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 36.72 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา หรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 48.7 มีสถานภาพการสมรสคิดเป็นร้อยละ 74.48 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.14 ส่วนใหญ่ไม่มีภาระหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 59.90 โดยจากจำนวนเกษตรกรผู้มีภาระหนี้สิน พบว่า ส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินจากเงินกู้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 35.94 ประเภทของการทำเกษตรกรรม คือ กสิกรรม (การปลูกพืช) คิดเป็นร้อยละ 54.95 โดยมีระยะเวลาในการประกอบอาชีพจำนวน 26 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 30.73 และส่วนใหญ่มีลักษณะการครอบครองที่ทำเกษตรกรรม คือ เช่าที่ผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 49.22

2. ผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลหลักสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth) ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบไปด้วย 1. เกษตรอำเภอ จำนวน 2 ท่าน 2. นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร

จำนวน 2 ท่าน 3. พาณิชยจังหวัด จำนวน 1 ท่าน 4. ผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า จำนวน 1 ท่าน 5. ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 1 ท่าน และ 6.ตัวแทนเกษตรกร และชาวประมง จำนวน 3 ท่าน รวมทั้งสิ้น 10 ท่าน

โดยจากการศึกษาสามารถสรุปผลการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้
ผลการศึกษตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.36, SD = 0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านอาหาร (\bar{X} = 3.71, SD = 0.77) รองลงมาคือ ด้านที่อยู่อาศัย (\bar{X} = 3.62, SD = 0.73) และด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต (\bar{X} = 3.41, SD = 0.73) ตามลำดับ และมีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลางอีก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (\bar{X} = 3.21, SD = 0.59) รองลงมาคือด้านสุขภาพร่างกาย (\bar{X} = 3.16, SD = 0.56) และด้านอาชีพ (\bar{X} = 3.15, SD = 0.68) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย สูงสุด และต่ำสุดของแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การที่เกษตรกรมีที่อยู่อาศัยที่ทำให้ตัวเกษตรกรและครอบครัวพักอาศัยได้อย่างมีความสุข ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การที่อยู่อาศัยของเกษตรกรมีสิ่งอำนวยความสะดวกในดำเนินชีวิต

ด้านสุขภาพร่างกาย พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความสามารถเอาใจใส่ดูแลสุขภาพของตนเองได้เป็นอย่างดี ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การมีปัญหาทางด้านสุขภาพโรคร้ายไข้เจ็บจากการประกอบอาชีพนี้

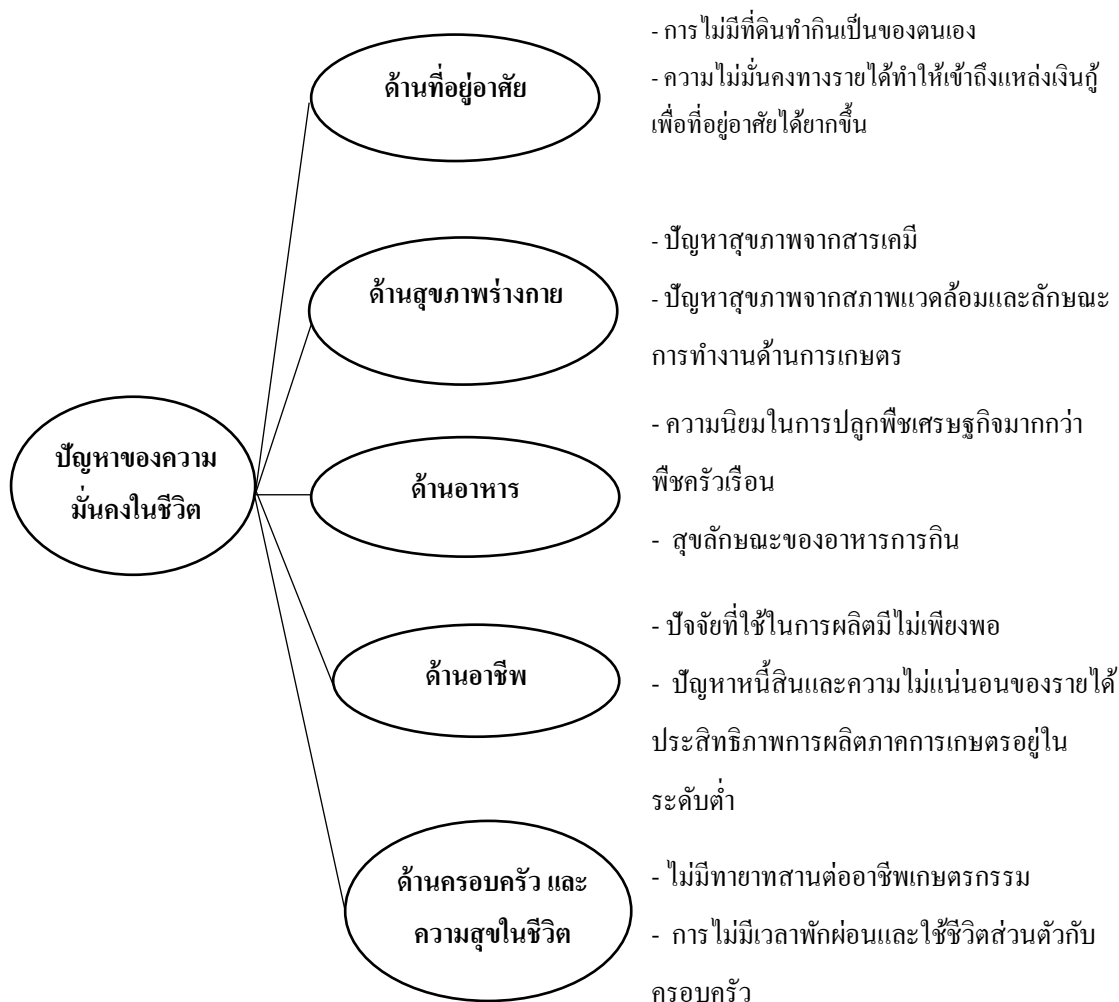
ด้านอาหาร พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การมีรายได้เพียงพอสำหรับการซื้ออาหารกินครบถ้วนวันละ 3 เวลา ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การมีรายได้เพียงพอสำหรับการซื้ออาหารที่มีประโยชน์รับประทาน

ด้านอาชีพ พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เกษตรกรเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง โดยสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ รายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพสามารถนำมาเก็บออมได้

ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เกษตรกรอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคืออาชีพเกษตรกรนั้นเป็นอาชีพที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง

ด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือการรับประทานอาหารร่วมกับครอบครัวเป็นประจำ ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การมีทายาทคอยสานต่องานด้านการเกษตร

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลหลัก สามารถสรุปปัญหาความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ได้ดังภาพที่ 5-1



ภาพที่ 5-1 ปัญหาความมั่นคงในชีวิตในการประกอบอาชีพเกษตรกรของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ผลการศึกษาดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมภายนอกทั้ง 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านชุมชนและสังคม และด้านนโยบายรัฐบาล มีอิทธิพลทางบวกกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลทางลบกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 19.4

จึงสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมภายนอก ไม่ว่าจะเป็นด้านชุมชนและสังคม ด้านนโยบายรัฐบาล และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นั้นมีอิทธิพลในการสามารถทำให้ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรม ได้แก่จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทราของประเทศไทย นั้นเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้

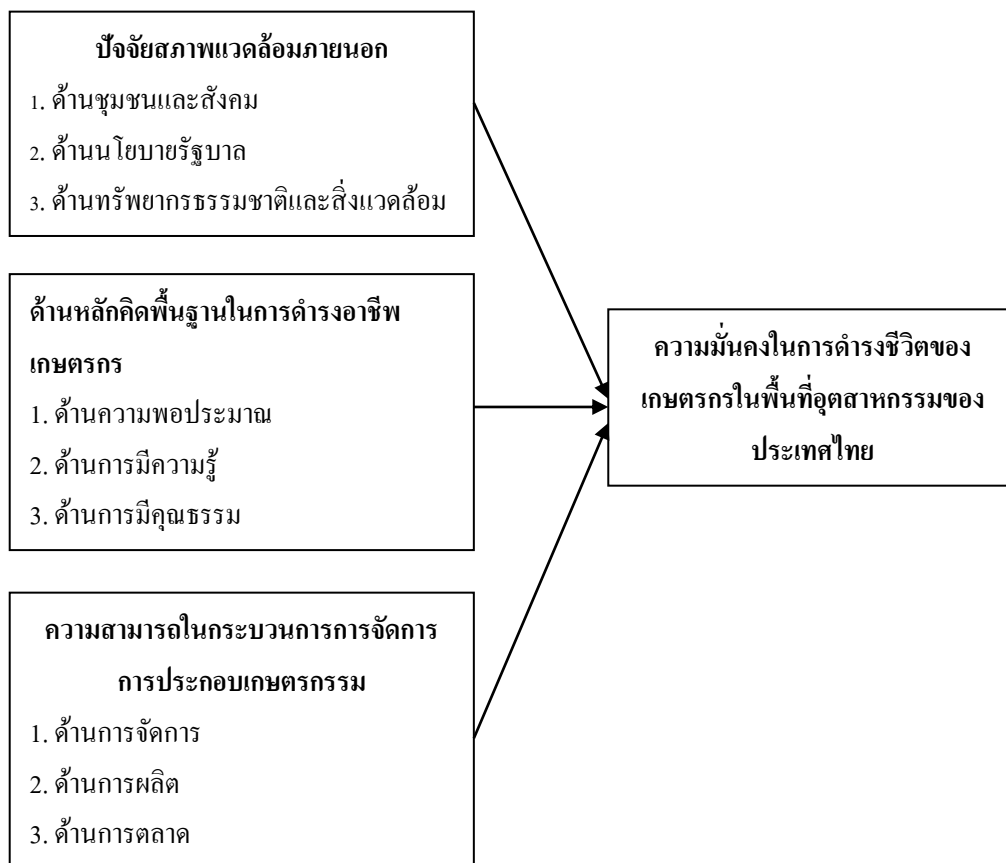
ด้านหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปรด้านหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านการมีความรู้ และด้านการมีคุณธรรม มีอิทธิพลทางบวกกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการมีภูมิคุ้มกัน มีอิทธิพลทางลบกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 33.4

จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นความพอประมาณ การมีความรู้ และการมีคุณธรรม นั้นมีอิทธิพลในการสามารถทำให้ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรม ได้แก่จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทราของประเทศไทย นั้นเพิ่มขึ้นได้

ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกร จากการศึกษาทดสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปรด้านความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกร 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการจัดการ ด้านการผลิต และด้านการตลาด มีอิทธิพลทางบวกกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 34.4

จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านความสามารถในกระบวนการจัดการ ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดการ ด้านการผลิต และด้านการตลาด นั้นมีอิทธิพลในการสามารถทำให้ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรม ได้แก่จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทราของประเทศไทย นั้นเพิ่มขึ้นได้

จากผลการทดสอบสมมติฐานสามารถสรุปเป็นโมเดลได้ดังภาพที่ 5-2



ภาพที่ 5-2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทั้งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์กับกลุ่มบุคคลที่สำคัญ องค์กร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย จำนวน 10 ท่านสามารถสรุปข้อมูลได้ว่า

1. ด้านที่อยู่อาศัย จากการศึกษาเห็นว่าควรมีการออกมาตรการมุ่งเน้นการแบ่งโซนพื้นที่สำหรับการเกษตร และภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ให้ชัดเจน รวมถึงการส่งเสริมให้ความรู้ทางการเงินแก่เกษตรกรเพื่อการครอบครองอสังหาริมทรัพย์

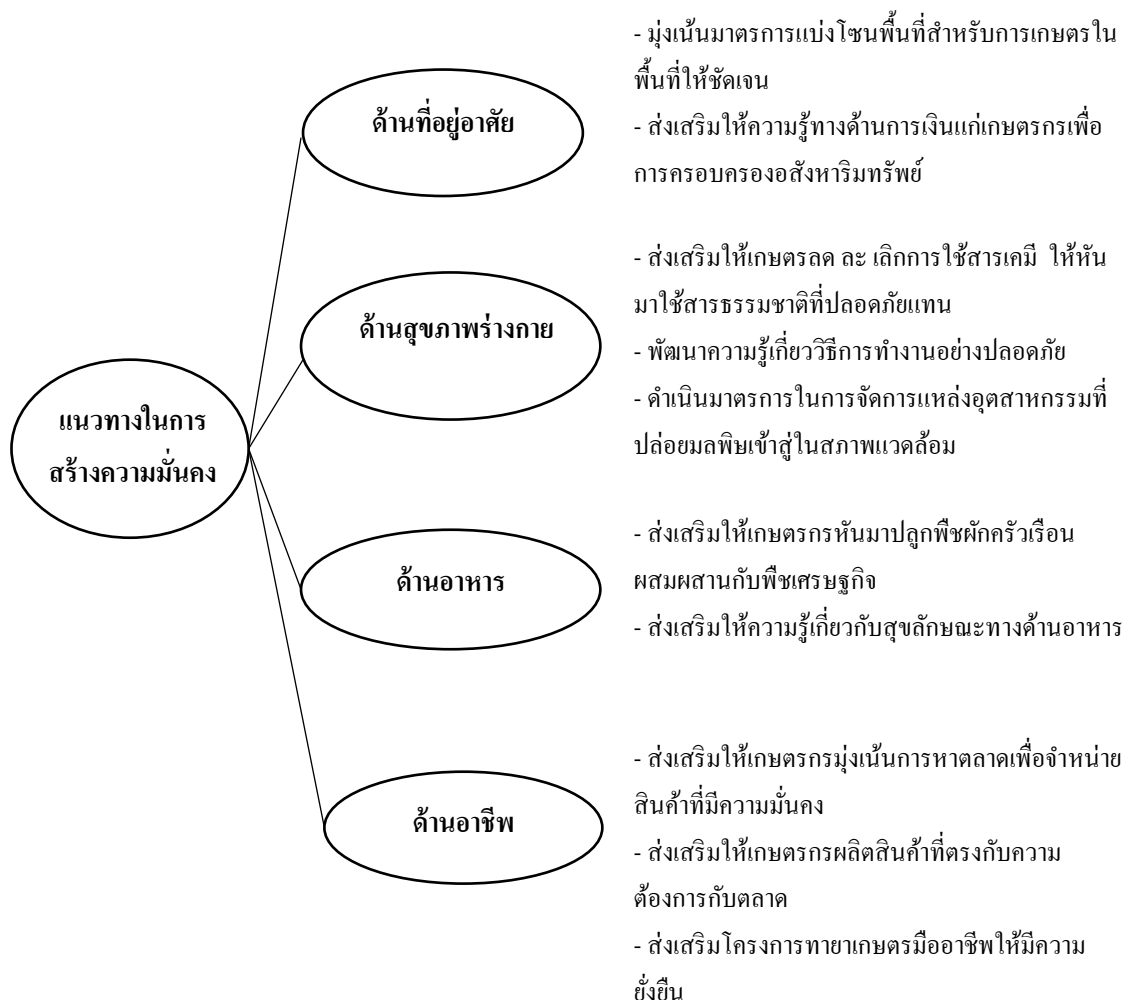
2. ด้านสุขภาพร่างกาย จากการศึกษาเห็นว่าควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรลด ละ เลิกการใช้สารเคมี ให้หันมาใช้สารธรรมชาติที่ปลอดภัยแทน พัฒนาความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำงานอย่างปลอดภัย

ทั้งจากอุบัติเหตุ และอาการเจ็บไข้ได้ป่วย และควรมีการดำเนินมาตรการในการจัดการแหล่ง
อุตสาหกรรมที่ปล่อยมลพิษเข้าสู่ในสภาพแวดล้อม

3. ด้านอาหาร จากการศึกษาเห็นว่าควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชผัก
ครัวเรือน ผสมผสานกับพืชเศรษฐกิจ รวมถึงควรส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับสุขลักษณะทางด้าน
อาหาร

4. ด้านอาชีพ จากการศึกษาเห็นว่าควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมุ่งเน้นการหาตลาดเพื่อ
จำหน่ายสินค้าที่มีความมั่นคง ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าที่ตรงกับความต้องการกับตลาด และ
ส่งเสริมโครงการทายาเกษตรกรมืออาชีพให้มีความยั่งยืน

โดยจากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่
เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ได้ดังภาพที่ 5-3



ภาพที่ 5-3 แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่
อุตสาหกรรมของประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์และผลที่ได้จากการทดสอบสมมติฐานในงานวิจัยเรื่องการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย สามารถอภิปรายผลและอ้างอิงจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับของความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยผลการศึกษาดังกล่าวนี้เป็นไปตามที่ถูกคาดการณ์เอาไว้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ต่าง ๆ ที่ได้ถูกศึกษาไว้ อาทิ สถิติจำนวนเกษตรกรที่ลดลง ราคาสินค้าเกษตรสำคัญอย่างยางพารา ปาล์มน้ำมัน ฯลฯ ที่มีลิ้นค้ำตันตลาดนั้นก็มียาตลาดต่ำลง สินค้าที่เป็นสินค้าหลักอย่างข้าว มันสำปะหลัง ผลไม้ ก็มีราคาผันผวน เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นผลให้มูลค่าสินค้าทางการเกษตรส่งออกนั้นมีรายได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมภายในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคตะวันออก ตั้งแต่โครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด จนในปัจจุบันเป็นโครงการระเบียงเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ที่ส่งผลให้พื้นที่ภายในเขตภาคตะวันออกนั้นเต็มไปด้วยโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรในหลาย ๆ มิติ โดยเฉพาะด้านปัญหามลพิษ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการตลาด ด้านแรงงาน ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นภาพที่เป็นจริงว่าความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยนั้นมีไม่สูงนัก โดยผลการศึกษาที่พบนั้นมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพรรณ โพธิ์ไชยา และ เกษราวัลณ์ นิลวรังกูร (2554) พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบจังหวัดร้อยเอ็ด มีคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

อย่างไรก็ตามจากการเปรียบเทียบกับงานวิจัยด้านความมั่นคงในพื้นที่ภาคเหนือ และภาคใต้กลับพบว่าเกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าวมีความมั่นคงทางอาชีพอยู่ในระดับที่ค่อนข้างดี ดังเช่นงานวิจัยของกุสุมา โกศล (2555) พบว่า เกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช นั้นระดับคุณภาพชีวิตเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ในด้านชีวิตการทำงาน รองลงมาคือด้านชีวิตครอบครัว และด้านชีวิตในชุมชน นอกจากนี้ในงานวิจัยของอินทริา มุงเมือง (2560) พบว่า ความสำเร็จของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ในจังหวัดเชียงราย พะเยา และเชียงใหม่ มีสถานภาพทางสังคมดีขึ้น มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้น มีโอกาสขยายธุรกิจ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในระดับมากที่สุด และงานวิจัยของปิ่นสอาด สหนาวัน (2553) ที่พบว่าสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับที่ดีและมีคุณภาพชีวิตผ่านเกณฑ์ความจำเป็น

พื้นฐาน ซึ่งความไม่สอดคล้องดังกล่าวนั้นสามารถอธิบายได้ว่าพื้นที่ในเขตภาคเหนือ และภาคใต้นั้นยังเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับภาคเกษตรมากกว่าในจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทราซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นภาคอุตสาหกรรมอย่างเต็มตัว

เมื่อพิจารณาในรายด้านจะพบว่า ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3 ปัจจัย ได้แก่ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รองลงมาคือด้านสุขภาพร่างกาย และด้านอาชีพ ตามลำดับ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญในภาคการเกษตรที่พบว่า เกษตรกรนั้นเป็นอาชีพที่รายได้ไม่คง ส่วนใหญ่ยังมีภาระหนี้สิน ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นอย่างเสมอ ทางด้านสุขภาพร่างกายนั้นเกษตรกรมีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจากผลของการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร ปัญหาสุขภาพจากสภาพแวดล้อมและลักษณะการทำงานด้านการเกษตรที่ต้องทำงานในที่โล่งแจ้ง ในอุณหภูมิที่ร้อน ความเสี่ยงจากอุบัติเหตุจากการใช้เครื่องมือการเกษตร และอีกมากมาย ซึ่งยังคงไม่เป็นไปตามองค์ประกอบและตัวชี้วัดของความมั่นคงของมนุษย์ที่ดีของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (2552) และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2554) กล่าวได้ว่า มนุษย์ต้องมีรายได้/ค่าตอบแทนเพียงพอกับรายจ่าย ไม่มีปัญหาหนี้สิน มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากภัยพิบัติธรรมชาติ และจากอาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ มีความมั่นคงทางด้านสุขภาพร่างกาย ไม่เจ็บป่วยง่าย ไม่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีมลพิษ

โดยผลการศึกษาที่พบนั้นมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของปิ่นสอาด สหนาวิน (2553) ที่พบว่าสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีคุณภาพชีวิตด้านรายได้ก้าวหน้าอยู่ในระดับปานกลาง มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกุสุมา โกศล (2555) เช่นเดียวกันพบว่า คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช ในยุคเศรษฐกิจถดถอย ในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และด้านสุขภาพอนามัย มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง และคงสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพรรณ โพธิ์ไชยา และเกษราวัลณ์ นิลวรางกูร (2554) พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยางสุบจังหวัดร้อยเอ็ดมีคุณภาพชีวิตในด้านสุขภาพกาย ด้านเศรษฐกิจ และด้านการทำงาน มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง

การอธิบายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า มีปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านชุมชนและสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านนโยบายรัฐบาล มีอิทธิพลกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกันว่าสาเหตุของกรที่ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านนโยบายรัฐบาล มีอิทธิพลกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร นั้นเกิดจากปัญหาในด้านนโยบายด้านการเกษตรที่ไม่สอดคล้องกับบริบท ความสามารถของเกษตรกร นโยบายมีการเปลี่ยนแปลงตลอดจากการเปลี่ยนรัฐบาล แนวทางในการพัฒนามีความไม่ต่อเนื่อง รวมถึงในพื้นที่ที่ทำการศึกษาก็คือ 3 จังหวัดอุตสาหกรรมภาคตะวันออก คือ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง นั้นนโยบายการพัฒนาได้มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร ทำให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในพื้นที่ไม่ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรทางการบริหารเท่าที่ควร จึงเป็นเหตุทำให้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ นอกจากนั้นยังมีปัญหาของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่ขาดการบูรณาการงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การทำงานมีการล่าช้าตามรูปแบบระบบราชการ โดยผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิ่นสอาด สหนาวิน (2553) พบว่า ปัจจัยสนับสนุนจากภาครัฐ นั้นมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของสหกรณ์การเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับในการวิจัยของพรพรรณ โพธิ์ไชยา และเกษราวัลณ์ นิลวรางกูร (2554) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบจังหวัดร้อยเอ็ด คือการสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การลดต้นทุนการผลิต เพิ่มราคารับซื้อยาสูบจากโรงงานยาสูบ การตรวจคัดกรองสารเคมีตกค้างในกระแสโลหิตอย่างสม่ำเสมอการประกันราคายาสูบหรือกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือต่าง ๆ จากหน่วยงานของรัฐ

ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นั้นเกิดปัญหาโดยตรงต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในพื้นที่จากภาคการเกษตรมาเป็นแหล่งอุตสาหกรรมนั้นส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านมลพิษ โดยเฉพาะในแหล่งน้ำที่เป็นส่วนสำคัญของภาคการเกษตรนั้นมีการปนเปื้อนสารต่าง ๆ รวมถึงการทำมีแหล่งน้ำธรรมชาติลดลงก็เป็นปัญหาสำคัญต่อการพัฒนาภาคการเกษตรจากการให้ข้อมูลของตัวแทนเกษตรกรก็กล่าวถึงปัญหาดังกล่าวว่าเป็นปัญหาที่สำคัญ บางช่วงเวลาไม่สามารถทำการเกษตรได้เลยเนื่องจากขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเร่งด่วนที่หน่วยงานด้านทรัพยากรธรรมชาติควรทำการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรให้มีเพียงพอ โดยผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิ่นสอาด สหนาวิน (2553) ที่ได้พบว่า ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมนั้นมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของสหกรณ์การเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร พบว่า มีตัวแปรด้านหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกร 4 ตัวแปรได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านการมีความรู้ ด้านการมี

ภูมิคุ้มกัน และด้านการมีคุณธรรม มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่
อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเมื่อศึกษาค้นความเกี่ยวกับ
นโยบายภาคการเกษตรที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12
หรือยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ก็มีการมุ่งเน้นให้นำเอา ปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง การเน้นให้ภาคเกษตรมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ ลดการพึ่งพา
ความช่วยเหลือจากภาครัฐในการผลิตสินค้า การหาตลาดต่าง ๆ ซึ่งผลการศึกษานี้สามารถพิสูจน์ได้
อย่างแท้จริงว่าการที่กลุ่มเกษตรกรที่มีการนำเอาหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรรมมาใช้ใน
การประกอบอาชีพย่อมมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ตั้งแต่การทำเกษตร
แบบพอประมาณ เหมาะสมกับเงินทุนไม่ก่อหนี้สิน พัฒนาความสามารถตนเองให้มีความรู้ มี
ภูมิคุ้มกัน ต่อการประกอบอาชีพให้มีทักษะที่ดี รับมือได้กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น และการมี
คุณธรรมจะทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต

โดยผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของนิติพงษ์ สังศรี โรจน์ (2560)
ที่พบว่าการที่เกษตรกรในจังหวัดยโสธร นั้นมีอุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีอิทธิพลทางอ้อมต่อ
ความมั่นคงในชีวิต โดยส่งผ่านไปยังการบริหารจัดการพื้นที่ทำกิน ความสำเร็จในการประกอบ
อาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับงานวิจัยของฉัตรนรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี
จินตกานต์ สุธรรมดี (2560) พบว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูป
ประเทศไทยในปัจจุบันที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศจะเติบโตได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม พบว่า ตัวแปรด้าน
ความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม 3 ตัวแปรได้แก่ ด้านการจัดการ
ด้านการผลิต และด้านการตลาด มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่
อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัจจัยด้านนี้ถือเป็นปัจจัยที่
สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความมั่นคงของเกษตรกร เนื่องจากถือว่าเป็นความสามารถทางวิชาชีพ
ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในด้านการจัดการการผลิต การรู้ต้นทุนของพันธ์พืช การดูแลรักษาพืชให้
ได้ผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้มีปริมาณรวมทั้งคุณภาพที่สูงขึ้น การจัดการ
แรงงาน จัดการนำและอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งถ้าเกษตรกรสามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้อย่างเต็ม
ประสิทธิภาพ ขวนขวายหาความรู้ รักในการเพิ่มเติมความรู้เรียนรู้สิ่งใหม่อย่างสม่ำเสมอ เพิ่มทักษะ
อยู่ตลอด อีกปัจจัยที่สำคัญที่เป็นปัญหาของภาคการเกษตรที่สำคัญคือปัญหาในการหาตลาดรับซื้อ
สินค้าที่มีความมั่นคง และการผลิตสินค้าที่ตรงกับความต้องการของตลาดก็เป็นอีกปัญหาที่ต้อง
พัฒนาอย่างเร่งด่วน

โดยผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของชูชาติ ตันอังสนากุล และวรรณดี สุทธิรินากร (2559) พบว่า การสร้างความมั่นคงให้เกษตรกรนั้น ควรพัฒนาเกษตรกร ให้มีความรู้ความสามารถในการผลิต การเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมแปรรูปขนาดเล็กและขนาดกลาง โดยอาศัยความร่วมมือจากองค์กรเอกชนรายใหญ่ สถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรในระบบกลุ่มหรือสหกรณ์การเกษตร เช่นเดียวกับการวิจัยของนิติพงษ์ ส่องศรีโรจน์ (2560) พบว่า การจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ที่ดี นั้นมีอิทธิพลทางตรงเชิง บวกต่อความสำเร็จของการจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ และส่งผ่านไปยัง ความมั่นคงในชีวิตของ เกษตรกรในจังหวัดยโสธร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และในงานวิจัยของอินทรา มุงเมือง (2560) ได้พบว่า รูปแบบของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิ อินทรีย์ในจังหวัดเชียงราย พะเยา และเชียงใหม่ มากที่สุด คือ การจัดการฟาร์ม รองลงมาคือการ ขอมรับนวัตกรรมและเทคโนโลยี และการจัดการความรู้ ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

จากการอภิปรายผลในข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยด้านความมั่นคงของภาคการเกษตรอื่น ๆ แทบทั้งหมด ซึ่งความสอดคล้องดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าปัญหาด้านความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรไทย ซึ่งเป็นผู้ผลิตอาหารให้ คนไทยและทั่วโลก นั้นเกิดขึ้นมาขึ้นมาอย่างยาวนานไม่ว่าจะเป็นเรื่องของรายได้ที่ไม่มั่นคง ความ มั่นคงทางด้านสุขภาพร่างกาย ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ฯลฯ ผู้วิจัยจึงต้องการให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรดำเนินการพัฒนาช่วยเหลือความมั่นคงในการดำรงชีวิตของ เกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย อย่างเร่งด่วน

ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน เงินนโยบายที่สำคัญดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการนำเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมกับการ ดำเนินยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี เพื่อนำเสนอปัญหา อุปสรรคและความต้องการ ตามความเป็นจริงเพื่อปรับปรุงแผนการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับบริบทของเกษตรกรในพื้นที่ อุตสาหกรรมของประเทศไทย
2. หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถในการหาตลาดเพื่อ รับซื้อสินค้าทางการเกษตรของกลุ่มเกษตรกร ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เพื่อลดการพึ่งพาการ

สนับสนุนจากภาครัฐ รวมถึงการพัฒนาการผลิตสินค้าการเกษตรให้มีมาตรฐาน ผลักดันให้ได้รับ
 มาตรฐานรับรองทางด้านเกษตรเพื่อเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันของภาคเกษตรกรรม

3. เน้นความต่อเนื่องของนโยบายการพัฒนาภาคการเกษตร เนื่องจากที่ผ่านมาเมื่อมีการ
 เปลี่ยนแปลงรัฐบาลก็มักทำให้ยุทธศาสตร์สำหรับการพัฒนาเกษตรกรรมมีการเปลี่ยนแปลงตามทำ
 ให้ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4. หน่วยงานภาครัฐควรประสานงานร่วมมือกับสถาบันด้านศึกษา สถาบันทางการเงิน
 เพื่อร่วมกันพัฒนาศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ด้านสภาพแวดล้อมภายนอก นั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าควรมี
 แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขดังนี้

1.1 ด้านนโยบายรัฐบาล จากการศึกษาที่พบว่า นโยบายด้านเกษตรนั้นมีความไม่
 ต่อเนื่อง ในพื้นที่อุตสาหกรรมนั้นมีการให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่าภาค
 การเกษตร โดยเฉพาะนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) นั้นมีผลกระทบอย่างมาก
 ทั้งทางด้านมลพิษ และราคาที่ดิน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการออกมาตรการเข้มงวดในการตรวจสอบ
 แหล่งอุตสาหกรรมที่ทำผิดกฎหมายปล่อยมลพิษสู่ธรรมชาติ ต้องดำเนินการลงโทษอย่างจริงจัง
 ทางด้านที่ดินทำกิน นั้นควรมีการจัดระเบียบพื้นที่สำหรับการเกษตรอย่างเป็นระเบียบ มีนโยบาย
 ช่วยเหลือเกษตรกรให้มีที่ดินทำกินได้

1.2 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาที่พบว่าเกิดปัญหาที่
 สำคัญคือ ปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อม การขาดแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อการเกษตร ดังนั้นภาครัฐควร
 มีมาตรการในการป้องกัน และปราบปรามผู้ที่ก่อปัญหามลพิษต่อระบบนิเวศอย่างจริงจัง โดยใช้
 มาตรการทางกฎหมายอย่างเข้มงวดต่อผู้กระทำผิด รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อ
 การเกษตรให้มีเพียงพอต่อความต้องการ

1.3 ด้านชุมชนและสังคม จากการศึกษาที่พบว่าเกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน
 ด้านการเกษตรเนื่องจากคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันผันตัวเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ทำให้ภาคการเกษตร
 ขาดแรงงานในการดำเนินงาน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นต้องแสดงให้เห็นความสำคัญ
 ของภาคการเกษตร โดยยกระดับรายได้ของเกษตรกรให้เป็นกลุ่มที่มีรายได้ปานกลาง ไปจนถึง
 รายได้สูงด้วยการพัฒนาให้สินค้าการเกษตรมีราคาดี รวมถึงการส่งเสริม สนับสนุน โครงการทายา
 เกษตรมืออาชีพให้มีความยั่งยืน

2. ด้านหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน
 ที่เกี่ยวข้องว่าควรมีแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขดังนี้

2.1 ด้านความพอประมาณ จากการศึกษาที่พบว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลกว่าร้อยละ 40 ยังมีภาระหนี้สินจากการลงทุน ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรยังขาดความพอประมาณในการลงทุน สามารถบริหารจัดการการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นควรเข้าไปให้ความรู้ ส่งเสริมความสามารถของการบริหารจัดการการเงินให้มีประสิทธิภาพสามารถจัดการหนี้สินได้

2.2 ด้านการมีภูมิคุ้มกัน จากการศึกษาที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ทำงานแบบวันต่อวัน ไม่มีกำหนดเป้าหมาย ไม่มีการวางแผนในการทำงาน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนั้นควรเข้าไปให้ความรู้แก่เกษตรกรเพื่อเพิ่มความสามารถในการบริหารจัดการฟาร์มได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้สามารถเขียนแผนธุรกิจได้ ว่าในระยะ 1 ปี ไปจนถึง 5 ปี นั้นจะมีการพัฒนาอย่างไรมีการวางแผนเป้าหมาย มีแผนการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทุกรูปแบบ

2.3 ด้านการมีความรู้ จากการศึกษาที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้แบบเฉพาะเจาะจงในส่วนของตัวเองเฉพาะปลูก เช่นชาวสวนยางพารา ก็มีความเชี่ยวชาญเฉพาะยางพารา ฯลฯ เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ขึ้นจำเป็นต้องเปลี่ยนไปปลูกอย่างอื่นก็ไม่มีความรู้เพียงพอ ดังนั้นภาครัฐควรมีการส่งเสริมความรู้แก่เกษตรกรให้มีความสามารถ ความรู้ในการทำ การเกษตรที่หลากหลาย เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำการเกษตร

3. ด้านความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรม นั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าควรมีแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขดังนี้

3.1 ด้านการผลิต จากการศึกษาที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ปลูกยางพารา ยังไม่มีความรู้ความสามารถในการทำเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ปริมาณผลผลิตเป็นจำนวนมากได้ รวมถึงการรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอได้ เช่น มรสุม ราคาสินค้าตกลง การมีศัตรูพืช ดังนั้นภาครัฐควรมีการส่งเสริมความรู้แก่เกษตรกรให้มีความสามารถ ความรู้ในการผลิตสินค้าการเกษตรให้ได้จำนวนมากขึ้นต่อทรัพยากรการผลิตเท่าเดิมโดยการนำเอานวัตกรรมเข้ามาใช้ รวมถึงการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

3.2 ด้านการตลาด จากการศึกษาที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ปลูกยางพารา ยังไม่มีความสามารถในการหาตลาดที่ให้ราคาสูงได้ รวมถึงผลผลิตยังไม่เป็นที่ต้องการของตลาด ดังนั้นภาครัฐควรมีการส่งเสริมความรู้แก่เกษตรกรให้มีความสามารถ ความรู้ในการหาตลาดต่อรองราคา โดยต้องสร้างมาตรฐานของสินค้าให้มีคุณภาพ ส่งเสริมการนำเอาสินค้าการเกษตรมาแปรรูป โดยการส่งเสริม

เกษตรกรให้มีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่มาดำเนินกิจกรรมแปรรูปร่วมกัน และสินค้าที่มีประสิทธิภาพออกวางจำหน่ายสู่ตลาด

3.3 ด้านการจัดการ จากการศึกษาที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่สามารถวางแผน วางเป้าหมายในแต่ละปีว่าจะต้องมีผลผลิต รายได้ ผลสัมฤทธิ์เท่าไร ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนั้นควรเข้าไปให้ความรู้แก่เกษตรกรเพื่อให้มีความสามารถในการวางแผนกลยุทธ์เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินการในไรฟาร์ม สวนของตนเองได้

4. ด้านความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย นั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าควรมีแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขดังนี้

4.1 ด้านที่อยู่อาศัย จากการศึกษาที่พบว่าเกษตรกรในพื้นที่ที่ยังประสบกับปัญหาการไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ยังต้องเช่าที่ดินผู้อื่น รวมถึงการมีรายได้ที่ไม่มั่นคงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้เพื่อซื้อที่อยู่อาศัยได้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการออกมาตรการมุ่งเน้นการแบ่งโซนพื้นที่สำหรับการเกษตร และภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ให้ชัดเจน รวมถึงการส่งเสริมให้ความรู้ทางการเงินแก่เกษตรกรเพื่อการครอบครองอสังหาริมทรัพย์

4.2 ด้านสุขภาพร่างกาย จากการศึกษาที่พบว่าเกษตรกรนั้นมีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพค่อนข้างง่ายจากผลกระทบของการใช้สารเคมี และการใช้อุปกรณ์ในการทำงานก็มีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรลด ละ เลิกการใช้สารเคมี ให้หันมาใช้สารธรรมชาติที่ปลอดภัยแทน พัฒนาความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำงานอย่างปลอดภัยทั้งจากอุบัติเหตุ และอาการเจ็บไข้ได้ป่วย และควรมีการดำเนินมาตรการในการจัดการแหล่งอุตสาหกรรมที่ปล่อยมลพิษเข้าสู่ในสภาพแวดล้อม

4.3 ด้านอาหาร จากการศึกษาที่พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชผักครัวเรือน ผสมผสานกับพืชเศรษฐกิจ โดยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของประโยชน์ความประหยัดที่จะเกิดขึ้นจากการปลูกพืชผักครัวเรือน รวมถึงส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับสุขลักษณะทางด้านอาหารให้มีความปลอดภัย โดยทำการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานด้านสาธารณสุข สถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านสาธารณสุข

4.4 ด้านอาชีพ จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรในพื้นที่นั้นยังไม่มีความสามารถในการหาตลาดต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมุ่งเน้นการหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าที่มีความมั่นคงทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าที่ตรงกับความต้องการกับตลาด และส่งเสริมโครงการทายาเกษตรมีอาชีพให้มีความยั่งยืน เพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่ภาคเกษตรกรของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หลังจากที่ได้ดำเนินการวิจัยเรื่องการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในภาพรวมทุกประเภทในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย เพื่อความชัดเจนมากขึ้นในการศึกษาครั้งถัดไป ผู้วิจัยเห็นว่าควรทำการศึกษา ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในแต่ละประเภทในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ทั้งกลุ่มชาวนา ชาวสวนยาง ชาวสวนผลไม้ กลุ่มปศุสัตว์ กลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน ว่าแต่ละกลุ่มมีความมั่นคงแตกต่างกันอย่างไรเพื่อการพัฒนาที่ตรงปัญหา และจุดประสงค์

2. การศึกษากับเจ้าหน้าที่รัฐผู้ชำนาญการไปสู่การปฏิบัตินั้นพบว่าการนำนโยบายภาคการเกษตรนั้นยังมีปัญหาและอุปสรรคของการทำงานอยู่มาก ในการศึกษารายครั้งต่อไปควรมีการศึกษาประเมินผลการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ของเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอ ในพื้นที่ 3 จังหวัดตามโครงการระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

3. การศึกษาพบว่าปัญหาภายในพื้นที่ที่ชัดเจนคือการจัดระเบียบโซนนิ่งของพื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่การเกษตรที่ไม่ชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาการปนเปื้อนของมลพิษในสินค้าการเกษตร ในการศึกษาผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษา แนวทางในการจัดระเบียบพื้นที่และการอนุรักษ์ภาคเกษตรกรรมในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

บรรณานุกรม

- กวี วงศ์พุด. (2535). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: เซชฐ์ สตูดิโอ.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2558). *จำนวนประชากร/แรงงาน ภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรปี 2554-2558*. เข้าถึงได้จาก <http://www.agriinfo.doae.go.th/5year/general/54-58/farmer54-58.pdf>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2554). *เปิดนโยบาย"เศรษฐกิจ" รัฐบาล"ยิ่งลักษณ์" แดงต่อรัฐสภา 23 สิงหาคม*. เข้าถึงได้จาก <http://www.mfa.go.th/business/th/news/84/13579>.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2554). *มาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Standards)*, กรุงเทพฯ: กลุ่มการพัฒนามาตรฐานทางสังคม และ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2548). *รายงานสถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับประเทศ ประจำปี 2548*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2561). *จำนวนเกษตรกรทั่วประเทศ*. เข้าถึงได้จาก <http://www.moac-info.net/modules/reports/R105.php>.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). *ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)*. เข้าถึงได้จาก <https://www.opsmoac.go.th/strategic-files-401191791792>
- กุหลาบ รัตนสังขธรรม. (2535). *การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในวิธีดำเนินงานวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานในระดับหมู่บ้าน*. กรุงเทพฯ: โครงการมหาวิทยาลัย โครงการน้ำพระทัยจากในหลวงเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- กุสุมา โกลด. (2555). *คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย: ศึกษากรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กาญจนา ปัญญาธร. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ จังหวัดอุดรธานี*. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 22(2), 24-36.
- เกษตรอำเภอ คนที่ 1. (2562, 2 กันยายน). สัมภาษณ์.
- เกษตรอำเภอ คนที่ 2. (2562, 3 กันยายน). สัมภาษณ์.
- เกียรติสุดา ศรีสุข. (2552). *ระเบียบวิธีวิจัย*. เชียงใหม่: ครองช่าง.

- โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย. (2548). *ความมั่นคงมนุษย์: ยุทธศาสตร์ใหม่การพัฒนา*.
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จิราลักษณ์ จงสถิตมัน. (2546). ความมั่นคงของมนุษย์: กรอบแนวคิดใหม่ในมุมมองสังคม
สงเคราะห์ไทย. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 11(1), 44-47.
- จิ๋ว เชาว์ถาวร. (2557). ภาวะสุขภาพตามความเสี่ยงจากการทำงานของเกษตรกรปลูกหอมแดง ตำบล
จำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. *พยาบาลสาร*, 41(2), 35 – 47.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2546). *ความเป็นมาและสาระสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ:
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และจินตกานต์ สุธรรมดี. (2560). บทบาทของปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงต่อการปฏิรูปประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 12 (1), 168-184.
- ชูชาติ ดันอังสนากุล และวรรณดี สุทธิรินากร. (2559). ทางออกเพื่อความมั่นคงในอาชีพของ
เกษตรกรผู้ปลูกยางพารา. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 31 (1), 57-58.
- ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร. (2542). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์ และ
ความเป็นอื่น*. กรุงเทพฯ: วิทยา.
- ไชยเพ็ญ แวะหะมะ. (2561). การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อ
เกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้. *วารสารมหาวิทยาลัย
นราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5 (2), 96 – 110.
- ตัวแทนเกษตรกร. (2562, 6 กันยายน). สัมภาษณ์.
- ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว. (2562, 6 กันยายน). สัมภาษณ์.
- ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา. (2562, 6 กันยายน). สัมภาษณ์.
- ตัวแทนชาวประมงพื้นบ้าน. (2562, 7 กันยายน). สัมภาษณ์.
- ธวัชชัย พิษผล. (2549). *รักในหลวงต้องทำเพื่อในหลวง*. กรุงเทพฯ: Read & Share.
- นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 1. (2562, 2 กันยายน). สัมภาษณ์.
- นักวิชาการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คนที่ 2. (2562, 3 กันยายน). สัมภาษณ์.
- นิติพงษ์ ส่องศรี โรจน์. (2560). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการจัดการองค์ความรู้ การมี
อุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียง ความสามารถในการทำบัญชีครัวเรือน การจัดการฟาร์มข้าว
อินทรีย์ ความสำเร็จของ การจัดการฟาร์มข้าวอินทรีย์ และความมั่นคงในชีวิตของ
เกษตรกรในจังหวัดยโสธร. *วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์*, 57 (1), 109 – 125.
- นิพนธ์ พัวพงศกร. (2546). *ความมั่นคงของมนุษย์: แนวทางการสร้างตัวชี้วัดสำหรับประเทศไทย*.
กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

- นิศารัตน์ ศิลปเดช. (2548). *ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพฯ: พิษณุภัณฑ์พิมพ์.
- เนตรวดี เพชรประดับ. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 11 (2), 3596 – 3617.
- บุศรา ลิ้มนิรันดร์กุล และ คณะ. (2554). *การเปรียบเทียบเส้นความมั่นคงทางอาหารกับเส้นความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา. (2554). *แนวทางพุทธศาสนากับการสร้างสังคมปรองดองและความมั่นคงแห่งชาติภายใต้บริบทด้านการศึกษาและอัตลักษณ์ท้องถิ่น*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.
- ปัญหาเกษตรกรเกษตรกรไทย*. (2558). เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=9570000120411>.
- ปิ่นสอาด สหนาวิน. (2553). *คุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร*. คุยฎีนิพนธ์ ปรัชญาคุยฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, สาขาวิชาสังคมวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประเวศ วะสี. (2538). *การดำรงชีวิตที่มีคุณค่าในสังคมสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ปริญญา สัตยธรรม. (2550). *ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานกรณีศึกษา: บริษัท วาย เอช เอส อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด*. สารนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนารัฐวิสาหกิจและองค์การ, คณะพัฒนารัฐวิสาหกิจและองค์การ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ผู้อำนวยการกลุ่มกำกับและพัฒนาเศรษฐกิจการค้า. (2562, 4 กันยายน). สัมภาษณ์.
- ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์. (2562, 5 กันยายน). สัมภาษณ์.
- พาณิชย์จังหวัด. (2562, 4 กันยายน). สัมภาษณ์.
- พิรชร บุญรัตพันธุ์ และคณะ. (2550). *การศึกษาเพื่อพัฒนานโยบายและกลไก การส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม*. พิษณุโลก: สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พรพรรณ โปธิไชยา และเกษราวัลด์ นิลวางกูร. (2554). *คุณภาพชีวิตเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบจังหวัดร้อยเอ็ด*. ขอนแก่น: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2546). *ความมั่นคงของมนุษย์*. ม.ป.ท.

- มรกต กำแพงเพชร. (2562). คุณลักษณะผู้ประกอบการเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจเกษตรสีเขียว. *วารสารธุรกิจปริทัศน์*, 11 (1), 262 – 275.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2560). *ภาวะหนี้สินเกษตรกรและแนวทางการปรับปรุงศักยภาพ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- ยุพา อุดมศักดิ์. (2546). *แนวความคิด หลักการ และวิธีการทางประชากรศึกษาในเอกสารประกอบการประชุมเรื่องบทบาททฤษฎีศึกษา-ประชากรศึกษาในการแก้ปัญหาประชากรและสาธารณสุข*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ยุทธ ไถยวรรณ. (2556). *การวิเคราะห์สถิติหลายตัวแปรสำหรับงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2546). *ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์.
- ศิริชัย เจริญวงศ์. (2544). *ถอดรหัสการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขตต์. (2533). *ระบบความมั่นคงทางสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศุภชัย เจริญวงศ์. (2544). *ถอดรหัสการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน.
- ศูนย์ศึกษาด้านคุณภาพและความขัดแย้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (ยูเอ็นดีพี). (2556). *แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของมนุษย์พ.ศ. 2556-2566*. กรุงเทพฯ: กระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์. (2554). *การบริหารจัดการ โครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนในมุมมองของเกษตรกร: กรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสกสิน ศรีวัฒนานุกุลกิจ, ลีวา ผาดไชสง-ชัยพานิช, อัจฉรา วัฒนภิญโญ และชเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2552). *ดัชนีวัดความสุขในครัวเรือนและชุมชนของประเทศไทย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). *เพื่อความสุข*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียนมหาวิทยาลัยมหิดล. (2552). *สัมพันธภาพในครอบครัวคนไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุภาชัย สารจรัส. (2545). *ทิศทางใหม่ความมั่นคงของมนุษย์ของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

- สุภางค์ จันทวานิช. (2545). การย้ายถิ่นระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และ
เอเชียตะวันออก : โครงการอบรมทางวิชาการ ระหว่างวันที่ 24-25 เมษายน 2545 ณ ห้อง
ประชุมสารนิเทศ ชั้น 2 หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 1. : สถาบัน
เอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช และวิศนี ศิลตระกูล. (2541). *การพัฒนาแนวคิดและเครื่องชี้วัดสังคมและ
คุณภาพชีวิตในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2543). การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ.
วารสารข้าราชการ, 45(2), 1-6.
- สุรพล ปธานวนิช. (2548). *โครงการสร้างพื้นฐานและพัฒนางานวิจัยด้านแรงงาน*.
กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2554). *นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8
(พ.ศ. 2555-2559)*. กรุงเทพฯ: เทพเพ็ญวานิสย์.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). *แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9*. กรุงเทพฯ: อรุณสภา.
- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย. (2552). *ความมั่นคงของมนุษย์ใน
ปัจจุบันและอนาคต*. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำ
ประเทศไทย.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). *สถานการณ์และแนวโน้ม
การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ ภาค
ตะวันออก*. เข้าถึงได้จาก [http://www.onep.go.th/urban/
images/PDF/4-.pdf](http://www.onep.go.th/urban/images/PDF/4-.pdf).
- สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2548). *โครงการ
การศึกษาและพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์*. กรุงเทพฯ:
สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (ม.ป.ป.). *การตั้งครุภัณฑ์ก่อนวัยอันควร
ของวัยรุ่นไทย*. เข้าถึงได้จาก [http://www2.m-society.go.th/msostat.php?page
=2&sortby=](http://www2.m-society.go.th/msostat.php?page=2&sortby=).
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). *แนวโน้ม ทิศทางการพัฒนา
ภาคเกษตรไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://www2.oae.go.th/FTA/PDF/news/2-6-59/1.pdf>.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2560). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2559*. เข้าถึงได้จาก
<http://www.oae.go.th/view/1/เอกสารเผยแพร่ย้อนหลัง/TH-TH>

- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2561). *ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2561 และแนวโน้มปี 2562*. เข้าถึงได้จาก <http://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/bappdata/files.pdf>
- เสนห์ จามริก. (2538). *เป้าหมายของการพัฒนาชนบท ในตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท: ประสบการณ์จากนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- หนักรวีเรือนของไทยเข้าขั้นวิกฤติหรือไม่. (2554). เข้าถึงได้จาก http://www.thannews.th.com/index.php?option=com_content&view=article&id=161135:2012-12-26-03-44-31&catid=189:2009-09-02-02-47-37&Itemid=542
- อินทรา มุงเมือง. (2560). รูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรผู้ปลูก ข้าวหอมมะลิ อินทรีย์ในจังหวัดเชียงราย พะเยา และเชียงใหม่. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 12(1), 117– 140.
- อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2546). *กระบวนการค้นและการจัดการความยากจนในชนบทของรัฐในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-8 (2504-2544)*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Alkire, S. (2002). *A conceptual framework for human security*. New York: Centre for Research on Inequality.
- Burns, N., & Grove, S. K. (2005). *The practice of nursing research: Conduct, Critique, and Utilization* (5th ed.). St. Louis: Elsevier Saunders.
- Bajpai, K. (2000). *Human security: Concept and measurement*. New York: Kroc Institute Occasional.
- Caballero, A. (2001). *Mely human security and comprehensive security in ASEAN. In the quest for human security: The next phase of asean?*. Bangkok: Institute of Security and International Studies Chulalongkorn University.
- Cochran, W. G. (1977). *Wiley: sampling techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essential of psychological testing* (4th ed.). New York: Harper & Row.
- Drewnowski, J. (1974). *On measuring and planning the quality of life*. The Hague: Mouton.
- Harland, D. (1972). *Social indicators toward the measurement of quality of life*. Ottawa: Social and Human Analysis Branch, Department of Regional Economic Expansion
- Mahbub ul Haq. (1994). *Human rights, security, and governance*. New York: UNDP.

- Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1990). A three-component conceptualization of organizational commitment. *Human Resource Management Review, 1*(1), 61–89.
- Renliang, L. (2016). China's Policy on Development of Modern Agriculture, Famers and Countryside. *Journal of Mekong Societies, 12*(1), 95-114.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research, 2*, 49-60.
- Sharma, R. C. (1975). *Population trends resources and environment hand book on poplation education*. New Delhi: Tala Mcgraw-Hill.
- Stockdale, E. J. (1993). *Management and supervision of police interviews*. London: Policresearch Group.
- The Global Development Research Center . (2017). *Definitions of Human Security*. Retrieved from <http://www.gdrc.org/sustdev/husec/Definitions.pdf>.
- Walton, R. E. (1973). Quality of working life: What is it?." *Management Review, 15*(2), 11-21.
- UNESCO. (1978). *Quality of life an orientation to population education*. New York: UNESCO.
- Wallace, S. A. (1974). *Identifying quality of life indicators for use in family planning programs in developing countries*. New Jersey: Prentice–Hall.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย



แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้จัดทำโดยนิสิตปริญญาเอก คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลกับระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย และเพื่อนำเสนอแนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยแบบสอบถามนี้ไม่มีคำตอบถูกหรือผิด ข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา ผู้วิจัยขอความกรุณาท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ โดยผลของการตอบจะไม่กระทบใด ๆ กับท่านทั้งสิ้น และทางผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้สละเวลาในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้แบบสอบถามแบ่งเป็น 7 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรรมที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความอนุเคราะห์ครั้งนี้

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย✓ลงในช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียวและกรอกข้อความในช่องว่างที่ท่านเห็นสมควร

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ

1. ไม่เกิน 25 ปี 2. 26-35 ปี
 3. 36 -45 ปี 4. 46 -55 ปี
 5. 56ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

1. ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า 2. ม.3 หรือเทียบเท่า
 3. ม.6 /ปวช. หรือเทียบเท่า 4. อนุปริญญา/ปวส./หรือเทียบเท่า
 5.ปริญญาตรี 6. สูงกว่าปริญญาตรี

4. สถานภาพการสมรส

1. โสด 2. สมรส
 3. หม้าย 4.หย่าร้าง/แยกกันอยู่

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

1. ไม่เกิน 10,000 บาท 2. 10,001 – 20,000 บาท
 3. 20,001 – 30,000 บาท 4. 30,001 – 40,000 บาท
 5. 40,001 บาทขึ้นไป

6. ท่านมีหนี้สินหรือไม่

1. ไม่มีหนี้สิน
 2. มีหนี้สิน เกิดจาก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 เงินกู้
 สินเชื่อที่อยู่อาศัย
 สินเชื่อรถยนต์
 อื่น ๆ ระบุ

7. ประเภทของการทำเกษตรกรรม

1. กสิกรรม (การปลูกพืช) 2. ปศุสัตว์
 3. ประมง 4. การป่าไม้

8. ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ

1. 1 – 5 ปี 2. 6 – 10 ปี
 3. 11 – 15 ปี 4. 16 – 20 ปี
 5. 21 – 25 ปี 6. 26 ปีขึ้นไป

9. ลักษณะการครอบครองที่ทำเกษตรกรรม

1. ที่ดินของตนเอง 2. เช่าที่ผู้อื่น
 3. อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่
 อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ประเด็น	ระดับความมั่นคง				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	1	2	3	4	5
ด้านที่อยู่อาศัย					
1. ท่านมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับการพักอาศัยถูกสุขลักษณะ					
2. ท่านมีที่อยู่อาศัยที่ทำให้ท่านและครอบครัวพักอาศัยได้อย่างมีความสุข					
3. ที่อยู่อาศัยของท่านมีสิ่งอำนวยความสะดวกในดำเนินชีวิต					
ด้านสุขภาพร่างกาย					
1. ท่านมีปัญหาทางด้านสุขภาพโรคร้ายไข้เจ็บจากการประกอบอาชีพนี้					
2. ท่านสามารถเอาใจใส่ดูแลสุขภาพของตนเองได้เป็นอย่างดี					
3. ท่านสามารถเข้าถึงการบริการสาธารณสุข					
4. ท่านมีหลักประกันอย่างอื่นนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด เช่น ประกันสุขภาพ ประกันอุบัติเหตุ ฯลฯ					

ประเด็น	ระดับความมั่นคง				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
	1	2	3	4	5
ด้านอาหาร					
1. ท่านสามารถผลิตอาหารเพื่อรับประทานได้เอง					
2. ท่านมีรายได้เพียงพอสำหรับการซื้ออาหารที่มีประโยชน์รับประทาน					
3. ท่านมีรายได้เพียงพอสำหรับการซื้ออาหารกินครบถ้วนวันละ 3 เวลา					
ด้านอาชีพ					
1. อาชีพเกษตรกรรมก่อให้เกิดรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ					
2. รายได้ที่ได้รับมีความเหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับงานที่ทำ					
3. รายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพสามารถนำมาเก็บออมได้					
4. เกษตรกรเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง โดยสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้					
ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน					
1. ท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน					
2. สิ่งแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัยจากมลพิษ					
3. อาชีพเกษตรกรรมนั้นเป็นอาชีพที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง					
ด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต					
1. ท่านสามารถแบ่งเวลาให้กับครอบครัวได้หลังจากเลิกงานหรือวันหยุด ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ไปเที่ยวพักผ่อนดูโทรทัศน์ร่วมกัน เป็นต้น					
2. การประกอบอาชีพเกษตรกรรมชานาทำให้ท่านมีความสัมพันธ์อันดีกับคนในครอบครัว					
3. ท่านรับประทานอาหารร่วมกับครอบครัวเป็นประจำ					

ประเด็น	ระดับความมั่นคง				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
	1	2	3	4	5
4. ท่านมีเวลาในการพักผ่อนและใช้ชีวิตส่วนตัวจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม					
5. ท่านมีทายาทคอยสานต่องานด้านการเกษตร					

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
	1	2	3	4	5
ด้านนโยบายรัฐบาล					
1. นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) มีผลกระทบต่อภาคการเกษตร อาทิ ปัญหามลพิษทางอากาศในดิน และแหล่งน้ำ					
2. นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) นั้นส่งผลให้ราคาที่ดินในการทำเกษตรนั้นมีราคาสูงขึ้น					
3. นโยบายรัฐบาลนั้นไม่ได้ส่งเสริมคุณภาพชีวิตเกษตรกรให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น					
4. นโยบายรัฐบาลนั้นไม่ได้ส่งผลในการทำให้ราคาสินค้าเกษตรดีขึ้น					
ด้านเศรษฐกิจ					
1. สถานะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวในปัจจุบัน ส่งผลต่อการขายผลผลิตทางการเกษตรของท่าน					
2. สถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันช่วยให้ท่านมีรายได้ไม่เพียงพอกับการใช้จ่าย					

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	1	2	3	4	5
3. สถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันไม่สามารถช่วยให้ท่านมีเงินสำหรับเก็บออม					
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
1. การเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมนั้นมีผลกระทบต่อผลผลิตของภาคเกษตรกรรม					
2. สภาพภูมิอากาศในปัจจุบันนั้นมีผลกระทบต่อผลผลิตของภาคเกษตรกรรม					
3. การเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมทำให้ขาดแคลนแหล่งน้ำที่ใช้สำหรับภาคการเกษตร					
4. มลพิษจากภาคอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อผลผลิตของภาคเกษตรกรรม					
ด้านชุมชนและสังคม					
1. เกษตรกรภายในพื้นที่ของท่านขาดการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความเข้มแข็ง					
2. เกษตรกรภายในพื้นที่ของท่านมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการทำเกษตรกรรม					
3. คนรุ่นใหม่ในปัจจุบันผันตัวเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ทำให้ภาคการเกษตรขาดแรงงานในการดำเนินงาน					
4. การทำเกษตรกรรมยังคงเป็นอาชีพหลักของคนในพื้นที่					

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีหลักคิดพื้นฐานในการดำรงอาชีพเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคง
ในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	1	2	3	4	5
ด้านความพอประมาณ					
1. ท่านยึดมั่นในการทำการเกษตรที่มีความเหมาะสมกับ เงินลงทุน ไม่ต้องการกู้ยืมเงินจากที่อื่น					
2. ท่านยึดมั่นในหลักความประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่าย ต้นทุนทุกด้านที่ไม่จำเป็น					
3. ท่านเน้นการบริหารจัดการการเงินให้มีสภาพคล่องใน การใช้จ่ายอยู่ตลอด					
ด้านความมีเหตุผล					
1. การทำอาชีพเกษตรกรรมนั้นต้องมีการกำหนดเป้าหมาย วางแผนการทำงานอย่างชัดเจน					
2. การทำการเกษตรนั้นจะต้องมีการศึกษาความต้องการ ของตลาดอย่างสม่ำเสมอ					
3. ในการลงทุนแต่ละครั้งควรมีการวางแผนในการใช้ จ่ายเงินอย่างมีระเบียบวินัย					
ด้านการมีภูมิคุ้มกัน					
1. การทำการเกษตรของท่านยึดหลักการพึ่งตนเองเป็น อันดับแรกในเรื่องทุน วัตถุดิบ การผลิตและการตลาด					
2. ท่านมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการ เปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ					
3. ท่านมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการ เปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุมชนที่เปลี่ยนเป็นภาคอุตสาหกรรม					
4. ท่านมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการ เปลี่ยนแปลงของสภาวะเศรษฐกิจ และราคาตลาดที่ผันผวน					

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
	1	2	3	4	5
ด้านการมีความรู้					
1. ท่านยึดการทำเกษตรกรรม นั้นต้องทำโดยอาศัยความรู้ และสิ่งที่ตนเองเชี่ยวชาญ					
2. การทำเกษตรกรรม นั้นต้องหมั่นค้นหาความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับ การผลิต การตลาด นวัตกรรม การทำการเกษตร ใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา					
3. ท่านมีการสร้างหรือเข้าร่วมกับเครือข่าย/การรวมกลุ่ม ร่วมกับเกษตรกรรายอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ทางด้านเกษตรกรรมร่วมกัน					
ด้านการมีคุณธรรม					
1. ท่านยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริตไม่ เอารัดเอาเปรียบลูกค้า					
2. ท่านตระหนักถึงการทำการเกษตร โดยเน้นการผลิตที่มี ความปลอดภัยกับผู้บริโภค					
3. ท่านตระหนักถึงการทำการเกษตร โดยเน้นการไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม เช่น ไม่นิโคตินสารเคมี การเผาฟืนกลบหน้าดิน ฯลฯ					

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับความสามารถในกระบวนการจัดการการประกอบเกษตรกรที่มีต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ประเด็น	ระดับความสามารถ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
	1	2	3	4	5
ด้านการผลิต					
1. ท่านมีความรู้ความสามารถในการทำเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ปริมาณผลิตเป็นจำนวนมาก					
2. ท่านมีความรู้ความสามารถในการทำเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ					
3. ท่านมีความรู้ความสามารถในการทำเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค					
4. ท่านมีความรู้ในการผลิตการเกษตรกรรมในทุกสถานการณ์ อาทิ หน้ำมรสุม หน้ำแล้ง ฝนไม่ตก มีศัตรูพืช ฯลฯ					
ด้านการตลาด					
1. ท่านมีความสามารถในการเลือกแหล่งจำหน่ายสินค้าที่ได้ราคาผลผลิตสูง					
2. ผลผลิตของท่านเป็นที่ต้องการของตลาด					
3. ท่านมีกลุ่มลูกค้าที่จำการซื้อขายกันเป็นประจำ					
4. ความสะดวกในการนำเอาผลิตไปจัดจำหน่าย					
ด้านการจัดการ					
1. ท่านมีการวางแผน วางเป้าหมายในแต่ละปีว่าจะต้องมีผลผลิต รายได้ ผลสัมฤทธิ์เท่าไร					
2. ในการดำเนินการแต่ละปี กิจการของท่านสามารถสร้างกำไรได้สม่ำเสมอ					
3. ท่านมีความสามารถในการบริหารต้นทุนการผลิต อาทิ ค่าแรงงาน ค่าปุ๋ย ค่าน้ำมัน ฯลฯ					

ประเด็น	ระดับความสามารถ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
	1	2	3	4	5
4. ท่านมีเทคนิคในการขายสินค้าให้ได้ราคาสูง					
ด้านบุคลากร					
1. ท่านมีจำนวนแรงงานที่เพียงพอกับการดำเนินงาน					
2. แรงงานมีทักษะ ความสามารถ ในการทำเกษตรกรรม เป็นอย่างดี					
3. ค่าจ้างแรงงานมีความคุ้มค่ากับผลผลิตที่ได้รับ					
ด้านการเงิน					
1. ท่านมีเงินลงทุนอย่างเพียงพอในการลงทุนทำเกษตรกรรมของท่าน					
2. ท่านมีสภาพคล่อง เงินหมุนเวียนสำหรับบริหารจัดการทำเกษตรกรรมของท่าน					
3. ท่านมีความสามารถในการเขียนแผนธุรกิจ/โครงการ เพื่อขอกู้ยืมเงินจากสถาบันทางการเงิน					
4. การเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือสถาบันต่าง ๆ เช่น สหกรณ์ การเกษตร ฯลฯ เพื่อสามารถกู้ยืมเงินมาใช้ในการลงทุน					

ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ



แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อความมั่นคงของพนักงานธนาคารในการรองรับการเข้าสู่ภาวะผู้สูงอายุ และเพื่อนำเสนอรูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อความมั่นคงของพนักงานธนาคารในการรองรับการเข้าสู่ภาวะผู้สูงอายุ โดยข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา และทางผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้สละเวลาในการให้การสัมภาษณ์ในครั้งนี้ โดยแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ประเด็นที่ 2 แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความอนุเคราะห์ครั้งนี้

ชื่อ - นามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์ (ในกรณียินยอมให้เปิดเผย)

หน่วยงาน

ตำแหน่งงาน

วันที่สัมภาษณ์

ประเด็นคำถามที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

1. ท่านคิดว่านโยบายของรัฐบาลในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยนั้นมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2. ในการนำเอานโยบายของรัฐบาลในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยมาปฏิบัติในฐานะผู้ปฏิบัติงานนั้นมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่านโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม นั้นส่งผลต่อการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย มากน้อยเพียงใด และก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคใดบ้าง ในประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 ด้านเศรษฐกิจ

.....

.....

.....

3.2 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

.....

.....

.....

3.3 ด้านชุมชนและสังคม

.....
.....
.....

3.4 ด้านความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกร

.....
.....
.....

4. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยนั้นมีอะไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ประเด็นที่ 2 แนวทางในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย

จากการศึกษาจากกลุ่มเกษตรกรนั้นพบว่า เกษตรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทยมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น โดยท่านคิดว่าประเทศไทยควรดำเนินการนโยบายอย่างไรบ้างเพื่อสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ด้านที่อยู่อาศัย

.....
.....
.....

2. ด้านสุขภาพร่างกาย

.....

.....

.....

3. ด้านอาหาร

.....

.....

.....

4. ด้านอาชีพ

.....

.....

.....

5. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

.....

.....

.....

6. ด้านครอบครัว และความสุขในชีวิต

.....

.....

.....

ขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ